

KARABÜK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

ULUSLARARASI VE ULUSAL HUKUKİ DÜZENLEMELER
ÇERÇEVESİNDE MÜLTECİ VE SİĞİNMACILARIN SORUNLARI:
ÇANKIRI İLİ ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Erkan SAVAR

Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Umut KEDİKLİ

Karabük
HAZİRAN- 2016

TEZ QNAY FORMU

Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Erkan SAVAR'a ait "Uluslararası ve Ulusal Hukuki Düzenlemeler Çerçevesinde Mülteci ve Sığınmacıların Sorunları: Çankırı İli Örneği" adlı bu tez çalışması Tez Kurulumuz tarafından Uluslararası İlişkiler YÜKSEK LİSANS programı tezi olarak oybirliği /oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

Akademik Unvanı, Adı ve Soyadı

İmza

Tez Kurulu Başkanı

: Doç. Dr. Gülay GÜNAY

Üye (Danışman)

: Yrd. Doç. Dr. Umut KEDİKLİ

Üye

: Yrd. Doç. Dr. Gökhan TELATAR

Tez Sınavı Tarihi: 27 Haziran 2016

**KARABÜK ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

DOĞRULUK BEYANI

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum bu çalışmayı, bilimsel ahlâk ve geleneklere aykırı düşecek bir yol ve yardıma başvurmaksızın yazdığımı, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu ve bu eserleri her kullanışımında alıntı yaparak yararlandığımı belirtir; bunu onurumla doğrularım.

Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara katlanacağımı bildiririm.

27/06/2016

Erkan SAVAR

ÖNSÖZ

Çankırı ilinde ikamet eden mülteci ve sığınmacıları kapsayan bu araştırmanın temel amacı; mülteci ve sığınmacıların yasal düzenlemeler ve kurumsal hizmetler çerçevesinde sahip oldukları hakları ortaya koymak, eğitim, istihdam, sağlık, barınma ve sosyal yardım konularında yaşadıkları sorunları tespit etmek ve tespit edilen sorunların çözümüne yönelik öneriler sunmaktır.

Tez çalışmam süresince destek ve katkılarını esirgemeyen değerli danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Umut Kedikli'ye, Doç. Dr. Gülay GÜNAY'a, Çankırı İl Göç Müdürü Ahmet ÖNER ve personellerine, tez çalışmam boyunca gösterdiği sabır ve anlayış için eşim Esmâ SAVAR' a ve çalışmaya katkı sağlayan tüm dost ve arkadaşlarıma teşekkürlerimi sunuyorum.

Erkan SAVAR

**UMUDA YOLCULUKTA HAYATINI KAYBEDEN TÖM
GÖÇMENLERE !!!**

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖNSÖZ.....	i
İTHAF.....	ii
İÇİNDEKİLER.....	iii
KISALTMALAR.....	viii
TABLolar LİSTESİ.....	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xi
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL, TARİHSEL VE HUKUKSAL BOYUTLARIYLA GÖÇ, MÜLTECİLER VE SİĞINMACILAR

1.1. Kavramsal ve Tarihsel Boyut.....	4
1.1.1. Göç Olgusu.....	4
1.1.1.1. Göçün Nedenleri.....	5
1.1.1.2. Göç Teorileri.....	6
1.1.1.3. Göç Türleri.....	11
1.1.2. Mülteci ve Sığınmacılara İlişkin Kavramlar.....	13
1.1.2.1. Geçici Koruma.....	17
1.1.2.2. İkincil Koruma.....	18
1.1.3. Sığınma Olgusunun Dünyadaki Gelişimi.....	19
1.1.4. Sığınma Olgusunun Türkiye'deki Gelişimi.....	22
1.2. Mülteci ve Sığınmacılara İlişkin Uluslararası ve Bölgesel Düzenlemeler....	25
1.2.1. Uluslararası Düzenlemeler.....	25

1.2.1.1. Mülteci ve Sığınmacılara İlişkin Milletler Cemiyeti Bünyesinde İlk Ad Hoc Çözümler.....	26
1.2.1.2. Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin 1933 Sözleşmesi.....	27
1.2.1.3. 1948 Tarihli İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi.....	28
1.2.1.4. 1951 Tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Cenevre Sözleşmesi.....	30
1.2.1.5. Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 Tarihli Protokol.....	32
1.2.1.6. 1967 Tarihli BM Devlete Sığınmaya İlişkin Beyanname.....	33
1.2.1.7. Diğer Uluslararası Düzenlemeler.....	35
1.2.2. Bölgesel Düzenlemeler.....	35
1.2.2.1. 1950 Tarihli Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi.....	35
1.2.2.2. 1969 Tarihli Afrika'daki Mülteci Sorunlarının Özel Yönlerini Düzenleyen Sözleşme.....	36
1.2.2.3. 1984 Tarihli Cartagena Bildirgesi.....	38
1.2.2.4. 1994 Tarihli Arap Ülkelerinde Mültecilerin Durumunu Düzenleyen Sözleşme.....	38
1.2.2.5. Avrupa Birliği Amsterdam Antlaşması ve Tampere Zirvesi.....	39
1.2.2.6. Avrupa Birliği Lahey Zirvesi ve Hague Programı.....	40
1.2.2.7. Avrupa Birliği Göç ve İltica Paktı.....	41
1.2.2.8. Avrupa Birliği Lizbon Antlaşması ve Stockholm Programı.....	41
1.2.2.9. Diğer Bölgesel Düzenlemeler.....	42
1.3. Türkiye'nin Göç Mevzuatı ve Mülteciler ile Sığınmacılara İlişkin Yasal Düzenlemeler.....	43
1.3.1. 1951 Tarihli Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Ek Protokolü: Taraf Ülke Türkiye.....	43
1.3.2. 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ve Uygulama Yönetmeliği.....	44
1.3.3. 4817 Sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun.....	46
1.3.4. 2510 ve 5543 sayılı İskân Kanunları.....	47
1.3.5. 1111 Sayılı Askerlik Kanunu.....	48
1.3.6. 5682 Sayılı Pasaport Kanunu.....	48

1.3.7. Türkiye'ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılara ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik.....	49
1.3.8. Geçici Koruma Yönetmeliği.....	50
1.3.9. Mülteci Misafirhaneleri Yönetmeliği	51
1.3.10. Kabul ve Barınma Merkezleri İle Geri Gönderme Merkezlerinin Kurulması, Yönetilmesi, İşletilmesi, İşlettirilmesi ve Denetimi Hakkında Yönetmelik.....	52

İKİNCİ BÖLÜM

MÜLTECİ VE SİĞINMACILARLA İLGİLİ ULUSLARARASI VE ULUSAL KURUMLAR İLE TÜRKİYE'DE MÜLTECİ VE SİĞINMACILARA SUNULAN HİZMETLER

2.1. Mülteci ve Sığınmacılara Yönelik Faaliyette Bulunan Uluslararası Kuruluşlar.....	54
2.1.1. Milletler Cemiyeti Dönemi.....	54
2.1.2. Birleşmiş Milletler.....	56
2.1.2.1. Birleşmiş Milletler Yakın Doğu'daki Filistinli Mültecilere Yardım ve Çalışma Teşkilatı.....	56
2.1.2.2. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği.....	57
2.1.3. Uluslararası Göç Örgütü.....	60
2.1.4. Uluslararası Göç Politikaları Geliştirme Merkezi.....	61
2.1.5. Avrupa Konseyi.....	62
2.1.6. Avrupa Birliği.....	63
2.2. Mülteci ve Sığınmacılara Yönelik Faaliyette Bulunan Ulusal Kuruluşlar....	65
2.2.1. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü.....	65
2.2.1.1. Merkez Teşkilatı.....	69
2.2.1.2. Taşra Teşkilatı.....	69

2.2.1.3. Yurtdışı Teşkilatı.....	70
2.2.2. Göç Politikaları Kurulu.....	72
2.2.3. Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı.....	72
2.2.4. Türk Kızılayı.....	75
2.2.5. Sivil Toplum Kuruluşları.....	76
2.3. Türkiye'deki Mülteci ve Sığınmacılara Tanınan Haklar ve Sunulan Hizmetler.....	77
2.3.1. İkamet ve Barınma Alanında.....	77
2.3.2. Çalışma Hayatı ve İstihdam Alanında.....	81
2.3.3. Sağlık Hizmetleri Alanında.....	83
2.3.4. Eğitim ve Öğretim Alanında.....	86
2.3.5. Sosyal Yardımlar Alanında.....	88

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÇANKIRI ÖRNEĞİNDE ULUSLARARASI KORUMA BAŞVURU SAHİPLERİNİN YAŞADIKLARI SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

3.1. ARAŞTIRMANIN TANIMI.....	90
3.1.1. Araştırma Alanının Tanımı.....	90
3.1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	91
3.2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	91
3.2.1. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi.....	91
3.2.2. Veri Toplama Araçları.....	92
3.2.3. Araştırma Formunun Uygulanma Süreci.....	94
3.2.4. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	94
3.2.5. Araştırma Verilerinin Değerlendirilmesi ve Analizi.....	95
3.3. ARAŞTIRMANIN BULGULARI.....	95
3.3.1. Uluslararası Koruma Başvuru Sahiplerinin Genel Demografik Özellikleri.....	95

3.3.2. Uluslararası Koruma Başvuru Sahiplerinin Yaşadıkları Sorunlar.....	98
3.3.2.1. İkamet ve Barınma Sorunları.....	99
3.3.2.2. Sağlık Hizmetlerindeki Sorunlar.....	100
3.3.2.3. Çalışma Hayatı ve İstihdam Alanındaki Sorunlar.....	104
3.3.2.4. Eğitim ve Öğretim Hizmetlerindeki Sorunlar.....	107
3.3.2.5. Sosyal Yardımlar İle İlgili Sorunlar.....	112
3.3.2.6. Sosyal Hizmete Yönelik Algı Düzeyleri.....	118
3.4. TARTIŞMA VE YORUM.....	122
3.4.1. Demografik Bilgiler.....	122
3.4.2. İkamet ve Barınma Sorunları.....	125
3.4.3. Sağlık Hizmetlerindeki Sorunlar.....	125
3.4.4. Çalışma Hayatı ve İstihdam Alanındaki Sorunlar.....	127
3.4.5. Eğitim ve Öğretim Hizmetlerindeki Sorunlar.....	129
3.4.6. Sosyal Yardımlar İle İlgili Sorunlar.....	130
3.4.7. Sosyal Hizmete Yönelik Algı Düzeyi.....	131
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	133
KAYNAKÇA.....	137
EKLER.....	146
EK 1: Anket Formu.....	146
EK 2: Anket Çalışması İzin Belgeleri.....	153
ÖZET.....	156
ABSTRACT.....	157
ÖZGEÇMİŞ.....	158

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
AFAD	: Afet ve Acil Durum
AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AK	: Avrupa Konseyi
BM	: Birleşmiş Milletler
BMMYK	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
GİGM	: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü
GKY	: Geçici Koruma Yönetmeliği
İHEB	: İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi
MC	: Milletler Cemiyeti
MCM	: Milletler Cemiyeti Misakı
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
SYDV	: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı
UKBS	: Uluslararası Koruma Başvuru Sahibi
YUKK	: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

TABLolar LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1. Türkiye'ye Yönelik Göç Hareketleri.....	24
Tablo 2. Barınma Merkezlerine İlişkin Sayısal Veriler.....	74
Tablo 3. Uluslararası Koruma Başvuru Sahiplerinin Genel Demografik Özellikleri...	96
Tablo 4. Uluslararası Koruma Başvuru Sahiplerinin Gelecekte Yaşamayı Planladıkları Yer.....	98
Tablo 5. Uluslararası Koruma Başvuru Sahiplerinin Barındıkları Yerler.....	99
Tablo 6. Uluslararası Koruma Başvuru Sahiplerinin Barınma Konusunda Yaşadıkları En Önemli Problem.....	100
Tablo 7. Uluslararası Koruma Başvuru Sahiplerinin Türkiye'deki Sağlık Hizmetlerinden Yararlanma Durumları.....	101
Tablo 8. Uluslararası Koruma Başvuru Sahiplerinin Sağlık Durumları.....	102
Tablo 9. Uluslararası Koruma Başvuru Sahiplerinin Sağlık Sorunu Yaşadıklarında Başvurdukları Kurumlar.....	103
Tablo 10. Uluslararası Koruma Başvuru Sahiplerinin Sağlık Hizmeti Alma Konusunda Yaşadıkları Problemler.....	104
Tablo 11. Uluslararası Koruma Başvuru Sahiplerinin Çalışma Durumları.....	105
Tablo 12. Uluslararası Koruma Başvuru Sahiplerinin Çalışmama Nedenleri.....	106
Tablo 13. Uluslararası Koruma Başvuru Sahiplerinin Çalıştıkları Yerdeki Sorunlar	107
Tablo 14. Uluslararası Koruma Başvuru Sahiplerinin Çocuklarının Eğitimlerine Devam Durumları.....	108
Tablo 15. Uluslararası Koruma Başvuru Sahiplerinin Çocuklarının Eğitimlerinde Yaşadıkları Sorunlar.....	110
Tablo 16. Uluslararası Koruma Başvuru Sahiplerinin Çocuklarının Eğitimlerine Devam Edememe Sebepleri.....	111

Tablo 17. Uluslararası Koruma Başvuru Sahiplerinin Sosyal Yardımlardan Faydalanma Durumları.....	112
Tablo 18. Uluslararası Koruma Başvuru Sahiplerinin Sosyal Yardımlardan Faydalanmama Sebepleri.....	113
Tablo 19. Uluslararası Koruma Başvuru Sahiplerinin Aldıkları Sosyal Yardım Türleri.....	114
Tablo 20. Uluslararası Koruma Başvuru Sahiplerinin Yardım Aldıkları Kuruluşlar.....	115
Tablo 21. Uluslararası Koruma Başvuru Sahiplerinin En Fazla İhtiyaç Duydukları Yardım Türü.....	116
Tablo 22. Uluslararası Koruma Başvuru Sahiplerinin Sosyal Yardım Konusunda Yaşadıkları Sorunlar.....	117
Tablo 23. Uluslararası Koruma Başvuru Sahiplerinin Hizmet Aldıkları Kurumlardaki Haklarını Bilme Durumları.....	118
Tablo 24. Uluslararası Koruma Başvuru Sahiplerinin Hizmet Aldıkları Kurumlarda Sorun Yaşamaları Halinde Müracaat Edecekleri Yeri Bilme Durumları.....	119
Tablo 25. Uluslararası Koruma Başvuru Sahiplerinin Aldıkları Hizmetlerden Memnuniyet Düzeyleri.....	121

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Teşkilat Şeması.....68

GİRİŞ

İnsanlık tarihinin en eski dönemlerinden beri var olan göç, günümüzde de yoğun olarak yaşanan bir durumdur. İnsanların savaşlar ve doğal afetler gibi zorunlu sebepler ile göç etmelerinin yanında daha iyi yaşam şartları elde etme amacıyla da göç ettikleri bilinmektedir. Bu göçler ülke sınırları içinde gelişen iç göç olarak gerçekleşebilmekteyken bir ülkeden diğer ülkeye doğru dış göç olarak da gerçekleşebilmektedir.

Eski dönemlerden beri var olan göç konusunun uluslararası alanda bir sorun olarak ortaya çıkması ise 20. yüzyılın başlarına rastlamaktadır. I. ve II. Dünya Savaşları sebebiyle milyonlarca insan yaşamını yitirmiştir. Bu savaşların etkisi ile yerlerinden göç etmek zorunda kalan insanların sayısı da bir o kadar fazla olmuştur. İki savaş arası dönemde ve soğuk savaş döneminde bu durum artarak devam etmiştir. Günümüzde ise, ülkelerdeki iç karışıklıklar, etnik ve dinsel baskılar ile siyasi istikrarsızlıklar gibi nedenler ile yoğun göç hareketleri yaşanmaya devam etmektedir.

Uluslararası bir sorun haline gelen göç ve iltica konularının öznesini mülteci(Refugee) ve sığınmacı(Asylum Seeker) olarak adlandırılan bireyler oluşturmaktadırlar. Bu bireylerin ülkelerinin sınırlarını aşarak başka ülkelere yönelmesi ile birçok sorun ortaya çıkmıştır. 20. yüzyılın başlarında mülteci ve sığınmacıların yaşadıkları sorunların çözümüne yönelik yerel bir takım çözümler üretilse de kapsamlı düzenlemeler ancak Milletler Cemiyeti'nin(MC) kurulması ile yapılabilmıştır. İlk başlarda belirli milletlere yönelik yapılan düzenlemeler zamanla genişletilmiş ve bu düzenlemeler ileriki dönemlerde yapılan uluslararası sözleşmelere kaynaklık etmiştir. 1933 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumlarına İlişki Sözleşme ve İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi(İHEB) bu alanda göze çarpan en önemli düzenlemelerdir. Mülteci ve sığınmacılar ile ilgili MC döneminde başlayan çalışmalar Birleşmiş Milletler'in(BM) kurulması ile artarak devam etmiştir. Uluslararası alanda en kapsamlı düzenlemeler olarak kabul edilen 1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Ek Protokolü bu düzenlemelerin başında gelmektedir. Yapılan hukuksal düzenlemelerin

yanında mülteci ve sığınmacılara yönelik faaliyette bulan birçok yapılanma da ortaya çıkmıştır. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği(BMMYK), Uluslararası Göç Örgütü(UGÖ) ve Göç Politikaları Geliştirme Merkezi(GPGM) uluslararası alanda mülteci ve sığınmacılara yönelik hizmet sunan başlıca kuruluşlar olarak öne çıkmaktadırlar.

Dünyada göç ve iltica alanında yaşanan bu gelişmelerin yanında Türkiye’de de önemli gelişmeler yaşanmıştır. Cumhuriyet öncesi dönemde yaşanan göç hareketleri Cumhuriyet sonrası dönemde de devam etmiş ve özellikle son yıllarda ciddi boyutlara ulaşmıştır. Komşu ülkelerde yaşanan savaşlar ve siyasi istikrarsızlıklar Türkiye’ye yönelik yoğun göç hareketlerine neden olmuştur. İlk başlarda transit ülke konumunda olan Türkiye, zamanla hedef ve kaynak ülke haline dönüşmüştür. Bu durum Türkiye’nin göç ve iltica konularında önemli düzenlemeler yapmasını zorunlu kılmıştır. Türkiye 1951 Cenevre Sözleşmesine bir takım çekinceler ile taraf olsa da, iç hukuk düzenlemeleri olan 1934 tarihli İskân Kanunu, Pasaport Kanunu ve Yabancıların İkamet ve Seyahatleri Hakkındaki Kanun gibi eski düzenlemeler yetersiz kalmıştır. Yaşanan sorunun karmaşıklığı, Avrupa Birliği’ne üyelik ve yoğun göç hareketleri, hukuksal ve kurumsal alanda yenilikleri zorunlu kılmıştır. Bu bağlamda 2013 tarihli 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu(YUKK) ile Türkiye, göç ve iltica konusunda var olan mevzuatını tek çatı altında toplamayı başarmış ve bu alana özgü idari bir yapılanma olan Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nü kurmuştur. Böylece Türkiye’nin göç ve iltica konusundaki temel kanunu olan YUKK ile önemli bir boşluk giderilmiştir.

Ülkelerini terk etmek zorunda kalan mülteci ve sığınmacılara yönelik birçok düzenleme yapılsa da hala bir takım sorunların yaşandığı bilinmektedir. Barınma, sağlık, eğitim, çalışma hayatı ve sosyal yardım gibi temel konularda var olan eksiklikler ciddi sorunları da beraberinde getirmektedir. Sorunların çözümüne yönelik birçok mekanizma geliştirilse de çeşitli sebeplerle bu sorunlar tam anlamıyla çözümlenememektedir. Hukuksal düzenlemelerdeki eksiklikler, idari kapasitedeki yetersizlikler ve sosyal bir takım sebepler, mülteci ve sığınmacıların yaşadıkları sorunların temelini teşkil etmektedir.

Temel amacı; uluslararası ve ulusal hukuki düzenlemeler çerçevesinde mülteci ve sığınmacıların sorunlarını tespit etmek ve yaşanan sorunların çözümüne yönelik

öneriler sunmak olan bu çalışmanın temel hipotezi, Çankırı ilinde ikamete tabi mülteci ve sığınmacı olarak adlandırılan bireylerin ikamet ve barınma, sağlık hizmetleri, çalışma hayatı, eğitim hizmetleri ve sosyal yardım alanlarındaki hizmetlerden yararlanmaları konusunda yaşanan sorunların yasal düzenlemelerden değil, hizmetlerin sunumundan ve bireylerin tercihlerinden kaynaklandığıdır.

Üç ana bölümden oluşan bu çalışmanın birinci bölümde, göç ve iltica konularına hukuksal, kavramsal ve tarihsel açıdan ışık tutulmaya çalışılacaktır. Göç türleri, göç sebepleri ve göç teorileri anlatılmaya çalışıldıktan sonra, tarihsel boyutları ile uluslararası ve ulusal mevzuatta mülteci ve sığınmacıların sahip oldukları haklar ve yükümlülükler ortaya konulmaya çalışılacaktır.

İkinci bölümde, tarihsel süreç içinde ortaya çıkan, mülteci ve sığınmacılara yönelik faaliyette bulunan Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği(BMMYK) ve Uluslararası Göç Örgütü(UGÖ) gibi uluslararası örgütler ile Göç İdaresi Genel Müdürlüğü(GİGM) ve Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı(AFAD) gibi önde gelen ulusal örgütler anlatılacaktır. Bu örgütlerin hangi alanlarda ve ne gibi hizmetler sundukları açıklanmaya çalışılacaktır.

Üçüncü bölümde ise Çankırı il merkezi ve ilçelerinde ikamet eden uluslararası koruma başvuru sahiplerinin(UKBS) barınma, eğitim, sağlık, çalışma hayatı ve sosyal yardım konularında yaşadıkları sorunların tespitine yönelik saha çalışması(Anket) yapılacak ve ortaya çıkan veriler analiz edilecektir.

Son olarak tartışma ve sonuç bölümlerinde, araştırma süresince elde edilen verilerin kısa bir özeti yapılarak önceki araştırmalar ile karşılaştırmalar yapılacaktır. Yapılan karşılaştırmalar sonucunda ortaya çıkan veriler değerlendirilip mülteci ve sığınmacıların yaşadıkları sorunların nedenleri belirlenmeye çalışılacak ve bu sorunların çözümüne yönelik önerilerde bulunulacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL, TARİHSEL VE HUKUKSAL BOYUTLARI İLE GÖÇ, MÜLTECLER VE SIĞINMACILAR

1.1.KAVRAMSAL VE TARİHSEL BOYUT

Bu bölümde göç tanımı ve göç olgusu hakkında bilgi verilerek, göç yaklaşımlarından temel olarak bahsedilecek, sığınmacı ve mülteci kavramları arasındaki kavramsal ve hukuksal farklılık ortaya konulmaya çalışılacaktır. Ayrıca tüm dünyanın önemli bir sorunu haline gelen göç konusunun sığınma ve sığınmacılar bağlamında dünyadaki ve Türkiye’deki tarihsel gelişimleri hakkında bilgi verilmeye çalışılacaktır. Bunun yanında sığınmacılara ilişkin uluslararası ve ulusal mevzuatlarda yer alan düzenlemelerde ele alınarak sığınmacı statüsünde bulunanlara yönelik hukuki durum ortaya konulmaya çalışılacaktır.

1.1.1.Göç Olgusu

Göç insanoğlunun var olduğu dönemden başlayıp hala devam eden ve önemi gittikçe artan bir olaydır. İlk zamanlardan beri insanlar savaşlar, tabii afetler, beslenme ve barınma gibi zorunlu sebepler ve ihtiyaçlardan dolayı göç ederken, zamanla bu sebeplere yenileri eklenmiş ve göç olgusu boyutları değişerek devam etmiştir. Göçün birçok sebebi olduğu için göç tanımları da birbirinden farklılıklar taşımaktadır. Bazı tanımlamalar göçün mekânsal ve zamansal boyutlarını öncelerken, diğerleri sebep ve sonuçlar üzerine yoğunlaşarak yapılmıştır. Göç, genel anlamda bir insan hareketliliğidir. Bu hareketlilik, yer ve zaman boyutlu bir hareketlilik olmanın yanı sıra pek çok faktörü de içinde barındırmaktadır(Buz, 2002: 7). Sözlük anlamı olarak göç; Devletlerarası bir sınırı geçerek veya bir devlet sınırları içerisinde yer değiştirmektir. Zamanı, boyutları ve sebepleri ne olursa olsun insanların yer değiştirdikleri nüfus hareketleridir(Çiçekli, 2009: 23).

Göç en yalın ifadeyle, insanların belirli bir zaman dilimi içerisinde çalışmak ve yerleşmek amacıyla yerleşik oldukları alandan başka bir yerleşim alanına yaptığı geçişi ve kalıcı yer değişikliğini tanımlamaktadır (İslamoğlu, Yıldırım ve Benli, 2015: 49). Diğer bir tanıma göre göç; demografik bir süreç olarak belirlenmiş alanlar arasındaki nüfus hareketleri ya da bir yerleşim biriminden diğer bir yerleşim birimine doğru yapılan bireysel veya kitlesel insan hareketidir (Dikmen, 2002: 22). Göçü uluslararası bir hareketlilik olarak ele alan diğer bir tanıma göre ise göç; bir kişinin yaşadığı ülke sınırlarını terk ederek başka bir ülkeye kalıcı olmak niyeti ile yerleşmesine denir (Çiçekli, 2014: 207). Görüldüğü gibi göç konusunda bir birinden farklı tanımlamalar yapılmaktadır. Göçün aktörleri, sebepleri, hedefleri ve diğer tüm etkileyicileri düşünüldüğünde tanımların farklı olması da anlaşılacaktır. Göçün ana unsuru olan insanlar, birbirinde farklı nedenlere bağlı olarak yer değiştirmeye karar verdikleri için, göçe neden olan hususların açıklanması konunun anlaşılması bakımından büyük önem arz etmektedir.

1.1.1.1. Göç Nedenleri

Göç, insanlık tarihiyle birlikte kimi zaman zorunlu olarak gerçekleşse de daha iyi yaşam şartlarına kavuşmak gibi gönüllü olarakta yaşanmıştır. İnsanların yerleşik oldukları bölgelerden göç etmelerindeki nedenler yaşadıkları zaman ve olaylara göre farklılıklar taşımaktadır. Göçe neden olan etkenler en genelde; doğa olayları, savaşlar, ekonomik sebepler, sosyal-kültürel nedenler ve siyasal sebepler olarak sınıflandırılabilir.

İnsanlık tarihinin başlangıcından beri var olan göç, kimi zaman yaşanan ülkedeki etkenlere dayanırken kimi zamanda göç edilmek istenilen ülkenin özelliklerinden kaynaklanmaktadır. Bu temelde 1969 yılında Lee tarafından geliştirilen itme-çekme (push and pull) teorisi “*göç olgusunu temel karakteristiklerini ortaya koymak için geliştirilmiştir*” (Çam, 2014: 26). İtici ve çekici faktörler (push-pull factors) paradigması; ayrılmak istenilen yerin insanların ihtiyaçlarına cevap vermemesi, göç edilmek istenilen ülkenin ise bu ihtiyaçlar için cezbedici olmasına işaret etmektedir (Korkmaz, 2011: 9). Bir sınıflandırmaya göre; yerel kaynaklardaki azalma ya da özel bir ürün için var olan talep azalması, yeraltı kaynakları, ormanlar veya tarım alanlarındaki azalma, teknolojiye uyum sağlayamama, siyasal veya dinsel

temelde ayrımcılık, etnik kökene bağlı ayrımcı uygulamalar, ihtilaller, kültürel yabancılaşma, doğal veya insan tahribinden kaynaklı felaketler kişinin kendi ülkesinden ayrılmaya karar vermesindeki itici faktörlerdir. Daha iyi iş fırsatları, eğitim alanında elde edilecek avantajlar, kültürel bakımdan daha özgür bir ortamın varlığı, inançların ve fikirlerin serbestçe ifade edilebilmesi gibi nedenler ise bireylerin göçe karar vermesindeki çekici faktörlerdir(Buz, 2002: 9).

Göç nedenleri hem göçmenler için hem de ülkelerini terk etmek zorunda kalan sığınmacılar için benzerlikler gösterse de sığınmacıların daha çok savaş, politik veya dini baskılar, etnik ayrımcılık ile ekonomik nedenlerden dolayı göçe karar verdikleri bilinmektedir.

Göçün birçok nedeni olsa da temel nedenin ekonomi olduğu kabul edilmektedir. Bireylerin yaşadıkları ülkedeki kuraklık, iş yokluğu veya gelir yetersizliği, servet biriktirme gibi daha iyi yaşam koşulları elde etmeye yönelik nedenler göç kararını etkileyen en önemli unsurlardır. Ancak ekonomik nedenler her zaman tek başına göç kararı vermede etkili olmayabilir.

Politik nedenler gibi; karşıt düşüncedekilere baskı, insan hakkı ihlalleri, ifade hürriyetine yönelik kısıtlamalar gibi bir takım sebeplerde göç kararında etkili olmaktadır(Buz, 2002: 10). Bununla birlikte savaş ve şiddet ortamının yaygınlaşması sebebiyle kitlesel göçler meydana gelirken, kim zamanda ekolojik olaylardan dolayı insanlar göç ötmek zorunda kalmaktadırlar.

Görüldüğü gibi göçe neden olan birçok faktör vardır ve bu faktörlerin kesin hatlarla birbirinden ayrılması olanaksızdır. Örneğin ekonomik bir sıkıntının var olduğu bir alanda politik bir takım baskılarında etkili olduğu ya da savaş ortamının yaşandığı bir durumda açlık gibi önemli bir diğer etkeninde göç kararında etkili olduğu görülmektedir(Buz, 2002: 12). Göç nedenlerinin daha iyi anlaşılabilmesi için göç modelleri ve yaklaşımlarının da incelenmesi büyük önem taşımaktadır.

1.1.1.2.Göç Teorileri

Göç, ülke içinde bir bölgeden diğer bir bölgeye yönelik olabileceği gibi ülkeler arasında da yoğun olarak yaşanan bir süreçtir. Göç teorileri de göçün türüne göre farklılıklar taşımaktadır. Çalışmamızın konusunu sığınmacılar oluşturduğundan daha çok uluslararası göç teorileri ele alınacak ve bu kapsamdaki teorilerin açıklanmasına

çalışılacaktır. Uluslararası göçün hangi sebeple başladığına yönelik birçok kuramsal model geliştirilmiştir. Bu kuramların hepsi aynı şeyi açıklamaya çalışmalarına rağmen birçok farklı kavramlar ve varsayımlar kullanmışlardır(Massey vd., 2014: 13).

Göç üzerine yapılan ilk sistematik kuram *Neo-Klasik Ekonominin Makro Göç Kuramıdır(Macro Theory Of Neoclassical Economics)*. Bu kurama göre göçlerin altında yatan neden iş gücü arz ve talebinin coğrafi farklılıklarıdır(Güllüpinar, 2012: 57). Bu teoriye göre emek fazlası olan ülkelerde ücret düzeyi düşük iken, emek azlığı olan yerlerde ise yüksek ücret piyasası vardır. Böylelikle ücretlerin az, emeğin ise yoğun olduğu ülkelere iş gücünün az fakat ücretin yüksek olduğu ülkelere doğru insanlar göç etmektedirler(Abadan-Unat, 2006: 22). Bu kuramın temel varsayımlarını maddeler halinde şöyle sıralayabiliriz:

- 1- Uluslararası işçi göçünün temel tetikleyicisi ücret farklılıklarıdır.
- 2- Ücretler arasından var olan düzensizlik giderildiği takdirde bu göçler yaşanmayacaktır.
- 3- Kalifiye eleman olarak tabir edilen işçilerin yer değiştirmeleri kalifiye olmayan işçilerin yer değiştirmelerinden farklı nitelikler taşımaktadır.
- 4- Uluslararası göçü belirleyen tek unsur emek piyasasıdır. Diğer piyasaların uluslararası göçe anlamlı bir etkileri bulunmamaktadır.
- 5- Uluslararası göçün kontrolü emek göçü veren ve/veya alan ülkelerdeki iş gücü piyasalarının kontrolü ile mümkündür(Abadan-Unat, 2006: 22).

Bu makro-ekonomik kurama uygun olarak birde mikro ekonomik model geliştirilmiştir. Sjaastad, Borjas ve Todaro'nun geliştirdiği bu kurama göre bireyler maliyet/kar analizi yaparak daha fazla gelir elde etme düşüncesi ile göçe karar vermektedirler. Ancak bireyler bu yüksek kazanç elde etme hedefi ile göç etmeden önce yol masrafları, dil öğrenme, uyum sağlama gibi sorunlar için bir takım maliyetlere de katlanmak zorundadırlar. Bu göç sürecinin illegal yollar ile yapılması halinde ise sınır dışı edilme konusunun da göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Mikro ekonomik kuramın varsayımlarını maddeler halinde sıralayacak olursak:

- 1- Uluslararası göç hem iş hem de kazanç olanaklarının farklı algılanmasından kaynaklanmaktadır.

2- İş bulma olasılığını arttıran beşeri sermaye olarak ifade edilen deneyim, dil, işbaşı eğitimi gibi özellikler, diğer özellikler aynı kabul edildiğinde göçü arttıran hususlardır.

3- Sosyal koşullar, bireysel nitelikler ve göçün maliyetini düşüren durumlar göçün maliyetini azalttığından göç olasılığını da arttırmaktadır.

4- Uluslararası göç, fayda-maliyet analizi yaparak göçe karar veren bireylerin toplamından oluşmaktadır.

5- Ülkelerarasında kazanç ve iş piyasası anlamında farklılıklar yoksa göç gerçekleşmez. Farklılık mevcut ise göç bu farklılık ortadan kalkana kadar devam edecektir.

6- Bireylerin bekledikleri faydanın büyüklüğü ile uluslararası göçün boyutları arasında doğrudan bir ilişki mevcuttur.

7- Hükümetlerin göçü kontrol etmesi göç veren ve göç alan yerlerdeki iş piyasalarının kontrolü ile mümkündür(Massey vd., 2014: 15).

Uluslararası göç teorileri içinde Neo-Klasik ekonomi teorilerini sarsan yeni bir ekonomi modeli ortaya atılmıştır. Oded Stark tarafından geliştirilen *Yeni Ekonomi Kuramı*(The New Economics Theory) olarak adlandırılan bu modele göre, göç etme kararı sadece bireyler tarafından alınan bir karar olmayıp, bir ailenin tüm fertleri bazen de topluluğun ilgili bireylerinin tümü tarafından alınan kolektif bir karardır. Göçün ana sebebinin sadece ücret farklılığından oluşmadığını ileri süren bu yaklaşıma göre, hane halkının başka riskleri azaltmak içinde göçe karar verecekleri ileri sürülmektedir(Abadan-Unat, 2006: 22).

1970'li yılların sonlarında Michael J. Piore ve diğerleri tarafından geliştirilen *İkiye Bölünmüş Emek Piyasası Kuramı*(Dual Labor Market Theory) daha önce bahsedilen kuramların aksine uluslararası göç olgusunu mikro düzeyde modellemeyerek göç hareketinin modern sanayi toplumlarının emek talepleri doğrultusunda gerçekleştiğini ileri sürmektedir(Çam, 2014: 20). Bu kuram "*Mikro-ekonomi modellerinde ileri sürüldüğü gibi göç etmek isteyen kişilerin rasyonel yoldan oluşan, kendi çıkarlarını ön planda tutan kararlar verdiğini inkâr etmemektedir*"(Abadan-Unat, 2006: 22). Piore'ye göre, uluslararası göç; gelişmiş ülkelerin ekonomik iş gücü taleplerinden ortaya çıkmaktadır. Piore, göç hareketinin gönderen ülkenin iş gücü piyasasında var olan sorunlardan değil göç alan ülkenin iş

gücü ihtiyacından kaynaklandığını ileri sürmektedir. Ayrıca bu kurama göre gelişmiş ülkelerin devamlı olarak esnek ve ucuz iş gücü talebi göçün devamını sağlayacak en önemli çekici güç olarak kabul edilmektedir. Bu durum devamlı olacağından uluslararası göçünde engellenemeyeceği varsayılmaktadır(Güllüpinar, 2012: 65).

Dünya Sistemleri Kuramı(World Systems Theory), 1970'li yıllarda Wallerstein, Amin, Galtung, Castle ve Kosack tarafından ortaya atılmış ve 1980'li yıllarda Castles, Sassen ve Portes gibi akademisyenler tarafından geliştirilmiştir(Güllüpinar, 2012: 62). Bu kurama göre ise göç; kapitalizmin getirdiği çözümlerin ve bozulmaların sonucu oluşmaktadır. Kapitalist ekonomilerin daha fazla kar ve zenginlik arzusu, gelişmemiş ülkelerdeki nüfusun göç etmesindeki en büyük etken olarak kabul edilmektedir. Göçün özellikle geçmişte sömürülen ülkelere, sömüren ülkelere yönelik olduğunu belirten bu teoriye göre hükümetlerin göçü önleyebilmesinin ancak denizaşırı yatırım alanlarını ve uluslararası şirketleri denetlemeleriyle mümkün olabileceği ileri sürülmektedir. Bu model kapitalist sermayenin zaman zaman yatırımlarını korumak maksadıyla şiddete başvurduğunu ve bu şekilde ortaya çıkan sığınmacıların yine o ülkelere göç kaynağı oluşturduklarını kabul etmektedir(Abadan-Unat, 2006: 34).

İlişkiler Ağı Kuramı(Network Theory), göçü yalnızca nedensellik yönünden değil, aynı zamanda göçmenler arasında var olan iletişim açısından da değerlendirmektedir. Önceden ülkeye göç edenler ile göç etmeyi düşünenler ve yeni göç etmiş kişiler arasında bir takım ilişkiler mevcuttur. İlişkiler ağında yakınlar, arkadaşlar ya da hemşeriler bir birleri ile dayanışma göstermektedirler ve bu durum da göçü etkileyen bir husus olarak ortaya çıkmaktadır(Aksoy, 2012: 296). Bu kuram, uluslararası göçü bireysel veya aile fertlerince verilen bir karar olarak kabul etmektedir(Massey vd., 2014: 29). Göç edenler ile geride kalanlar arasında var olan ilişkiler göçün devamını sağlayan ve göçü dinamik tutan temel hususlar olarak kabul edilmektedir.

Uluslararası göçün başladığı dönemlerde ekonomik olarak gelişmiş ülkelere girmeye çalışan insanlar ile bu ülkeler tarafından sunulan hukuksal imkânlar arasında ortaya çıkan dengesizlik özel kurumlar ya da gönüllü kuruluşlarca giderilmeye çalışılmıştır. *Kurumsal Kuram(Institutional Theory)* olarak ifade edilen bu teoriye göre; Uluslararası göçmen sayısı fazlaştıkça bu süreçte ortaya çıkan kurumlar daha profesyonelleşmekte ve bu durum hükümetlerin göçü engellemelerini

zorlaştırmaktadır. Güvenlik önlemlerindeki artışa paralel olarak sınırı geçme maliyetleri de artış göstermektedir(Abadan-Unat, 2006: 36).

Göç konusunu çeşitli yönleri ile ele alan Myrdal'ın *Kümülatif Nedensellik Kuramı*(*Cumulative Causation Theory*)'na göre, uzun süre göç alan ülkelerde belli bir süre sonra bazı işler sadece göçmenlerin yapacağı işler olarak kabul edilmeye başlanmaktadır. Bu durum, yerel halkın bu işleri küçümsemesine ve talebin yokluğu ile de göçün devamına katkı sağlar. Göçmenlerin bu işleri sahiplenmesi sonucunda kendi ülkelerindeki eş ve dostlarını bu ülkeye çekmeye çalışmaları ile göç devam eder. Bu şekilde sahiplenilen iş kollarında yerli halkın tekrar istihdam edilmesi de zorlaşır(Çam, 2014: 21).

Afrika Kıtasında kırdan kente göç konusunu inceleyen Mabogunje'nin 1970 yılında geliştirdiği *Göç Sistemleri Teorisi*(*Migration Systems Theory*) önce Fawcett ve Arnold (1987), Portes ve Borocz (1986) sonra Kritz, Lim ve Zlotnik (1992) tarafından geliştirilerek, uluslararası göç hareketlerine uyarlanmış ve göç literatürüne kazandırılmıştır. Bu teoriye göre, uluslararası göç sistemi, merkezde bulunan bir ve birden çok göç alan ülke ile çok yüksek oranda göç veren ülkelere meydana gelmektedir. Bu kuramın temel varsayımlarına göre; göç veren ülke ile göç alan ülke arasında yakınlık olması şart değildir. Çünkü göç yakınlıktan çok siyasal ve ekonomik özelliklerden kaynaklanmaktadır. Ayrıca ülkeler birden fazla göç sistemine sahip olabilirler ve dönemselsel olarak ekonomik, siyasal veya toplumsal değişimler sebebi ile göç sisteminden çıkabilir ya da dahil olabilirler(Massey vd., 2014: 38)

Görüldüğü gibi uluslararası göç konusunda ortaya atılan birçok kuram bulunmaktadır. Kuramların bazıları göç olgusunu daha dar perspektiften ele alırken diğerleri daha farklı ve geniş çerçeveden değerlendirmişlerdir. Çalışmamızın konusunu mülteci ve sığınmacılar oluşturduğu için ve bu kişilerin göçe karar vermelerindeki etkenlerin çeşitli olması sebebiyle, teorilerin tümü incelenmeye çalışılmıştır. Uluslararası göçün nedenlerini ve göç sürecinde etkili olan hususlar teoriler ışığında açıkladıktan sonra, konunun anlaşılması bakımından göç türlerinin incelenmesi de faydalı olacaktır.

1.1.1.3.Göç Türleri

Göç nedenlerindeki çeşitlilik, bu konuda ileri sürülen teorilerin de çok boyutlu olmasındaki en önemli etkidir. Nedenler ve kuramlar boyutuyla farklılıklar göç türlerinde de kendini göstermektedir. İnsanların göçe karar vermelerinde etkili olan nedenler, göç sınıflandırmasına da kaynaklık etmektedir.

Sosyal, siyasal, etnik, ekonomik sebeplerin yanında savaş ve doğal afetler gibi nedenler ile insanlar göç etmeye karar verirlerken göçü gerçekleştirdiklerinde bireysel veya toplu olarak hareket edebilirler. İşte bu bakımdan ilk sınıflandırma göçün sayısal olarak *bireysel* veya *toplu* olarak gerçekleştirilmesi üzerine yapılabilir. Bireysel göç insanların ailelerinden bağımsız, tek başlarına gerçekleştirdikleri göçlerdir. Bu tür hareketler genelde bireysel olarak finanse edilir veya kişi, kurum veya devletlerin destekleri ile olur(Çiçekli, 2009: 5). Toplu/kitlesele göçler ise savaş, doğal afetler veya politik sebepler gibi birden fazla insanın hayatını etkileyen nedenler ile fertlerin aileleri ya da yaşadıkları bölgelerdeki diğer insanlar ile beraber gerçekleştirdikleri göçlerdir.

Göç sınıflandırmalarının diğer bir türü de kişilerin iradelerinin de etkili olduğu göçün nedenleri temelinde yapılmıştır. *Gönüllü göç* ve *zorunlu göç* olarak adlandırılan bu sınıflandırmaya göre; bireylerin kişisel arayışları sonucunda kendi başlarına karar verdikleri ve genelde daha rahat bir yaşam elde etmek amaçlı hedefler doğrultusundaki göçler, gönüllü göçler olarak adlandırılmaktadır. Zorunlu göç ise daha çok savaşlar ve tabii afetler gibi olağanüstü durumlarda meydana gelen hareketlerdir. İnsanların hayatlarını kurtarmak amacıyla yaşadıkları bölgeleri terk etmek zorunda kaldıkları bu tür göç hareketleri genelde kitlesele olarak gerçekleşmektedir. Tarihte yaşanan göçler genel olarak bu türdeki göçlerden meydana gelmiş ve yeni ülkelerin kurulmasına kaynaklık etmiştir(Aksoy, 2012: 293).

Göçmenlerin göç ettikleri yerlerde kalmayı hedefledikleri süre dikkate alınarak yapılan diğer bir sınıflandırmaya göre ise göç; *kesin göç* ve *geçici göç* olarak ikiye ayrılmaktadır. Bireylerin göç ettikleri ülkelerde hayatlarının sonuna kadar kalmaya niyetli oldukları ve geldikleri ülkeye dönmeyi hiç düşünmedikleri göçler kesin/kalıcı göç olarak adlandırılmaktadır(Baramidze, 2001: 2). Kesin göç, bireylerin yerleşik oldukları şehir, bölge veya ülkede aldıkları bir karar ile gerçekleşebilirken, göç ettikleri şehir veya ülkelerde sağladıkları veya sağlamayı umdukları bir takım yararlar

ile göç ettikten sonrada gerçekleşebilir. Geçici göç ise çok farklı sebeplerden gerçekleşse de göç kararı veren kişilerin veya gurupların göç ile sağlamayı düşündükleri yararı elde etmeleri veya göçe iten nedenlerin son bulması halinde anavatanlarına geri dönmek kaydı ile yaptıkları bir yer değiştirmedir. Ancak bazı durumlarda kesin olarak yapılan göçler son bulup geri dönüşler yaşanabilir iken geçici göçler kalıcı/kesin göçlere de dönüşebilmektedir.

Göç sınıflandırmalarından hukuki durum esas alınarak yapılan ayrıma göre göçler; *yasal göç* ve *yasadışı göç* olarak ikiye ayrılmaktadır. Yasal göç, herhangi bir sebeple kendi ülkelerinin dışına çıkmış ve diğer ülkelerde yaşamlarını sürdürmek isteyen ve gittikleri ülkenin yasalarına uygun şekilde giriş yapan ve bu hukuka uygun durumlarını ikamet sürelerince devam ettiren kişilerin gerçekleştirdiği göç olarak tanımlanmaktadır(Akçadağ, 2012: 3). Uluslararası hukuka göre yasadışı göç veya diğer bir ifade ile kaçak göç, doğrudan veya dolaylı olarak maddi çıkar elde etmek için kişinin vatandaşı olmadığı veya daimi ikameti bulunmayan bir ülkeye yasal yollar dışında girişi olarak tanımlanmaktadır(Akgün, 2004: 38). Ülkeye yapılan giriş yasal olsa bile o ülkede kalmak için mevcut vize ve ikamet şartlarının taşınmaması veya sonradan kaybı halinde de yasadışı göçün varlığı kabul edilmektedir.

Ülkelerin sınırlarının esas alındığı tanımlamaya göre göçler, *iç göç* ve *uluslararası göç* olarak sınıflandırılmaktadır. Etkileri ve sonuçları bakımından önemli bir takım sorunlara yol açan bu göç sınıflandırmasına göre bir ülke içindeki bölge, şehir veya köylerden başka yerleşim bölgelerine yönelik insan hareketleri iç göç olarak adlandırılmaktadır(Özdemir, 2008: 22). Ülke içinde yapılan bu göç, nüfus değişikliğine yol açmazken yerleşim birimleri arasında bir takım değişikliklere sebep olmaktadır.

Çalışmanın temelini oluşturan mülteci ve sığınmacıların ortaya çıktığı göç türü ise dış göç veya uluslararası göç olarak adlandırılmaktadır. Çiçekli'ye göre uluslararası göç: bireylerin geçici veya kalıcı olarak başka bir ülkeye yerleşmek niyeti ile kaynak ülkeden veya mutat olarak ikamet ettikleri ülkeden ayrılmaları olarak tanımlanmaktadır(2009: 59). Bu göç türü "*ulus-devlet dediğimiz siyasal coğrafyanın, ya da ulus dediğimiz siyasal topluluğun, içine yabancı kişilerin geçici ya da kalıcı katılımı anlamı taşıdığından önemli bir siyasal etkinliktir*"(İçduygu, Erder ve Gençkaya, 2014: 26). Bireylerin tek başlarına veya toplu olarak çok farklı nedenler ile

ülkelerini terk etmeleri, hedef ülkede önemli sorunların oluşmasına neden olmaktadır. Bu çok boyutlu sorunlar kimi zaman göç edilen ülkenin sosyo-ekonomik ve siyasal yapısında önemli değişikliklere neden olurken, kimi zamanda farklı ülkeler ile sınır ve geçiş konularında uluslararası boyutlu sıkıntılara neden olabilmektedir. Ülkede var olan sığınmacıların yeme-içme, barınma, sağlık, eğitim, istihdam gibi sorunları buldukları devletlerce farklı yöntemlerle çözülmeye çalışılmaktadır. Bu kapsamda iç hukuklarında bir takım değişiklikler yapmak zorunda kalan devletler önemli maliyetleri de üstlenmek zorunda kalmaktadırlar.

Literatürde çok farklı tanımlamaların mevcut olmasına karşın görüldüğü üzere göç sınıflandırmaları, göçü gerçekleştiren kişilerin sayıları, göçün nedenleri, zaman ve mekân boyutları ve hukuki alt yapısı esas alınarak yapılmaktadır. Bu göç sınıflandırmaları arasında en dikkat çeken, uluslararası boyutları da olan dış/uluslararası göç konusudur. Mülteciler ve sığınmacıların ortaya çıktığı bu tür insan veya grup hareketleri, kavramsal anlamda bile birlik sağlanamamış uluslararası bir sorundur. Ülkeden ülkeye farklılıklar taşıyan sığınmacılık ve mültecilik kavramlarının açıklanması ve bu kavramlar ile bağlantılı olarak ortaya çıkan diğer statülerin tanımlanması konunun anlaşılması bakımından oldukça çok önemlidir.

1.1.2. Mülteci ve Sığınmacılara İlişkin Kavramlar

Uluslararası boyutta önemli bir sorun olmaya başlayan ve gün geçtikçe de önemini arttıran göç ve göçmenlik konusu, beraberinde yeni hukuki durumların oluşmasına da zemin hazırlamıştır. Ülkelerini çeşitli sebepler ile terk etmek zorunda kalan insanların göç ettikleri ülkelerdeki statüleri genel olarak göç etmede kullandıkları yöntemlere göre belirlenmektedir. Gönüllü göçler dışında zorunlu nedenlere bağlı olarak gerçekleştirilen göçlerde ortaya çıkan önemli bir mesele de mültecilik ve sığınmacılık konusudur. *Mülteci(Refugee)* ve *Sığınmacı(Asylum-Seeker)* kavramları genellikle birbirleri yerine kullanılan kavramlardır. Bu kavramlar birbirleri ile ilişkili olmalarına rağmen, farklılıkları uluslararası sözleşme ve mevzuatlarda belirtilmiş olmalarına rağmen kamuoyu ve medya organlarınca sıklıkla birbirleri yerine kullanılmaktadır.

Sığınma olgusu diğer bir ifade ile iltica olgusu çok eski dönemlerden beri varlığını devam ettirmektedir. Tarihte savaş gibi insan hayatını tehlikeye atan

durumlarda kutsal mekânlar sığınılan yerler olmuşken, devletlerin oluşması ve kurumsallaşması ile sığınma hakkı, devletlerin egemenlik hakları içinde yer almaya başlamıştır(Kılıç, 2015: 2). Mülteci ve sığınmacıların korunmasına yönelik evrensel standartlar ve mekanizmalar ise ancak 20. yüzyılda ortaya çıkmaya başlamıştır(Çiçekli, 2014: 222).

Sığınma hakkı mültecilik hakkından çok önceleri, 1948 yılında yayımlanan İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 14. maddesinde "*herkesin, sürekli baskı altında tutulduğunda başka ülkelere sığınma ve kabul edilme hakkı vardır*" şeklinde düzenlenmiştir(İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi[İHEB], 1948: madde14). Sığınma ya da eski adıyla iltica bir kişinin, vatandaşı olduğu veya ikamet ettiği ülkenin çeşitli baskıları veya yasal kovuşturmaları nedeni ile başka bir ülkeye ya da yabancı ülke temsilcilerine, savaş gemilerine ya da uçaklarına girmesi ve o devletin korumasını aramasıdır(Pazarıcı, 2013: 215). Sığınmacı ise Abadan-Unat(2006: 352)'a göre, korunmak amacıyla yaşadığı ülkenin sınırlarını aşan fakat 1951 Tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Cenevre Sözleşmesi(MHSİCS)'nde yer alan kriterleri taşımayan kişiler olarak tanımlanmaktadır. Diğer bir tanıma göre ise sığınmacı, hukuki olarak mültecilik statüsü kazanabilecek olan ancak bulunduğu ülkede mülteci olarak kabul edilmeyen veya mültecilik başvurusu henüz sonuçlanmamış kişilerdir(Kıratlı, 2011: 17).

Mülteci kavramı MHSİCS'de ise "*ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen*" kişi olarak tanımlanmıştır(Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Cenevre Sözleşmesi[MHSİCS], 1951: madde 1).

Mültecilik konusunda daha geniş bir konvansiyon yayınlayan Afrika Birliği Örgütü, Cenevre Sözleşmesindeki tanımı aynen kabul etmiş ve mültecilik tanımının kapsamını genişletmiştir. Şöyle ki; "*Mülteci terimi aynı zamanda, kendi menşei ülkesinin ya da vatandaşı olduğu ülkenin bir bölümünde ya da tümünde, dış saldırı, işgal, yabancı egemenliği ya da kamu düzenini ciddi biçimde bozan olaylar nedeniyle,*

menşe ülkesi ya da vatandaşı olduğu ülke dışında bir başka yerde sığınma aramak için daimi ikamet ettiği yeri terk etmeye zorlanan herkes için geçerli olacaktır”(Afrika’daki Mülteci Sorunlarının Özel Yönlerini Düzenleyen Sözleşme, 1969: madde 1).

Aynı şekilde mülteci kavramının kapsamını genişletmeye dair diğer bir belgede Cartagena Bildirisidir. Latin Amerika temsilcileri ile bazı hukukçular tarafından 1984 yılında kaleme alınan bu bildirge, Cenevre sözleşmesine şu şekilde ilave bir tanım getirmiştir; “*yaygın şiddet, dış saldırı, iç çatışmalar, yaygın insan hakkı ihlalleri ya da Kamu düzenini ciddi olarak bozan diğer durumlardan dolayı hayatları, güvenlikleri ve ya özgürlükleri tehdit altında olduğu için ülkesinden kaçan kişilerdir*”(Kıratlı, 2011: 15)

Mülteci ve mültecilik statüsünün tanınmasında ülkeler arasında bir takım farklılıklar mevcuttur. Bazı ülkelerin mülteci statüsü vermede getirdikleri kısıtlamalar iç hukuklarında yeni düzenlemeler yapmayı zorunlu kılmıştır. Bu konuda özellikle Türkiye mevcut mevzuat boşluğunu ilk olarak 1994 yılında yayımladığı bir yönetmelik ile gidermeye çalışmıştır. Sığınma ve iltica konularında ilk iç hukuk düzenlemesi olan, Türkiye'ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, bireysel veya toplu olarak gerçekleştirilecek sığınma ve iltica hareketlerine ilişkin usullerin belirlenmesi amacıyla Türkiye'nin taraf olduğu 1951 Tarihli Cenevre Sözleşmesine dayanılarak hazırlanmıştır.

Bu yönetmelikte “*Mülteci, Avrupa'da meydana gelen olaylar sebebiyle ırkı, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri nedeniyle takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için vatandaşı olduğu ülke dışında bulunan ve vatandaşı olduğu ülkenin himayesinden istifade edemeyen veya korkudan dolayı istifade etmek istemeyen ya da uyruğu yoksa ve önceden ikamet ettiği ülke dışında bulunuyorsa oraya dönmeyen veya korkusundan dolayı dönmek istemeyen yabancı*” olarak tanımlanmış iken, Sığınmacı; “*İrki, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri nedeniyle takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için vatandaşı olduğu ülke dışında bulunan ve vatandaşı olduğu*

ülkenin himayesinden istifade edemeyen veya korkudan dolayı istifade etmek istemeyen ya da uyruğu yoksa ve önceden ikamet ettiği ülke dışında bulunuyorsa oraya dönmeyen veya korkusundan dolayı dönmek istemeyen yabancı” olarak tanımlanmıştır (Türkiye'ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, 1994: madde 3). Yönetmeliğe göre mülteci veya sığınmacı statüsü arasındaki tek fark kişinin Türkiye'ye nereden geldiği ile ilgilidir. Eğer birey Avrupa ülkelerinden birinden gelmiş ise mülteci, Avrupa dışındaki ülkelere gelmiş ise sığınmacı olarak kabul edilmektedir. Gelinen yer dışındaki diğer tüm koşullar ise aynen kabul edilmiştir.

Konunun artan önemi ve Avrupa Birliği'ne uyum sürecinde yapılan çalışmalar neticesinde sığınma ve iltica konularında var olan mevzuat çalışmaları yoğunlaştırılmış ve dağınık olan mevzuatlar, yeni statüler ve koruma türleri de belirlenerek Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununda düzenlenmiştir. 1994 tarihli yönetmelikte tanımlanan sığınmacı kavramı, *şartlı mültecilik* adı altında YUKK'ta yeniden tanımlanmıştır. Uluslararası hukuktaki karşılığı sığınmacı olan bu statü, Türkiye'ye özgü olarak şartlı mültecilik adıyla kavramsallaştırılmıştır. Bu statü, Türkiye'nin Cenevre Sözleşmesine koymuş olduğu coğrafi sınırlama sebebi ile Avrupa dışındaki ülkelere gelen bireyler için belirlediği bir koruma statüsüdür. Türkiye'nin mülteci kabul etmediği Asya, Afrika ve Ortadoğu gibi ülkelere Türkiye'ye giriş yapan ve başka ülkelere mültecilik başvurusu yapmak isteyenleri kapsayan ve Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununda düzenlenen “Şartlı mülteci, Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında” verilen statü olarak tanımlanmıştır(Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu [YUKK], 2013: madde 62).

Görüldüğü gibi mülteci ve sığınmacı kavramları birbirlerinden farklı ve bir birleri yerine kullanılmayacak kavramlardır. Ancak yazılı ve görsel yayın organlarında ve halk arasında bu ayırım yapılmamakta ve çoğunlukla benzer kavramlar olarak kullanılmaktadır. Türkiye’de mülteci statüsüne sahip kişi sayısının çok az olmasının en önemli sebebi, 1951 Tarihli Cenevre Sözleşmesine Türkiye tarafından konulan coğrafi kısıtlamadır. Türkiye içinde mevcut yabancıların çoğu bu yüzden sığınmacı/şartlı mülteci olarak adlandırılmakta ve bu statü kapsamındaki süreçlere tabi tutulmaktadır.

Son dönemlerde boyutları ve etkileri artan uluslararası göç, yeni yöntemlerin benimsenmesini ve bu alandaki düzenlemelerin geliştirilmesini zorunlu kılmaktadır. Mültecilik ve sığınmacılık statüleri yanında özellikle son dönemlerde yaşanan kitlesel göçler, iç hukukumuzda da benimsenen yeni koruma yöntemlerinin oluşmasındaki temel nedendir.

1.1.2.1.Geçici Koruma

Geçici koruma, kitlesel sığınma olaylarının ortaya çıkması halinde uygulanmak üzere geliştirilen acil bir çözüm yöntemidir. Yöntemin amacı ise mülteci ve sığınmacıların hızlı bir şekilde güvenli bir ortama ulaştırılmaları ve insan hakları ekseninde geri gönderilmeme ilkesine uygun bir güvence sağlanmasıdır. Geçici koruma, bireysel olarak statü işlemlerinin gerçekleşmesi için yeterli zamanın var olmaması nedeni ile toplu olarak güvence sağlanması ve sığınanların koruma altına alınması sürecidir(Çiçekli, 2014: 313).

Geçici koruma yönteminin uluslararası düzenlemelerde pek yer almamasının sebeplerinden en önemlisi, özellikle ülkelerin gelecekte büyük göç akınlarında ciddi yükler ve sorumlulukların doğması endişesidir. Bu konuda uluslararası kurallar rehberi 2014 yılında Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği’nce yayınlanmış ve geçici korumanın unsurları ortaya konulmaya çalışılmıştır. Rehberin amacı, kitlesel sığınma olaylarının yaşanması halinde ülkelerin geliştirecekleri geçici koruma uygulamalarının belirlenmesinde yol gösterici olmaktır(Çiçekli, 2014: 315).

Türk mevzuatında ise bu konuda yayınlanan bir yönetmelik ile geçici koruma statüsü tanımlanmıştır. YUKK’un ‘‘Geçici Koruma’’ başlıklı 91. maddesine göre hazırlanmak zorunda olan Geçici Koruma yönetmeliği 22 Ekim 2014 yılında resmi

gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Geçici koruma yönetmeliği(2014: madde 1)'ne göre Geçici Koruma; “ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel veya bu kitlesel akın döneminde bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılardan haklarında bireysel olarak uluslararası koruma statüsü belirleme işlemi yapılamayan yabancılara” uygulanan bir yöntem olarak tanımlanmıştır. Görüldüğü üzere temel amaç toplu olarak yapılan sığınma hareketlerinde insanların mağduriyetlerinin önlenmesi ve acil çözümlerin üretilmesidir. Çıkarılan bu yönetmelik sayesinde YUKK'ta yer alan koruma statülerine durumu uymayan kişiler açısından önemli bir eksiklik giderilmiştir.

1.1.2.2. İkincil Koruma

Ülkelerini terk etmek ve başka ülkelere sığınmak isteyen kişilere tanınan diğer bir statü ise ikincil koruma statüsüdür. Tamamlayıcı koruma olarak bilinen bu statü, Uluslararası hukukta ve AB hukukunda uzun bir geçmişe sahiptir. Avrupa devletleri mülteci statüsüne durumu uymayanları “*de facto mülteci*”, “*savaş mülteci*” veya “*insani sığınmacı*” gibi statüler ile ülkelerine kabul etmektedirler(Ergüven ve Özturanlı, 2013: 1035). Geri göndermeme ilkesi gereği oluşan bu durum Türk hukukunda, ikincil koruma adı altında düzenlenmiştir. Mülteci veya şartlı mülteci durumunda olmayan insanlar için oluşturulan bu koruma statüsü YUKK(2012: madde 63)'de şu şekilde tanımlanmıştır; “*Mülteci veya şartlı mülteci olarak nitelendirilemeyen, ancak menşe ülkesine veya ikamet ülkesine geri gönderildiği takdirde;*

a)*Ölüm cezasına mahkûm olacak veya ölüm cezası infaz edilecek,*

b)*İşkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacak,*

c)*Uluslararası veya ülke genelindeki silahlı çatışma durumlarında, ayırım gözetmeyen şiddet hareketleri nedeniyle şahsına yönelik ciddi tehditle karşılaşacak, olması nedeniyle menşe ülkesinin veya ikamet ülkesinin korumasından yararlanamayan veya söz konusu tehdit nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancı ya da vatansız kişiye, statü belirleme işlemleri sonrasında verilen statüdür”.*

Görüldüğü üzere temel insan haklarından biri olan yaşam hakkının korunmasına yönelik yapılan bu koruma yöntemi insanların yaşamlarını garanti altına almaya yönelik önemli bir yöntemdir.

Mültecilik ve sığınmacılık temelinde geliştirilen ve farklı durumlarında kapsanması bakımından geliştirilen koruma statülerinin hepsi insan yaşamının korunmasına ve devamına yönelik uygulamalardır. Bu kapsamda çok çeşitli gibi görünse de özellikle Türkiye’de göçmen profilleri incelendiğinde çoğunluğun sığınmacılardan oluştuğu görülmektedir. Türkiye’nin, doğusundaki ülkelerden gelen göçmenlere mülteci statüsü vermemesinden kaynaklı bu durum sonucunda sınırlarımız içinde mülteciye rastlamak çok zordur. Bu yüzden çalışmanın ilerleyen bölümlerinde temel statü olan sığınmacılık ve bu statüyü almaya hak kazanan sığınmacılar esas alınarak değerlendirme ve tespitler yapılmaya çalışılacaktır.

1.1.3.Sığınma Olgusunun Dünyadaki Gelişimi

Sığınma olgusunun tarihi M.Ö. 2000’li yıllara kadar uzanmaktadır. Kökleri bu kadar eski dönemlere dayanan sığınma olgusunun sınırlarını kesin olarak belirlemekte o denli güç bir durumdur(Ergüven ve Özturanlı, 2013: 1010). Eski dönemlerde sığınılan yerlerin başında tanrı ve kiliseye saygının gereği kutsal mekânlar gelirken, sonraki dönemlerde özellikle monarşilerin ortaya çıkmasıyla sığınma hakkı devletlerin yetkisinde olan bir durum olarak kabul edilmeye başlanmıştır(Kılıç, 2015: 2).

Sadece sosyal bir olgu olmayan sığınma, kutsal kitaplarda bile yer almış önemli bir durumdur. Şiddet, baskı ve zulümden kaçan insanların modern devletler ortaya çıkana kadar farklı bölgelere kabulleri, özerk devlet yöneticileri veya dini liderler tarafından olmuştur. Ulus devletlerin ortaya çıkması ile artan bağımsızlık hareketleri ve akabindeki savaşlar, sığınma hareketlerinin boyutunu arttırmış ve yoğun göç akınları ortaya çıkmaya başlamıştır(Buz, 2002: 22). Bu yoğun göçler ile birlikte sığınma olgusu ile ilgili kurumsal ve yasal yapılanmalar da hız kazanmaya başlamıştır.

Modern dönemdeki ilk göç hareketlerinin dinsel nedenler ile gerçekleştiği kabul edilse de, asıl nedenin siyasi egemenlik mücadeleleri olduğu bilinmektedir. Bunun örneklerinden olan 30 yıl savaşları sonucu yerlerinden ayrılmak zorunda kalan Protestanların sayısının yaklaşık 150 bin olduğu tahmin edilmekteyken, 1865’te

Fransa'da yaşanan olaylar sonucunda bu sayının 300 bin civarında olduğu belirtilmektedir(Buz, 2002: 23).

Küresel anlamda sığınma hareketleri özellikle 20. yüzyılda kendini göstermeye başlamış ve uluslararası bir sorun olarak daha belirgin bir hal almıştır. Modern tarihin tanık olduğu büyük göç hareketleri Abadan-Unat(2006: 46) tarafından beş dalga olarak sınıflandırılmıştır.

Birinci dalga, Avrupalı devletlerin sömürge atılımları ile başlamış ve I. Dünya Savaşı ile sonlanmış olan dönemdir. İngiltere, İspanya, Portekiz ve Fransa gibi Avrupalı devletlerin emperyalist emelleri sonucunda yaşanan bu nüfus hareketleri Amerika'ya yoğun göç hareketleri ile devam etmiş ve Kuzey Afrika'ya kadar uzanmıştır. Yaklaşık 300 yıl boyunca Avrupa, Dünya'nın göç hareketine bu şekilde yön vermiştir.

İkinci dalga, aynı dönemde ancak farklı şekilde ortaya çıkmıştır. Avrupalı devletlerin iş gücü temini için Afrika ülkelerinden topladıkları insanları kendi ihtiyaç duydukları bölgelere taşımaları ile devam eden bu süreç, köleliğin yasaklanması ile de son bulmamış, uzun süreli sözleşmeler ile devam ettirilmiştir. Avrupa ve Amerika'da demografik yapının değişmesine neden olan bu süreç, yeni devletlerin de oluşmasına kaynaklık etmiştir.

Üçüncü dalga, I. Dünya savaşı sonrasında çöken imparatorlukların tasfiyesi dönemine rastlayan bu dönem, özellikle Osmanlı ve Alman devletlerinden kopan nüfusun etkisi ile oluşmuştur. Savaş döneminde yaşanan yoğun sığınma hareketlerine savaş sonrası dönemde milliyetçilik etkisi ile kurulan yeni devletlerin de büyük katkısı olmuştur.

Dördüncü büyük dalga ise II. Dünya savaşı sonrası sömürgeciliğin tasfiyesi ve ulusal bağımsızlık hareketleri sonucunda gerçekleşmiştir. Etnik açıdan bölünmüş bu devletlerin çoğu Asya, Afrika ve Ortadoğu'da kurulmuş devletlerdir. Bu dönemde en büyük sığınma hareketi Güney Asya'da Hindistan'ın bölünmesi sonucunda ortaya çıkmış ve 14 milyon Hindu ve Müslümanı sığınmacı durumuna düşürmüştür. Benzer durum Ortadoğu'da da yoğun olarak yaşanmıştır. Sovyetler Birliği'nin dağılması ile ortaya çıkan iç sığınmacılarda büyük göç dalgasının önemli bir örneğini oluşturmaktadır.

Beşinci dalga daha çok ekonomik sebepler ile ortaya çıkmış bir durumdur. Amerika ve Avrupa ülkelerinin iş gücü açıklarını kapatmak amacıyla yapmış oldukları işçi alımları sonucunda oluşan bu göç hareketleri başlangıçta geçici olsa da zamanla kalıcı hale dönüşmüştür.

Bu sığınma ve göç hareketleri yaşanırken ortaya çıkan sorunlar başta yerel bir takım sorunlara yol açsa da zamanla uluslararası bir takım sorunları da beraberinde getirmiştir. Uluslararası bir sorun olmaya başlayan sığınma hareketleri devletleri de harekete geçirmiş ve konunun çok boyutlu ele alınmasını zorunlu kılmıştır.

Sığınmacılara yönelik hukuksal düzenlemelerin dar kapsamda da olsa Milletler Cemiyeti (MC) döneminde ele alınmaya başlandığını söyleyebiliriz. Bu dönemde yapılan sözleşmeler daha çok statü belirlemeye yönelik ve az sayıda ülke tarafından çekinceler konularak yapılan sözleşmeler olmuştur. 1938 yılında Almanya'dan zorunlu olarak göç edenlere yardımcı olmak amacıyla kurulmak istenen Hükümetler arası Mülteci Komitesi, devletlerin yapılan tanımlar konusunda fikir birliğine varamaması nedeni ile oluşturulamasa da sonraki dönemlerde ortaya çıkacak uluslararası metinlere ilham kaynağı olmuştur(Ergüven ve Özturanlı, 2013: 1015).

İkinci Dünya Savaşı ve sonrasında yaşanan ağır insan hakkı ihlalleri ve göçler sığınma konusunun önemini arttırmış ve örgütün en önemli konuları arasına girmiştir. Uluslararası Mülteciler Örgütü kurulmuş ve 1948 yılında sığınma hakkını da içeren İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi kabul edilmiştir. Ancak konunun önemi BM'nin daha ciddi adımlar atmasını zorunlu kılmış ve 1950 yılında Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği kurulmuş ve 1951 yılında faaliyetlerine başlamıştır. Sığınmacılara yönelik günümüzde hala geçerli olan en önemli belge 1951 Tarihli Cenevre Sözleşmesidir. Mültecilerin statüsünün belirlenmesine yönelik çıkarılan bu sözleşme, zaman ve coğrafya sınırlaması içerdiğinden, yaşanan sorunlara tam çözüm sağlayamamıştır. Sözleşmenin ilk halinde var olan “Avrupa’dan gelenler” ve “1951 öncesi olaylar” sınırlaması 1967 yılında yapılan Ek Protokol ile giderilmiştir(Ergüven ve Özturanlı, 2013: 1016)¹. Uluslararası alanda kabul gören bu metinlerin yanında, ülkelerin kendi aralarında ikili anlaşmalar yaparakta bu sorunlara yönelik çözümler

¹ 1951 Tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Cenevre Sözleşmesi ve Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 Ek Protokolü için bkz. http://www.unhcr.org.tr/uploads/root/1.2_m%C3%BClteciler_ve_vatans%C4%B1z_ki%C5%9Filer.pdf (02.01.2016).

üretmeye çalıştıkları görülmektedir. Özellikle ikili geri kabul anlaşmaları bu alanda en çok başvurulan yöntemdir.

İkinci Dünya Savaşı sonrası, sığınma hareketleri son bulmamış, artarak devam etmiştir. Bu durum Soğuk Savaşın sona ermesi ile de devam etmiştir. BMMYK verilerine göre 2014 yılı sonu itibari ile mülteci sayısı 19,5 milyon iken sığınmacı sayısı 1,8 milyona ulaşmış durumdadır(BMMYK, 2014). Yaşanan bu yoğun göç hareketlerinin boyutlarının artması, devletlerce uygulanan liberal ve çoğulcu politikaların sertleşmesine neden olmuştur.

Sığınmacılar konusunda uluslararası metinlerin yanında devletler, iç hukuklarında da düzenlemeler yapmak zorunda kalmışlardır. Sınır güvenliği başta olmak üzere, mültecilik statüsü ve benzer koruma statülerinin belirlenmesi ile sığınmacılara tanınacak haklar ve sunulacak hizmetler iç hukuk metinlerinde düzenlenmektedir. Dünyada yaşanan sığınma hareketleri, jeopolitik olarak önemli bir konumda olan Türkiye’de de yoğun olarak yaşanmıştır. Osmanlı İmparatorluğunun varisi olan Türkiye, hem Cumhuriyet öncesi hem de Cumhuriyet sonrası dönemde önemli göç hareketlerine sahne olmuştur. Bu durum, Türkiye’de göç ve iltica konusunda önemli gelişmelerin yaşanmasına neden olmuştur.

1.1.4.Sığınma Olgusunun Türkiye’deki Gelişimi

Avrupa ve Asya’nın birleştiği yerde bulunan bu coğrafya, stratejik konumunun da etkisiyle eski çağlardan bu yana büyük göçlere sahne olmuştur(Erdoğan ve Kaya, 2015: 17). Asya, Afrika ve Ortadoğu ülkelerinden gerek bu coğrafyaya gerekse de bu coğrafya üzerinden başka bölgelere göçler gerçekleşmiştir. Anadolu coğrafyasında meydana gelen göç hareketlerinin daha iyi anlaşılabilmesi bakımından cumhuriyet öncesi ve sonrası dönemlerin ayrı ayrı incelenmesi gerekmektedir.

Cumhuriyet öncesi dönem yani Osmanlı döneminde, imparatorluğun hâkim olduğu bölgelere yoğun göçler yaşanmıştır². Osmanlı İmparatorluğu tarafından yeni fetih edilen yerlere iskân politikası gereği yerleştirilen halklar olduğu gibi başka devletlerden de Osmanlı toprağına yönelik göç hareketleri yoğun olarak yaşanmıştır. Bu göçlerden yani sığınma hareketlerinden en bilineni 1492 yılında İspanya’da

² Osmanlı dönemi göç hareketleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Kemal H. Karpat (2010) “Osmanlı’dan Günümüze Etnik Yapılanma ve Göçler” Timaş Yayınları, İstanbul.

meydana gelen olaylar neticesinde Osmanlı'ya sığınan yaklaşık 180 bin kişilik Yahudi göçüdür(Erdoğan ve kaya, 2015: 56). Aynı şekilde 1848'de Macarların ve Lehlerin, 1917'de ise Rusya'da yaşanan Ekim Devriminden kaçan yaklaşık 250 bin insanın Osmanlı topraklarına sığınmacı olarak gelmeleri, sığınma olgusunun eski dönemlerden beri var olduğunun en önemli kanıtlarıdır(Korkut, 2010: 50).

Osmanlı topraklarına yapılan önemli göçlerden birisi de Rus yayılcılığı sonucunda ana vatanlarını terk etmek zorunda olan Çerkeslerin göçüdür. Bu dönemde Osmanlıya sığınan Çerkes nüfusunun 1 milyonun üzerinde olduğu tahmin edilmektedir. Rus kaynaklarına dayalı bu veriye karşılık Türk araştırmacılar bu sayının 1 ila 2 milyon arasında olduğunu iddia etmektedirler(Erdoğan ve kaya, 2015: 141).

1923 yılında Lozan Barış Antlaşması'na eklenen bir sözleşme ile Türkiye ile Yunanistan arasında bir nüfus değişimi öngörülmüştür³. Benzer durum Bulgaristan ile de yaşanmıştır. Bu dönemde Kafkaslar ve Balkanlardan göçler ise devam etmiştir. Temelde soydaşların ülkelerine dönüşü gibi görünen bu durum aslında sığınmacılık sorununun da temelini oluşturmaktadır. Çünkü insanlar, uluslararası bir problemin çözülememesinden kaynaklı yer değiştirmektedirler(Buz, 2002: 35). Bu şekilde ortaya çıkan göçler de, sığınma hareketlerindeki gibi sorunların doğmasına neden olmaktadır.

Cumhuriyet döneminde de sığınma hareketleri Osmanlı döneminde olduğu gibi yoğun olarak yaşanmıştır. İmparatorluğun çöküşü ile sınırları belli olan Türkiye topraklarına, sınır dışında kalan soydaş ve dindaşların göçü, ilk göç olarak kabul edilmektedir. Bu göç akımları neticesinde 1934 yılında çıkarılan İskân Kanunu, yapılan göçleri düzenlenmeye ve Türk ulusal kimliğinin işasına yönelik ilk milli kanundur(İçduygu, 2012: 11).

İkinci Dünya Savaşı sırasında Yunanistan ve Bulgaristan'dan Türkiye'ye sığınan 67 bin insan olduğu bilinmektedir. Bu dönemdeki diğer bir göç hareketi ise 1940-80 yılları arasında Bulgaristan ve Yugoslavya'dan gerçekleşmiştir. 1980-1990 yılları arasında ise Türkiye'ye yönelik göç, Afganistan ve Bulgaristan'dan gerçekleşmiştir. Bulgaristan'dan Türk kökenli yaklaşık 300 bin kişinin Türkiye'ye

³ Türkiye ve Yunanistan arasında yaşanan nüfus mübadelesi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Kemal Arı,(2007)"Büyük Mübadele: Türkiye'ye Zorunlu Göç(1923-1925)" Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.

sığınmasının nedeni ise Bulgar devletince yapılan asimilasyon politikalarıdır⁴(Kartal ve Başçı, 2014: 282). Türkiye'ye yönelik sığınma hareketlerinin 1990'lı yıllardan sonra yoğunlaştığı görülmektedir. Özellikle geçiş bölgesi olması nedeniyle Türkiye'ye 90'lı yıllardan itibaren Irak, İran, Somali, Sudan gibi Ortadoğu ve Afrika ülkelerinden yoğun sığınmacı akınları olmuştur. Ortadoğu ülkelerinde yaşanan rejim sorunları ve Asya ve Afrika'da yaşanan iç çatışmalar ve baskılar, sığınma hareketlerinin en önemli sebepleridir. Son dönemde yaşanan ve sayıları milyonları bulan Suriyeli sığınmacılar da düşünüldüğünde Türkiye'ye yönelik sığınma hareketlerinin ne kadar yoğun olduğu daha net anlaşılacaktır.

Konunun daha net anlaşılması bakımından Türkiye'ye yönelik sığınmacı ve mülteci akınlarının nereden, hangi yıllarda ve hangi sayıda gerçekleştiğinin bilinmesi önem taşımaktadır.

Tablo 1. Türkiye'ye Yönelik Göç Hareketleri

Kaynak Ülke	Yıllar	Göç Eden Kişi Sayısı
Yunanistan	1922 – 1938 arası	384.000
Balkanlar	1923 – 1945 arası	800.000
Almanya	1933 – 1945 arası	800
Irak	1988	51.542
Bulgaristan	1989	345.000
Irak (I. Körfez Savaşı Sonrası)	1991	467.489
Bosna Hersek	1992 – 1998 arası	20.000
Kosova	1999	17.746
Makedonya	2001	10.500
Suriye	Nisan 2011- Haziran 2016 arası	2.743.497

(GİGM, 2015: http://www.goc.gov.tr/icerik/goc-tarihi_363_380 Erişim: 04.01.2015)

⁴ Yunanistan, Bulgaristan, Yugoslavya ve Afganistan'dan Türkiye'ye yönelik göçler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. a) Oral Sander,(1969) "Balkan Gelişmeleri ve Türkiye (1945-1946)",A.Ü. Yayınları, Ankara. b) Cevat Geray,(1962) "Türkiye'den ve Türkiye'ye Göçler ve Göçmenlerin İskânı 1923-1961", Ankara. c) Oğuz Arı,(1960)"Bulgaristanlı Göçmenlerin İntibakı", Rekor Matbaası, Ankara. d) Kemal Kirişçi,(1999), Türkiye'ye Yönelik Göç Hareketlerinin Değerlendirilmesi: Bilanço:1923-1998, Türkiye Cumhuriyeti'nin 75.Yılına Toplu Bakış, Tarih Vakıfları Yayını, İstanbul, sayı: 1, s: 111-121.

Tablo 1’de de görüldüğü üzere, I. Dünya Savaşı sonrası dönemden başlayarak Türkiye’ye yönelik yoğun göç hareketleri yaşanmıştır. Göçlerin daha çok Balkan ülkelerinden gerçekleştiği görülmektedir. Balkanlarda yaşayan kişilerin Türk soylu olmaları ve Türkiye’nin de bu soydaşlarına karşı açık kapı politikası uygulaması, sayının fazla olmasındaki ana etkidir. Türkiye, komşu ülkelerde yaşanan savaşlar sebebi ile de belirli miktarda göçmen kabul etmiştir. Tabloda en dikkat çeken durum ise Suriye’den gerçekleşen göçün miktarıdır. Suriyeli sığınmacı sayısı, Haziran 2016 tarihinde Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından yayınlanan verilere dayanmakta ve sadece kayıtlı kişileri içermektedir. Kayıt dışı olan kişilerde düşünüldüğünde, Türkiye’de bulunan Suriyeli sığınmacı sayısının daha fazla olduğu tahmin edilmektedir.

Yaşanan bu göç ve sığınma hareketleri sonucunda ortaya çıkan sorunlara yönelik gerek uluslararası gerekse ulusal çözüm arayışları zorunlu hale gelmiştir. Devletler, karşılaştıkları problemlerin çözümüne yönelik uzun çalışmalar neticesinde bir takım yasal ve kurumsal düzenlemeler yapmışlardır. Uluslararası boyutta Milletler Cemiyeti ile başlayan bu çalışmalar, Birleşmiş Milletler döneminde de devam etmiştir. Konunun uluslararası yapısı nedeni ile birçok ülke, yapılan çalışmalarda yer almış ve ortaya çıkan anlaşma ve sözleşmelere taraf olmuşlar ve akabinde kendi iç hukuklarında da bir takım yeniliklere gitmişlerdir.

1.2. MÜLTECİ VE SIĞINMACILARA İLİŞKİN ULUSLARARASI DÜZENLEMELER

1.2.1. Uluslararası Düzenlemeler

Sığınma konusu, kökleri çok eskilere dayanan sosyal bir gerçekliktir(Çiçekli, 2014: 222). Çok eski dönemlerden beri var olan sığınma olgusunun uluslararası alanda bir sorun olduğunun kabulü ise ancak büyük savaşlar neticesinde olmuştur. I. Dünya Savaşı sonrası ortaya çıkan büyük sığınma hareketleri II. Dünya Savaşı döneminde de devam etmiş ve bu durum Soğuk Savaş’ın sona ermesi ile de varlığını korumuştur.

I. Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında yaşanan çatışmalar ve siyasi problemlerden kaynaklı yoğun sığınma hareketleri, konunun uluslararası düzeyde ele alınması gerekliliğini gün yüzüne çıkarmıştır. Bu alanda ilk çalışmalar Milletler

Cemiyeti ile başlamış ve sığınmacı sorunu uluslararası hukukta yer almaya başlamıştır. MC bünyesinde başlatılan çalışmalar neticesinde sığınmacılar ve mülteciler ile ilgili uluslararası antlaşma ve sözleşmeler yapılmış ve günümüz sığınmacı hukukunun temelleri atılmaya başlanmıştır. MC bünyesinde başlayan bu süreç, BM ile devam etmiş, Avrupa Konseyi(AK) ve Avrupa Birliği(AB) tarafından yapılan çalışmalar ile daha ileri boyutlara ulaşmıştır(Büyükçalık, 2015: 3; Çiçekli, 2014: 223). Yapılan bu çalışmalar ile uluslararası ve bölgesel boyutlarda birçok antlaşma ve sözleşme kabul edilmiştir.

Çalışmanın bu kısmında 20. yüzyılda önemi ve boyutları artan sığınmacılara ve mültecilere ilişkin uluslararası hukuki metinler kronolojik olarak ele alınacak ve günümüze kadar bu alanda yapılmış önemli hukuksal düzenlemeler açıklanmaya çalışılacaktır.

1.2.1.1. Mülteci ve Sığınmacılara İlişkin Milletler Cemiyeti Bünyesinde İlk Ad Hoc Çözümler

Sığınmacılara İlişkin uluslararası çözümler ilk olarak I. Dünya Savaşı sonrasında yaşanan olaylar sonucunda Milletler Cemiyeti bünyesinde başlamıştır. Savaş sonrası uluslararası iş birliğini gerçekleştirmek, barış ve güvenliği sağlamak amacıyla 10 Ocak 1920 yılında yürürlüğe giren Milletler Cemiyeti Misakı ile kurulan Milletler Cemiyeti, kuruluşunun akabinde sığınmacıların sorunları ile de ilgilenmeye başlamıştır(Büyükçalık, 2015: 12).

Bu alandaki ilk önemli çalışma, 1921 yılında Uluslararası Kızılhaç Örgütü'nün MC'ye başvurarak Rus mültecilerin korunmasını istemesiyle başlamıştır. Yapılan bu başvuru neticesinde yerlerinden edilmiş 1 milyondan fazla Rus mülteciye yardım etmek üzere bir Yüksek Komiserlik oluşturulmuş ve başına Norveçli Fridjof Nansen getirilmiştir. Böylece uluslararası alanda faaliyet gösteren ilk kurum olan Rus Mülteciler İçin Yüksek Komiserlik kurulmuştur. Nansen, Rus mültecilerin hukuki statüleri, buldukları ülkelerde istihdamları ve ülkelerine geri dönüşleri gibi konularda önemli çalışmalar yapmıştır. Rus mülteciler için yapılan diğer bir düzenlemede 1922 yılında Rus Mültecilerin Kimlik Belgelerine ilişkin düzenlemedir. Her ne kadar bu düzenlemede de mültecilere vatandaşlık hakkı tanınmasa da, ülkeler arasında seyahat etme özgürlüğü tanınması bakımından önemli bir gelişmedir. Rus

mülteciler için oluşturulan yüksek komiserliğin yetkileri 1924 yılında Ermeniler, 1928 yılında ise Süryaniler, Keldani Süryanileri ve Türk mülteciler ile ilgilenmek üzere genişletilmiştir(Özcan, 2005: 6; Büyükçalık, 2015: 13). Genişletilen bu yetkiler ile birlikte literatürde “*Nansen Pasaportu*” olarak ta bilinen özel bir kimlik belgesi oluşturulmuştur. 52 ülke tarafından 1925 yılında kabul edilen bu özel kimlik belgesiyle mültecilerin bu ülkelere seyahat etme özgürlüğü sağlanmıştır.

Bu kapsamda yapılan çalışmalar 1928 yılında yapılan Hükümetler arası Konferans ile geliştirilmeye çalışılmış ve aynı yıl haziran ayında Rus ve Ermeni Mültecilerin Hukuki Durumlarıyla ilgili düzenleme kabul edilmiştir.

Gurup temelli yaklaşımlar ile yapılan 1922,1926 ve 1928 düzenlemeleri, mülteciler ile ilgili düzenlemeler olarak tarihte yer almakta ise de bağlayıcı nitelik taşımamaları dolayısıyla; bu düzenlemelerin kabulü, devletlere Milletler Cemiyeti ile işbirliği içinde çalışmaktan başka sorumluluk yüklememiştir(Büyükçalık, 2015: 17).

Rus mülteciler için kurulan ve devamında kapsamı genişletilen Yüksek Komiserlik, Nansen’in ölümü ile bir yıllığına MC’ye bağlanmış ve 1931 yılında Nansen Ofisi adı altında otonom bir yapıya dönüştürülmüştür. Bu ofis 1938 yılında Mülteciler Yüksek Komiserliği kurulana kadar faaliyetlerini sürdürmüştür(Büyükçalık, 2015: 17).

1.2.1.2. Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin 1933 Sözleşmesi

Yaşanan olaylarla sınırlı çözüm arayışlarının yeterli olmayışı konunun daha kapsamlı şekilde ele alınması gereğini doğurmuştur. Bu doğrultuda görev süresi 1938’de sona erecek olan Nansen Ofisi uzmanlar komitesi aracılığı ile MC’ye mültecilerin durumlarını istikrara kavuşturacak bir tasarı metni sunulmuştur. Bu metin üzerinde 15 üye ülke temsilcisi ile görüşmeler başlamış ve 1933 yılında Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Sözleşme sekiz ülkenin bir takım çekincelerde koyması ile kabul edilmiştir(Büyükçalık, 2015: 18).

İmzalayan devletler açısından bağlayıcılık unsuru taşıyan bu sözleşme ile medeni ve sosyal haklar önceki düzenlemelere nazaran genişletilmiş, hakların sayısı artırılmış ve uygulamalar konusunda bir takım prensipler belirlenmiştir(Büyükçalık, 2015: 19).

Sekiz ülke tarafından imzalanan bu sözleşme, 23 maddeden oluşmaktadır. Mülteciler konusunda önceki sözleşmelere göre daha kapsamlı düzenlemelerin yer

aldığı bu sözleşmede; İdari Tedbirler(madde: 2-3), Hukuki Durum(madde: 4-7), İş Kazaları(madde: 7), Refah ve Yardım(madde 9-11), Eğitim(madde: 12), Maliye Rejimi(madde: 13), Karşılıklıktan Muafiyet(madde: 14), Komite Oluşturulması(madde: 15) ve Genel Hükümler(madde: 16-23) başlığı altında birçok durum düzenlenmiştir(Convention Relating to the International Status of Refugees, 2015). Bu düzenlemenin kapsamlı olmasının yanında mültecilerin birey olarak değil, topluluk veya grup olarak değerlendirilmesi ise en büyük eksikliği olarak görülmektedir(Korkut, 2010: 15).

Bu kapsamda yapılan düzenlemelerden diğeri ise 1933 sözleşmesinin kapsamına girmeyen, Almanya'dan gelen mülteciler için yapılan düzenlemedir. MC tarafından 1936 yılında kabul edilen Almanya'dan Gelen Mültecilerin Durumuna İlişkin Geçici Düzenleme, 1933 sözleşmesinde var olan geri göndermeme ilkesine aykırı olarak sınırdan geri gönderilebilecek durumları düzenlemesi bakımından önemli bir eksiklik taşımaktadır. Almanya'dan gelen mülteciler için yapılan bu geçici düzenlemeye sağlam bir temel kazandırmak için 1938 yılında Almanya'dan gelen Mültecilerin Durumuna İlişkin Sözleşme kabul edilmiştir. 1933 sözleşmesine göre daha dar kapsamlı olan bu düzenlemeler,1939 yılında yapılan ek protokol ile Avusturyalı ya da eskiden Avusturya olarak kabul edilen bölgelerden gelen mültecilerin de yararlanacağı şekilde genişletilmiştir(Büyükçalık, 2015: 239). Bu dönemde yapılan düzenlemeler dar kapsamlı olmaları yönünden eleştirilebilse de ilerleyen dönemlerde sığınmacı ve mültecilere yönelik yapılacak düzenlemelere kaynaklık etmeleri bakımından önemli hukuki belgeler olarak kabul edilmektedirler.

1.2.1.3. 1948 Tarihli İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi

Sığınma konusunun öznesini insanlar oluşturduğu için temel insan haklarının tüm bireyler için ayırım gözetilmeden uygulanacağı ilkesi ile sığınmacılara yönelik haklar çok farklı düzenlemelerde de yer almaktadır. İnsanların sırf insan oldukları için sahip oldukları haklar düşünüldüğünde sığınmacıların da bu kapsamda değerlendirilmesi ve sağlanan tüm olanaklardan faydalandırılmaları gerekmektedir.

Konunun bu şekilde ele alınması gerekliliği ile sığınmacılara yönelik düzenlemeler içeren önemli uluslararası bir belgede, 10 Aralık 1948 yılında BM tarafından kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'dir. Beyanname'nin en

önemli özelliği ise bütün hak ve özgürlüklerden herkesin ayırım gözetilmeksizin yararlanabilecek olmasıdır(Aybay, 2010: 52). Bu durum İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nde(1948: madde 2) şu şekilde düzenlenmiştir; “ *Herkes ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal ya da başka türden kanaat, ulusal ya da toplumsal köken, mülkiyet, doğuş veya başka türden statü gibi herhangi bir ayırım gözetilmeksizin, bu bildirmede belirtilen bütün hak ve özgürlüklere sahiptir. Ayrıca, bağımsız, vesayet altında ya da kendi kendini yönetemeyen ya da egemenliği başka yollardan sınırlanmış bir ülke olsun ya da olmasın, bir kişinin uyruğu olduğu ülke ya da memleketin siyasal, hukuksal ya da uluslararası statüsüne dayanarak hiçbir ayırım yapılamaz*”. Görüldüğü üzere hiçbir ayırım yapılmadan bireylere tanınan haklar, sığınmacılar içinde oldukça önemli hakların var olduğunu göstermektedir. Beynamedeki diğer bir önemli düzenleme de(İHEB, 1948: madde 6) “*Herkesin, nerede olursa olsun, yasa önünde bir kişi olarak tanınma hakkı vardır*” ifadesinin yer aldığı maddedir. Bu madde insan haklarından yararlanabilen için ulus devletlerin sınırlarının bir rolü olmaması gerektiğine yönelik bir ilke olduğundan sığınmacıları için önemli bir hak olarak kabul edilmektedir(Aybay, 2010: 53). Tüm maddeleri incelendiğinde sığınmacıları da kapsayacak şekilde yorumlanabilecek bu düzenleme, sığınmacılara yönelik özel bir hüküm de içermektedir. Beyanname'nin 14. maddesinin ilk fıkrasında “*Herkesin, sürekli baskı altında tutulduğunda, başka ülkelere sığınma ve kabul edilme hakkı vardır*” şeklinde düzenlenen sığınma hakkı, ikinci fıkrada “*Gerçekten siyasal nitelik taşımayan suçlardan kaynaklanan ya da Birleşmiş Milletlerin amaç ve ilkelerine aykırı fiillerden kaynaklanan kovuşturma durumunda, bu hak ileri sürülemez*” denilerek, kötü amaçlar için kullanılmasını önlemeye yönelik bir hüküm de içermektedir(İHEB, 1948: madde 14).

İnsan hakları konusunda çok önemli düzenlemeler içeren ve birçok devletin taraf olduğu evrensel nitelikteki bu düzenlemenin en önemli eksikliği ise, bir denetleme mekanizması öngörmemiş olması ve devletler için etik ilkelerin belirlendiği bir metin olmaktan öteye geçememiş olmasıdır. Bu eksiklikler sonraki yıllarda yeni sözleşmelerin ve anlaşmaların yapılması ile giderilmeye çalışılmıştır(Korkut, 2010: 16). Bu kapsamda sığınmacı ve mülteciler için önemli belgelerden biri olan 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne ilişkin Cenevre Sözleşmesi, İHEB'den kısa bir

süre sonra, 1951 yılında kabul edilmiş ve sığınmacı hukuku açısından önemli bir adım atılmıştır.

1.2.1.4. 1951 Tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Cenevre Sözleşmesi

Sığınmacı ve mültecilere yönelik 1951 yılına kadar yapılan çalışmalar genellikle dar kapsamlı ve devletlere önemli sorumluluklar yüklemeyen düzenlemelerden ibarettir. Bu döneme kadar yapılan çalışmalar genellikle bir bölgeden göç eden insanlara veya belli uyruklara yönelik düzenlemeler olması itibari ile konunun çözümüne yönelik kapsamlı adımların atılmasını zorunlu kılmış ve özellikle II. Dünya Savaşı sonrası ortaya çıkan sığınmacı sorununun boyutları, BM'nin bu alandaki çalışmalarını yoğunlaştırmasına neden olmuştur.

Konunun önceki düzenlemelerden daha detaylı şekilde ele alınması gerekliliği ve bu alandaki iş birliğinin önemi ile devletler için bağlayıcı düzenlemeler içeren bir belgeye olan ihtiyaç, Cenevre Sözleşmesi'nin başlangıç bölümünde şu şekilde ifade edilmiştir; *“Birleşmiş Milletler Antlaşması ve 10 Aralık 1948’de Genel Kurul’ca kabul olunan İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’nin, insanların ana hürriyetlerden ve insan haklarından, fark gözetmeksizin faydalanmaları ilkesini teyit ettiğini dikkate alarak, Birleşmiş Milletlerin, birçok defa mültecilere karşı derin ilgisini ortaya koyduğunu ve mültecilerin temel hürriyetleri ile insan haklarını mümkün olduğu kadar kapsamlı bir şekilde kullanmalarını sağlamaya çaba gösterdiğini dikkate alarak, mültecilerin hukuki durumuna ilişkin daha önce imzalanan milletlerarası antlaşmaların tekrar gözden geçirilmesi ve bir araya getirilmesinin, bu antlaşmaların alanının ve bunların mülteciler için sağladığı himayenin yeni bir antlaşma yoluyla genişletilmesinin arzu edilir olduğunu dikkate alarak, sığınma hakkını tanımanın, bazı ülkelere son derece ağır yük yükleyebileceğini ve uluslararası kapsamı ile niteliği Birleşmiş Milletler’ce kabul edilmiş bulunan bir sorunun, uluslararası iş birliği olmaksızın tatmin edici bir şekilde çözümlenemeyeceğini dikkate alarak, bütün devletlerin, mülteci sorununun toplumsal ve insani yönlerini kabul ederek, bu sorunun devletler arasında bir gerginlik sebebi halini almasını önlemek için olanakları ölçüsünde ellerinden geleni yapmalarını arzuladığını ifade ederek(...)aşağıdaki maddelerde anlaşmışlardır”(MHSİCS, 1951).*

Konunun ve bu alanda işbirliğinin son derece önemli olduğu, mülteci ve sığınmacılar konusunda belki de uluslararası alanda yapılan en önemli hukuki metin olan Cenevre Sözleşmesi, 28 Temmuz 1951 tarihinde 24 ülke tarafından oy birliği ile kabul edilmiş ve belli bir süre imzaya açık bırakılarak 22 Nisan 1954 tarihin yürürlüğe girmiştir(Büyükçalık, 2015: 42). Türkiye bu sözleşmeye, bir sonraki alt başlıkta ayrıntılı olarak açıklanan 1967 Tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Protokol ile bir takım çekinceler koyarak taraf olmuştur. Günümüzde ise sözleşmeye taraf olan ülke sayısı 144'e ulaşmıştır(Alver, 2014).

Mülteciliğin tanımını yapan, haklarını ve ödevlerini belirleyen ilk uluslararası metin sayılabilecek Cenevre Sözleşmesi'nin birinci maddesine göre; *"1 Ocak 1951'den önce meydana gelen olaylar sonucunda ve ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her şahıs..."* mülteci olarak tanımlanmıştır.

Yapılan mülteci tanımının kapsamlı olmasına rağmen sözleşmenin ilk metnine göre *"1 Ocak 1951 öncesi"* denilerek getirilen zaman kısıtlaması ve *"Avrupa'da meydana gelen olaylar"* ile konulan coğrafi kısıtlama, sözleşmenin en önemli eksiği olarak değerlendirilmektedir.

Cenevre Sözleşmesi ile mültecilere ve taraf devletlere getirilen yükümlükler ve sağlanan haklar, bölümler altında maddeler itibari ile düzenlenmiştir. Sözleşmeye göre; mültecinin ayırımı tabi tutulmaksızın(madde 3), vatandaşı olduğu ülkeye uygulanan istisnai tedbirlerden muaf olarak (madde 8) şu hakları vardır: Din özgürlüğü(madde 4), medeni haklardan yararlanma özgürlüğü(madde 12), menkul ve gayrimenkul edinme hakkı(madde 13), fikri ve sınai mülkiyet hakkı(madde 14), dernek hakları(madde 15), mahkemelerde taraf olma hakkı(madde 16), çalışma hakkı(madde 17), tarım, sanayi, sanat ve ticaret sahalarında iş yeri açmak ve şirket kurma hakkı(madde 18), ihtisas mesleğini icra etmek hakkı(madde 19), vesika (karne) hakkı(madde 20), mesken edinme hakkı(madde 21), eğitim hakkı(madde 22), sosyal yardım hakkı(madde 23), sosyal sigorta ve çalışma mevzuatından yararlanma hakkı(madde 24)(Eşsiz ve Günel, 2007).

Bunların yanı sıra V. Bölümde idari önlemler başlığı altında sınımlan taraf devlete, mülteci, bir hakkı kullanması için normal koşullarda yabancı bir ülkenin yetkililerinin yardımına ihtiyaç duyuyor ise bu konuda kendisine yardımcı olma(madde 25), her hangi bir yabancı gibi ikamet yerini tespit ve seyahat etme hakkının tanınması(madde 26), kimlik kartı çıkartma(madde 27), ulusal güvenlikleri veya kamu düzenleri ile ilgili engelleyici ciddi sebepler bulunmadıkça seyahat belgeleri düzenlemeleri(madde 28), vatandaşlarına uyguladığından daha yüksek resim, harç ve vergi uygulamama(madde 29), mültecilerin yanlarında getirdiği değerli varlıklarını kabul

edildikleri bir başka ülkeye nakletmelerine izin verilmesi(madde 30), illegal yurda girişlerden ötürü ceza verilmemesi, gerekli olanların dışında statüleri belli olana kadar mültecilerin hareketlerine kısıtlama uygulamamaları, başka bir ülkeye kabulleri konusunda gerekli kolaylıkların sağlanması(madde 31), ulusal güvenlik veya kamu düzeni gerektirmesinin dışında (ki bunun yasal alınmış bir karara bağlı olması, bu kararın da yargı denetimine açık olması, mültecinin delil ileri sürebilmesi, teyiz hakkı olması, temsil edilmesi şartlarına bağlıdır) sınır dışı edilmemesi, sınır dışı edilmesi gerekiyor ise mülteciye başka bir ülkeye yasal olarak kabulünü sağlayabilmek için makul bir süre tanınmasını(madde 32), hayatı ya da özgürlüğü 1. maddedeki tanıma uygun nedenler ile geri iade edilmesi halinde tehdit altında olan ülkeye geri gönderilmemesi (madde 33) ve nihayet mültecileri zaman içinde özümseme ve vatandaşlığa alma konusunda gerekli tedbirleri alma (madde 34) konularında sorumluluklar yüklemektedir(Eşsiz ve Günel, 2007).

Bunun yanı sıra, mültecinin mülteci olmasaydı bir hakkı kullanmak için yerine getirmesi gereken şartları "aynı şartlarla" yerine getirme(madde 6), bulunduğu ülkenin mevzuatına ve kamu güvenliği için alınan tedbirlere uyma yükümü(madde 2) doğal olarak bulunmaktadır. Devletlere 35. madde ile UNHCR ile işbirliği yapma yükümü yüklenmiştir. Sözleşmeye genel anlamda taraf devletlerin çekince koyabileceği 42. maddede belirtilmekle birlikte, çekince konulamayacak maddeler de sıralanmıştır. Buna göre, mülteci tanımının yer aldığı 1. madde, ayırım gözetilmesini içeren 3. madde, din özgürlüğünü düzenleyen 4. madde, mahkemelerde taraf olma hakkını tanıyan 16/1 madde ve geri göndermeme hakkını içeren 33. madde ile bir takım usul kurallarını içeren 36-46 maddelerine sözleşmeye taraf ülkelerce çekince koyabilmek mümkün değildir(Eşsiz ve Günel, 2007).

Mülteci ve sığınmacılar ile ilgili kapsamlı düzenlemeler içeren bu sözleşme, ilerleyen dönemlerde yapılan çalışmalara kaynaklık etmesi bakımından hala önemini korumakta ve devletlerin kendi iç mevzuatlarını oluşturmalarında rehberlik eden referans bir belge özelliğini devam ettirmektedir. Özellikle, mülteci tanımında var olan bir takım kısıtlamalar sonraki yıllarda yapılan değişiklikler ve ek sözleşmeler ile giderilmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda 1967 Protokolü, Cenevre Sözleşmesinde var olan eksikliklerin giderilmesi açısından incelenmesi gerekli önemli bir uluslararası sözleşmedir.

1.2.1.5. Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 Tarihli Protokol

Mülteci ve sığınmacılar ile ilgili önemli hukuki belgelerden biri olan Cenevre Sözleşmesi, II. Dünya Savaşı sonrası ortaya çıkan sığınmacı sorununa ilişkin hazırlandığından ve özellikle mülteci tanımına getirdiği tarih ve coğrafya temelli kısıtlama nedeniyle eleştirilmektedir. Artan mülteci sorunları, bu sözleşmenin geliştirilmesini ve zamanın koşullarına uyumlu hale getirilmesini ve mevcut kısıtlamaların da ortadan kaldırılmasını zorunlu kılmıştır.

Bu kapsamda uluslararası koruma ihtiyacı duyan kişilerin her hangi bir tarih ve coğrafi sınırlama olmaksızın, mülteciler için sağlanan haklardan yararlanmaları

amacıyla, 1967 tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Protokol, Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilmiştir. Hazırlanan bu belge Cenevre Sözleşmesi'nden bağımsız olarak devletlerin katılabilecekleri bir belgedir(Çiçekli, 2014: 228). 1967 Protokolü ile Cenevre Sözleşmesi'nde var olan “1 Ocak 1951'den önce meydana gelen olaylar sonucunda” ifadesi madde metninden çıkarılmıştır. Bu şekilde tarih sınırlaması ortadan kaldırıldığı gibi coğrafi sınırlamada kaldırılmıştır. Mülteci hukuku bağlamında diğer önemli bir gelişmede protokolda yer alan yükümlülüklerin hiçbir sınırlama olmaksızın taraf devletlerce uygulanacak olması ilkesidir(Ergüven ve Özturanlı, 2013: 1008). Ancak Protokolün birinci maddesinde “*Taraf devletler, İş bu protokolü, hiç bir coğrafi sınırlama yapılmaksızın uygulayacaklardır*” kuralı, 7.maddede yer alan, bir takım çekincelerin konulabileceği ifadesiyle işlevsiz hale getirilmiştir(1967 Tarihli Mültecilerin Hukuki Statülerine İlişkin Protokol, madde 1-7). Bu şekilde önemli bir eksikliği devam ettirmiş olan 1967 protokolüne, Türkiye, coğrafi sınırlamasını devam ettirerek 1968 yılında taraf olmuştur. Cenevre Sözleşmesi'nde var olan kısıtlamaların bu protokol ile de tam olarak giderilememesi mülteciler ve sığınmacılar konusunda var olan sıkıntıların devam etmesine neden olmuştur.

1.2.1.6. 1967 Tarihli BM Devlete Sığınmaya İlişkin Beyanname⁵

14 Aralık 1967 yılında BM genel kurulunda kabul edilen beyanname, sığınma hakkına ilişkin önemli hukuki metinlerden bir tanesidir. Bu beyanname, BM Sözleşmesi'nin 14.maddesi ve İHEB'nin 13 ve 14. maddelerinde yer alan sığınma hakkına ilişkin düzenlemelere atıf yapılarak, sığınma hakkının barışçıl ve insani bir eylem olduğunu ve başka bir devlet tarafından düşmanca bir eylem olarak kabul edilemeyeceği gibi, sığınma hakkına ilişkin bir takım ilkeler belirtilmiş ve devletlerinde bu ilkelere uyması önerilmiştir(Özcan, 2005: 17).

Mülteci ve sığınmacılar konusundaki uygulamalar açısından devletlere tavsiye niteliğinde ilkelerin yer aldığı bu beyanname, yer alan hususlar dört madde halinde belirtilmiştir. Beyanname, yer alan maddeler şunlardır;

⁵ 1967 Tarihli Birleşmiş Milletler Devlete Sığınmaya İlişkin Beyanname için bkz. http://www.unicankara.org.tr/doc_pdf/metin_ant4.pdf, (02.01.2016)

1- Bir Devletin, egemenliğini kullanarak, sömürgeciliğe karşı mücadele edenler dahil olmak üzere, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 14.maddesine giren kişilere tanıdığı sığınmaya, tüm öteki Devletlerce saygı gösterilecektir(Birleşmiş Milletler Devlete Sığınmaya İlişkin Beyanname[BMDSİB], 1967: madde 1).

2- Sığınma arama ve sığınma olanağından yararlanma hakkında, barışa karşı bir suç/bir savaş suçu ya da insanlığa karşı bir suçu, bu tip suçlarla ilgili hükümleri belirlemek için hazırlanan uluslararası belgelerde tanımlandığı şekilde, suçları işlediğini düşünmek için ciddi nedenler bulunan herhangi bir kimse tarafından ileri sürülemez. Sığınma hakkı tanımaya ilişkin temellendirmenin değerlendirilmesi, sığınma hakkını tanıyan Devlete ait olacaktır(BMDSİB, 1967: madde 1).

3- Bir Devlet, sığınma hakkı tanıma ya da tanımayı sürdürme konularında güçlüklerle karşılaşır, Devletler tekil olarak ya da bir arada ya da Birleşmiş Milletler aracılığıyla, uluslararası dayanışma ruhu içinde, söz konusu Devletin üzerindeki yükü hafifletmek için gerekli önlemleri alacaklardır(BMDSİB, 1967: madde 2).

4- Birinci maddenin ilk paragrafında sözü edilen hiç kimse, sınırda reddedilme ya da sığınma hakkı aradığı ülkeye daha önce girmiş ise sınır dışı edilme ya da zulme uğrayabileceği herhangi bir ülkeye zorla geri döndürülme gibi önlemlere maruz kalmayacaktır. Bu ilkeye istisna, ancak olağanüstü nedenler olan ulusal güvenlik ya da kitlesel nüfus akışı durumunda olduğu gibi nüfusun korumasını sağlama amacıyla tanımlanabilir. Bir Devlet herhangi bir durumda bu maddenin 1. paragrafında belirtilen ilkeye istisnanın haklı çıkarılabileceğine karar verirse, ilgili kişiye uygun gördüğü koşullarda, geçici sığınma ya da başka yollarla bir başka ülkeye gitme olanağını tanıma olasılığını değerlendirecektir(BMDSİB, 1967: madde 3).

5- Sığınma hakkı tanıyan Devletler, sığınma hakkı elde etmiş kimselerin, Birleşmiş Milletlerin amaç ve ilkelerine aykırı etkinliklerde bulunmalarına izin vermeyeceklerdir(BMDSİB, 1967: madde 4).

Beyannamenin, sığınma hakkına ilişkin değerlendirmelerin sadece devletler tarafında yapılacak olmasını esas alması, önemli bir eksiklik olarak görülmektedir. Bu durum, sığınma hakkının “*bireysel bir hak*” olarak tanınmasına ve bu şekilde yasallaşmasına yönelik çabaların da boşa çıkmasına sebep olmuştur(Savaşan, 2009: 16).

1.2.1.7. Diğer Uluslararası Düzenlemeler

Mülteci ve sığınmacılara yönelik uluslararası düzenlemeler önceki kısımda açıklananlardan çok daha fazladır. Konunun çok boyutlu oluşu ve geniş alanlara yayılması, bu alanda yapılan düzenlemelerin artmasının temel sebebidir. Doğrudan mülteci ve sığınmacılara ilişkin düzenlemeler olmayan, ancak mülteci ve sığınmacılara ilişkin de önemli hususlar içeren bu uluslararası sözleşmelerin bazıları şunlardır: Savaş Zamanında Sivil Kişilerin Korunmasına İlişkin Cenevre Sözleşmesi(1949), BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi(1989), Kadınlara Yönelik Her Tür Ayrımın Kaldırılmasına Yönelik BM Sözleşmesi(1979), Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi(1966), Vatansızlığın Azaltılmasına Dair Sözleşme(1961), Vatansız Kişilerin Statüsüne İlişkin Sözleşme(1954), Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılmasına Yönelik Sözleşme(1948), İşkenceye ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı veya Onur Kırıcı Muamele veya Cezaya Karşı Sözleşme(1984)(Sığınma ve Mülteci Konularındaki Uluslararası Belgeler ve Metinler, 2015: 1-63).

1.2.2. Bölgesel Düzenlemeler

Evensel düzeyde oluşturulan hukuki metinler, mülteci ve sığınmacılar açısından önemli gelişmelerin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Yaşanan sorunların boyutlarının artması ile ortaya çıkan özel durumlar, yeni önlemlerin alınmasını ise zorunlu kılmıştır. Uluslararası alanda var olan antlaşma ve sözleşmeler ile sağlanan çözümler, bölgesel bir takım problemlerin çözümünde yeterli olamamıştır. Bu sebeple, bölgesel çatışmalar ve sorunlar sonucunda ortaya çıkan mülteci ve sığınmacı sorunlarına yer veren, bölgesel düzeyde birçok hukuki metin ortaya çıkmıştır. Uluslararası metinler üzerinden yola çıkılarak oluşturulan, bölgesel antlaşma ve sözleşmeler mülteci ve sığınmacılar açısından önemli düzenlemeleri içeren hukuki metinler olarak kabul edilmektedirler.

1.2.2.1. 1950 Tarihli Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

1950 tarihinde kabul edilen ve 1952 tarihinde yürürlüğe giren Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi(AİHS), 1948 yılında Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilen

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinde yer alan düzenlemelerin güvence altına alınmasını amaçlayan bölgesel bir düzenlemedir(Korkut, 2010: 21). Sözleşmede mülteci ve sığınmacılara ilişkin özel bir düzenlemenin yer almıyor olması, bu durumda olanların beyanname ile tanınan haklardan yararlanmaması anlamına gelmemektedir.

Temel insan hakları anlamında çok önemli bir düzenleme olan AİHS, uygulanması bakımından geliştirilmiş olan, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi aracılığı ile ciddi etkiler doğuran bir mekanizmayı da bünyesinde barındırmaktadır. Bazı durumlarda sözleşmenin, mültecilere ilişkin uluslararası düzenlemelerden daha etkili sonuçlar doğurduğu da söylenebilir(Korkut, 2008: 24). AİHS(1950: madde 1)'e göre; Yüksek sözleşmecı devletlerin sözleşmenin birinci bölümünde yer alan hak ve özgürlükleri kendi yetki alanında bulunan herkese uygularlar hükmü ile taraf devletlere önemli bir yükümlülük getirmiştir. Sözleşmenin uygulanması bakımından bir ayrıma gidilmemesi de bu hak ve özgürlüklerin mülteci ve sığınmacılara da uygulanabileceğini göstermektedir. Sözleşmenin ilk bölümünde yer alan; Yaşama Hakkı(madde 2), İşkence Yasağı(madde 3), Kölelik ve Zorla Çalıştırma Yasağı(madde 4), Özgürlük ve Güvenlik Hakkı(madde 5), Adil Yargılanma(madde 6), Cezaların Yasallığı(madde 7), Özel Hayatın ve Aile Hayatının Korunması(madde 8), Düşünce, Vicdan ve Din Özgürlüğü(madde 9), İfade Özgürlüğü(madde 10), Dernek kurma ve Toplantı Özgürlüğü(madde 11), Evlenme Hakkı(madde 12), Etkili Başvuru Hakkı(madde 13) ve Ayrımcılık Yasağı(madde 14) gibi düzenlemelerin mülteci ve sığınmacılara açısından düşünüldüğünde, sözleşmenin önemi daha iyi anlaşılacaktır.

Sözleşmenin ikinci bölümünde düzenlenen, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi(AİHM)'nin yetkileri ve mahkeme tarafından verilen kararlar incelendiğinde, mülteci ve sığınmacılara yönelik, sözleşmede yer alan hakların ne kadar önemli olduğu anlaşılacaktır. Özellikle sınır dışı edilme ve iade konularında, AİHM tarafından verilen çok sayıdaki karar bunun en önemli kanıtı olarak gösterilmektedir.

1.2.2.2. 1969 Tarihli Afrika'daki Mülteci Sorunlarının Özel Yönlerini Düzenleyen Sözleşme

1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Protokolünün, mülteci sorununa yönelik geliştirmiş olduğu tanımlamanın, ortaya çıkan yeni durumları kapsamıyor

oluşu, bölgesel bir takım çalışmalar ile giderilmeye çalışılmıştır. Bu bölgesel gelişmelerden biri de Afrika Birliği Örgütü(ABÖ) tarafından yapılmıştır. Afrika’da var olan sömürgecilik olgusu sonucunda birçok insan yerlerinden edilmiş ve büyük mülteci akınlarının ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Ayrıca Afrika’da yaşanan iç çatışmalar ile de birçok insan mülteci ve sığınmacı konumuna düşmüştür. Bu şekilde yerlerinden edilen insanların durumları, uluslararası belgelerde yer alan düzenlemelerden farklılıklar taşımakta ve mevcut düzenlemeler, sorunların çözümünde yetersiz kalmaktaydı. Yaşanan bu sorunlar, 1963 yılında kurulan ABÖ tarafından 1969 yılında “Afrika’daki Mülteci Sorunlarının Özel Yönlerini Düzenleyen Sözleşme” ile giderilmeye çalışılmıştır. Hazırlanan bu sözleşme, 20 Haziran 1974’te yürürlüğe girmiştir(Akyürek, 2007: 49).

Taraf devletler için bağlayıcı olan bu sözleşme; BM Sözleşmesi, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, BM Devlete Sığınmaya İlişkin Beyanname ve Cenevre Sözleşmesini, uluslararası temel belgeler olarak kabul etmiştir(Afrika’daki Mülteci Sorunlarının Özel Yönlerini Düzenleyen Sözleşme[AMSÖYDS], 1969). Sözleşme, Cenevre Sözleşmesinde var olan mülteci tanımını aynen kabul etmiş, kapsamını ise “*kendi menşe ülkesinin ya da vatandaşı olduğu ülkenin bir bölümünde ya da tümünde, dış saldırı, işgal, yabancı egemenliği ya da kamu düzenini ciddi biçimde bozan olaylar nedeniyle, menşe ülkesi ya da vatandaşı olduğu ülke dışında bir başka yerde sığınma aramak için daimi ikamet ettiği yeri terk etmeye zorlanan herkes*” olarak genişletmiştir(AMSÖYDS, 1969: madde 1).

Mültecilik durumuna düşülmesi ile ilgili, diğer uluslararası belgelerden daha geniş bir tanım ortaya koyan bu sözleşmede, sığınmacılara ilişkin düzenleme de ayrıca yer almıştır. Sözleşmenin ikinci maddesinde tanımlanan sığınma, İHEB’de yapılan tanımın aynısı ile yer almış ve tanıma ilave olarak “*mültecilere sığınma hakkı tanınmasının barışçıl ve insani bir eylem olduğu, herhangi bir üye devlet tarafından düşmanca bir eylem olarak görülmeceği*” hususu eklenmiştir(Büyükçalık, 2015: 55). Sözleşmenin geri kalan kısmında ise, Yıkıcı Etkinliklerin Önlenmesi(madde 3), Ayrımcılık Yapılmaması(madde 4), Gönüllü Geri Dönüş(madde 5), Seyahat Belgeleri(madde 6), Taraf Devlet Yükümlülükleri(madde 7) ve sözleşmenin 1951 Mülteci Sözleşmesinin tamamlayıcısı niteliğinde olduğuna ilişkin ifade(madde 8) gibi durumlar düzenlenmiştir(AMSÖYDS, 1969).

1.2.2.3. 1984 Tarihli Cartagena Bildirgesi

Orta Amerika'da 1980'li yıllarda yaşanan iç karışıklıklar nedeniyle, 1 ila 2 milyondan fazla insan yerlerinden olmuştur. Yerlerinde olan bu insanların göç ettikleri yerlerde ise ciddi sosyal ve ekonomik sorunlar meydana gelmiştir. Ortaya çıkan mülteci sorunları sebebiyle, 19-22 Kasım 1984'te, uzman ve hükümet temsilcilerinden oluşan bir grup, mültecilerin yasal ve insancıl problemlerden korunması hakkında, uluslararası konferanslar dizisi tertiplemişlerdir. Bu konferanslar neticesinde, Orta Amerika, Panama ve Meksika'daki mültecilerin sorunlarının çözümüne yönelik Cartagena Bildirgesi kabul edilmiştir(Büyükçalık, 2015; Özcan, 2005).

Bildirgenin önemli özelliklerinden biri, Latin Amerika ülkelerinin, bildiriye 1951 Cenevre Sözleşmesinde ve 1967 Protokolünde belirtilen mültecilik durumuna aykırı bir çekince koyamayacak olmalarına ilişkin bir hüküm içermesidir. BMMYK ile sıkı bir işbirliği öngören bildirgenin diğer bir önemli özelliği ise, Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Protokolünde yer alan mültecilik kavramının genişletilmesi gereği üzerinde durulmasıdır. Bildirge; yaygın şiddet, dış saldırı, iç çatışmalar, yaygın insan hakkı ihlalleri ve kamu düzenini ciddi olarak bozan diğer durumlardan dolayı hayatları, güvenlikleri veya özgürlükleri tehlike altında olduğu için ülkelerinden kaçan insanların mülteci olarak kabul edilmesi gereğini tavsiye olarak içermektedir. Mültecilik kavramını genişletmesi bakımından önemli bir belge olan Cartagena Bildirgesi, Devletler için bağlayıcı bir nitelik taşımamaktadır. Bu olumsuzluğa rağmen Cartagena Bildirgesi, taraf devletlerin mültecilik konusunda oluşturdukları iç hukuk metinlerinde oldukça etkili olmuştur(Özcan, 2005: 21).

1.2.2.4. 1994 Tarihli Arap Ülkelerinde Mültecilerin Durumunu Düzenleyen Sözleşme

Arap ülkelerinde meydana gelen mülteci sorunlarının farklı boyutları ve bu alanda var olan uluslararası düzenlemelerin yetersizliği, Arap Ülkeleri Birliği'nce 1994 yılında kabul edilen Arap Ülkelerinde Mültecilerin Durumunu Düzenleyen Sözleşme ile giderilmeye çalışılmıştır(Akyürek,2007: 50). Arap ülkelerinde meydana gelen savaş, işgal, sömürge yönetimleri vb. durumlarda ortaya çıkan sorunların, diğer

ülkelere göre farklılık göstermesi ve uluslararası belgelerde bu durumlara ilişkin hususların yer almaması, bu sözleşmenin ortaya çıkmasındaki ana sebeptir.

Mülteci tanımı ve kavramını genişletmeye yönelik hükümler içeren bu sözleşmede; savaş, yabancı denetimi ve ülkenin bütününde ya da bir bölümünde kamu düzeninin ciddi biçimde bozulmasıyla sonuçlanan, doğal afet ya da yıkıcı olayların meydana gelmesi gibi durumlarda mültecilik için kabul edilecek olaylar olarak tanımlanmış ve bu durumda olanların mülteci olarak kabul edileceği belirtilmiştir(Arap Ülkelerinde Mültecilerin Durumunu Düzenleyen Sözleşme[AÜMDDS], 1994: madde 1). Arap coğrafyasında yaşanan mülteci ve sığınmacı sorunlarına çözüm üretmesi bakımından önemli olan bu sözleşme, mülteci ve sığınmacılar açısından önemli bölgesel düzenlemeler arasında yer almaktadır.

1.2.2.5. Avrupa Birliği Amsterdam Antlaşması ve Tampere Zirvesi

Avrupa Birliği'nin kuruluşundan bu güne kadar, ortak politikalar oluşturulması ve uygulanması yönünde birçok adım atılmıştır. Atılan bu adımlardan önemli bir alanda, iltica, göç ve sınır güvenliği gibi konularda olmuştur. Bu konuların kapsamlı olarak düzenlendiği bir belge olma özelliği taşıyan Amsterdam Antlaşması, 1997 yılında 15 ülke tarafından imzalanmış ve 1999'da yürürlüğe girmiştir. Yürürlüğe giren bu antlaşma ile Maastricht Antlaşması'na "Vize, İltica, Göç ve Kişilerin Serbest Dolaşıma İlişkin Diğer Politikalar" başlığı altında bir bölüm eklenmiştir(Akgün, 2004: 29). Bu antlaşmadan önce yapılan Maastricht Antlaşması ve Schengen Antlaşmalarında da göç ve iltica konularına ilişkin temel bir takım hususlar yer almıştır. Ancak kapsamlı düzenlemeler, Amsterdam Antlaşması ve Tampere zirvesi ile yapılabilmıştır.

Amsterdam Antlaşmasının, mülteci ve sığınmacılara ilişkin düzenlemeleri maddeler halinde şu şekilde sıralanabilir(Akgün, 2004: 30);

1-Sığınma talebini belirlemeye yetkili devletin belirlenmesi, sığınma arayıcılarının kabulü için minimum standartların belirlenmesi, mültecilik statüsü için gerekli şartların belirlenmesi, mültecilik statüsünün verilmesi ve kaldırılması ile ilgili prosedürlerin, minimum standartlarının belirlenmesi.

2-Mülteci kabulü ve yerinden edilmiş kişilerin kabulünde, üye devletler arasında dengenin sağlanması.

- 3-Uzun süreli ikamet ve vize verilmesi konularında standartların belirlenmesi
- 4-Geri gönderme ve kaçak göç konularında gerekli önlemlerin alınması.

5-Yasal ikamet sahibi üçüncü ülke vatandaşlarının diğer üye ülkelerde yerleşme hakkı ve şartlarının belirlenmesi.

Amsterdam Antlaşması'nın yürürlüğe girmesinden kısa bir süre sonra, iltica ve göç konularında ortak bir politikanın oluşturulması amacıyla Tampere Zirvesi toplanmıştır. Bu zirvenin temel amacı, Adalet ve İçişleri alanlarında mevcut iş birliğinin daha ileri bir düzeye taşınmasıdır.

Tampere zirvesin sonuç bildirgesinde, göç ve iltica konularına ilişkin, ortak bir Avrupa sığınma sisteminin kurulması amacı belirtilmiş ve bu kapsamda dört temel unsur belirlenmiştir. Bunlar; sığınma başvurusunu incelemekle sorumlu devletin belirlenmesi, adil ve etkili bir sığınma sisteminin belirlenmesi, mülteci statüsünün tanınması ve içeriği ile ilgili kuralların uyumlaştırılmasıdır. Ayrıca, uzun dönemde ortak bir sığınma prosedürü ve birlik çapında tek bir sığınma statüsünün belirlenmesi konularına da değinilmiştir(Akçadağ, 2012: 16). Avrupa Birliği bünyesinde oluşturulan bu düzenlemeler, genel düzenlemeler olmasının yanında, mülteci ve sığınmacılara ilişkin özel durumları içeren, diğer birçok düzenlemeye de kaynaklık etmiş temel belgeler olarak kabul edilmektedir.

1.2.2.6. Avrupa Birliği Lahey Zirvesi ve Hague Programı

Avrupa Birliği'nin 2003 yılında gerçekleştirdiği Lahey Zirvesi'nde, Tampere Zirvesi'nde belirlenen hedeflere bağlılık vurgulanarak, bu hedeflere 2010 yılına kadar ulaşmak için bir plan yapılmıştır. Lahey Zirvesi'nde belirlenen prensipler; üçüncü ülkelerin iltica sistemlerinin geliştirilmesi için bu ülkelerle işbirliği yapılması, yasadışı göçle mücadele, yeniden yerleştirme programlarının uygulanması, kayıt dışı göçmenlerin kaynak ülkelere iadesi için politikalar oluşturulması ve sınır güvenliği alanında operasyonel işbirliğini sağlamak için görevlendirilen ve bağımsız çalışan AB ajansı FRONTEX için bir fonun kurulmasıdır(Güleç, 2015: 87).

Lahey Zirvesi'nin ardından "AB'de Özgürlük, Güvenlik ve Adaletin Güçlendirilmesi" adlı bir program kabul edilmiştir. 2004 yılında Brüksel Avrupa Konseyi'nde kabul edilen Hague Programı'nda, Tampere Zirvesi'nden sonraki 5 yıllık dönemde göç ve sığınma konularında yaşanan gelişmeler özetlenmiş ve göçün tüm

aşamalarına yönelik kapsamlı yaklaşımların yapılması gerekliliğine değinilmiştir. Bu çerçevede, göç konusunda özellikle kaynak ve transit geçiş ülkeleri ile işbirliğine gidilmesi hususu vurgulanmıştır. Bu program sonrası 27 Ekim 2005'te önemli bir toplantı gerçekleştirilmiştir. Bu toplantıda konunun önemi bir kez daha vurgulanarak, özellikle Afrika temelli göç konusunda, öncelikle yapılması gerekenlerin belirlenmesi için komisyondan bir rapor hazırlanması istenmiştir. Komisyon tarafından hazırlanan raporda ise, ilk defa göç konusuna küresel bir bakış açısının önemi ve göç konusunda kaynak ve transit ülke konumunda bulunanlar ile işbirliğinin kilit unsur olduğundan söz edilmiştir(Güleç, 2015: 87).

Avrupa Birliği'nin göçe yönelik global yaklaşımı ise, Aralık 2005 yılında yapılan Avrupa Konseyi'nde kabul edilmiştir. Komisyon tarafından tanımlanan *Yeni Global Yaklaşım*, göç konusunun ilgili ülkeler ile entegre olmuş, kapsamlı ve dengeli bir ortaklık ile çözmek için göç, kalkınma ve dış ilişkiler alanındaki politikaların bir araya getirilmesi olarak ifade edilmiştir. Göçün temel sebeplerinin ele alınması benimsenerek, göç ile ekonomik kalkınma arasında bir bağ kurulmuştur(Samur, 2008: 8).

1.2.2.7. Avrupa Birliği İltica ve Göç Pakti

Avrupa Birliği dönem başkanlığının Fransa'da olduğu 2008 yılında gündeme gelen Avrupa Birliği İltica ve Göç Pakti(AGİP) beş prensip etrafında oluşturulmuştur. Bu prensipler; üye ülkelerin öncelikleri, ihtiyaçları ve kapasitelerin kendilerince belirlendiği şekliyle yasal göçün düzenlenmesi, yasadışı göçmenlerin menşei ülkelere ve ya transit ülkeye geri gönderilmesinden emin olmak suretiyle yasa dışı göçün kontrol altına alınması, sınır kontrollerinin etkin hale getirilmesi, tek bir sığınma sistemi ve mülteciler için tek bir statü uygulanması ve son olarak kaynak ve transit ülkeler ile göç ve kalkınma arasında etkileşimi desteklemek için ortaklıkların geliştirilmesi(ORSAM, 2012: 13).

1.2.2.8. Avrupa Birliği Lizbon Antlaşması ve Stockholm Programı

Avrupa Birliği'nin yapısı ve işleyişi ile ilgili birçok konuda önemli değişiklikler içeren Lizbon Antlaşması, Aralık 2009 yılında yürürlüğe girmiştir. Lizbon Antlaşması'nda göç ve sığınma ile ilgili alanlarda yapılan düzenlemeler

Avrupa Birliği'nin İşleyişine İlişkin Anlaşma sütünunda V. başlık olan ‘‘Özgürlük, Güvenlik ve Adalet’’ alanına eklenmiştir(Güleç, 2015: 88). Antlaşması ile iç güvenlik ve dış sınırların birlikte yönetimi ilk defa bir antlaşma kapsamında düzenlenmiştir. Bunula birlikte yasa dışı göç ile mücadele edileceği ve izinsiz yerleşme durumlarında sınır dışı etme ve geri gönderme gibi yollara gidileceği ifade edilmiştir(Akçadağ, 2012: 22).

Lizbon Zirvesinde kabul edilen ve Lahey Zirvesi ile Tampere Zirvesi'nde alınan kararların devamı niteliğinde olan *Stockholm Programı*⁶, 2010-2014 yılları arasında göç konusunda yapılacak çalışmalara yön vermek üzere oluşturulmuştur. Lizbon Antlaşması'ndaki hükümlerle uyumlu bir şekilde, birliğin göç konusundaki öncelikleri Stockholm Programı'nda şu şekilde belirtilmiştir; diğer ülkeler ile evrensel bir göç yaklaşımı geliştirmek, iş piyasalarının da ihtiyaçları gözetilerek üye ülkeler nezdinde ortak bir politika oluşturmak, daha sıkı bir uyum politikası sağlamak, yasadışı göçle mücadeleyi hızlandırmak ve kimsesiz küçükler için koruyucu önlemler almak(Akçadağ, 2012: 22).

1.2.2.9. Diğer Bölgesel Düzenlemeler

Mülteci ve sığınmacıların buldukları bölge veya ülkelerdeki özel durumları sebebiyle ortaya çıkan bölgesel düzenlemeler, kim zaman birden fazla devlet tarafından oluşturulan örgütlerce yapılmış, kimi zamanda devletlerin karşılıklılık kaydı ile yaptıkları ikili anlaşmalar neticesinde ortaya çıkmıştır. Bu bölgesel düzenlemelerden bazıları ise şunlardır(Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği İnsan Hakları Bilgi Kitapçığı No: 20: 9): Avrupa Topluluğuna Üye Ülkelerden Birine Yapılacak Sığınma Başvurularının İncelenmesinden Sorumlu Ülkenin Belirlenmesine Yönelik Sözleşme, Benelüks Ekonomik Birliği Ülkeleri Hükümetleri, Almanya Federal Cumhuriyeti Hükümeti ve Fransa Cumhuriyeti Hükümeti Arasındaki Müşterek Sınırlarda Kontrollerin Kademeli Olarak Kaldırılmasında İlişkin Schengen Anlaşması'nın Uygulama Sözleşmesi, 1967 Tarihli Zulüm Görme Tehlikesi Olan Kişilerle İlgili Sığınmaya ilişkin Karar, 1980 Tarihli Mültecilere İlişkin Sorumlulukların Aktarımı Hakkında Avrupa Antlaşması, 1981

⁶ Stockholm Programı bkz.

<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:115:0001:0038:en:PDF>
(09.01.2016)

Tarihli Sığınmayla ilgili Ulusal Prosedürlerin Ortaklaştırılmasına İlişkin Tavsiye, 1984 Tarihli Cenevre Anlaşması'nda Düzenlenen Kriterlere Uyan Ancak Resmi Olarak Mülteci Olmayan Kişilerin Korunması Konusunda Tavsiye, 1990 Tarihli Dublin Sözleşmesi ve Dublin II Yönetmeliği ve Asya-Afrika Hukuksal Danışma Komitesi'nce hazırlanan Mültecilere Karşı Muameleye İlişkin İlkeler.

1.3. TÜRKİYE'NİN GÖÇ MEVZUATI VE MÜLTECİLER İLE SİĞINMACILARA İLİŞKİN YASAL DÜZENLEMELERİ

1.3.1. 1951 Tarihli Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Ek Protokolü: Taraf Ülke Türkiye

Sığınmacılar açısından önemli belgelerden biri olan 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesine taraf ülkelerden biriside Türkiye'dir. 1954 tarihinde yürürlüğe giren bu sözleşmeyi, Türkiye 1961 tarihinde onaylamıştır(Tekinalp, 1989: 155). Türkiye onayladığı bu sözleşmeye ilişkin katılım belgesini ise 1962 yılında göndermiş ve sözleşmeye resmen taraf olmuştur. Cenevre sözleşmesinin ayrılmaz bir parçası olarak kabul edilen 1967 Ek Protokolü ise, Türkiye tarafından 1968 yılında kabul edilmiş ve aynı yıl Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir(Akyürek, 2007: 48).

Cenevre Sözleşmesine bazı ülkeler gibi Türkiye'de bir takım çekinceler koyarak taraf olmuştur. Türkiye bu tutumunu 1967 Ek Protokolünde de sürdürmüştür. Türkiye Cenevre sözleşmesine koyduğu tarih ve coğrafi kısıtlama nedeniyle sadece 1951 öncesi Avrupa'daki olaylarla sınırlı ve yalnız Avrupa'dan gelenlere mültecilik statüsü vermekteydi. Türkiye'nin koyduğu "1951 öncesi olaylar" kısıtlaması, 1967 Protokolü ile kaldırılrsa da coğrafi kısıtlama varlığını sürdürmüştür. Bunun en önemli nedeni ise, jeopolitik konumu itibari ile Türkiye'nin hassas bir bölgede yer alması ve sık sık göç hareketlerine maruz kalmasıdır(Altınışık ve Yıldırım, 2002: 39).

Türkiye her ne kadar Avrupa dışından gelen sığınmacılara yönelik coğrafi sınırlama getirse de, kendisine yönelen göç hareketlerine karşı kayıtsız kalmamıştır. Avrupa dışından gelen kişilere mültecilik statüsü tanınmasa da, bu kişilere yönelik özel statüler geliştirilmiştir. Bu kişiler için geliştirilen özel statüler, özellikle son dönemde Avrupa Birliği'ne uyum sürecinde ortaya çıkan gelişmelerdendir. Türkiye'nin göç konusunda uzun süredir var olan mevzuat eksikliği, 2013 yılında Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile giderilmiş ve bu alanda önemli bir

ilerleme sağlanmıştır. Mülteci ve sığınmacılar konusunda kapsamlı düzenlemeler içeren bu kanun, mevcut düzenlemeleri bir araya getirmesi ve bu alanda var olan eksikleri gidermesi bakımından oldukça önemlidir.

1.3.2. 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ve Uygulama Yönetmeliği

Türkiye'nin göç konusunda transit ülke konumunun zamanla hedef ülke konumuna dönüşmesi, bu alanda önemli gelişmelerin yaşanmasına neden olmuştur. Özellikle son dönemde Ortadoğu'da yaşanan siyasal olaylar, yoğun göç hareketlerine neden olmuştur. Bu göç hareketlerinden en fazla etkilenen ülkelerden biri de konumu itibari ile Türkiye'dir. Yaşanan göç hareketleri ile ortaya çıkan problemler, Türkiye'nin göç konusunda var olan mevzuatı ile çözülemeyecek boyutlara ulaşmıştır.

Türk hukukunda göç konusunda var olan düzenlemelerin çok eski tarihli oluşu ve yeni durumlara uyum konusundaki eksikleri ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde bu alanda Türkiye aleyhine kararların ortaya çıkması ve özellikle AB'ye üyelik konusunda var olan zorunluluklar bu alanda köklü değişikliklerin ana sebepleri olmuştur(Ekşi, 2014: 8).

Göç ve Uluslararası Koruma, Avrupa Birliği ile müzakerelerde “Adalet, Güvenlik ve Özgürlük” konularının yer aldığı 24. fasılda geniş bir yer tutmaktadır. Bu kapsamda “2003 tarihli Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı” doğrultusunda hazırlanan “İltica ve Göç Alanındaki Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Eylem Planı” (İltica ve Göç Eylem Planı) Başbakanlıkça, 25 Mart 2005 tarihinde onaylanarak yürürlüğe girmiştir. Bu plan çerçevesinde, AB müktesebatına uygun göç ve iltica konularında çalışmalar yoğunlaştırmıştır. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun hazırlanmasının temelini de bu plan oluşturmaktadır(Göç İdaresi Genel Müdürlüğü[GİGM], 2013: 18).

Bu bağlamda, göç ve iltica konularında gerekli yasal ve kurumsal yapılanmanın alt yapısını oluşturmak üzere, 15 Kasım 2008 tarihinde İçişleri Bakanlığı bünyesinde “Göç ve İltica Bürosu” kurulmuştur. Kurulan büro bünyesinde çalışma gurupları oluşturularak yasa yapma çalışmalarına başlanılmıştır. Oluşturulan bürolar, sivil toplum kuruluşlarından ve üniversitelerden katılımcılarla zenginleştirilmiş ve BMMYK ile uluslararası alanda faaliyet gösteren kuruluşlarında katkısı alınmıştır.

Yasa hazırlama sürecinde uluslararası göç mevzuatından ve AİHM içtihatlarından yararlanmış ve 2012 yılında hazırlanan yasa tasarısı Bakanlar Kurulu'nda imzaya açılmıştır. Bakanlar Kurulunca kabul edilen Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, 4 Nisan 2013 tarihinde TBMM'de kabul edilmiş, 11 Nisan 2013 tarihli ve 28615 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir(GİGM, 2013: 21).

Uluslararası mevzuatlar esas alınarak hazırlanan YUKK ile Türkiye'nin göç politikasının en önemli eksikliği giderilmiştir. Bu kanunun amacı; *“Yabancıların Türkiye'ye girişleri, Türkiye'de kalışları ve Türkiye'den çıkışları ile Türkiye'den koruma talep eden yabancılara sağlanacak korumanın kapsamına ve uygulanmasına ilişkin usul ve esasları ve İçişleri Bakanlığına bağlı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün kuruluş, görev, yetki ve sorumluluklarını düzenlemek”* olarak belirtilmiştir(YUKK, 2013: madde 1). Kanunun kapsamı ise *“Yabancılarla ilgili iş ve işlemleri; sınırlarda, sınır kapılarında ya da Türkiye içinde yabancıların münferit koruma talepleri üzerine sağlanacak uluslararası korumayı, ayrılmaya zorlandıkları ülkeye geri dönemeyen ve kitlesel olarak Türkiye'ye gelen yabancılara acil olarak sağlanacak geçici korumayı, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün kuruluş, görev, yetki ve sorumlulukları”* olarak belirlenmiştir(YUKK, 2013: madde 2).

Kanunla düzenlenen diğer hususlar ise şunlardır; Türkiye'ye giriş ve Türkiye'den çıkış hükümleri, vizelelere ilişkin hükümler, ikamet izni ve türleri, vatansız kişilere ilişkin düzenlemeler, sınır dışı etme, kabul ve barınma merkezleri ile geri gönderme merkezleri, uluslararası koruma ve çeşitleri, geri göndermeme ilkesi, geçici koruma, uyum, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü kuruluş ve görevleri, Göç Politikaları Kurulu, merkez ve taşra kuruluşları ile yurt dışı teşkilatları ve sürekli kurul ve komisyonlar(YUKK, 2013). Görüldüğü üzere göç ve iltica konularına yönelik birçok konu kanun kapsamında düzenlenmiştir. Ayrıca, bu kanun ile Yabancıların Türkiye'de İkamet ve Seyahatleri Hakkındaki Kanun ile Pasaport Kanunundaki bazı maddeler yürürlükten kaldırılmıştır(YUKK, 2013: madde 124).

Kanunun mülteci ve sığınmacılara yönelik önemli konuları, uluslararası düzenlemeler çerçevesinde ele almasının yanında, Türkiye'deki özel durumlara ilişkin bir takım hükümler içerdiği de görülmektedir. Özellikle *“Geçici Koruma, İkincil Koruma ve Şartlı Mültecilik”* gibi özel statüler, Türkiye'ye sığınan bireyler veya topluluklar için geliştirilmiş önemli düzenlemeler olarak öne çıkmaktadır. Kanunun

diğer önemli bir özelliği de bu alanda var olan idari boşluğun, Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün kurulması ile gidermiş olmasıdır. Oluşturulan bu idari yapı ile göç ve iltica konularındaki hizmetlerin tek elden sunulması hedeflenmiştir.

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile belirlenen genel hükümler ve düzenlemeler 17.03.2016 tarihinde yayımlanan uygulama yönetmeliği ile daha açık ifade edilmiştir. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun Uygulamasına İlişkin Yönetmelik adıyla Resmi Gazete 'de yayımlanan bu yönetmelikte, 6458 sayılı kanunda yer alan hususların nasıl uygulanması gerektiğine ilişkin hususlar yer almaktadır. Yönetmelik beş kısım ve toplam 166 maddeden oluşmaktadır. Bu Yönetmeliğin amacı, “yabancıların Türkiye'ye girişleri, Türkiye'de kalışları ve Türkiye'den çıkışları ile Türkiye'den koruma talep eden yabancılara sağlanacak korumanın kapsamına ve uygulanmasına ilişkin usul ve esasları düzenlemek” olarak belirtilmiştir(Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik[YUKKUIY], 2016: Madde 1). Uygulamaya konulan bu yönetmelik, kanun uygulayıcılarının yaşadıkları tereddütlerin giderilmesi ve uygulama birliği sağlanması bakımından oldukça önemlidir.

1.3.3. 4817 Sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun

Çalışma hakkı uluslararası insan haklarına ilişkin belgelerde ve ülkelerin iç hukuklarında temel bir insan hakkı olarak kabul edilmektedir. Bu konuda Türkiye Cumhuriyeti Anayasa'sı “*Herkes çalışmak istediği alanda özgürdür*” hükmünü benimsedikten sonra, 49. madde de “*Çalışmanın herkesin hakkı ve ödevi olduğu*” hükmünü koymuştur(T.C Anayasası, madde 48-49).

Bu kuralın temelde yabancıları ve dolayısı ile mülteci ve sığınmacıları da içine aldığı kabul edilmektedir. Ancak mülteci ve sığınmacılara yönelik özel düzenlemeler de bulunmaktadır. Türkiye'de bulunan yabancıların çalışma izinleri, 4817 sayılı kanun çerçevesinde verilmektedir. Kanunun amacı; Yabancıların Türkiye'deki çalışmalarını izne bağlamak ve bu yabancılara verilecek çalışma izinleri ile ilgili esasları belirlemek olarak ifade edilmiştir(Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun[YÇİHK], 2003: madde 1). Genel olarak tüm yabancıları kapsayan bu kanuna, mülteci ve sığınmacılara yönelik özel düzenleme ise, 2013 yılında yapılan değişlikle eklenmiştir. Kanunun istisnai halleri düzenleyen 8 inci maddesine yapılan ekleme ile uluslararası koruma

başvurusunda bulunan ve İçişleri Bakanlığı tarafından şartlı mülteci statüsü verilen yabancı ve vatansız kişilere, kanunda öngörülen süreler uygulanmaksızın çalışma izni verilebileceği düzenlenmiştir(YÇİHK, 2003: madde 8). Sığınmacılara yönelik bu düzenlemenin en önemli sebebi ise, 2013 yılından bu güne devam etmekte olan Suriyeli sığınmacıların Türkiye’de oluşturdukları özel durumdur.

1.3.4. 2510 ve 5543 sayılı İskân Kanunları

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu yürürlüğe girmeden önce Türkiye’deki mülteci ve sığınmacılara yönelik mevzuat, farklı kanun ve yönetmeliklerde dağınık olarak düzenlenmiştir. Bu mevzuatların önemli bir bölümü ise çok eski tarihlidir.

Göç ve iltica konularında Türkiye’deki en eski mevzuat, 14 Haziran 1934 tarih ve 2510 sayılı İskân Kanunudur. Türkiye’nin sığınma politikasına ilişkin ilk kanunu olan iskân kanunu, *“Türkiye’ye yapılacak sığınma ve göç hareketleri ile ülke içi iskân ve özellikle ulus inşa etme siyaseti bağlamında sosyal ve siyasi bir nitelik taşıyan mecburi iskân ile ilgilidir”*(Özhan, 2010: 42). Temelde göçmenlere ilişkin durumları düzenlemeye yönelik olan bu kanunda, mültecilere ilişkin hükümler de yer almıştır. Kanunda mülteci; *“Türkiye’de yerleşmek amacıyla olmayıp, bir zorunlulukla geçici olarak sığınanlar”* olarak tanımlanmıştır. Kanunun diğer maddelerinde ise, mülteci ve göçmenlerin nasıl yerleştirilecekleri, hangi zamanlarda yardım talep edebilecekleri, gümrük muafiyetleri, askeri yükümlülükleri ve bunların hangi makamlarca yerine getirileceğine ilişkin durumlar düzenlenmiştir(Altınışık ve Yıldırım, 2002: 35).

Kanunun en önemli eksikliği ise, göçmen statüsünün kazanılabilmesi için *“Türk kültürüne bağlı olma”* şartını getirmiş olmasıdır. Türk soyundan olmayan veya Türk kültürüne bağlı olmayanların göçmen olarak kabulü ise, hükümetin tasarrufuna bırakılan bir karar olarak kanunda yer almıştır(Özhan, 2010: 43). Görüldüğü gibi bu kanun daha çok milliyetçi hislerle hazırlanmış ve diğer milletlere mensup göçmenlere yönelik koruyucu hükümler içermemiştir. 2510 sayılı bu kanun, 2006 tarihinde 5543 sayılı İskân Kanunu ile yürürlükten kaldırılmıştır. Yeni iskân kanunu; yurtdışından gelen göçmenlerin, yerleri kamulaştırılanların, göçebelerin ve milli güvenlik sebebiyle ikametinin değiştirilmesine karar verilenlerin iskânı ile köylerin toplulaştırılması ve

fiziksel yerleşmenin düzenlenmesine ilişkin tedbirleri içeren bir kanundur(Ekşi, 2014: 73).

1.3.5. 1111 Sayılı Askerlik Kanunu

1927 tarihli ve 1111 sayılı Askerlik Kanunu, mülteci ve göçmenlere ilişkin bir takım düzenlemeleri içermektedir. Bu kanuna göre; Türk vatandaşlığına kabul edilen mülteciler hangi yaşta iseler, emsali Türk vatandaşlarının askerlik yükümlülüklerine tabi olacaklardır. Askerlik hizmetinin nasıl yapılacağı ise vatandaşlığa geçen kişinin yaşına göre fiili veya yedeğe geçirilmek suretiyle yapılacaktır(Altınışik ve Yıldırım, 2002: 38). Mülteci ve sığınmacılar açısından bu yükümlük ancak Türk vatandaşlığına kabul halinde doğduğundan, uygulamada önemli sorunlar yaşanmamakta ve günümüzde uygulanmasına devam edilmektedir.

1.3.6. 5682 Sayılı Pasaport Kanunu

Yabancıların Türkiye'ye girişlerini düzenleyen bu kanun, 15 Temmuz 1950 yılında yürürlüğe girmiştir(Resmi Gazete, 1950: 2243). Türkiye'ye gelen pasaportlu veya pasaportsuz yabancıların durumuna ilişkin düzenlemeler içeren bu kanun, mültecilerin veya sığınmacıların ülkeye nasıl gireceklerine, sınır dışı edilme konularına ve vize hususlarına ilişkin hükümleri de kapsamaktadır. Kanunun 4.maddesinde "*Umumiyetle mültecilerin ve iskân hakkındaki mevzuat dışında olarak yurt tutmak maksadı ile gelen yabancıların, pasaportları olsun olmasın Türkiye'ye kabulleri İçişleri Bakanlığı'nın kararına bağlıdır*" hükmü yer almaktadır.(Pasaport Kanunu, 1950; madde 4). Ancak bu madde ve mülteci ve sığınmacılara ilişkin diğer birçok madde, 6458 sayılı kanunun yürürlüğe girmesi ile Pasaport Kanunu kapsamından çıkarılmıştır(Çelikel, 2015: 81). Yabancıların ülkeye giriş ve çıkışları ile ilgili düzenlemeler, bu kanun kapsamından çıkarılması ile daha geniş bir biçimde YUKK'ta düzenlenmiştir. Ancak kapsamı bakımından Pasaport Kanunu, sığınmacılar açısından önemli düzenlemeleri içeren bir mevzuat olarak hala yürürlükte bulunmaktadır.

1.3.7. Türkiye'ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılara ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik

Mülteci ve sığınmacılara ilişkin ilk yönetmelik 30 Kasım 1994 yılında yürürlüğe girmiştir(Resmi Gazete, 1994: 6). 94 yönetmeliği olarakta anılan bu yönetmelik, 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Protokolüne uyumun sağlanması amacıyla çıkarılmıştır. Düzenlenen bu yönetmelik, Türkiye'ye iltica eden veya iltica etmek amacıyla ikamet izni talep eden münferit yabancılar uygulanacak usul ve esasları belirlediği gibi, sığınmak maksadıyla topluca sınırlarımıza gelen yabancılar karşı alınacak tedbirleri de içermektedir(Altınışik ve Yıldırım, 2002: 39).

1994 yılında yayımlanan bu yönetmeliğin en önemli özelliği, Türkiye'ye Avrupa dışından sığınma amacıyla gelenlerin durumlarını düzenlemeye yönelik ilk iç hukuk düzenlemesi olmasıdır. Bu düzenleme 2005 yılına, yani AB'ye tam üyelik müzakerelerinin başladığı döneme kadar, uygulamaların usul ve esaslarını belirleyen tek düzenlemedir. Yönetmelikte, Cenevre Sözleşmesine uygun mülteci ve sığınmacı tanımları yapılmış ve Avrupa dışından gelenlere statü tanınarak, belli bir süre ülkede kalmalarına yönelik geçici ikamet izni uygulaması düzenlenmiştir(Büyükçalık, 2015: 91).

Türkiye'ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılara ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkındaki Yönetmeliğin, amaç ve kapsamının belirtildiği birinci bölümden sonra, mülteci ve sığınmacılar için geliştirilen: Müracaat Makamları(madde 4) ve Müracaat Makamların Yetkileri(madde 5) ile Karar Verme Makamları(madde 6), Sığınma Hareketlerinde Alınacak Tedbirler(madde 8), Kimlik Tespiti, Silahtan Arındırma ve Sevk(madde 9), Kampların Kurulması(madde 11), Yerleştirme ve Mülakat(madde 12), İade(madde 26), Çalışma ve Öğrenim(madde 27), Sınır Dışı Etme(madde 29) gibi önemli durumlar düzenlenmiştir.

Ayrıntılı birçok durumu düzenlemesine rağmen bazı konularda getirdiği kısıtlamalar ile bu yönetmelik, özellikle işlemlerin polis birimlerince takip edilmesi, kararların idari yargı mercilerince denetlenebileceğine yönelik açık bir hüküm

içermemesi ve AİHM’de Jabari davası olarakta bilinen ve Türkiye’nin mahkûmiyetine neden olan, 5 günlük başvuru süresi gibi konularda önemli eksikler içermekteydi(Özhan, 2010: 48; Büyükçalık, 2015: 97). Bu eksiklikler, 2006 yılında bir takım değişiklikler ile giderilmeye çalışılmış, sığınmacı ve mülteciler lehine yeni düzenlemeler yapılmıştır.

Türkiye’nin iltica ve göç konusunda önemli hukuki düzenlemelerinden biri olan bu yönetmelik ile mülteci ve sığınmacıların ülkeye girişleri ve sığınma başvurusu sürecinden kaynaklı sıkıntılara yönelik önemli idari mekanizmalar geliştirilmiştir. Sığınma sürecinin sistematiği oluşturularak, sığınmacılara uygulanacak prosedürler kolaylaştırılmaya ve uluslararası hukuka uygun hale getirilmeye çalışılmıştır.

1994 yılında yürürlüğe giren ve Türkiye’nin iltica ve göç konusunda önemli düzenlemelerinden bir olan bu yönetmelik, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile işlevini kaybetmiş ve Geçici Koruma Yönetmeliği(2014: madde 61) ile de yürürlükten kaldırılmıştır.

1.3.8. Geçici Koruma Yönetmeliği

Türkiye’nin Suriye’deki iç karışıklıklar sebebiyle kitlesel sığınma hareketlerine maruz kalması sonucu uyguladığı geçici koruma yöntemi, 22 Ekim 2014 yılında yürürlüğe giren “Geçici Koruma Yönetmeliği” ile düzenlenmiştir. Türkiye’nin iltica ve göç konusunda temel kanunu olan YUKK’un 91. maddesine dayanılarak hazırlanan bu yönetmeliğin amacı; *“ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılardan, 4/4/2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 91 inci maddesi çerçevesinde, uluslararası koruma talebi bireysel olarak değerlendirmeye alınamayanlara sağlanabilecek geçici koruma işlemlerinin usul ve esasları ile bu kişilerin Türkiye’ye kabulü, Türkiye’de kalışı, hak ve yükümlülükleri, Türkiye’den çıkışlarında yapılacak işlemleri, kitlesel hareketlere karşı alınacak tedbirleri ve ulusal ve uluslararası kuruluşlar arasındaki işbirliğiyle ilgili hususları düzenlemek”* olarak belirtilmiştir(Geçici Koruma Yönetmeliği[GKY], 2014: madde 1).

Sığınma arayan bireyler veya topluluklar için acele hallerde uygulanan geçici koruma yöntemine ilişkin yönetmelikte düzenlenen diğer hususlar ise şöyledir(GKY,

2014); Geçici Korumanın Kapsamı(madde 7-8), Geçici Koruma Kararının Alınması ve Sona Ermesi(madde 9-16), Geçici Koruma Kapsamında Yapılacak İlk İşlemler(madde 17-25), Geçici Korunanlara Sunulacak Hizmetler(madde 26-32), Geçici Korunanlara İlişkin Yükümlülükler(madde 33-35), Sevk ve Geçici Barınma Merkezlerine İlişkin Hükümler(36-41), Gönüllü Geri Dönüş ve Üçüncü Ülkeye Geçiş(madde 42-45), İşbirliği ve Yardım(madde 45-47) ve diğer özel durumlara ilişkin hususlar(madde 48-61).

Yönetmelik ile düzenlenen diğer önemli bir hususta, 28 Nisan 2011 tarihinden itibaren ülkemize sığınan Suriyelilerin, uluslararası koruma başvurusunda bulunmuş olsalar bile geçici koruma statüsüne tabi olacakları, daha önceki tarihte başvuranların ise, talepleri halinde geçici koruma statüsüne alınacaklarını düzenlemiş olmasıdır(GKY, 2014: geçici madde 1). Türkiye'nin maruz kaldığı sığınmacı akınının büyüklüğü düşünüldüğünde, bu alanda özel bir düzenlemenin olması, kitlesel sığınma hareketinin yönetilmesi bakımından oldukça önem arz etmektedir.

Bu öneme binaen, Geçici koruma kapsamında olan bireylerin çalışma hakları da özel bir yönetmelik ile düzenlenmiştir. Geçici koruma kapsamındaki yabancıların çalışma izinlerine ilişkin hususları düzenleyen yönetmelik, bu çalışmanın ikinci bölümünde mülteci ve sığınmacıların çalışma hayatı ve istihdam alanında sahip oldukları haklar başlığı altında ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

1.3.9. Mülteci Misafirhaneleri Yönetmeliği

1983 yılında yürürlüğe giren bu yönetmeliğin amacı, *“değişik ülkelerden kaçak veya pasaportla yurdumuza gelerek yabancı ülkelere birine gönderilmek veya yurdumuzda kalmak isteği ile iltica hakkı talebinde bulunan yabancı kişilerin haklarında yapılan işlem sonuçlanıncaya kadar geçecek süre içerisinde geçici olarak barındırılma, iase, ibate ve diğer masrafların karşılanmasına ilişkin usulleri belirlemek”* olarak belirtilmiştir(Mülteci Misafirhaneleri Yönetmeliği[MMY], 1983: madde 1).

Sığınma arayan kişilerin başvuruları sonuçlanana kadar ikamet etmeleri için düzenlenen bu kurumların yönetimi, görev ve sorumluluk alanları ve kalan misafirlere yönelik hizmetlerin nasıl sunulacağı gibi hususlar, yönetmelikte belirtilen diğer konulardır. İçişleri Bakanlığınca sığınma başvurusu hakkında karar verilene kadar

kişilerin barınması için oluşturulan bu misafirhanelerde kalmak sığınmacıların isteğine bağlıdır. Misafirhanelerin dolu olması veya misafirhanede kalmak istemeyen sığınmacıların varlığı halinde ise, kişiler emniyet ve asayiş yönünden fazla sıkıntı olmayan illerde serbest ikamet de tabi tutulabilmektedirler. Ancak sınır dışı edilmesine karar verilen göçmenlerin sınır dışı işlemleri tamamlanana kadar bu misafirhanelerde barındırılması esastır(Firik, 2010: 37). Mülteci misafirhanelerindeki fiziki koşullar ve uygulamalar konusunda bir takım sıkıntıların olduğu bilinmektedir.

Misafirhanelerde kalanların, idari gözetim işlemleri hakkında bilgiye ulaşamamaları, gözetim altında kalacakları sürenin ve idari gözetim kararına karşı başvuru yollarının kendilerine bildirilmemesi, sığınma arayan kişilerin haklarını ihlal eden durumlara örnek verilebilir. Misafirhane koşullarının ise, Mülteci Misafirhaneleri Yönetmeliği'nde öngörülenden bir hayli uzak olduğu ileri sürülmektedir. Yetişkinlerin ve çocukların aynı yerde tutulmaları, aşırı kalabalık, banyolar ve koğuşlarda olumsuz hijyen koşulları, içme suyuna ulaşamama, egzersiz yapma olanağının yokluğu, sağlık hizmetlerinin yetersizliği, dışarıya ile iletişimin sağlanamaması gibi olumsuzluklar ise misafirhanelerin olumsuzlukları olarak tespit edilmiştir(Ergüven ve Özturanlı, 2013: 1028).

Mülteci misafirhaneleri uygulaması, 6458 sayılı kanunun kapsamında hazırlanan “Kabul ve Barınma Merkezleri İle Geri Gönderme Merkezlerinin Kurulması ve İşletilmesi...” hakkındaki yönetmeliğin yayınlanması ile askıya alınmıştır. Mülteci Misafirhaneleri Yönetmeliği ise 17 Haziran 2016 tarihli Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğin 161. maddesi ile yürürlükten kaldırılarak bu yapılamaya son verilmiştir(YUKKUIY, 2016). Yapılan bu değişiklik ile mülteci ve sığınmacıların barınmalarına yönelik, kabul ve barınma merkezleri ile geri gönderme merkezleri uygulaması benimsenmiştir.

1.3.10. Kabul ve Barınma Merkezleri İle Geri Gönderme Merkezlerinin Kurulması, Yönetilmesi, İşletilmesi, İşlettirilmesi ve Denetimi Hakkında Yönetmelik

Kabul ve Barınma Merkezleri ile Geri Gönderme Merkezlerine İlişkin Yönetmelik, 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 58 ve 95 inci maddelerine dayanılarak hazırlanmış ve 22 Nisan 2014 yılında yürürlüğe girmiştir.(Kabul ve Barınma Merkezlerine İlişkin Yönetmelik[KBMİY], 2014: madde 2).

Bu merkezler, uluslararası koruma talebinde bulunan ya da bu talebi kabul edilenler ile bunlar arasında özel durumu olanların barınması ve ayrıca düzensiz göçmenlerden haklarında idari gözetim kararı verilenlerin sınır dışı işlemleri tamamlanıncaya kadar barındırılmaları amacıyla kurulmuş birimlerdir(GİGM, 2013: 27). Mülteci misafirhaneleri sisteminden vazgeçilerek oluşturulan bu merkezler, merkezlerde barındırılanların tüm ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde ve Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün taşra teşkilatı olan İl Göç Müdürlükleri bünyesinde faaliyette bulunacak birimler olarak planlanmıştır(YUKK, 2013: madde 58). Ancak Genel Müdürlük ihtiyaç duyulması halinde bu merkezleri, kamu kurum ve kuruluşlarıyla, Türkiye Kızılay Derneği ve göç alanında uzmanlığı bulunan kamu yararına çalışan dernekler ile protokol yapmak suretiyle de işletirebilmektedir(YUKK, 2013: madde 95).

Mülteci ve sığınmacılara yönelik hususların düzenlendiği tüm uluslararası ve ulusal belgeler, bu alanda faaliyet gösteren örgütlerin büyük katkıları sonucu ortaya çıkmıştır. Bu bakımdan mülteci ve sığınmacılar yönelik faaliyette bulunan Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği(BMMYK), Uluslararası Göç Örgütü(UGÖ), Göç Politikaları Geliştirme Merkezi(GPGM) gibi uluslararası örgütler ile Göç İdaresi Genel Müdürlüğü(GİGM), Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı(AFAD) ve Türk Kızılayı gibi Türkiye'deki örgütlerin incelenmesi, konun anlaşılması bakımından önem arz etmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

MÜLTECİ VE SIĞINMACILARLA İLGİLİ ULUSLARARASI VE ULUSAL KURUMLAR İLE TÜRKİYE’DE MÜLTECİ VE SIĞINMACILARA SUNULAN HİZMETLER

2.1. MÜLTECİ VE SIĞINMACILARA YÖNELİK FAALİYETTE BULUNAN ULUSLARARASI VE ULUSAL KURUMLAR

Mültecilik ve sığınmacılık konuları yarattıkları etki itibari ile tüm ülkeleri ilgilendiren bir konudur. Bu yüzden uluslararası ve ulusal birçok kuruluş, mülteci ve sığınmacılara yönelik politikalar geliştirmek zorunda kalmıştır. Oluşturulan politikaların uygulanması ve izlenmesi amacıyla da bu alanda faaliyet gösteren uluslararası ve ulusal birçok kuruluş ortaya çıkmıştır.

Birleşmiş Milletler, Avrupa Konseyi, Avrupa Birliği vb. kurumlar bünyesinde oluşturulan birimler, göç ve iltica konularında önemli çalışmaların merkezi olmuşlardır. Faaliyetleri zamanla çeşitli birimler aracılığıyla tüm dünyaya yayılmış ve bu alanda birçok biriminde kurulmasına katkı sağlamıştır.

Mülteci ve sığınmacılara yönelik faaliyet gösteren uluslararası ve ulusal kurumların incelenmesi, çalışmanın ana hedefi olan; mülteci ve sığınmacıların sorunlarının tespiti açısından son derece önem arz etmektedir. Bu sebeple, çalışmanın bu kısmında, uluslararası alanda faaliyet gösteren önemli kurumlar ile Türkiye’de mülteci ve sığınmacılara yönelik hizmet sunan kurumlar incelenecektir.

2.1.1. Milletler Cemiyeti Dönemi

Birinci Dünya Savaşı’nın başladığı tarihten, 1939 yılına kadar yalnız Avrupa’da, savaşlar ve siyasal çatışmalar sebebiyle yerlerinden edilen insan sayısı 5 milyonun üzerindedir(Çiçekli, 2014: 222). Bu dönemde zorunlu göçler sebebiyle ortaya çıkan insan hareketliliği ile ilgili ilk çalışmaları yapan oluşum ise, I. Dünya Savaşı sonrası kurulan Milletler Cemiyeti’dir(Büyükçalık, 2015: 11).

Uluslararası işbirliğini gerçekleştirmek, barış ve güvenliği sağlamak amacıyla 28 Nisan 1919'da Paris Barış Konferansı'nda kabul edilen ve 10 Ocak 1920'de yürürlüğe giren Milletler Cemiyeti Misakı ile kurulan Milletler Cemiyeti, kuruluşunun akabinde mülteci sorunları ile ilgilenmeye başlamıştır. Milletler Cemiyeti bünyesinde mültecilere yönelik ilk çalışma, Uluslararası Kızılhaç Komitesi ve Uluslararası Kızılhaç Ligi'nin çağrısı üzerine toplanan bir konferans ile başlamıştır. Konferans ile Rus mültecilere yardım ve destek sağlamak üzere bir yüksek komiserliğin kurulması kararı alınmış ve örgütün başına Norveçli Fridjof Nansen getirilmiştir. Böylece Milletler Cemiyeti tarafından görevi yalnız Rus mültecilere yardım etmek olan ilk Uluslararası örgüt, Rus Mülteciler İçin Yüksek Komiserlik(High Commissioner For Russian Refugees) kurulmuştur. Bu komiserlik, mültecilerin buldukları ülkelerde istihdam edilmeleri veya menşei ülkelerine geri gönderilmeleri konularında önemli çalışmalar yapmıştır. Görevi sadece Rus Mültecilere yardım etmek olan bu komiserliğin görevi, 1924 ve 1928 yıllarında Ermeniler, Süryaniler ve Türk mülteciler ile ilgilenmek üzere genişletilmiştir. Uluslararası alanda "Nansen Pasaportu" olarak ta bilinen, mültecilerin seyahatlerinin kolaylaştırılmasına yönelik kimlik ve seyahat belgesi de bu komiserlik tarafından uygulamaya konulan bir düzenlemedir(Büyükçalık, 2015: 15).

1930 yılında Nansen'in ölümü üzerine 1931 yılında Uluslararası Nansen Mülteciler Ofisi kurulmuş ve 1939 yılında faaliyeti sonlanmıştır. Bu dönemde oluşturulan önemli bir diğer yapılanma ise, 1933 yılında kurulan Alman mültecilere yardım amaçlı yüksek komiserliktir. Bu komiserlik, Milletler Cemiyeti'nden bağımsız ancak işbirliği içinde olacağı belirtilen bir örgütlenme olarak kurulmuştur. Oluşturulan bu iki komiserliğin görevleri 1938 de sona ermiştir. Milletler Cemiyeti, görevleri son bulan bu komiserliklerin görev ve sorumluluklarını yürütecek, Mülteciler Yüksek Komiserliği'ni kurmuştur(Büyükçalık, 2015: 22; Çiçekli, 2014: 223).

Milletler Cemiyeti döneminde kurulan önemli örgütlerden birisi de, 1943 yılında kurulan Birleşmiş Milletler Yardım ve Rehabilitasyon Kuruluşu'dur. Esas amacı mülteciler olmayan bu kuruluş, savaşlar nedeniyle yerlerinden olan tüm insanlara yönelik çalışmalar yapmış ve ülkelerine geri dönüşleri hususunda yardımcı olamaya çalışmıştır. II. Dünya Savaşı sonrasında yerlerinden edilmiş tüm insanlara yardım götürmek üzere kurulan bu örgüt, geri dönüşlerde yaşanan sorunlar ve bütçenin

%70'ini karşılayan ABD'nin siyasal nedenler ile mali kaynağı kesmesi sonucunda, 1947 yılında görev süresi uzatılmayarak ortadan kalkmıştır(Özcan, 2005: 8).

Görüldüğü üzere mülteci ve sığınmacılara yönelik bu dönemde yapılan çalışmalar ve kurulan örgütler dar kapsamlı olmaktan öteye geçememiş ve uluslararası alanda etkili çalışmalar yürütecek bir yapılanma tam anlamıyla oluşturulamamıştır. Geniş kapsamlı çalışmaların yapılması ve etkili uluslararası örgütlerin kurulması, 1945 yılında Birleşmiş Milletler 'in kurulması ile gerçekleşebilmiştir.

2.1.2. Birleşmiş Milletler

II. Dünya Savaşı'nın yıkıcı etkilerinin ortaya çıkardığı sonuçlar akabinde uluslararası barışın sağlanması amacıyla 1943 yılında Moskova'da imzalanan bir bildiri ile uluslararası bir örgütün kurulması çağrısında bulunulmuştur. Bu çağrı sonucunda 25 Nisan 1945 yılında aralarında Türkiye'nin de bulunduğu 52 ülke 111 maddeden oluşan anlaşmayı imzalamış ve Birleşmiş Milletler resmen kurulmuştur(Birdişli, 2010, 173).

Birleşmiş Milletler tüzüğüne göre örgüt, uluslararası güvenlik ve barış gibi hedeflerin ötesinde, temel insan hakları ve bütün toplumların ekonomik ve sosyal refahını da temin etmek gibi geniş sorumlulukları hedeflemiş bir örgüttür(Birdişli, 2010, 173).

Birçok konuda sorumluluk üstlenen ve faaliyette bulunan BM, II. Dünya Savaşı sonrası ortaya çıkan mülteci ve sığınmacı sorununa da kayıtsız kalmamıştır. Bu alanda örgütlenmeye gidip, politikalar geliştirmiş ve uluslararası alanda önemli hukuki düzenlemelerin oluşumuna öncülük etmiştir. Mülteci ve sığınmacı sorunlarına yönelik kurulan belki de en önemli uluslararası örgüt olan BMMYK, BM çatısı altında kurulmuş bir örgüttür. Bunun yanında "Filistinli Mültecilere Yardım Kuruluşu" da, yine BM tarafında kurulmuş, mültecilere yardım amaçlı bir oluşumdur.

2.1.2.1. Birleşmiş Milletler Yakın Doğudaki Filistinli Mültecilere Yardım ve Çalışma Teşkilatı

1948 yılında İsrail devletinin kurulması sonrası ortaya çıkan çatışmalar neticesinde yaklaşık 750 bin Filistinli Ürdün, Lübnan ve Mısır gibi ülkelere sığınmak zorunda kalmıştır. Ortaya çıkan bu duruma karşı BM, 1948 yılında sorunlara kalıcı

çözümler bulmak amacıyla, kısa adı UNRWA(United Nations Relief and Works Agency) olan, Filistinli Mültecilere Yardım Kuruluşu adlı bir örgüt kurmuştur. Günümüzde bu örgüte kayıtlı Filistinli sayısı 3 milyona yaklaşmıştır(Özhan, 2010: 13).

Bu kuruluşun özel çalışma alanı olduğundan, diğer BM kuruluşları (özellikle BMMYK) bu konuda çalışma yürütmemektedirler. Yani BMMYK, bu kuruluşu üye olan kişilere yönelik herhangi bir faaliyet yürütememektedir. Bu durum 1951 tarihli Cenevre sözleşmesi(madde 1/D)'nde “ *Bu sözleşme, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği dışında, diğer bir Birleşmiş Milletler organı veya örgütünden halen koruma veya yardım gören kimselere uygulanmayacaktır*” şeklinde belirtilmiştir. UNRWA'nın faaliyet gösterdiği bölge dışında bulunan Filistinli mülteciler ise diğer mülteciler gibi sözleşme ve diğer BM mekanizmalarından faydalanabilmektedirler. UNRWA'ya kayıtlı mültecileri koruma yetkisi esas olarak bu kuruluşu verilmemiştir. Bu yetki, mültecileri kabul eden ülkelere aittir(Kılıç, 2010: 24).

2.1.2.2. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği

Birleşmiş Milletler bünyesinde oluşturulan yüksek komiserlikten önce, bu alanda 1946 yılında kurulan Uluslararası Mülteciler Örgütü faaliyette bulunmaktaydı. Mülteci statüsünü sınırlayan ve mülteciler ile yerlerini terk etmeye zorlanmış kişilerin sorunlarına acele ve olumlu çözümler bulmaya ilişkin görevleri olan bu örgütün görevi, 1952 yılında sona ermiştir. Görevi sona eren bu örgütün yerine ise, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği(United Nations High Commissioner Of Refugees), BM Genel Kurulunun 14 Kasım 1950 tarihli kararıyla kurulmuş ve 1951 yılı Ocak ayında göreve başlamıştır(Peker ve Sancar, 2005: 12).

BMMYK, dünya genelinde mülteci sorunlarına çözüm bulmak ve mültecileri koruma amaçlı uluslararası faaliyetleri yönetmek için görev yapmakta olan bir kuruluştur. BMMYK sadece mültecilere değil diğer yerinden edilmiş kişilere de yardım sağlayan bir örgüttür(Taşdemir, 2016: 347). Yüksek Komiserliğin asıl amacı, yerlerinden edilmiş ve vatansız kişilerin korunmasıdır. Örgüt, yerlerinden edilmiş veya vatansız kişilere, sığınmacı olarak buldukları ülkelerde ya da zulümle karşılaşabilecekleri için gönüllü olarak geri gönderilemeyen mültecilerin daimi olarak

barındıkları yerlerde, temel insani hakları sağlamak için çaba harcamaktadır. Örgüt uzun dönemde, mültecilerin ülkelerine gönüllü geri dönüşlerini sağlamak, sığınmacı ülkelerde entegrasyonu temin etmek veya üçüncü bir ülkeye yerleştirme gibi, mültecilerin zor durumlarına kalıcı çözümler bulmaya çalışmaktadır(BMMYK, 2015a: 70). Ayrıca BMMYK, mültecilere barınma, eğitim, sağlık, giyim ve birçok konuda danışmanlık gibi hizmetler vermektedir. 7 bini aşkın çalışanı ile 120 ülkede mültecilere hizmet veren BMMYK, yaklaşık 37 milyon insana yardım ulaştırabilmiş, mülteci ve sığınmacılara hizmet sunan dünyanın en önemli kuruluşlarının başında gelmektedir(BMMYK, 2015b: 8).

Hukuksal olarak BMMYK, BM şartının 22.maddesine dayanılarak kurulmuş yardımcı bir organdır. BMMYK tüzüğüne göre Yüksek Komiser, BM genel sekreterine bağlı olmayıp, Genel Kurulun yetkisi altında hareket eden ve BM'nin nezareti altında faaliyet gösteren uluslararası hukuksal bir kuruluştur. Yüksek Komiser, kendisine Genel Kurul ve Ekonomik ve Sosyal Konseyin verdiği politika talimatlarını uygulamak ile sorumlu tutulmuştur(BMMYK Tüzüğü, 1950: madde 1-3).

BMMYK Tüzüğü, mülteci tanımı yaparak kimlerin bu kapsamda değerlendirilebileceğini hüküm altına almıştır. Koruma, sadece yapılan tanıma giren kişileri kapsamaktadır. Ancak BMMYK'nın kişiler hakkında verdiği kararlar devletleri bağlayıcı bir karar değildir. Verilen kararlar sonrası statüsü belirlenenlerin devletlerce kabulü, ancak o devletlerin kararıyla gerçekleşebilmektedir(Acer, Kaya ve Gümüş, 2010: 32)

Yüksek Komiserliğin BMMYK Tüzüğü(1950: madde 8)'nde belirtilen görevleri ise şunlardır;

1-Mültecilerin korunmasına yönelik uluslararası antlaşmaların onaylanmasını ve sonuçlandırılmasını sağlamak, başvurulara nezaret etmek ve bu konularda değişikliklerin yapılmasını önermek,

2- Hükümetler ile özel antlaşmalar yapıp mültecilerin durumunu iyileştirmek ve korunmaya ihtiyaç duyanların sayısını azaltmak için planlanan önlemlerin hayata geçirilmesini desteklemek,

3- Gönüllü geri dönüşleri veya yeni topluluklara entegrasyonu sağlamayı özendirici hükümetlere ve özel çabalara destek olmak,

4- En muhtaç kategorileri dışlamamak kaydıyla mültecilerin ülke topraklarına kabulünü desteklemek,

5- Mültecilerin mallarını, özellikle de yeniden yerleşimleri için gerekli olanları transfer etmelerine izin almak için çalışmak,

6- Hükümetlerden sınırları dâhilindeki mültecilerin sayıları ve koşulları ile onlarla ilgili hukuki düzenlemeler hakkında bilgi almak,

7- Hükümetler ve ilgili Hükümetler-arası kuruluşlar ile yakın temas halinde olmak,

8- Mülteci sorunlarıyla ilgilenen özel örgütler ile temas halinde olmak,

9- Mültecilerin refahı ile ilgili özel kuruluşların çabalarının düzenlenmesini kolaylaştırmak.

Tüzükte, görevleri ve bu görevleri ne şekilde yerine getireceği belirtilen BMMYK, 120 ülkede olduğu gibi Türkiye’de de faaliyette bulan uluslararası bir kuruluştur. 1960 yılından beri Türkiye’de faaliyette bulunan BMMYK, Türkiye’de sığınmacı olarak bulunan ve başka bir ülkeye iltica etmek isteyen kişilerin sorunlarının çözümü ve Türk iltica sisteminin güçlendirilmesi çabalarına katkı sağlamak amacıyla çalışmalar yürütmektedir. Bu çalışmaları, Ankara’da bulunan temsilciliği yanında İstanbul, Van, Silopi vb. illerde bulunan saha ofisleri aracılığıyla da yürütmektedir(Coşkun, 2004: 134).

BMMYK Türkiye Ofisi, mülteci ve sığınmacıların sorunlarını, gönüllü geri dönüş, üçüncü bir ülkeye yerleştirme ve yerel yerleştirme prensipleri çerçevesinde çözmeye çalışmaktadır(Akyürek, 2007: 93). BMMYK’nın Türkiye’de yürüttüğü faaliyetler; mülteci statüsü belirleme işlemleri, genel koruma, mülteci yardımları, kapasite geliştirme, teknik bilgi transferi, kamuda evrensel iltica ve sığınma ilkeleri hakkında farkındalık yaratma ve yerleştirme gibi konulardan oluşmaktadır(BMMYK, 2011: 16). BMMYK Türkiye temsilciliği, Türkiye’de sığınmacılara yönelik faaliyetlerini sivil toplum kuruluşları ile işbirliği içinde yürütmektedir. Bu kapsamda Türkiye’de Yüksek Komiserliğin 15 uygulayıcı ortağı⁷ bulunmaktadır(BMMYK, 2015c: 17).

⁷ BMMYK’nın yürüttüğü faaliyetlerde işbirliği yaptığı uygulayıcı ortakları için bkz. [http://www.unhcr.org.tr/?page=17\(03.01.2016\)](http://www.unhcr.org.tr/?page=17(03.01.2016))

Yüksek Komiserlik, Türkiye’de sığınmacı olarak bulunanların mültecilik başvurularını, temsilcileri aracılığı ile değerlendirmektedir. Başka ülkelere mültecilik başvurusunda bulunanların, 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’na göre Türk makamlarına yapmaları gereken başvuruları yapmaları akabinde, Yüksek Komiserlik başvuruları değerlendirip sonuçlandırmaktadır. 50 yılı aşkındır Türkiye’de mülteci ve sığınmacılar konusunda faaliyette bulunan BMMYK, Türkiye’nin göç ve iltica konularında en önemli paydaşlarının başında gelmektedir.

2.1.3. Uluslararası Göç Örgütü

Göç konusunda çalışma yürüten diğer bir uluslararası örgütte, Uluslararası Göç Örgütüdür(International Organisation For Migration). Bu örgüt, 1951’de Avrupa Göçü İçin Hükümetler arası Komite olarak, II. Dünya Savaşı’ndan etkilenen insanların göç sorunları ile ilgilenmek amacıyla kurulmuştur. Kurucu belgesi, 1989 yılında değiştirilen ve Uluslararası Göç Örgütü(UGÖ) ismini alan bu örgütün ilk amacı, Avrupa’da yaşanan göç sorunlarına ilişkin faaliyetler yürütmektir. Göç sorununun tüm dünyada yaygınlaşması ile örgütün çalışma alanı da buna paralel olarak genişlemiştir(Acer, Kaya ve Gümüş, 2010: 33). Örgütün bugünkü üye sayısı 157’ye ulaşmıştır. 10 ülke ise gözlemci statüsünde bulunmaktadır(International Organisation Of Migration[IOM], 2015: 1).

Uluslararası Göç Örgütü’nün ana hedefleri, göç konusundaki pratik çözüm arayışlarına yardımcı olmak, mülteci ve yerinden edilmiş kişilere insani yardım sağlamak, göç konusunda uluslararası işbirliğini sağlamak ve göçün insancıl ve düzenli yönetimini sağlamaktır. Bu amaçlar doğrultusunda UGÖ, mültecileri kabul eden devletler ile yapılacak anlaşmalarla kabul süreci, eleme prosedürleri, dil eğitimi, uyum faaliyetleri, sağlık hizmetleri, yerleştirme, danışmanlık hizmetleri gibi konularda devletlere destek sağlayabilmektedir(Büyükçalık, 2015: 39).

Örgüt, Türkiye’deki ilk çalışma ofisini 1991 yılında Ankara’da, ikincisini ise 1994 yılında İstanbul’da açmıştır. Türkiye ile UGÖ arasında 1995 yılında ikili bir antlaşma imzalanmış, tam üyelik ise 2004 yılında gerçekleşmiştir(IOM, 2015: 1). Türkiye, Uluslararası Göç Örgütü’nün statüsüne onay vererek, örgüte yasal statü tanımış ve ülkedeki çalışmalarını kolaylaştırmıştır. UGÖ, Türkiye’de ağırlıklı olarak; insan ticareti ile mücadele, göçmenlerin ABD, Kanada, Avusturalya gibi ülkelere

yerleştirilmesi, sağlık ve temel ihtiyaçlar hususunda acil yardımların temini ve yasal göç alternatifleri konusunda savunuculuk hizmetleri gibi konularda çalışmalar yürütmektedir. Benzer alanda faaliyet gösteren kuruluşlarla işbirliği içinde olan örgüt, göçmenlerin gönüllü geri dönüşleri konusunda da çalışmalar yapmaktadır(İçduygu ve Aksel, 2012: 57).

2.1.4. Uluslararası Göç Politikaları Geliştirme Merkezi

1993 yılında Avusturya ve İsviçre'nin girişimleri ile kurulan Uluslararası Göç Politikaları Geliştirme Merkezi(International Center Of Migration Policy Development), göç politikaları ile ilgilenen devletler ve devletlerarası kuruluşlara yönelik projeler üretmektedir. Uzun vadeli göç politikaları üretmek, göç baskısı konusunda Avrupa ve Dünya çapında uygulanacak stratejiler belirlemek ve Avrupa'da göç sorunları konusunda girişimlerde bulunmak ve yöntemler geliştirmek gibi amaçları bulunan bu örgütün, bugün 15 üyesi bulunmaktadır. Bu merkez BM'de gözlemcilik statüsüne de sahip bir kuruluştur(International Center Of Migration Policy Development[ICMPD], 2015: 1).

Çalışmaları 30'dan fazla ülke tarafından aktif olarak desteklenen bu merkez; geri dönüş, düzensiz göç, insan kaçakçılığı, sınır yönetimi, sığınmacıların entegrasyonu vb. konularda önemli çalışmalar yürütmektedir. Birçok ülke ile ikili antlaşmalara imza atan ve ortak projeler yürüten merkezin paydaşlarından biri de Türkiye'dir(GİGM, 2015: 1).

Yasadışı göçün önlenmesi ve bu konuda kalıcı çözümlerin sağlanması konularına yönelik gayri resmi bir işbirliği ve diyalog formu olan '*Budapeşte Süreci*'nin sekreteryası görevini de bu merkez üstlenmiştir(Dışişleri Bakanlığı, 2015: 1). 2003 yılı Eylül ayından beri Budapeşte Süreci'nin Eş Başkanlığını yürüten Türkiye, 2006 Ocak ayında, Macaristan'ın eş başkanlığı ile birlikte sürecin başkanlığını üstlenmiştir Budapeşte Süreci'nin temel amacı, düzenli göç için kapsamlı ve sürdürülebilir sistemler geliştirmektir. 1991 yılında Avrupa'da artan düzensiz göç baskıları sonucu, Almanya tarafından başlatılan Budapeşte Süreci, kuruluşundan bu yana bazı aşamalardan geçmiştir. İlk olarak 1993-2003 yılları arasında; Orta Avrupa ile o dönemde AB üyesi olmayan Doğu Avrupa ülkeleri ve Güneydoğu Avrupa ülkeleri ile işbirliğine odaklanan bu yapı, ikinci aşamada ise 2003-2009 yıllarında,

Bağımsız Devletler Topluluğu ülkelerini Budapeşte Süreci işbirliği çerçevesinde bir araya getirmiştir. Üçüncü aşama da; bölgesel temelde, 2010 yılında başlamış ve doğuya doğru, “İpek Yolu Ülkeleri” olarak da adlandırılan Afganistan, Bangladeş, Irak ve Pakistan’ı kapsayan yeni bir genişleme süreci yaşanmıştır. Bu aşama, üç öncelikli bölge ve üç çalışma grubundan oluşmaktadır. Bunlar; *Güneydoğu Avrupa Bölgesi (Oturum Başkanı: Hırvatistan)*, *Karadeniz Bölgesi (Oturum Başkanı: Bulgaristan)* ve *İpek Yolu Bölgesi (Oturum Başkanı: Türkiye)*. Düzensiz göçün önlenmesinde uluslararası işbirliği boyutuna verilen önem çerçevesinde, Budapeşte Süreci bünyesinde, İpek Yolu Bölgesi Çalışma Grubu⁸, Türkiye’nin öncülüğünde kurulmuş ve göç güzergâhındaki kaynak, geçiş ve hedef ülkelerin bir araya getirilmesi ile bu alanlarda diyalogun geliştirilmesi hedeflenmiştir(GİGM, 2015).

2.1.5. Avrupa Konseyi

Temel insan haklarını korumaya yönelik en önemli belgelerden biri olan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Avrupa Konseyi tarafından oluşturulmuş bir belgedir. Sözleşmede, sığınma ve iltica konularına ilişkin doğrudan bir düzenleme olmamasına karşın, 3. madde ile sığınma ve iltica konularında önemli bir husus düzenlenmiştir. Madde ile bireylerin işkence, kötü muamele ve cezalandırılma risklerine karşı, bu durumların yaşanabileceği ülkelere geri gönderilmemelerine yönelik bir koruma öngörülmüştür. Yine sözleşmenin, tutuklanmaya ilişkin 5. maddesi, adil yargılanma hakkını düzenleyen 6. maddesi ve aile birliği ile aile birleştirilmesi konularına yönelik 8. maddesi⁹, sığınmacı ve mültecilere yönelik uygulanabilecek evrensel kurallar olarak sözleşmede yer almaktadır(Özcan, 2005: 75).

Konseyin en önemli ve en etkili yapılanmalarının başında gelen Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’de, mülteci ve sığınmacılar açısından önemli kuruluşlardan biridir. Devletlerin iç hukukları çerçevesinde mülteci ve sığınmacılara ilişkin uygulamalarının uluslararası bir mahkemece denetlenmesi oldukça önem arz etmektedir. Bu alanda AİHM’e yapılmış birçok başvuru ve alınmış kararlar mevcuttur.

⁸ İpek Yolu Çalışma Gurubu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. http://www.goc.gov.tr/icerik6/budapeste-sureci_576_577_578_icerik (08.01.2016)

⁹Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin adil yargılanma hakkına ilişkin 6. maddesi ile aile ve özel hayatına saygı ilkesi başlıklı 8. Maddesi için bkz. http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_TUR.pdf (03.01.2016).

Ayrıca, Avrupa Konseyi'nce, sığınmacı ve mültecilere yönelik alınmış birçok karar ve tavsiye de bulunmaktadır(Özcan, 2005: 78)¹⁰. Türkiye'nin de üyesi olduğu Konseyin, sığınmacı ve mültecilere yönelik çalışmaları çeşitli şekillerde devam etmektedir.

2.1.6. Avrupa Birliği

İki büyük Dünya Savaşı ve yakın tarihte yaşanan olaylar büyük göç hareketlerine neden olmuştur. Bu göç hareketlerinden en çok etkilenen ülkeler ise Avrupa'daki ülkelerdir. Avrupa ülkelerinin 1952 yılında kurduğu ve çeşitli evrelerden geçip, 1991 Maastricht Anlaşması ile yapısında önemli değişiklikler yapılan Avrupa Birliği, kurulduğu ilk günden bu yana göç ve iltica konularında etkin çalışmalar yürütmüştür(Çam, 2014: 37). Bu alanda birçok anlaşma ve kararlara imza atan birlik, çeşitli organizasyonlar aracılığı ile göç ve iltica konularında önemli atımlar atmıştır.

Göç ve iltica konularında AB tarafından kabul edilmiş çok sayıda anlaşma ve karar bulunmaktadır. Bu anlaşma ve kararlar içinde 1990'da imzalanan ve 1993'te yürürlüğe giren Schengen Antlaşması'nın önemli bir yeri vardır. Antlaşma ile hedeflenen; vize, iltica, polis ve adli konularda ortak politikalar geliştirmek, harici sınır kontrollerini geliştirmek ve serbest dolaşıma ilişkin düzenlemeler yaparak sınır kontrollerinin kaldırılmasını kolaylaştırmaktır. Bu amaçlar ışığında birlik üyesi ülkelerin büyük kısmında, dâhili sınırlar kaldırılmış ve tek bir harici sınır oluşturulmuştur. Diğer yandan 1990 yılında imzalan Dublin Sözleşmesi ile ortak vize politikası ve bütünleşmiş göç ve iltica politikaları ile AB sınır politikaları güçlendirilmiştir(Harmanacı, 2004: 27).

1993 tarihinde yürürlüğe giren Maastricht Antlaşması ile adalet ve içişleri konularında işbirliğinin sağlanması hedefiyle bir takım kararlar alınmıştır. Antlaşma ile göç ve iltica konusunda; sınır kontrolleri, aile birleştirmeleri, izinsiz yerleşme ve çalışma gibi konularla mücadele edilmesi hususları ele alınmıştır. 1997 yılına gelindiğinde ise Maastricht Antlaşması'nın eksik yönlerini gidermek amacıyla Amsterdam Antlaşması imzalanmıştır. Amsterdam Antlaşması ile Maastricht

¹⁰ 1959 Tarihli Mültecilere Uygulanan Vizelerin Kaldırılmasına Yönelik Avrupa Antlaşması, 1961 Tarihli Sığınma Hakkına İlişkin 263 Sayılı Tavsiye Kararı, Baskı ve Zulüm Tehlikesi Altında Bulunan Kişiler İle İlgili Sığınma Hakkında 14 Sayılı Karar ve 1977 Tarihli Ülkesel Sığınma Bildirgesi gibi.

Antlaşmasına “Vize, İltica, Göç ve Kişilerin Serbest Dolaşımına İlişkin İlkeler” başlığı altında bir bölüm eklenmiştir(Harmancı, 2004: 28)¹¹.

Avrupa Birliği göç yönetiminin, müktesebata entegre edilmesinin en önemli dönüm noktalarından biri 1997’de imzalanan ve 1999’da yürürlüğe giren Amsterdam Antlaşması olarak görülmektedir. Amsterdam Antlaşması’yla birlikte Birliğin “bir özgürlük, güvenlik ve adalet” alanı olduğu belirtilmiş; Antlaşmaya serbest hareket, göç ve iltica konularını kapsayan bir bölüm eklenmiş ve ırk ve etnik kimlik temelinde ayrımcılığa karşı yasamanın önü açılmıştır. Amsterdam Antlaşması ile üye ülkeler arasında sınır kontrollerinin kaldırılması amacı ile Schengen Anlaşması, Topluluk hukukunun bir parçası haline getirilmiştir. AB’yi kuran Antlaşmaları değiştiren Amsterdam Antlaşması’nda, serbest dolaşımın önündeki son engellerin kaldırılmasının yanında, güvenli bir ortamda yaşamayı sağlayacak tedbirlerin alınacağı öngörülmektedir. Antlaşma’nın IV. başlığı altındaki 61. madde ile eskiden üye ülkelerin milli yetkileri içinde olan, ülkeler arasında göç, iltica ve dış sınırların kontrolleri gibi konuların, Topluluk yetki alanına giren konuları içeren birinci ayağa geçirilmesi kararlaştırılmıştır(Güleç, 2015: 86).

Amsterdam Antlaşması sonrasında toplanan Tampere zirvesinde, göç ve iltica konularına ilişkin ortak bir Avrupa sığınma sisteminin kurulması amacı belirtilmiş ve bu kapsamda dört temel konu ele alınmıştır. Bunlar; sığınma başvurusunu incelemekle sorumlu devletin belirlenmesi, adil ve etkili bir sığınma sisteminin belirlenmesi, mülteci statüsünün tanınması ve içeriği ile ilgili kuralların uyumlaştırılması konularıdır. Ayrıca zirvede, uzun dönemde birliğin ortak bir sığınma prosedürü ve birlik çapında tek bir sığınma statüsünün belirlenmesi konularına da değinilmiştir(Akçadağ, 2012: 16). Ayrıca Lahey Zirvesi, AB Göç ve İltica Paktı ve Lizbon Antlaşması ile de göç ve iltica konularında, birliğin politikalarında ve işleyişinde önemli yenilikler olmuştur¹². Bu önemli antlaşma ve zirveler dışında, AB ile bazı devletler arasında göç ve iltica konularında vize, sınır güvenliği, sığınmacı ve mülteci sorunları, geri kabul gibi konularda birçok ikili antlaşma ve sözleşme imzalanmıştır. Bunlardan göze çarpan önemli bir anlaşmada, Türkiye ile AB arasında imzalanan ve 2014 yılında TBMM tarafından onaylanan Vize Muafiyeti ve Geri Kabul Anlaşmasıdır¹³. Bu anlaşmalar ve ortak politikalar ile AB ülkelerinin temel hedefi, Avrupa ortak sığınma sistemini hayata geçirmektir(European Union, 2015: 1).

¹¹ Amsterdam Antlaşması İle Maastricht Antlaşmasına eklenen bölüm olan ve Vize, Sığınma, Göç ve Kişilerin Serbest Dolaşım ile ilgili konuları düzenleyen 61, 62 ve 63. maddeleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. http://www.goc.gov.tr/files/files/iltica_goc.pdf (04.01.2016).

¹² Lahey Zirvesi, AB Göç ve İltica Paktı ve Lizbon Antlaşması hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Sayfa,40.

¹³ Türkiye ile Avrupa Birliği arasında imzalanan Geri Kabul Anlaşması karşılıklılık temelinde, Türkiye’de veya AB’ye üye ülkelerden birinde, ülkeye giriş, ülkede bulunma veya ikamet etme koşullarını sağlamayan veya sağlayamaz duruma düşen kişilerin Anlaşma’da belirlenen şartlar ve kurallar çerçevesinde ilgili ülkeye geri gönderilmesini amaçlamaktadır. Anlaşma ile yasadışı yollarla AB ülkelerine giden veya bu ülkelerde buldukları sırada yasadışı duruma düşen Türk vatandaşları ve Türkiye üzerinden Anlaşma’ya taraf diğer ülke veya ülke grubuna geçiş yapmış üçüncü ülke

Göç ve iltica konusunda, Avrupa Birliği bünyesinde oluşturulan, Avrupa Birliği Üye Ülkelerinin Dış Sınırlarının Yönetimi İçin Operasyonel İşbirliği Ajansı(FRONTEX) 2004 yılında kurulmuştur. Ajans, AB'nin dış sınırlarındaki ana hedefi olan, düzensiz göçü engellemek ve azaltmak amacıyla kurulmuştur. Bu amaç doğrultusunda, ajansın en önemli faaliyet alanlarından biride Türk-Yunan sınırırır(FİDH Raporu, 2014: 5).

Görüldüğü üzere AB, göç ve iltica konularında çok yoğun bir gündeme sahiptir. Sığınmacı ve mülteciler için hedef olma konumu her geçen gün artan Avrupa, bu konularda birçok düzenlemeyi hayata geçirmiştir. Birlik, bu alanda yürüttüğü faaliyetleri, organları ve temsilcilikleri aracılığı ile gerçekleştirmekte ve gerektiğinde konuya özgü çalışma birimleri oluşturmaktadır. Sığınmacı ve mülteciler ile özellikle yasa dışı göçün önlenmesi çerçevesinde sınır güvenliği konularında, birliğe üye olmayan ülkelerle de işbirliği içinde olan AB, dönem dönem bazı ülkelere ve sivil toplum kuruluşlarına mali desteklerde bulunmaktadır.

2.2. Mülteci ve Sığınmacılara Yönelik Faaliyette Bulunan Ulusal Kuruluşlar

2.2.1. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu yürürlüğe girene kadar Türkiye'de, göç ve iltica alanında idari bir teşkilatlanma bulunmamaktaydı. Yasanın yürürlüğe girdiği tarih olan 2013 yılına kadar bu alandaki hizmetler, merkezde Emniyet Genel Müdürlüğü Yabancılar, Hudut ve İltica Daire Başkanlığınca, taşrada ise İl Emniyet Müdürlükleri Yabancılar Şube Müdürlüğü aracılığı ile yürütülmekteydi(Ekşi, 2014: 211).

Türkiye'nin AB'ye üyelik sürecinde önemli konu başlıklarından olan göç ve iltica alanında, yasal ve kurumsal alt yapı oluşturma çabaları, yeni bir idari teşkilatlanmanın ortaya çıkmasındaki en önemli sebeplerdendir. Bu kapsamda, 2013

vatandaşlarının Anlaşma'da belirlenen şartlar ve kurallar çerçevesinde Türkiye'ye geri alınmasını ve yasadışı yollarla AB ülkeleri üzerinden ülkemize gelen veya Türkiye'de buldukları sırada yasadışı duruma düşen AB üyesi ülkeler ve üçüncü ülke vatandaşlarının Anlaşma'da belirlenen şartlar ve kurallar çerçevesinde ilgili AB ülkesine iade edilmesini düzenlemektedir. Bkz. http://www.ab.gov.tr/files/pub/turkiye_ab_vize_muafiyeti_sureci_ve_geri_kabul_anlasmasi_hakkinda_temel_sorular_ve_yanitlari.pdf (03.01.2016)

yılında yürürlüğe giren 6458 sayılı YUKK ile İçişleri Bakanlığı bünyesinde Göç İdaresi Genel Müdürlüğü kurulmuştur(Ekşi, 2014: 212).

Genel Müdürlük, “Göç alanına ilişkin politika ve stratejileri uygulamak, bu konularla ilgili kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyonu sağlamak, yabancıların Türkiye’ye giriş ve Türkiye’de kalışları, Türkiye’den çıkışları ve sınır dışı edilmeleri, uluslararası koruma, geçici koruma ve insan ticareti mağdurlarının korunmasıyla ilgili iş ve işlemleri yürütmek” üzere kurulmuş bir teşkilatlanmadır(YUKK, 2013: madde 103).

Genel Müdürlüğün görev ve yetkileri, 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu(2013: madde 104)’nda şu şekilde belirtilmiştir:

1- Göç alanına ilişkin, mevzuatın ve idari kapasitenin geliştirilmesi, politika ve stratejilerin belirlenmesi konularında çalışmalar yürütmek ve Bakanlar Kurulunca belirlenen politika ve stratejilerin uygulanmasını izlemek ve koordine etmek,

2- Göç Politikaları Kurulunun sekretarya hizmetlerini yürütmek, Kurul kararlarının uygulanmasını takip etmek,

3- Göçle ilgili iş ve işlemleri yürütmek,

4- 19.9.2006 tarihli ve 5543 sayılı İskân Kanununda Bakanlığa verilen görevleri yürütmek,

5- İnsan ticareti mağdurlarının korunmasına ilişkin iş ve işlemleri yürütmek,

6- Türkiye’de bulunan vatansız kişileri tespit etmek ve bu kişilerle ilgili iş ve işlemleri yürütmek,

7- Uyum süreçlerine ilişkin iş ve işlemleri yürütmek,

8- Geçici korumaya ilişkin iş ve işlemleri yürütmek,

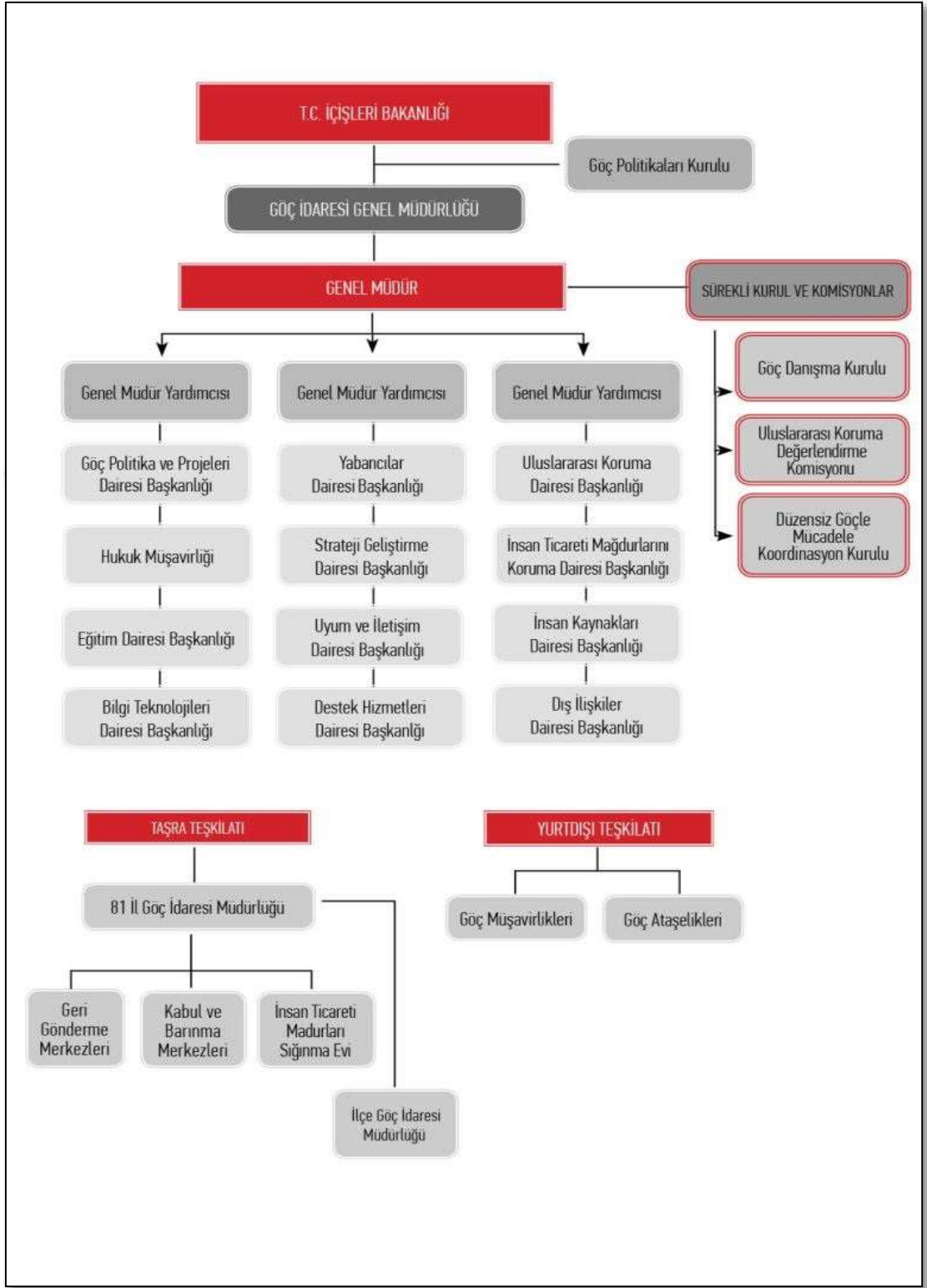
9- Düzensiz göçle mücadele edilebilmesi amacıyla kolluk birimleri ve ilgili kamu kurum ve kuruluşları arasında koordinasyonu sağlamak, tedbirler geliştirmek, alınan tedbirlerin uygulanmasını takip etmek,

10- Kamu kurum ve kuruluşlarının göç alanına yönelik faaliyetlerinin programlanmasına ve projelendirilmesine yardımcı olmak, proje tekliflerini değerlendirmek ve onaylamak, yürütülen çalışma ve projeleri izlemek, bu çalışma ve projelerin uluslararası standartlara uygun şekilde yürütülmesine destek vermek,

11- Mevzuatla verilen diğer görevleri yürütmek.

Görevleri ile ilgili konularda Üniversiteler, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları ile işbirliği de sağlamakla yetkili olan(YUKK, 2013: madde 1049) Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, kanunda belirtilen görev ve yetkilerini şekil 1’de de görüleceği üzere; merkez teşkilatı, taşra teşkilatı ve yurtdışı teşkilatları aracılığı ile yerine getirmektedir. Ayrıca Genel Müdürlük bünyesinde çalışan, sürekli kurul ve komisyonlar bulunmaktadır. Bunlar: Göç Danışma Kurulu, Uluslararası Koruma Değerlendirme Kurulu ve Düzensiz Göçle Mücadele Koordinasyon Kuruludur(YUKK, 2103: madde 113). Bu kurulların görevi, alanları ile ilgili çalışma yapmak, rapor hazırlamak ve izlenecek politikalar konusunda tavsiyelerde bulunmaktır.

(http://www.goc.gov.tr/icerik3/teskilat-semasi_273_274_281)

Şekil 1. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Teşkilat Şeması

2.2.1.1. Merkez Teşkilatı

Merkez teşkilatı, başında İçişleri Bakanı'na karşı sorumlu olan 1 Genel Müdür ve 4 Genel Müdür Yardımcısından oluşacak şekilde planlanmıştır. Genel Müdür, hükümet programını yürütmek, teşkilatı sevk ve idare etmek, görev alanı ile ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile koordinasyonu sağlamak gibi tüm görev ve hizmetlerin yürütülmesinden sorumlu en üst idari amirdir(YUKK, 2013: madde 107).

Merkez teşkilatının kanunda belirtilen görev ve yetkilerinin yürütülmesi için, Genel Müdürlük bünyesinde oluşturulan 12 adet hizmet birimi bulunmaktadır(YUKK, 103: madde 108). Bu hizmet birimleri:

- 1- Yabancılar Dairesi Başkanlığı,
- 2- Uluslararası Koruma Dairesi Başkanlığı,
- 3- İnsan Ticareti Mağdurlarını Koruma Dairesi Başkanlığı,
- 4- Göç Politika ve Projeleri Dairesi Başkanlığı,
- 5- Uyum ve İletişim Dairesi Başkanlığı,
- 6- Bilgi Teknolojileri Dairesi Başkanlığı,
- 7- Dış İlişkiler Dairesi Başkanlığı,
- 8- Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığı,
- 9- Hukuk Müşavirliği,
- 10- İnsan Kaynakları Dairesi Başkanlığı,
- 11- Destek Hizmetleri Dairesi Başkanlığı,
- 12- Eğitim Dairesi Başkanlığı,

Genel olarak daire başkanlığı şeklinde oluşturulan bu hizmet birimlerinin hangi konulardaki iş ve işlemleri yürütmekle sorumlu oldukları, kanunun 108. maddesinde ayrıntılı olarak düzenlenmiştir¹⁴.

2.2.1.2. Taşra Teşkilatı

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün iller bazında hizmet sunduğu taşra teşkilatı, il ve ilçe müdürlükleri şeklinde örgütlenmiştir. YUKK'un 109. maddesine dayanılarak oluşturulan il ve ilçe müdürlüklerinin görev, yetki ve sorumlulukları ayrı bir yönetmelik ile düzenlenmiştir.

¹⁴ Bkz. http://www.goc.gov.tr/files/files/YUKK_TU%cc%88RKC%cc%a7E_BASKI.pdf

Taşra teşkilatının kuruluşuna ilişkin bu yönetmeliğin amacı; “Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün taşra teşkilatı olan il ve ilçe göç idaresi müdürlüklerinin kuruluş, görev, çalışma usul ve esaslarını düzenlemek, bu birimlerde görevli personelin görev, yetki ve sorumluluklarını belirlemek; bu müdürlüklerin iş ve işlemlerinin idarenin amaçlarına, belirlenmiş politikalara ve mevzuata uygun olarak düzenli, insan odaklı, uyumlu, hızlı, etkili ve verimli bir şekilde yürütülmesini sağlamak” olarak belirtilmiştir(Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Taşra Teşkilatı Kuruluş, Görev ve Çalışma Yönetmeliği, 2013: madde 1).

Yönetmelikte, il ve ilçe müdürlerinin ve müdürlüklerinin görevler ve yetkileri ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Yönetmelikle düzenlenen diğer bir hususta Geri Gönderme Merkezleri, Kabul ve Barınma Merkezleri ile İnsan Ticareti Mağdurlarının Sığınma Merkezlerine ilişkin iş ve işlemlerinin nasıl yürütüleceğidir. Bu merkezlerin yönetimi, İl Göç Müdürlüklerine verilmiştir. Merkezlerin ilçelerde yer alması halinde ise yönetim, denetim ve gözetim İl Müdürlüklerinde olmak kaydıyla, İlçe Müdürlüklerinde olacaktır(madde 5-9).

İl ve İlçe Göç Müdürlükleri, mülteci, sığınmacı, vatansızlar ve kanunda belirtilen diğer koruma statülerinden faydalananların tümüne yönelik hizmet vermektedir. 81 ilde kuruluş işlemleri büyük ölçüde tamamlanan İl Göç Müdürlükleri, mülteci ve sığınmacıların kayıtlarının tutulması, yerleştirilmesi, barındırılması, iltica ve göç ile ilgili yasal prosedürlerin takibi gibi Genel Müdürlüğün yürütmekle görevli olduğu hizmetlerin illerdeki uygulayıcısı konumundadırlar.

2.2.1.3. Yurtdışı Teşkilatı

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün yurtdışı teşkilatlanması, YUKK'un 110. maddesine dayanılarak oluşturulmuştur. Yurtdışı teşkilat, Büyükelçilikler bünyesinde 15 adet müşavirlik kadrosu ve Konsolosluklar bünyesinde 85 adet ataşelik kadrosundan oluşmaktadır(YUKK, 2013: 3 Sayılı Liste).

Büyükelçiliklerde görev alan göç müşavirlerinin görevleri(YUKK, 2013: madde 110) şunlardır:

1- Görevli oldukları ülkelerdeki kurum ve kuruluşlarla Genel Müdürlük arasında göç alanına ilişkin iş birliği ve koordinasyonu sağlamak,

2- Genel Müdürlüğün görev alanına giren konulardaki gelişmeleri izlemek ve Genel Müdürlüğe iletmek,

3-Buldukları ülkeyle ülkemiz arasında göç alanındaki mevzuatın uygulanmasını takip etmek,

4- Düzensiz göçe konu olan yabancıların sınır dışı edileceği veya gönüllü geri dönüşlerinin sağlanacağı ülkelerde bu faaliyetleri kolaylaştırmak amacıyla gerekli temas ve bağlantıları kurmak,

5- Menşe ülke bilgilerine ilişkin işlemleri yürütmek,

6- Genel Müdürlükçe insan ticaretiyle mücadele ve mağdurların korunması alanına ilişkin olarak verilecek görevleri yapmak,

7- Görevli oldukları ülkelerle müştereken yürütülecek göç ve insan ticaretiyle mücadele ve mağdurların korunması alanına ilişkin proje tekliflerini önermek, hazırlamak ve yürütülen projeleri takip etmek,

8- Genel Müdürlükçe verilecek diğer görevleri yapmak.

Konsolosluklarda görev alan göç ataşelerinin görevleri(YUKK, 2013: madde 110) ise şunlardır:

1- Konsolosluklara yapılacak vize ve ikamet izni başvurularını almak ve sonuçlandırmak,

2- Başvurularla ilgili bilgi ve belge toplamak, eksik bilgi ve belgeleri yabancından talep etmek, gerektiğinde ilgiliyle mülakatlar yaparak değerlendirmek ve bunları kayıt altına almak,

3- Konsolosluklarca karara bağlanabilecek vize başvurularını doğrudan, ikamet izni başvuruları ile Genel Müdürlüğün kararını gerektiren vize başvurularını ise Genel Müdürlüğün kararını aldıktan sonra konsolosun onayına sunmak,

4- Türkiye'den sınır dışı edilecek veya gönüllü geri dönecek yabancıların, gidecekleri ülkedeki iş ve işlemlerinde yardımcı olmak,

5- Görev yaptıkları ülkede göç konuları ile ilgili gelişmeleri takip etmek ve yıllık raporlar hazırlamak,

6- Göç alanına ilişkin konsoloslar tarafından verilen diğer görevleri yürütmek,

7- Genel Müdürlükçe verilecek diğer görevleri yürütmek.

2.2.2. Göç Politikaları Kurulu

Doğrudan İçişleri Bakanlığı'na bağlı olarak çalışan Göç Politikaları Kurulu, Genel Müdürlük'ten bağımsız bir yapılanma olarak planlanmıştır. Başkanlığını İçişleri Bakanı'nın yaptığı bu kurul; Aile ve sosyal Politikalar, Çalışma ve Sosyal Güvenlik, Avrupa Birliği, Dışişleri, İçişleri, Kültür, Maliye, Milli Eğitim, Sağlık ve Ulaştırma Bakanlıklarının Müsteşarları ve Yurtdışı Akraba Toplulukları Başkanı ile Göç İdaresi Genel Müdüründen oluşmaktadır. Yılda en az bir defa toplanan bu kurul, başkanın çağırısı üzerine olağanüstü de toplanabilmektedir(YUKK, 2103: madde 105).

Kurulun görevleri(YUKK, 2013: madde 105) ise şunlardır:

- 1- Türkiye'nin göç politika ve stratejilerini belirlemek, uygulanmasını takip etmek,
- 2- Göç alanında strateji belgeleri ile program ve uygulama belgelerini hazırlamak,
- 3- Kitlemel akın durumunda uygulanacak yöntem ve tedbirleri belirlemek,
- 4- İnsani mülahazalarla toplu hâlde Türkiye'ye kabul edilecek yabancılar ile bu yabancıların ülkeye giriş ve ülkede kalışlarıyla ilgili usul ve esasları belirlemek,
- 5- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının önerileri çerçevesinde, Türkiye'nin ihtiyaç duyduğu yabancı iş gücü ile Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığının da görüşleri doğrultusunda tarım alanlarındaki mevsimlik işler için gelecek yabancılara ilişkin esasları belirlemek,
- 6- Yabancılara verilecek uzun dönem ikamet iznine ilişkin şartları belirlemek,
- 7- Göç alanında yabancı ülkeler ve uluslararası kuruluşlarla etkin iş birliği ve bu alandaki çalışmaların çerçevesini belirlemek,
- 8- Göç alanında görev yapan kamu kurum ve kuruluşları arasında koordinasyonun sağlanmasına yönelik kararlar almak.

2.2.3. Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı

Kısa adı AFAD olan Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı Türkiye'de meydana gelen afetlerin ve acil durum niteliğindeki olayların yönetileceği ilk birim olarak örgütlenmiştir. Bir tür acil durum olan kitlemel sığınma hareketlerinde de AFAD, önemli işlevler üstlenmektedir. Kitlemel sığınma hareketlerinde, sığınmacıların kamplarda barındırılması ve bu barındırma sürecindeki hizmetlerin yürütülmesi

görevi, Geçici Koruma Yönetmeliği ile Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı'na verilmiştir. Bu kapsamda 10 ilde toplam 25 barınma merkezi bulunmaktadır. AFAD Başkanlığı tarafından kurulan bu barınma merkezlerinde sığınmacılara; market, ısınma, güvenlik, ibadet, altyapı, haberleşme, itfaiye, tercümanlık, psiko-sosyal destek ve bankacılık gibi alanlarda hizmetler sunulmaktadır. Ayrıca, çamaşırhane, bulaşıkhanesi ve duş gibi ihtiyaçlar içinde imkânlar sağlanmaktadır(AFAD, 2015a: 1). İllere göre barınma merkezlerine ilişkin ayrıntılarında yer aldığı Tablo 2'de de görüleceği üzere, 2 Haziran 2016 itibariyle barınma merkezlerinde bulunan Suriyeli sığınmacı sayısı 259 bin 945 kişidir.

Çadır kent ve konteyner kent olmak üzere iki tip olarak kurulan bu barınma merkezlerindeki tüm hizmetler, ilgili kurumların iştirakiyle AFAD koordinasyonunda yürütülmektedir. Bu kapsamda, ilgili kuruluşların imkânları dâhilinde karşılanamayan giderler, AFAD başkanlığı bütçesinden karşılanmaktadır(GKY, 2104: madde 61).

Tablo 2. Barınma Merkezlerine İlişkin Sayısal Veriler

İL	GEÇİCİ BARINMA MERKEZİ	BARINMA TİPİ		GBM MEVCUDU		TOPLAM MEVCUT
HATAY	Altınözü 1 Çadırkenti	263	bölme	1.372	Suriyeli	14.753
	Altınözü 2 Çadırkenti	622	Çadır	2.929	Suriyeli	
	Yayladağı 1 Çadırkenti	236	Çadır	2.611	Suriyeli	
		310	bölme			
	Yayladağı 2 Çadırkenti	510	Çadır	3.069	Suriyeli	
	Apaydın Konteynerkenti	1.181	konteyner	4.772	Suriyeli	
GAZİANTEP	İslahiye 1 Çadırkenti	1.898	Çadır	8.618	Suriyeli	52.737
	İslahiye 2 Çadırkenti	2.364	bölme	11.193	Suriyeli	
				9.962	Iraklı	
	Karkamış Çadırkenti	1.686	Çadır	7.274	Suriyeli	
	Nizip 1 Çadırkenti	1.858	Çadır	10.709	Suriyeli	
	Nizip 2 Konteynerkenti	938	konteyner	4.981	Suriyeli	
ŞANLIURFA	Ceylanpınar Çadırkenti	4.771	Çadır	19.639	Suriyeli	102.920
	Akçakale Çadırkenti	5.000	Çadır	28.796	Suriyeli	
	Harran Konteynerkenti	2.000	konteyner	13.715	Suriyeli	
	Viranşehir Çadırkenti	4.100	Çadır	17.668	Suriyeli	
	Suruç Çadırkenti	7.000	Çadır	23.393	Suriyeli	
KİLİS	Öncüpınar Konteynerkenti	2.063	konteyner	10.419	Suriyeli	33.812
	Elbeyli Beşiriye Konteynerkenti	3.592	konteyner	23.393	Suriyeli	
MARDİN	Midyat Çadırkenti	1.300	Çadır	3.054	Suriyeli	15.482
				1.664	Iraklı	
	Nusaybin Çadırkenti	3.270	bölme	2.904	Iraklı	
	Derik Çadırkenti	2.100	bölme	7.860	Suriyeli	
KAHRAMANMARAŞ	Merkez Çadırkenti	3.684	Çadır	17.713	Suriyeli	17.713
OSMANİYE	Cevdetiye Çadırkenti	2.012	Çadır	9.141	Suriyeli	9.141
ADİYAMAN	Merkez Çadırkenti	2.260	Çadır	9.874	Suriyeli	9.874
ADANA	Sarıçam Çadırkenti	2.162	Çadır	10.580	Suriyeli	10.580
MALATYA	Beydağı Konteynerkenti	2.083	konteyner	7.745	Suriyeli	7.745

(AFAD,2015c, :<https://www.afad.gov.tr/TR/IcerikDetay1.aspx?ID=16&IcerikID=848>)

Barınma merkezlerinde, sığınmacıların temel ihtiyaçlarına yönelik hizmetler sunulmaktadır. Bu hizmetlerden en önemlisi ise eğitim alanında yapılanlardır. Sığınmacıların eğitim ve öğretimi için barınma kamplarında ve şehirlerde toplam 305 geçici eğitim merkezi oluşturulmuş ve bu merkezlerde yaklaşık 300 bin sığınmacı eğitim ve öğretimden geçirilmiştir. Bu sayının yılsonuna kadar 460 bine ulaşması hedeflenmektedir (AFAD, 2015b: 1). Diğer önemli bir hizmet alanı ise sağlıktır. Merkezlerde sığınmacılara yönelik sağlık bakanlığı ile iş birliği içinde hizmet veren sağlık birimleri bulunmaktadır. Bu merkezlerde ve gerekli hallerde hastanelerde, sığınmacılardan hiçbir ücret alınmadan tüm sağlık hizmetleri verilmektedir.

2.2.4. Türk Kızılayı

Türkiye’de ve zaman zaman dünyada yaşanan olağanüstü durumlarda etkin görevler üstlenen kuruluşlardan biri de Türk Kızılayı’dır. Olağan dönemlerde Türkiye’de bulunan sığınmacılara yönelik hizmet sunmayan bu kuruluş, kitlesel sığınma hareketlerinde ise önemli roller üstlenmektedir.

Bu kapsamda Kızılay, 2011 yılında başlayan Suriyeli sığınmacı akınında önemli roller üstlenmiştir. Barınma ve beslenme alanında Suriyeli sığınmacılara hizmet sunan Kızılay, çadır kentlerin kurulmasında ve bu çadır kentlerdeki gıda ihtiyacının karşılanmasında ciddi faaliyetler yürütmektedir. Barınma merkezlerinde sığınmacılara günlük sıcak yemek dağıtılması da Kızılay tarafından verilen bir hizmettir(Kızılay, 2015: 3). Sıcak yemek ve kumanya dağıtımı gibi hizmetler, sadece barınma merkezlerinde değil, sınır hattında bulunanlara ve sınırın diğer tarafında yer alan kamplardaki Suriyelilere de sunulmaktadır(Orhan, 2014: 14).

Kızılay, sığınmacılara yönelik barınma ve gıda dağıtımı alanında sunduğu hizmetleri, Gaziantep ilinde bulunan ‘‘Ülke Alan Koordinatörlüğü’’ ve 10 ilde oluşturduğu ‘‘İl Ekip Başkanlıkları’’ aracılığı ile yürütmektedir. Yine bu ekip başkanlıklarına bağlı, ilçelerde ve sınır kapılarında oluşturulan birçok ekip başkanlığı da bulunmaktadır(Kızılay, 2015: 3).

Türk Kızılayı bu hizmetleri kendi bütçesi yanında, yapılan bağışlarla da finanse etmektedir. Kuruluşa, ulusal ve uluslararası birçok örgüt tarafından aynı ve nakdi yardım yapılmaktadır. Suriyeli sığınmacılara yönelik hizmetler kapsamında Kızılay’a; Almanya, Hollanda ve İngiliz Kızılağaç Örgütleri, ABD Hükümeti, Birleşmiş Milletler

Çocuklara Yardım Kuruluşu(UNİCEF) ve BM İnsani Yardım Kuruluşu tarafından önemli miktarlarda bağış yapılmıştır. Ayrıca Kızılay; BMMYK, BM Dünya Gıda Programı(WFP) ve Uluslararası Kızılhaç Dernekleri Federasyonu(IFRC) gibi uluslararası örgütlerle ortak projeler de yürütmektedir(Kızılay, 2015: 36-39).

2.2.5. Sivil Toplum Kuruluşları

Mülteci ve sığınmacıların korunması ve ihtiyaçlarının giderilmesi temel olarak devletlerce yerine getirilmesi gereken bir durumdur. Ancak devletlerce bu korumanın ve sunulacak hizmetlerin tüm sığınmacılara eşit olarak sunulması oldukça güç bir durumdur. Bu noktada eksikliği giderecek en önemli kurumlar Sivil Toplum Kuruluşlarıdır(STK). STK'lar devletlerin ulaşamadığı birçok alana ulaşabilmekte, sığınmacılar ve mülteciler ile merkezi yönetimler ve ülkeler arasında aracı rolü üstlenebilmektedirler(Kalaycı, Tarihsiz: 1).

STK'lar sığınmacı ve mültecilere yönelik hemen hemen her alanda faaliyet yürütmektedirler. Barınma, eğitim, sağlık, psiko-sosyal destek, hukuki danışmanlık, iş temini ve entegrasyon gibi alanlar, STK'ların en yoğun çaba gösterdikleri alanlar olarak ifade edilebilir.

Sığınmacı ve mültecilere yönelik faaliyet yürüten uluslararası ve ulusal birçok STK bulunmaktadır. Helsinki Yurttaşlar Derneği(HYD), Uluslararası Af Örgütü(UAÖ), İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı (İHH), Uluslararası Mavi Hilal İnsani Yardım ve Kalkınma Vakfı (IBC), Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (SGDD), İnsan Hakları ve Mazlumlar için Dayanışma Derneği (MAZLUMDER), Türkiye İnsan Hakları Vakfı (TİHV), Mültecilerle Dayanışma Derneği (Mülteci-Der), Uluslararası Katolik Muhaceret Komisyonu(UKMK) ve Sınır Tanımayan Doktorlar Örgütü(STDÖ) gibi kuruluşlar, bu alanda öne çıkan STK'lardır.

Son yıllarda STK'ların bu alanda devletlerden daha fazla çalışma yürüttüğü görülmektedir. STK'ların etkinliği ve bu alanda yürüttükleri faaliyetlerin önemi göz önüne alındığında, asıl sorumluluk sahibi olan devletlerin ve uluslararası örgütlerin, STK'lar ile işbirliği içinde olmaları büyük önem taşımaktadır.

2.3. TÜRKİYE'DEKİ MÜLTECİ VE SIĞINMACILARA TANINAN HAKLAR VE SUNULAN HİZMETLER

Sığınmacı ve mültecilerin ülkeye girişlerinden itibaren sahip oldukları bir takım haklar mevcuttur. Bu haklar çerçevesinde sunulan hizmetler, kişilere bir takım sorumluluklar da yüklemektedir. Barınma, sağlık, eğitim, çalışma hayatı, sosyal yardım ve destek alanlarında sunulan hizmetler, sahip olunan koruma statüsüne göre değişiklik gösterebilmektedir. Sığınmacı ve mültecilere tanınan hakların ve bu haklar bağlamında sunulan hizmetlerin neler olduğunun ortaya konması, sorunların tespiti açısından son derece önemlidir.

2.3.1. İkamet ve Barınma Alanında

Türkiye'de bulunan yabancıların ikamet izni alma mecburiyetleri bulunmaktadır(YUKK, 2013: madde 19). Ancak yabancılar belli durumlarda ikamet izninden muaf tutulmaktadır. YUKK (madde 20)'da ikamet izninden muaf tutulanlar şu şekilde belirtilmiştir;

- 1- Doksan güne kadar vizeyle veya vizeden muaf olarak gelenler, vize süresi veya vize muafiyeti süresince
- 2- Vatansız Kişi Kimlik Belgesi sahibi olanlar
- 3- Türkiye'de görevli diplomasi ve konsolosluk memurları
- 4- Türkiye'de görevli diplomasi ve konsolosluk memurlarının ailelerinden Dışişleri Bakanlığınca bildirilenler
- 5- Uluslararası kuruluşların Türkiye'deki temsilciliklerinde çalışan ve statüleri anlaşmalarla belirlenmiş olanlar
- 6- Türkiye Cumhuriyeti'nin taraf olduğu anlaşmalarla ikamet izninden muaf tutulanlar
- 7- 5901 sayılı Kanununun 28 inci maddesi kapsamında olanlar
- 8- 69 uncu maddenin yedinci fıkrası ile 76 ncı ve 83 üncü maddelerin birinci fıkraları kapsamında belge sahibi olanlar.

Bu madde kapsamında, “*Vatansız Kişi Kimlik Belgesi, Uluslararası Koruma Kayıt Belgesi ve Uluslararası Koruma Statüsü Kimlik Belgesi*” sahiplerinin yer alması oldukça önemli bir gelişmedir. 6458 sayılı kanunun uygulamaya koyduğu bir başka yenilik ise çalışma izninin ikamet izni yerine geçmesidir. Yabancı kişinin çalışma izni

alması halinde, ayrıca ikamet izni almasına gerek olmamakta, çalışma izni süresince Türkiye’de kalma hakkı bulunmaktadır(YUKK, 2013: madde 27).

Esas olarak, Türkiye’de ikamet etmek isteyenler izin başvurularını, vatandaşı oldukları ülkelerdeki veya yasal olarak buldukları ülkelerdeki Türk konsolosluklarına yapmaları gerekmektedir. Ancak istisnai hallerde başvurular, Türkiye’de Valiliklere de yapılabilir. Bu istisnadan yararlananlar arasında, insani ikamet izninden yararlananlar, insan ticareti mağduru ikamet izninden yararlananlar ve vatansız kişi kimlik belgesi sahibi olabilecek kişilerde sayılmıştır(YUKK, 2013: madde 22).

YUKK(madde 30)’ta düzenlenen ikamet çeşitleri ise şunlardır: *kısa dönem ikamet izni, aile ikamet izni, öğrenci ikamet izni, uzun dönem ikamet izni, insani ikamet izni ve insan ticareti mağduru ikamet izni*. Bu ikamet izinlerinden insani ikamet izni, kanunda belirtilen hallerde diğer ikamet izinlerinin verilmesindeki koşullar aranmadan, İçişleri Bakanlığı’nın izni alınmak kaydıyla valilikler tarafından verilmekte ve gerekli hallerde birer yıllık sürelerle uzatılabilmektedir(YUKK, 2013: madde 46).

İnsani ikamet izninin verilebileceği durumlar YUKK(madde 46)’ta şu şekilde belirtilmiştir: *a) Çocuğun yüksek yararı söz konusu olduğunda, b) Haklarında sınır dışı etme veya Türkiye’ye giriş yasağı kararı alındığı hâlde, yabancılardan Türkiye’den çıkışları yaptırılmadığında ya da Türkiye’den ayrılmaları makul veya mümkün görülmediğinde, c) 55 inci madde uyarınca yabancı hakkında sınır dışı etme kararı alınmadığında, ç) 53 üncü, 72 nci ve 77 nci maddelere göre yapılan işlemlere karşı yargı yoluna başvurulduğunda, d) Başvuru sahibinin ilk iltica ülkesi veya güvenli üçüncü ülkeye geri gönderilmesi işlemlerinin devamı süresince, e) Acil nedenlerden dolayı veya ülke menfaatlerinin korunması ile kamu düzeni ve kamu güvenliği açısından Türkiye’ye girişine ve Türkiye’de kalmasına izin verilmesi gereken yabancılardan, ikamet izni verilmesine engel teşkil eden durumları sebebiyle diğer ikamet izinlerinden birini alma imkânı bulunmadığında, f) Olağanüstü durumlarda.*

İnsan ticareti mağdurlarına yönelik ikamet izni ise, bu mağduriyeti olanlara veya bu mağduriyeti yaşayabileceklerine yönelik kuvvetli şüphenin varlığı halinde verilmektedir. Valiliklerce 30 günlük süre için verilen ve 6 aylık süreler halinde uzatılması mümkün olan bu izin türünde, diğer izin çeşitlerinde aranan şartlar

aranmamaktadır. Verilen izinin süresi ise toplamda 3 yılı geçememektedir(YUKK, 2013: madde 48-49).

Türkiye’de uluslararası koruma başvurusu yapanlar ile uluslararası koruma kapsamına alınarak mülteci, şartlı mülteci ve ikincil koruma statülerine sahip olanlar, bu durumlarını ispatlayıcı bir belgeye sahip olmaktadır. Vatansız kişiler içinde aynı usul geçerlidir. Bu statülere sahip kişiler için düzenlenen kimlik belgeleri aynı zamanda ikamet izni belgesi olarak da kabul edilmektedir. Mülteci statüsündekiler için 3 yıl, şartlı mülteci ve ikincil koruma kapsamında olanlar için 1 yıl, vatansız kişiler için ise 2 yıl için düzenlenen bu belgeler, hiçbir harca da tabi değildir(YUKK, 2013: madde 50-83).

Sığınmacı ve mülteciler ya da diğer koruma statüsünde bulunanlara ikamet izni işlemlerine müteakip kabul ve barınma merkezlerinde, belli bir yerde veya ilde ikamet ile belli şekil ve aralıklarla bildirimde bulunma gibi idari yükümlülükler getirilebilmektedir(YUKK, 2013: madde 71).

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile sığınma başvurusunda bulunanların veya koruma statüsü almaya hak kazananların, barınma ihtiyaçlarının kendilerince karşılanması esası benimsenmiştir. Özel durumda olanların ise belli barınma imkânlarından faydalandırılacağı hüküm altına alınmıştır(YUKK, 2013: madde 95). Türkiye’de bulunan sığınmacılar genel olarak İçişleri Bakanlığı tarafından belirlenen uydu kentlerde serbest ikamete tabi tutulmaktadır. Bu iller genel olarak emniyet ve asayiş yönünden fazla sıkıntı yaşanmayan illerdir. Bu kapsamda belirlenmiş 62 il bulunmaktadır. Sığınmacılar sadece aile bağları ve sağlık gerekçeleri ile ikamet etmek istedikleri illeri seçebilmektedirler. Belirlenen bu illerde ikamet etmek ve ikamet adreslerinin İl Göç Müdürlüklerine bildirmesi ise zorunludur. Mazeretsiz olarak gösterilen ikamet yerlerine gitmeme, ikamet yerini izinsiz terk etme ve bildirim yükümlülüğünün üç defa yerine getirilmemesi hallerinde kişilerin başvurularını geri çektikleri kabul edilerek işlem yapılmaktadır(YUKK, 2013: madde 77).

Uluslararası koruma altındaki özel ihtiyaç sahiplerinin öncelikle yararlandırılacağı kabul ve barınma merkezlerinde, koruma altındaki kişilerde yararlandırılabilir. İllerde, İl Göç Müdürlükleri bünyesinde hizmet sunan bu kuruluşlarda tüm ihtiyaçlar ücretsiz olarak karşılanmaktadır. Ayrıca, idari gözetim

altında bulunan yabancıların barındırılması için kurulmuş, geri gönderme merkezleri de bulunmaktadır(YUKK, 2013: madde 58-95).

Sığınmacılara sunulan barınma hizmetlerinden biride çadır kent ve konteyner kent uygulamalarıdır. Bu tip barınma hizmeti, son dönemde Suriye'den ülkemize yaşanan sığınmacı akınında olduğu gibi olağanüstü durumlarda uygulanan bir barınma hizmetidir. AFAD, Kızılay ve diğer kurumların iş birliği ile kurulan bu yerlerde, sığınmacıların tüm ihtiyaçları ücretsiz olarak karşılanmaktadır. Geçici Koruma Yönetmeliği kapsamında Geçici Koruma Kimlik Belgesi düzenlenen Suriyeli sığınmacıların, geçici barınma merkezlerinde barındırılması esastır. Kamu düzeni, kamu güvenliği ya da kamu sağlığı yönünden herhangi bir sakınca görülmediği hallerde ise geçici korunanların, Genel Müdürlükçe belirlenen illerde ikametlerine izin verilebilmektedir(GKY, 2014: madde 18-24).

Geçici koruma kimlik belgesi, Türkiye'de kalış hakkı sağlamaktadır. Ancak bu belge, 6458 sayılı kanunda düzenlenen ikamet izni veya ikamet izni yerine geçen belgelere eşdeğer sayılmamakta, uzun dönem ikamet iznine geçiş hakkı tanımamakta, süresi ikamet izni toplamında dikkate alınmamakta ve sahibine Türk vatandaşlığına başvuru hakkı da vermemektedir(GKY, 2014: madde 25). Ayrıca, geçici korunanlara verilen çalışma izinleri de ikamet izni yerine geçmemektedir(GKY, 2014: madde 29).

Sığınmacıların ikamet ve barınmaları ile ilgili önemli bir hususta ikamet harcıdır. Ekonomik bakımdan yeterli olmayan sığınmacıların birde böyle bir mali yükümlülükle karşılaşması sorunu daha da büyötmekteydi. İkamet harcının ödenmemesi, ülkede resmi makamlara başvuru ve sığınma sürecindeki işlemler açısından önemli sorunlar yaratmaktaydı.

Mevcut sorun, 492 sayılı Harçlar Kanununda yapılan bir değişiklik ile giderilmeye çalışılmıştır. Kanunun 88/d maddesi ile “*mali durumlarının bozuk olduğuna, ikamet tezkeresi vermeye yetkili makamlarca kanaat getirilenler*” harçlardan muaf tutulmuştur. Ancak bu makamların ilgili maddeyi uygulamadaki eksikliği, sorunun devam etmesine neden olmuştur. İller arasındaki uygulama farklılıkları, İçişleri Bakanlığının 2010/19 sayılı genelgesi ile giderilmeye çalışılmış ve mali güçlerinin olmadığını beyan eden mülteci ve sığınmacıların ikamet tezkerelerinin harç alınmadan düzenlenmesi ilgili makamlara bildirilmiştir. Bu sorun 6458 sayılı YUKK ile tamamen ortadan kaldırılmıştır. Uluslararası koruma

kapsamında bulunanların veya bu korumadan yararlanmak için başvuruların, kendilerine durumlarını belirleyici kimlik belgelerinin verilmesi ile ikamet izni de aldıkları kabul edilmiştir. Verilen kimlik belgelerinin de harca tabi olmadığına kanunda açıkça düzenlenmesiyle, mülteci ve sığınmacılar için önemli bir sorun olan ikamet harcı uygulaması da sona ermiştir(Büyükçalık, 2015: 199-202).

2.3.2. Çalışma Hayatı ve İstihdam Alanında

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi 23.maddesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi 4.maddesi ve 1951 Cenevre Sözleşmesi 17, 18, 24. maddeleri gibi birçok uluslararası belgede düzenlenen çalışma hakkı, Türkiye’de ise en üst hukuk normu olan Anayasanın 48.maddesinde düzenlenmiştir. Anayasanın, çalışma hakkını hiçbir yarımla yapmadan düzenlemiş olması, bu kapsamda mülteci ve sığınmacılarında yer alacağına işaret etmektedir. Fakat Anayasa madde 16’ya göre de yabancılar ile ilgili milletlerarası hukuka uygun kısıtlamaların da kanunla yapılabileceği belirtilmiştir(Tekinalp, 1989: 114).

Türkiye’de bulunan yabancıların çalışmalarını düzenleyen temel kanun, 4817 sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun’dur. Bu kanun kapsamında çıkarılmış bir uygulama yönetmeliği de bulunmaktadır. Kanunun amacı ve kapsamı, *“Türkiye’de çalışacak yabancıların her türlü çalışma izinlerinin verilmesi, sınırlandırılması, iptali, çalışma izninden muaf tutulacak yabancılar ile bildirim yükümlülüklerinin nasıl yerine getirileceğine ilişkin usul ve esasları düzenlemek”* olarak belirtilmiştir(Yabancıları Çalışma İzinleri Hakkında Kanun[YÇİHK], 2003: madde 1).

Mülteci ve sığınmacıların istihdamı konusunda, YUKK’ta özel düzenlemeler yer almaktadır. Bu kanun kapsamında, uluslararası koruma altına alınmış mülteci ve ikincil koruma statüsüne sahip kişilerin, statü aldıkları andan itibaren bağımlı veya bağımsız olarak çalışabilecekleri düzenlenmiştir. Bu kişilerin sahip oldukları kimlik belgelerinin aynı zamanda çalışma izni belgesi de sayılacağı kabul edilmiştir. Ancak belli durumlarda bu kişilerin iş piyasasına erişimleri yer, zaman ve sektörel anlamda kısıtlanabilmektedir. Bu kısıtlama, Türkiye’de üç yıl ikamet eden veya Türk vatandaşıyla evli olan ya da Türk vatandaşı çocuğu olan mülteci ve ikincil koruma statüsü sahipleri için ise uygulanmamaktadır(YUKK, 2013: madde 89).

Uluslararası koruma başvuru sahipleri ile şartlı mülteciler ise, koruma başvurusu tarihinden itibaren 6 ay sonra çalışma izni başvurusunda bulunabilmektedirler (YUKK, 2013: madde 89). Vatansız kişi statüsünde bulunanların çalışma izinlerine ilişkin düzenleme ise yine YUKK'ta yer almıştır. Bu statüde olanların çalışma izni ile ilgili iş ve işlemlerinin, 4817 sayılı kanuna tabi olduğu düzenlenmiştir (YUKK, 2013: madde 50). Şartlı mülteci statüsü başvuru sahibi, şartlı mülteci statüsünde bulunanlar ve vatansız kişi statüsünde yer alan kişiler, çalışma izni almak için Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına başvuru yapmak zorundadırlar (Çelikel, 2015: 185).

Geçici koruma statüsüne sahip olanların çalışma hakları genel anlamda, Geçici Koruma Yönetmeliği'nde düzenlenmiştir. Bu statüde olanların çalışabilmeleri için Çalışma Bakanlığı'ndan izin almaları gerekmektedir. Ancak bu kişilerin, hangi sektörlerde ve coğrafi alanlarda çalışabileceklerinin tespiti, Bakanlar Kurulu'nun düzenlemesine bırakılmıştır. Ayrıca bu kişilerin, yabancılara yasaklanmış mesleklerde ve sanatlarda çalışmaları mümkün değildir. Geçici koruma statüsünde olanlara verilen çalışma izinlerinin, koruma süresinden fazla olmayacağı ve ikamet izni yerine de geçmeyeceği yönetmelikte özel olarak belirtilmiştir (GKY, 2014: madde 29).

Bu statüde olanların çalışma izinlerine ilişkin özel düzenlemeler ise 15.01.2016 tarihinde Resmi Gazetede yayınlanan "*Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik*" ile yapılmıştır. 6458 sayılı YUKK'un 91. maddesi ve Geçici Koruma Yönetmeliği'nin 29. maddesine dayanılarak çıkarılan bu yönetmelik (Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik [GKSYÇİDY], 2016: madde 1-2) Geçici Koruma sağlanan yabancıların çalışma izni almalarını zorunlu kılmıştır. Bu statüde olan yabancıların çalışma izni alabilmeleri için, Geçici koruma kayıt tarihlerinden itibaren altı ay geçmiş olması gerekmektedir (GKSYÇİDY, 2016: madde 5).

Geçici Koruma kapsamında olan yabancıların çalışma izni başvuruları, işverenler aracılığı ile e-Devlet üzerinden yapılmaktadır. Çalışma iznine ilişkin yönetmelikte belirlenen tek istisna ise mevsimlik tarım veya hayvancılık işlerinde çalışacaklar için getirilmiştir. Bu alanlarda çalışmak isteyen kişiler başvurularını ikamet ettikleri ilin Valilik'lerine yapmak zorundadırlar. Bu başvurular, Valilik

tarafından Bakanlığa bildirilmektedir. Ayrıca Bakanlık bu kapsamda çalışacak olanlar için il ve kota sınırlaması da getirebilmektedir(GKSYÇİDY, 2016: madde 5).

Sağlık meslek mensupları ve eğitim meslek mensuplarının çalışma izinlerinde ise ön izin alma koşulu getirilmiştir. Bu alanlarda çalışmak isteyenler, çalışma izni başvuruları öncesi, Sağlık Bakanlığı veya Milli Eğitim Bakanlığı'ndan(Üniversiteler için Yüksek Öğretim Kurumundan) ön izin almak zorundadırlar(GKSYÇİDY, 2016: madde 6).

Bu kapsamda verilen çalışma izinleri ile ilgili önemli bir hususta İstihdam Kotası uygulamasıdır. Geçici koruma kapsamında verilecek çalışma izinleri, o işyerinde çalışan Türk vatandaşı sayısının yüzde onunu geçmeyecek şekilde sınırlandırılmıştır. Toplam çalışan sayısı ondan az olan işyerlerinde ise en fazla bir geçici koruma sağlanan yabancıların çalışabilmesi mümkündür. Kota uygulamasının belli şartlarda uygulanmayacağı yine yönetmelikte düzenlenmiş bir husustur(GKSYÇİDY, 2016: madde 8).

Bu yönetmelik ile Türkiye'de bulunan Geçici Koruma kapsamındaki yabancıların (Suriyeli sığınmacıların) resmi olarak çalışmaları mümkün kılınmış ve önemli bir sorun büyük oranda çözüme kavuşturulmuştur. Şubat 2015 itibari ile dünyada en çok mülteciye ev sahipliği yapan ülkenin Türkiye olduğu düşünüldüğünde bu düzenlemelerin nedeni önemli olduğu daha net anlaşılacaktır(Taşdemir, 2016: 341).

2.3.3. Sağlık Hizmetleri Alanında

Mülteci ve sığınmacılarında tüm insanlar gibi en yüksek seviyede fiziki ve ruhsal sağlık ve tıbbi tedavilerden yararlanma hakları vardır(Çetin, 2011: 13). Türkiye'de bulunan mülteci ve sığınmacıların sağlık hizmetlerinden faydalanmaları konusunda, 6458 sayılı kanunun yürürlüğe girmesi ve 5510 sayılı kanunda değişiklik yapılmasına kadar çok farklı uygulamalar mevcuttu.

İç hukukta, sığınmacıların sağlık haklarına ilişkin ilk düzenleme, 1994 Tarihli Türkiye'ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkındaki Yönetmelikte yer almıştır(Büyükçalık, 2015: 207). Yönetmeliğin "Sağlık

Muayeneleri” başlıklı 19. maddesinde, mülteci ve sığınmacılar için sağlık fişi düzenleneceği ve periyodik sağlık kontrollerinin yapılacağı belirtilmiştir. Bulaşıcı hastalığa rastlanması halinde ise valiliklerce gerekli tedbirlerin alınacağı düzenlenmiştir. Maddenin devamında, ağır bir hastalığa yakalanma veya durumları özel bir tedaviyi, tıbbi müdahaleyi veya hastaneye yatırılmalarını gerektiren yabancıların muayene ve tedavileri ile koruyucu aşıların yapılmasının devlete ait hastanelerde olacağı ve giderlerin genel hükümler çerçevesinde ödeneceği belirtilmiştir. Ancak, organ nakli, protez, ortez, hemodiyaliz veya uzun süreli tedaviyi gerektiren kronik hastalıkların tedavisine ait ücret ve bedellerin ilgili kişilerce karşılanacağı hüküm altına alınmıştır(1994 Yönetmeliği: madde 19).

Mülteci ve sığınmacılara yönelik sağlık hizmetlerine ilişkin YUKK öncesi düzenlemelerden biride, 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu’dur. Kanunu ilk halinde “Genel Sağlık Sigortalısı Sayılanlar” başlıklı 60. maddesinde sadece sığınmacı ve vatansız kişiler genel sağlık sigortası kapsamında sayılmaktaydı. Bu kişiler, ülkeye kabulleri tarihinden itibaren bir ay içinde SGK’ya başvurmaları ve durumlarının aktivasyonu halinde devlet hastanelerinden ücretsiz yararlanabilmekteydiler. Bu madde sadece başvurusu kabul edilmiş sığınmacılar için geçerliydi. Başvurusu henüz neticelenmemiş olanlar ise bu hizmetlerden faydalanamamaktaydı(Büyükçalık, 2015: 208).

Mülteci ve sığınmacıların sağlık hizmetlerine erişimi ile ilgili en önemli gelişme, 6458 sayılı kanunun yürürlüğe girmesi ile yaşanmıştır. 6458 sayılı YUKK ile başvuru sahibi veya uluslararası koruma statüsü sahibi kişilerden, herhangi bir sağlık güvencesi olmayanların veya ödeme gücü bulunmayanların 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu’na tabi olduğu belirtilmiştir(YUKK, 2013: madde 89). Sağlık hizmetlerinden ücretsiz yararlanma hakkı tanıyan bu düzenlemede dikkat edilmesi gereken husus ise, ödeme gücü olmayanların ve başka bir sağlık güvencesi bulunmayanların bu kapsamda değerlendirilecek olmasıdır. Ödeme gücünün varlığı halinde ise bu güvence sağlanmamakta, ödeme güçleri oranında Genel Müdürlükçe, ödenen pirimin tamamının veya belli bir oranının katkı payı olarak ilgisinden alınması yoluna gidilmektedir.

Ayrıca, 6458 sayılı Kanun’un 123. maddesi ile 5510 sk.m.3/1/27 hükmünü değiştirerek uluslararası koruma sahibi kişilerin yanında başvuru sahiplerini de tanımlamış ve dolayısı ile 5510 sayılı Kanun kapsamına almıştır(Şahinkaya, 2015: 1). Sağlık problemi yaşayan grupların içinde belki de en mağdur grup başvuru sahipleridir, zira başvuru neticesinin alınması uzun bir sürece yayılmakta,

belirsiz bir netice beklenmektedir. 6458 sayılı Kanun'un 123. maddesi ile 5510 sayılı Kanun'un Genel Sağlık Sigortası'nın kapsadığı kişileri düzenleyen 60/1/c/2 maddesinde değişiklik yaparak "vatansız ve sığınmacılar" ifadesi "Uluslararası koruma başvurusu veya statüsü sahibi ve vatansız olarak tanınan kişiler" olarak değiştirilmiştir. Her türlü başvuru sahibi de GSS kapsamına alınmıştır. Yine 5510 sayılı Kanun'un 61/1/b maddesinde yapılan değişiklikle GSS kapsamına alınma ve haktan yararlanmaya başlama tarihi "başvuru tarihi" olarak belirlenmiştir(Şahinkaya, 2015: 1). Başvurular kural olarak valiliklere yapılır ancak yurt içinde ya da sınırda kolluğa da başvuru yapılabilir; bu başvurular kolluk tarafından derhal valiliğe ulaştırılır. Geri gönderme merkezlerinde tutulan kişiler de buradaki kolluğa başvuru yapabilirler; ayrıca burada tutuldukları süre zarfında acil ve temel sağlık hizmetleri maddi imkânı olmayanlara ücretsiz sağlanmalıdır.

Geçici koruma statüsüne sahip olanlar açısından ise durum farklıdır. 2014 yılında yürürlüğe giren Geçici Koruma Yönetmeliği öncesi bu statüde olanların sağlık hizmetlerinin AFAD koordinasyonunda yürütülmesi benimsenmiştir. AFAD öncülüğünde sağlık hizmetleri kamplarda yaşayanlar için, kampta kurulan sağlık birimlerinde tedavi ve gerektiğinde hastanelere sevk şeklinde yürütülmekteydi. Kamp dışında kalanlar için ise durum farklıydı. Kamp dışında kalan Suriyeli sığınmacıların sağlık hizmetlerinden ücretsiz faydalanmaları ancak 2013 yılında yapılan bir düzenleme ile olmuştur. 2013 yılına kadar masraflarını kendileri karşılamak zorunda kalan Suriyeliler, AFAD'ın 2013/8 sayılı genelgesi ile 81 ilde sağlık hizmetlerine ücretsiz erişim hakkına kavuşmuşlardır. Yapılacak tedavilerden doğan masrafların ise sağlık kuruluşunun bulunduğu il Valiliği'ne faturalandırılacağı belirtilmiştir. İlaç temininde ise ödemelerin AFAD tarafından yapılacağı belirtilmiştir.(Büyükcılık, 2013: 245).

2014 yılında ise Geçici Koruma Yönetmeliği ile geçici koruma altında olanların sağlık hizmetlerine ilişkin ayrıntılı düzenlemeler yapılmıştır. Yönetmeliğin 27. maddesinde kamp içinde ve dışında sağlık hizmetlerinin Sağlık Bakanlığı koordinasyonunda verileceği belirtilmiş ve sağlık hizmetlerinin ayrıntıları düzenlenmiştir. Yönetmeliğin 27. maddesinde " *Temel ve acil sağlık hizmetleri ile bu kapsamdaki tedavi ve ilaçlardan hasta katılım payı alınmaz*" hükmü benimsenmişse de, bu durum sağlık hizmetlerinin tamamen ücretsiz olduğu anlamına gelmemektedir. Maddenin son fıkrasında(GKY, 2014: madde27/6) bu durum şu şekilde belirtilmiştir:

"Bu madde kapsamında sağlanacak temel ve acil sağlık hizmetlerine karşılık olarak sağlık hizmet sunucularına bir bedel ödenmesinin zorunlu olması halinde, Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı tarafından genel sağlık sigortalıları için belirlenmiş olan birim fiyatları geçecek veya daha düşük iskontoyu içerecek şekilde fiyat uygulaması yapılamayacağı. Aşılar hariç olmak kaydıyla bu madde kapsamına

girenlere Sosyal Güvenlik Kurumunca bedeli karşılanmayan sağlık hizmetleri kapsamında sağlık hizmeti verilemez”

Görüldüğü üzere mülteci ve sığınmacılar için sağlık hizmetlerinde önemli gelişmeler 2013 ve 2014 yıllarında yaşanmıştır. Yeni düzenlemeler ile yaşanan sıkıntılar büyük ölçüde giderilmiştir. Ancak hala mevzuat ve uygulamalardan kaynaklı sıkıntılarda mevcuttur. Bu sıkıntıların giderilmesi için mevzuatlarda değişiklik yapılması ve uygulamada birliğin sağlanması adına idari tedbirlerin alınması şarttır.

2.3.4. Eğitim ve Öğretim Alanında

1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi'nin 22.maddesinde ayrıntılı olarak düzenlenen eğitim hakkı, 1982 Anayasasında ise “*Kimse, eğitim ve öğrenin hakkından yoksun bırakılamaz”* şeklinde düzenlenmiştir(1982 Anayasası: madde 42). Eğitim ve öğretim hakkında ayırım gözetilmemesi, bu haktan mülteci ve sığınmacılarında yararlanacağı anlamına gelmektedir. Ancak, bu konuda devletin düzenleme yetkisinin olduğu da unutulmamalıdır.

Konu ile ilgili Milli Eğitim Temel Kanununda, eğitim kurumlarının dil, din, ırk ve cinsiyet ayırımı gözetilmeksizin herkese açık olduğu ve kimseye imtiyaz tanınmayacağı hükmü yer almaktadır(Milli Eğitim Temel Kanunu, 1973: madde 4). Yine, mülteci ve sığınmacılara yönelik en kapsamlı düzenlemeleri içeren 6458 sayılı YUKK'ta ise eğitim hakkına ilişkin “*Başvuru sahibi veya uluslararası koruma statüsü sahibi kişi ve aile üyeleri, ilköğretim ve ortaöğretim hizmetlerinden faydalanır”* hükmü yer almaktadır(YUKK, 2013: madde 89). İlköğretim ve Eğitim Kanunu, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kanunu ve Çocuk Koruma Kanunlarında da, eğitim ve öğretim hizmetlerinde ayırım gözetilmeyeceğine ilişkin genel hükümler mevcuttur.

Mülteci ve sığınmacılara yönelik eğitim ve öğretim hizmetlerinin nasıl uygulanacağına ilişkin usul ve esaslar ise genelgeler yolu ile düzenlenmiştir. Bu yönde en kapsamlı genelge Milli Eğitim Bakanlığı'nca 2010 yılında yayımlanmıştır. *Yabancı Uyruklu Öğrenciler konulu 2010/48 nolu genelge*, yabancı öğrencilere ilişkin eğitim ve öğretim hizmetlerinin ne şekilde yerine getirileceğine ilişkin hususları içermektedir. Bu genelgede belirtilen durumlar daha ayrıntılı şekilde 2014/21 nolu genelgede yer almıştır.

2014/21 nolu Yabancılara Yönelik Eğitim ve Öğretim Hizmetleri konulu genelgede, mülteciler, şartlı mülteciler, ikincil koruma kapsamında bulunanlar, vatansız kişi statüsü sahipleri ile geçici koruma altında bulunanların(Suriyeli sığınmacılar), Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı her tür ve derecedeki okullara kayıt yaptırabilecekleri belirtilmiştir. Bu statüde olanların kayıt yaptırabilmeleri için sahip oldukları statüleri belirten kimlik belgelerine ya da başvuru belgelerine sahip olmaları gerekmektedir. Kişilerin hangi okullara ve sınıflara kaydedileceği ise, önceki eğitim durumlarına ilişkin hususlar göz önünde bulundurularak, Milli Eğitim İl veya İlçe Müdürlükleri'nde oluşturulan öğrenci yerleştirme ve nakil komisyonlarının belirlenmektedir.(Yabancılara Yönelik Eğitim ve Öğretim Hizmetleri Genelgesi[YYEÖHG], 2014/21).

Kitlesel akından etkilenen il/ilçelerde ve geçici barınma merkezlerinde ise eğitim hizmetleri, yine bu alanlarda oluşturulacak geçici eğitim merkezleri aracılığı ile yürütülmektedir. Valilik oluru ile açılacak geçici eğitim merkezlerindeki eğitim ve öğretim faaliyetleri bakanlıkça belirlenen özel programlara göre yapılmaktadır. Geçici eğitim merkezlerinde hizmet vermek isteyen yabancıların da belli şartlar altında eğitim hizmetlerine katılabilecekleri düzenlenmiştir(YYEÖHG, 2014/21).

Görüldüğü üzere 2014/21 nolu genelge, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı her tür ve derecedeki okullara(yükseköğretim hariç) kayıt yapılabileceğini düzenlemesi bakımından oldukça önemlidir. Bu düzenleme ile mülteci ve sığınmacılar, Türkiye'deki devlet okullarından okul öncesi öğretim kurumlarına, ilköğretim, orta öğretim ve liselere seviyelerine göre kayıt yaptırabilmektedirler. Ayrıca, bu durumda olanların halk eğitim merkezleri aracılığı ile açılan kurslardan ve açık öğretim kurumlarından da yararlanma hakları bulunmaktadır(YYEÖHG, 2104/21). Türk vatandaşı olan öğrencilerin faydalandıkları ücretsiz ders kitabı, okul sütü, özel eğitim ve ücretsiz kurslar gibi birçok projeden, bu kapsamdaki öğrencilerde yararlandırılmaktadır.

Mülteci ve sığınmacılar açısından Türk müfredatına uyum, dil sorunu, merkezi sınavlara kabul edilmeme ve yükseköğrenim hakkına erişimi gibi konularda bir takım sorunlar devam etse de, eğitim hizmetleri ile ilgili temel sorunların büyük ölçüde çözüme kavuşturulduğu görülmektedir.

2.3.5. Sosyal Yardımlar Alanında

Türkiye'deki sosyal yardımlara ilişkin temel kanunlardan biri olan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu amaçları arasında, “*Fakru zaruret içinde ve muhtaç durumda bulunan vatandaşlar ile gerektiğinde her ne suretle olursa olsun Türkiye'ye kabul edilmiş veya gelmiş olan kişilere yardım etmek*” hükmü yer almaktadır(Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu[SYDTK], 1986: madde 1). 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi'nin 23.maddesinde mültecilere yönelik sosyal yardımların yapılabileceğine ilişkin düzenleme, 6458 sayılı YUKK'ta “*Başvuru sahibi veya uluslararası koruma statüsü sahibi kişilerden ihtiyaç sahibi olanların, sosyal yardım ve hizmetlere erişimleri sağlanabilir*(YUKK, 2013: madde 89)” şeklinde düzenlenmiştir. Belirtilen kanunlar ve diğer birçok kanun ve yönetmelik, mülteci ve sığınmacılara yapılacak sosyal yardımların yasal alt yapısını oluşturan düzenlemeler olarak kabul edilmektedir.

Mülteci ve sığınmacılara yönelik sosyal yardımlar çoğunlukla, İl ve İlçe Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları(SYDV) aracılığı ile yapılmaktadır. Bu vakıflarda, uluslararası koruma kanunu kapsamında bulunan tüm statü sahiplerine barınma, sağlık, eğitim, yakacak, gıda, giyim ve diğer ihtiyaç alanlarında ayni ve nakdi yardımlar yapılmaktadır. Ancak yapılacak yardımlar belli şartlara bağlanmıştır.

Uluslararası koruma kapsamında olan mülteci, şartlı mülteci, vatansız kişi, ikincil koruma statüsü sahibi olanlar ve geçici koruma altında olanlara yönelik yardımın ilk şartı ilgili kurumlara kayıtlarının yapılmış olmasıdır. Kaydı bulunmayanlara vakıflar aracılığı ile yardım yapılması mümkün değildir. Kaydı olmayanların başvuruları reddedilip, kayıt yaptırmaları sağlandıktan sonra değerlendirilmektedir(Suriyeli Yabancıların Kayıt İşlemlerine İlişkin Genelge, 2015/29).

Mülteci ve sığınmacılara, SYDV'ler aracılığı ile yapılan sağlık yardımlarına yönelik 11 Nisan 2014 tarihinden itibaren bir kısıtlama getirilmiştir. YUKK ile 5510 sayılı kanunda yapılan değişiklikle, bu kişilerin tamamı genel sağlık sigortası kapsamına alınmışlardır(YUKK, 2013: madde 89). Yeni düzenleme ile bu kişilerin tüm sağlık harcamalarının devlet tarafından karşılanacağı benimsendiğinden, Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü tarafından, SYDV'lerin bu alanda yardım yapmaması ilkesi kabul edilmiştir.

SYDV'lerin mülteci ve sığınmacılara yönelik yardımları konusunda diğer bir kısıtlama ise barınma merkezlerinde ve kamplarda yaşayanlar içindir. Buralarda yaşayanların tüm ihtiyaçlarının AFAD ve ilgili kurumlarca karşılanacağı düzenlendiğinden, bu kişilere SYDV'ler tarafından herhangi bir yardım yapılamamaktadır(SYDT Fon Kurulu Kararı, 2014/6: madde 2).

Sosyal yardımlar alanında, hizmet sunulan gruplar arasında refakatsiz çocuklar ve özel ihtiyaç sahipleri de bulunmaktadır. YUKK'ta refakatsiz çocuklar ile ilgili tüm işlemlerde çocuğun yüksek yararının gözetileceği ve Çocuk Koruma Kanunu hükümlerinin uygulanacağı esası benimsenmiştir. Bu kapsamda değerlendirilen çocukların, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın belirleyeceği yerlerde veya akrabalarının ya da koruyucu ailelerin yanında barındırılacağı hükmü kabul edilmiştir(YUKK, 2103: madde 66). Özel ihtiyaç sahiplerine ise iltica ve sığınma işlemlerinde öncelik tanınması esası benimsenmiştir. Ayrıca, işkence, cinsel saldırı ya da diğer ciddi psikolojik, bedensel ya da cinsel şiddete maruz kalan kişilere, bu türden fiillerin neden olduğu hasarları giderecek yeterli tedavi imkânı sağlanacağı belirtilmiştir(YUKK, 2013: madde 67). Yaşlı ve kimsesizlerin de bakım ve huzur evlerinde barındırılmalarına yönelik özel düzenlemeler bulunmaktadır.

Bu başlık altında anlatılan sosyal yardım ve hizmetler, yalnız Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve SYDV'ler aracılığı ile yapılmamaktadır. Belediyeler ile Sivil Toplum Örgütleri'nin de bu alanlarda yoğun faaliyetlerinin olduğu görülmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÇANKIRI ÖRNEĞİNDE ULUSLARARASI KORUMA BAŞVURU SAHİPLERİNİN SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Çalışmanın bu bölümünde, araştırma alanının tanımı ve yöntemi açıklanmakta ve Çankırı ilinde geçici ikamete tabi uluslararası koruma başvuru sahiplerinin(UKBS) yaşadıkları sorunların tespitine yönelik yapılan araştırmanın bulguları ve sonuçları verilmektedir.

3.1. ARAŞTIRMANIN TANIMI

Farklı nedenlere bağlı olarak yaşadıkları yerleri terk etmek zorunda kalan insanlar; göç ettikleri yerlerde çok farklı sorunlar ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Uluslararası Koruma Başvuru Sahibi(UKBS) olarak adlandırılan bireyler, sosyal, ekonomik ve kültürel açıdan çeşitli sorunlarla karşılaşabilmektedirler. Özellikle barınma, sağlık, çalışma hayatı, eğitim ve sosyal yardım alanlarında önemli sorunların yaşandığı gözlemlenmektedir. Bu nedenle çalışmanın konusu, uluslararası ve ulusal hukuki düzenlemeler çerçevesinde UKBS'lerin barınma, sağlık, çalışma hayatı, eğitim ve sosyal yardım konularında yaşadıkları sorunların belirlenmesine ve ortaya çıkan bulgulara göre çözüm önerileri sunulmasına yöneliktir.

Uygulanan Devlet politikaları ve mevcut ulusal mevzuattan kaynaklı statü alma sürecindeki zorluklar sebebiyle, Çankırı ilinde ikamete tabi tutulan mülteci, şartlı mülteci ve ikincil koruma statüsüne sahip yabancı sayısı oldukça azdır. Bundan ötürü yapılan araştırmaya yalnızca uluslararası koruma başvuru sahipleri(UKBS) olarak adlandırılan bireyler dahil edilmiştir.

3.1.1. Araştırma Alanının Tanımı

Türkiye'nin İç Anadolu Bölgesinde yer alan Çankırı ili kuzeyinde Kastamonu, kuzey batısında Karabük, batısında Bolu, doğusunda Çorum, güneyinde ise Ankara ve Kırıkkale illeri ile sınırdır. 7.490 km² yüz ölçümüne sahip Çankırı ilinin denizden

yüksekliği ise 739 metredir. 11 ilçesi olan Çankırı'nın merkez nüfusu 79.091 kişi iken, toplam nüfusu 180.945 kişidir(TÜİK: 2016).

Çankırı ilinin ekonomisi temel olarak tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. Yeni gelişmekte olan sanayi sektörü ise ekonomi içinde önemli bir yer teşkil etmeye başlamıştır. Biri il merkezinde olmak üzere toplam 4 adet organize sanayi bölgesine sahip Çankırı, Kastamonu İnebolu limanına ve Ankara'ya yakınlığı sayesinde önemli bir sanayi kenti olma potansiyeline sahiptir. Farklı kültürlerle ev sahipliği yapmış tarihi bir kent olan Çankırı, asayiş ve güvenlik bakımından huzurlu bir kent olarak bilinmektedir.

3.1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu araştırmanın genel amacı, çeşitli sebepler ile ülkelerinden ayrılmak zorunda kalan ve Çankırı ilinde geçici ikamete tabi tutulan UKBS'lerin ikamet ve barınma, sağlık, çalışma hayatı, eğitim ve sosyal yardım gibi konularda yaşadıkları sorunları tespit etmektir.

UKBS'lerin yaşadıkları sorunların tespit edilmesi, yaşanan ve olası sorunların önlenmesi bakımından oldukça önem arz etmektedir. Bu bakımdan, çalışmanın ortaya koyacağı bulgular ve bu bulgular ışığında yapılacak öneriler, bu alanda yapılacak yasal düzenlemeler ve kurumsal hizmetlerin sunumu bakımından oldukça önemlidir. Çalışmanın ortaya koyacağı veriler ışığında, UKBS'lerin yaşadıkları bir takım problemlerin çözümü sağlanabileceği gibi muhtemel sorunların da önlenebileceği düşünülmektedir.

3.2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Çalışmanın bu kısmında, araştırmanın evreni ve örnekleme, veri toplama araçları, araştırma formunun uygulanma süreci ve araştırmanın sınırlılıkları konuları açıklandıktan sonra, verilerin değerlendirilmesi ile ilgili bilgiler verilecektir.

3.2.1. Araştırmanın Evreni ve Örnekleme

Bu araştırmanın evrenini Çankırı ilinde geçici olarak ikamet eden UKBS'ler oluşturmaktadır. Araştırma alanı olarak Çankırı ilinin belirlenmesinin nedenleri şunlardır:

- Daha önce benzer bir çalışmanın bu bölgede yapılmamış olması,
- Farklı ülkelerden yeterli sayıda sığınmacının bulunması,
- Uygulama aşamasında araştırmacının kolay ulaşabileceği bir bölge olması.

Araştırma evreninin belirlenmesinde Çankırı İl Göç İdaresi Müdürlüğü'nün verilerinden yararlanılmıştır. Çankırı İl Göç İdaresi Müdürlüğü'nün resmi verilerine göre 31.12.2015 tarihi itibari ile Çankırı'da 14 ülkeden toplam 2.691 sığınmacı bulunmaktadır. Bunların 1.600'ünü 18 yaş ve üstü bireyler oluşturmaktadır(Çankırı İl Göç İdaresi Müdürlüğü[ÇİGİM], 2015).

Araştırmada örneklem alınmayıp, tam sayım yöntemine göre Çankırı ilinde geçici ikamete tabi 18 yaş ve üstü 1.600 UKBS'lerin tümü araştırmanın örneklem kapsamına alınmıştır. Araştırmada 18 yaş ve üstü bireylerin seçilmesi, kanunlara göre reşit kabul edilmeleri, kendi sorumluluklarını alabilmeleri, ailedeki reşit olmayan diğer bireyler adına karar verebiliyor olmaları ve yaşanan sorunlar hakkında daha fazla bilgi ve tecrübe sahibi oldukları gibi sebeplere dayanmaktadır.

3.2.2. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak anket formu kullanılmıştır. Anket formunda açık uçlu ve çoktan seçmeli 39 soru yer almaktadır. Araştırmanın anket formu literatür bilgileri doğrultusunda oluşturulmuştur(AFAD, 2015a; Dalar, Algan ve Algan, 2013; ORSAM, 2012; Buz, 2002; Buz, 2008; Seydi, 2014; Korkut, 2010; Deniz, 2011; Karadağ ve Altıntaş, 2010; Özhan, 2010). Soruların oluşturulma sürecinde, Çankırı ilinde ikamet eden UKBS'ler ve İl Göç Müdürlüğü çalışanları ile ön görüşmeler yapılmış ve bu görüşmeler ışığında düzeltmeler yapılmıştır. Anket uygulaması, Çankırı İl Göç Müdürlüğünde resmi görevli olan, Arapça ve Farsça bilen 3 tercüman aracılığı ile yapılacağından, farklı dillere tercüme edilmemiştir. Hazırlanan sorular tercümanlar tarafından incelenerek, anlaşılması güç ve açık olmayan ifadeler bireylerin anlayabileceği şekilde sadeleştirilmiş ve bazı sorulara yeni seçenekler eklenmiştir.

Anket formu 7 bölümden oluşmaktadır.

1) Demografik Bilgiler: Bu bölümde, UKBS'lerin demografik özelliklerini belirlemeye yönelik cinsiyet, yaş, medeni durum, çocuk sayısı, anadil, meslek, eğitim durumu ve ülkelerinden ayrılma nedenleri gibi sorulara yer verilmiştir.

2) Barınmaya İlişkin Yaşanan sorunlar: Bu bölümünde, UKBS'lerin ikamet ve barınma alanında yaşadıkları sorunların belirlenmesine ilişkin sorular yer almaktadır. UKBS'lerin barındıkları yerin türü, barındıkları yerdeki aile, kişi ve oda sayıları ile ödedikleri kira miktarı ve barınma konusunda yaşadıkları en önemli problemin ne olduğuna ilişkin sorulara yer verilmiştir.

3) Sağlık Hizmetlerine İlişkin Sorunlar: UKBS'lerin sağlık hizmeti alma konusunda yaşadıkları sorunların tespitine yönelik sorulara bu bölümde yer verilmiştir. Öncelikle bireylere mevcut sağlık durumlarının tespitine yönelik soru yöneltilmiş ve her hangi bir sağlık sorunu yaşamaları halinde nereye başvurdukları belirlenmeye çalışılmıştır. Son olarakta sağlık hizmeti aldıklarında hangi sorunlar ile karşılaştıkları sorulmuştur.

4) İstihdama İlişkin Sorunlar: UKBS'lerin her hangi bir yerde çalışıp çalışmadıkları, çalışmıyorlar ise nedenleri, çalışan kişilerin ise iş hayatında karşılaştıkları sorunların neler olduğu bu bölümde bireylere sorulmuştur.

5) Eğitime İlişkin Yaşanan Sorunlar: Bu bölümde UKBS'lerin çocuklarının eğitim durumlarına ve bu alanda yaşadıkları sorunlara ilişkin sorular yer almaktadır. Bu bölümde okula gidemeyen çocukların hangi sebeplerden ötürü okula gidemedikleri, okula gidenlerin ise yaşadıkları sıkıntıların neler olduğuna ilişkin sorular yöneltilmiştir.

6) Sosyal Yardımlara İlişkin Yaşanan Sorunlar: Bu bölümde bireylere sosyal yardımlar konusunda yaşadıkları sorunların tespitine ilişkin sorular yöneltilmiştir. Bu kapsamda bireylere, her hangi bir yerden yardım alıp almadıkları, almıyorlar ise nedeni, yardım alıyorlar ise ne tür bir yardım aldıkları, aldıkları yardımların kimler tarafından verildiği, yardımlar konusunda yaşadıkları sıkıntıların neler olduğu ve son olarak en çok ne tür yardımlara ihtiyaç duydukları soruları yöneltilmiştir.

7) Bireylerin Sosyal Hizmetlere İlişkin Algı Düzeyleri: Anket formunun son bölümü olan yedinci bölümde ise UKBS'lerin hizmet aldıkları kurumlarla ilgili haklarını bilip bilmedikleri, yaşadıkları sorunların çözülüp çözülmediği ve

genel olarak aldıkları hizmetlerden memnun olup olmadıklarını ölçmeye yönelik sorular yöneltilmiştir.

3.2.3. Araştırma Formunun Uygulanma Süreci

Araştırmada verileri, Çankırı ilinde geçici ikamete tabi UKBS'lere, araştırmacı tarafından hazırlanan anket formuna bağlı kalınarak, tercümanlar aracılığı ile yüz yüze yapılan görüşmelerle toplanmıştır. Çalışmada elde edilen bilgilerin kesinlikle bilimsel amaçlar için kullanılacağı, 3. kişiler ile kesinlikle paylaşılmayacağı ve anket formuna katılımcıyı tanıtıcı bilgilerin yazılmaması açıkça belirtilmiştir. Ankete katılanlara öncelikle çalışmanın amacı anlatılmış ve soruları varsa yanıtlandıktan sonra ankete katılmayı **gönüllü** olarak kabul edenler çalışmaya dâhil edilmiştir.

Araştırma verileri 20 Ocak – 25 Şubat 2016 tarihleri arasında, Çankırı ilinde geçici ikamete tabi 18 yaş ve üstü 1.600 UKBS'lerin tümünden elde edilmeye çalışılmış, ancak araştırmaya katılmama isteği, anket formunun eksik, yanlış veya hatalı doldurulması gibi nedenler ile sığınmacıların 450'sine (%28,1 katılım oranı) ulaşılarak elde edilmiştir. Anket formunun uygulanması yaklaşık 15-20 dakika sürmüştür.

3.2.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın sınırlılıkları şunlardır;

1. Araştırmanın evreni, tüm Türkiye'deki UKBS'lerin sayısının yüksek olması, zaman ve maliyet kısıtları nedeni ile yalnız Çankırı ilinde uygulanmıştır.
2. Araştırmada konunun uzmanı kişilerden oluşturulacak gruplarla görüşme yapma gibi farklı veri toplama yöntemlerini kullanmak yerine, yalnızca anket tekniği kullanılmıştır.
3. Araştırmanın amacı, UKBS'lerin ikamet ve barınma, sağlık, çalışma hayatı, eğitim ve sosyal yardım konularında yaşadıkları sorunların tespit edilmesi olduğundan, ankette sadece bu konular ile ilgili sorular yer verilmiştir.
4. Araştırma sonucu elde edilen veriler, 20 Ocak – 25 Şubat 2016 tarihleri arasında yapılan çalışmaya ilişkindir.

3.2.5. Araştırma Verilerinin Değerlendirilmesi ve Analizi

Araştırma sonucunda elde edilen veriler “ SPSS for Windows 16.0 ” yazılımı kullanılarak değerlendirilmiştir.

Verilerin analizinde 450 uluslararası koruma başvuru sahibinin “ Yasal ve Kurumsal Düzenlemeler Çerçevesinde Mülteci ve Sığınmacıların Sorunlarına ilişkin bilgi formu” nda yer alan sorulara verdikleri cevaplar “ SPSS for Windows 16.0 “ yazılımı ile bilgisayara geçirilmiştir.

Veriler ilk önce hiçbir değişkene bağlı olmaksızın analize tabi tutulmuş ve hatalar ayıklanmış, yanlış verilerin girişleri anket numaralarından kontrol edilerek düzeltilmiştir. Daha sonra her bir değişkene ilişkin frekans yüzde dağılımları çıkarılarak tablolar hazırlanmıştır. Her bir bağımlı değişkenin seçilen bağımsız değişkenler cinsiyet, yaş, eğitim durumu ve medeni durum gibi bağımsız değişkenlerle ilişkisini incelemek amacıyla çapraz tablolar hazırlanmıştır.

3.3. ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Çalışmanın bu kısmında, UKBS’lerin yaşadıkları sorunların tespitine yönelik gerçekleştirilen anket çalışması sonucunda elde edilen verilerden oluşan bulgular ayrıntılı bir şekilde değerlendirilmiştir.

3.3.1. Uluslararası Koruma Başvuru Sahiplerinin Genel Demografik Özellikleri

Bu kısımda; çalışmaya katılan bireylerin yaşı, cinsiyeti, eğitim düzeyi, medeni durumu, çocuk sayısı, hangi ülkeden geldikleri gibi demografik bulguların yanında, Türkiye’ye geliş nedenleri ve Türkiye’ye giriş şekilleri gibi bulgularında yer aldığı tablo yer almaktadır.

Tablo 3’te görüldüğü üzere araştırmaya katılan 450 bireyin %38,4’ünü (n=173) kadınlar, % 61,6’sını (n=277) erkekler oluşturmaktadır. Bireylerin yaş guruplarına göre dağılımları incelendiğinde; %40,2’sinin “25-39 yaş aralığında”, %30,0’unun “40-54 yaş aralığında”, %18,2’sinin “24 yaş ve daha az yaş aralığında”, %11,6’sının ise “55 ve daha fazla yaş aralığında” oldukları görülmektedir.

Araştırmada ilkökul ve lise mezunu olduğunu belirten bireylerin oranlarının (%24,2) aynı oranda yüksek olduğu görülmektedir. İlkokul ve lise mezunlarını

sırasıyla üniversite ve üstü mezunlar (%24,0), ortaokul mezunları (%22,4) ve okuryazar olmayanlar (%5,1) takip etmektedir(Tablo 3).

Çalışmaya katılan bireylerin %67,8'inin evli, %26,9'unun bekar/hiç evlenmemiş, %5,3'ünün ise boşanmış/dul oldukları görülmektedir. Bireyler arasında çocuğu olduğunu belirten 258 kişi bulunmaktadır. Bu bireylerden üç çocuğu olduğunu belirtenlerin (%17,6) oranı yüksek olup bunu sırasıyla iki çocuğu olanlar (%14,9), bir çocuğu olanlar (%13,3), dört çocuğu olanlar (%12,7), beş çocuğu olanlar (%4,9) ve altı çocuğu olanlar (%2,9) izlemektedir(Tablo 3).

Araştırma kapsamındaki UKBS'lerin Türkiye'ye daha çok Irak'tan (%84,7) geldikleri görülmektedir. Iraklı bireylerin yanı sıra İran (%12,9) ve Afganistan (%2,4) uyruklu bireyler de bulunmaktadır(Tablo 3).

Çalışmaya katılan UKBS'lerin %84,9'u Türkiye'ye geliş sebeplerinin yaşadıkları ülkedeki güvenlik sorunlarından kaynaklandığını belirtirken, %12,7'si siyasi sorunlar, geri kalan %2,4'ü ise ekonomik sorunlara bağlı olduğunu belirtmişlerdir. Bireylerin Türkiye'ye giriş şekillerine bakıldığında ise %83,8'inin pasaportlu, %10,2'sinin resmi geçiş noktasından pasaportsuz, %6,0'sinin gayri resmi sınır geçiş noktasından yasadışı olarak giriş yaptıkları saptanmıştır(Tablo 3).

Tablo 3. Uluslararası Koruma Başvuru Sahiplerinin Genel Demografik Özellikleri

Cinsiyet	N	%
Kadın	173	38,4
Erkek	277	61,6
Yaş		
24 ve daha az	82	18,2
25 – 39 arası	181	40,2
40 – 54 arası	135	30,0
55 ve daha fazla	52	11,6
Eğitim Düzeyi		
Okuryazar değil	23	5,1
İlkokul	109	24,2
Ortaokul	101	22,4
Lise	109	24,2
Üniversite ve üstü	108	24,0
Medeni Durum		
Bekar/hiç evlenmemiş	121	26,9
Evli	305	67,8
Boşanmış/Dul	24	5,3
Çocuk sayısı (n=258)		
1	60	13,3
2	67	14,9
3	79	17,6

4	57	12,7
5	22	4,9
6	13	2,9
Hangi ülkeden geldiği		
Afganistan	11	2,4
Irak	381	84,7
İran	58	12,9
Türkiye'ye gelme nedeni		
Siyasi nedenler	57	12,7
Güvenlik nedenleri	382	84,9
Ekonomik nedenler	11	2,4
Türkiye'ye giriş şekli		
Pasaportlu	377	83,8
Resmi geçiş noktasından pasaportsuz	46	10,2
Gayri resmi sınır geçiş noktasından	27	6,0

Araştırma kapsamında elde edilen önemli bulgulardan biride UKBS'lerin gelecekte yaşamlarını sürdürmek istedikleri yere ilişkindir. Tablo 4'te görüldüğü gibi UKBS'lerin büyük çoğunluğunun (%83,3) üçüncü bir ülkeye gitmeyi planladığı gözlemlenmiştir. Bireylerin gelecekte yaşamayı planladıkları yer, demografik değişkenler (cinsiyet, yaş, eğitim durumu ve medeni durum) açısından da farklılıklar göstermektedir. Bireylerin gelecekte yaşamayı planladıkları yer ile demografik değişkenler arasındaki ilişki incelendiğinde; cinsiyet (kadın: %85,0; erkek: %82,3), yaş (24 ve daha az yaş gurubu: %89,0; 25-39 yaş arası: %83,4; 40-54 yaş arası: %85,2; 55 ve daha fazla yaş gurubu: %69,2), eğitim düzeyi (okuryazar olmayan: %69,6; ilkokul: %77,1; ortaokul: %86,1; lise: %91,7; üniversite ve üstü: %81,5) medeni duruma (bekar/hiç evlenmemiş: %89,3; evli: %81,6; boşanmış/dul: %75,0) gibi demografik değişkenlere göre bireylerin yüksek oranda üçüncü bir ülkede yaşamayı planladıkları görülmektedir(Tablo 4).

Tablo 4. Uluslararası Koruma Başvuru Sahiplerinin Gelecekte Yaşamayı Planladıkları Yer

Demografik Değişkenler	Gelecekte yaşamını sürdürmeyi planladığı yer									
	Şartlar iyileşince ülkeme dönmek istiyorum		Türkiye’de yaşamak istiyorum		Üçüncü bir ülkeye gitmek istiyorum		Henüz karar vermedim		Toplam	
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
Cinsiyet										
Kadın	5	2,9	17	9,9	147	85,0	4	2,3	173	100,0
Erkek	14	5,1	31	11,2	228	82,3	4	1,4	277	100,0
Toplam	19	4,2	48	10,7	375	83,3	8	1,8	450	100,0
Yaş										
24 ve daha	4	4,9	4	4,9	73	89,0	1	1,2	82	100,0
25 – 39 arası	8	4,4	18	9,9	151	83,4	4	2,2	181	100,0
40 – 54 arası	2	1,5	15	11,1	115	85,2	3	2,2	135	100,0
55 ve daha fazla	5	9,6	11	21,2	36	69,2	-	-	52	100,0
Toplam	19	4,2	48	10,7	375	83,3	8	1,8	450	100,0
Eğitim Düzeyi										
Okuryazar değil	1	4,4	6	26,1	16	69,6	-	-	23	100,0
İlkokul	7	6,4	14	12,8	84	77,1	4	3,7	109	100,0
Ortaokul	2	2,0	10	9,9	87	86,1	2	2,0	101	100,0
Lise	2	1,8	5	4,6	100	91,7	2	1,8	109	100,0
Üniversite ve üstü	7	6,5	13	12,0	88	81,5	-	-	108	100,0
Toplam	19	4,2	48	10,7	375	83,3	8	1,8	450	100,0
Medeni Durum										
Bekar/hiç evlenmemiş	7	5,8	5	4,1	108	89,3	1	0,8	121	100,0
Evli	12	3,9	38	12,5	249	81,6	6	2,0	305	100,0
Boşanmış/Dul	-	-	5	20,8	18	75,0	1	4,2	24	100,0
Toplam	19	4,2	48	10,7	375	83,3	8	1,8	450	100,0

3.3.2. Uluslararası Koruma Başvuru Sahiplerinin Yaşadıkları Sorunlar

Çalışmanın bu kısmında, araştırmaya katılan bireylerin ikamet ve barınma, sağlık hizmetleri, çalışma hayatı, eğitim ve sosyal yardım konularında yaşadıkları sorunları ortaya koyan bulgular ile bu sosyal hizmet alanları ile ilgili algı düzeylerini ortaya koyan bulgulara yer verilecektir.

3.3.2.1. İkamet ve Barınma Sorunları

Araştırma kapsamına alınan UKBS'lerin barındıkları yerler arasında ev/apartman dairesi (%78,0) başta yer almaktadır. Bunu 2. sırada gece kondu (%21,8) ve oldukça düşük bir oranda (%0,2) kamu binası(misafirhane, yurt, bakım merkezleri vs.) izlemektedir(Tablo 5).

Tablo 5 incelendiğinde görüleceği üzere bireylerin cinsiyet, yaş, eğitim durumları ve medeni durumları gibi demografik özellikleri yönünden de ev/apartman dairesinde barınanların oranı yüksektir.

Tablo 5. Uluslararası Koruma Başvuru Sahiplerinin Barındıkları Yerler

Demografik Değişkenler	UKBS'lerin Barındıkları Yer							
	Ev/apartman		Kamu Binası		Gecekondu		Toplam	
	S	%	S	%	S	%	S	%
Cinsiyet								
Kadın	141	81,5	-	-	32	18,5	173	100
Erkek	210	75,8	1	0,4	66	23,8	277	100
Toplam	351	78,0	1	0,2	98	21,8	450	100
Yaş								
24 ve daha	65	79,3	-	-	17	20,7	82	100
25 – 39 arası	136	75,2	1	0,6	44	24,3	181	100
40 – 54 arası	106	78,5	-	-	29	21,5	135	100
55 ve daha fazla	44	84,6	-	-	8	15,4	52	100
Toplam	351	78,0	1	0,2	98	21,8	450	100
Eğitim düzeyi								
Okuryazar değil	9	39,1	-	-	14	60,9	23	100
İlkokul	74	67,9	1	0,9	34	31,2	109	100
Ortaokul	74	73,3	-	-	27	26,7	101	100
Lise	96	88,1	-	-	13	11,9	109	100
Üniversite ve üstü	98	90,7	-	-	10	9,3	108	100
Toplam	351	78,0	1	0,2	98	21,8	450	100
Medeni Durum								
Bekar/hiç evlenmemiş	95	78,5	-	-	26	21,5	121	100
Evli	241	79,0	-	-	64	21,0	305	100
Boşanmış/Dul	15	62,5	1	4,2	8	33,3	24	100
Toplam	351	78,0	1	0,2	98	21,8	450	100

Araştırmaya dâhil edilen bireylerin barınma konusunda yaşadıkları en önemli problemin ne olduğuna ilişkin görüşleri çeşitli demografik özellikleri açısından incelendiğinde; cinsiyet (kadın %62,4; erkek %57,4), yaş (24 ve daha az yaş gurubu %51,2; 25-39 yaş arası %62,4; 40-54 yaş arası %61,5; 55 ve daha fazla yaş gurubu %55,8), eğitim düzeyi (okuryazar olmayan %91,3; ilkokul %69,7; ortaokul %57,4; lise %58,7; üniversite ve üstü %44,4) medeni durum (bekar/hiç evlenmemiş %55,4; evli

%60,0; boşanmış/dul %70,8) ısınma problemi yaşayanların oranının yüksek olduğu saptanmıştır(Tablo 6).

Tablo 6. Uluslararası Koruma Başvuru Sahiplerinin Konusunda Yaşadıkları En Önemli Problem

Demografik Değişkenler	Barınma konusunda yaşadığınız en önemli problem nedir?												
	Kıramı ödeyemiyorum		Oda sayısı yetersiz		Isınma problemi yaşıyorum		Rutubetli sağlıklı bir ortamda yaşıyorum		Yeterli ev eşyam yok		Yaşadığım yerden her an çıkarılma olasılığım var		
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	
Cinsiyet													
Kadın (n=173)	29	16,8	12	6,9	108	62,4	63	36,4	6	3,5	-	-	
Erkek (n=277)	44	15,9	17	6,1	159	57,4	115	41,5	14	5,1	5	1,8	
Yaş													
24 ve daha (n=82)	12	14,6	4	4,9	42	51,2	31	37,8	4	4,9	1	1,2	
25 – 39 arası (n=181)	34	18,8	11	6,1	113	62,4	76	42,0	8	4,4	2	1,1	
40 – 54 arası (n=135)	20	14,8	8	5,9	83	61,5	59	43,7	5	3,7	-	-	
55 ve daha fazla (n=52)	7	13,5	6	11,5	29	55,8	12	23,1	3	5,8	2	3,8	
Eğitim Düzeyi													
Okuryazar değil (n=23)	8	34,8	3	13,0	21	91,3	13	56,5	3	13,0	-	-	
İlkokul (n=109)	6	5,5	8	7,3	76	69,7	50	45,9	2	1,8	-	-	
Ortaokul (n=101)	14	13,9	9	8,9	58	57,4	45	44,6	6	5,9	3	3,0	
Lise (n=109)	31	28,4	3	2,8	64	58,7	38	34,9	5	4,6	2	1,8	
Üniversite ve üstü (n=108)	14	13,0	6	5,6	48	44,4	32	29,6	4	3,7	-	-	
Medeni Durum													
Bekar/hiç evlenmemiş (n=121)	17	14,0	6	5,0	67	55,4	41	33,9	6	5,0	2	1,7	
Evli (n=305)	51	16,7	21	6,9	183	60,0	127	41,6	13	4,3	3	1,0	
Boşanmış/Dul (n=24)	5	20,8	2	8,3	17	70,8	10	41,7	1	4,2	-	-	

3.3.2.2. Sağlık Hizmetlerindeki Sorunlar

Çalışmaya katılan bireylerin %96,7'si (435) Türkiye'deki sağlık hizmetlerinden faydalandığını, %2,0'si (9) faydalanmadığını, %1,3'ü (6) ise bazen faydalandığını belirtmiştir. Sağlık hizmetlerinden faydalanma durumu cinsiyet, yaş, eğitim durumu ve medeni durum gibi demografik değişkenler açısından

incelendiğinde ise yine sağlık hizmetlerinden faydalananların oranı oldukça yüksektir(Tablo 7).

Tablo 7. Uluslararası Koruma Başvuru Sahiplerinin Türkiye’deki Sağlık Hizmetlerinden Yararlanma Durumları

Demografik Değişkenler	Türkiye’deki sağlık hizmetlerinden faydalananlar musunuz?							
	Faydalaniyorum		Faydalanmıyorum		Bazen Faydalanıyorum		Toplam	
	S	%	S	%	S	%	S	%
Cinsiyet								
Kadın	170	98,3	1	0,6	2	1,2	173	100,0
Erkek	265	95,7	8	2,9	4	1,4	277	100,0
Toplam	435	96,7	9	2,0	6	1,3	450	100,0
Yaş								
24 ve daha	80	97,6	-	-	2	2,4	82	100,0
25 – 39 arası	171	94,5	7	3,9	3	1,7	181	100,0
40 – 54 arası	132	97,8	2	1,5	1	0,7	135	100,0
55 ve daha fazla	52	100,0	-	-	-	-	52	100,0
Toplam	435	96,7	9	2,0	6	1,3	450	100,0
Eğitim Düzeyi								
Okuryazar değil	22	95,7	1	4,4	-	-	23	100,0
İlkokul	107	98,2	1	0,9	1	0,9	109	100,0
Ortaokul	100	99,0	1	1,0	-	-	101	100,0
Lise	105	96,3	4	3,7	-	-	109	100,0
Üniversite ve üstü	101	93,5	2	1,9	5	4,6	108	100,0
Toplam	435	96,7	9	2,0	6	1,3	450	100,0
Medeni Durum								
Bekar/hiç evlenmemiş	117	96,7	3	2,5	1	0,8	121	100,0
Evli	294	96,4	6	2,0	5	1,6	305	100,0
Boşanmış/Dul	24	100,0	-	-	-	-	24	100,0
Toplam	435	96,7	9	2,0	6	1,3	450	100,0

Çalışmaya katılan bireylerin %80,0’i herhangi bir sağlık sorununun bulunmadığını, %9,6’sı kronik (uzun süreden beri var olan) bir hastalığının olduğunu, %8,9’u bedensel bir engelinin olduğunu, %1,6’sı psikolojik bir rahatsızlığı olduğunu belirtmiştir. Cinsiyet, yaş, eğitim durumu ve medeni durum gibi demografik değişkenlere göre de herhangi bir hastalığı olmayanların oranı yüksektir(Tablo 8).

Tablo 8. Uluslararası Koruma Başvuru Sahiplerinin Sağlık Durumları

Demografik Değişkenler	Sağlık durumunuza uyan seçeneği işaretleyiniz?									
	Herhangi bir hastalığım yok		Bedensel bir engelim var		Kronik(uzun süreden beri devam eden) hastalığım var		Psikolojik bir rahatsızlığım var		Toplam	
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
Cinsiyet										
Kadın	144	83,24	8	4,63	18	10,40	3	1,73	173	100,0
Erkek	216	77,98	32	11,55	25	9,02	4	1,45	277	100,0
Toplam	360	80,0	40	8,9	43	9,6	7	1,6	450	100,0
Yaş										
24 ve daha	75	91,46	3	3,66	4	4,88	-	-	82	100,0
25 – 39 arası	152	83,98	14	7,73	10	5,52	5	2,76	181	100,0
40 – 54 arası	102	75,55	18	13,34	14	10,37	1	0,74	135	100,0
55 ve daha fazla	31	59,62	5	9,61	15	28,85	1	1,92	52	100,0
Toplam	360	80,0	40	8,9	43	9,6	7	1,6	450	100,0
Eğitim Düzeyi										
Okuryazar değil	14	60,87	5	21,74	4	17,39	-	-	23	100,0
İlkokul	88	80,73	14	12,84	7	6,42	-	-	109	100,0
Ortaokul	74	73,27	8	7,92	17	16,83	2	1,92	101	100,0
Lise	94	86,24	5	4,59	7	6,42	3	2,75	109	100,0
Üniversite ve üstü	90	83,33	8	7,41	8	7,41	2	1,85	108	100,0
Toplam	360	80,0	40	8,9	43	9,6	7	1,6	450	100,0
Medeni Durum										
Bekar/hiç evlenmemiş	102	84,30	6	4,96	11	9,09	2	1,65	121	100,0
Evli	243	79,67	31	10,16	26	8,53	5	1,64	305	100,0
Boşanmış/Dul	15	62,5	3	12,5	6	25,0	-	-	24	100,0
Toplam	360	80,0	40	8,9	43	9,6	7	1,6	450	100,0

UKBS'lerin herhangi bir sağlık sorunu yaşadıklarında büyük oranda (%98,2) devlet hastanesine başvurumaktadırlar. Devlet hastanesi dışında sağlık ocağına/aile hekimine başvuranların oranı (%0,2) ile kendi yöntemleri ile çözmeye çalışanların oranı (%1,6) oldukça düşüktür. Bu durumun demografik değişkenler açısından da değişmediği tablo 9'da gözlemlenmektedir.

Tablo 9. Uluslararası Koruma Başvuru Sahiplerinin Sağlık Sorunu Yaşadıklarında Başvurdukları Kurumlar

Demografik Değişkenler	Herhangi bir sağlık sorununuz olduğunda hangi kuruma başvuruyorsunuz?							
	Sağlık Ocağı/Aile Hekimi		Devlet Hastanesi		Kendi bildiğim yöntemlerle çözmeye çalışıyorum		Toplam	
	S	%	S	%	S	%	S	%
Cinsiyet								
Kadın	1	0,6	171	98,8	1	0,6	173	100,0
Erkek	-	-	271	97,8	6	2,2	277	100,0
Toplam	1	0,2	442	98,2	7	1,6	450	100,0
Yaş								
24 ve daha	-	-	82	100,0	-	-	82	100,0
25 – 39 arası	1	0,6	174	96,1	6	3,3	181	100,0
40 – 54 arası	-	-	134	99,3	1	0,7	135	100,0
55 ve daha fazla	-	-	52	100,0	-	-	52	100,0
Toplam	1	0,2	442	98,2	7	1,6	450	100,0
Eğitim Düzeyi								
Okuryazar değil	-	-	23	100,0	-	-	23	100,0
İlkokul	-	-	109	109,0	-	-	109	100,0
Ortaokul	-	-	100	99,0	1	1,0	101	100,0
Lise	-	-	104	95,4	5	4,6	109	100,0
Üniversite ve üstü	1	0,9	106	98,2	1	0,9	108	100,0
Toplam	1	0,2	442	98,2	7	1,6	450	100,0
Medeni Durum								
Bekar/hiç evlenmemiş	1	0,8	117	96,7	3	2,5	121	100,0
Evli	-	-	301	98,7	4	1,3	305	100,0
Boşanmış/Dul	-	-	24	100,0	-	-	24	100,0
Toplam	1	0,2	442	98,2	7	1,6	450	100,0

Tablo 10’da görüldüğü üzere çalışmaya katılan bireylerin büyük bir çoğunluğunun (%88,7) dil bilmediği için hastalığı ile ilgili şikâyetlerini tam olarak ifade edemediğinden dolayı sorun yaşadığı belirlenmiştir. Bu durumu sırasıyla ilaç ve tedavi için payıma düşen harcamaları yapamıyorum (%2,9), sağlık hizmetlerinden

nasıl faydalanacağımı bilmiyorum (%1,3), karşı cinsten bir sağlık görevlisine hastalığımı rahat ifade edemiyorum (%1,1), ilaç temininde sıkıntı yaşıyorum (%0,9), sağlık kontrollerimi düzenli yaptırılmıyorum (%0,7) diyenler izlemektedir(Tablo 10).

Sağlık hizmeti alma konusunda yaşanan sorunlar bireylerin demografik özelliklerine göre incelendiğinde ise yine dil bilmediği için hastalığı ile ilgili şikâyetlerini anlatamayanların oranı yüksektir(Tablo 10).

Tablo 10. Uluslararası Koruma Başvuru Sahiplerinin Sağlık Hizmeti Alma Konusunda Yaşadıkları Problemler

Demografik Değişkenler	Sağlık hizmeti alma konusunda yaşadığımız problemler nedir?															
	Sağlık hizmetinden nasıl yararlanacağı mı bilmiyorum		Dil bilmediğim için hastalığımla ilgili şikâyetlerimi anlatamıyorum		Karşı cinsten bir sağlık görevlisine hastalığımı rahat ifade edemiyorum		İlaç temininde sıkıntı yaşıyorum		İlaç ve tedavi için ödeme düşen harcamaları yapamıyorum		Sağlık kontrollerimi düzenli yaptırılmıyorum		Diğer		Toplam	
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
Cinsiyet																
Kadın	2	1,16	158	91,34	2	1,16	2	1,16	6	3,46	1	0,56	2	1,16	173	100,0
Erkek	4	1,44	241	87,00	3	1,08	2	0,72	7	2,53	2	0,72	18	6,49	277	100,0
Toplam	6	1,3	399	88,7	5	1,1	4	0,9	13	2,9	3	0,7	20	4,4	450	100,0
Yaş																
24 ve daha	1	1,22	77	93,90	1	1,22	-	-	1	1,22	1	1,22	1	1,22	82	100,0
25 – 39 arası	4	2,21	151	83,42	4	2,21	2	1,10	7	3,87	-	-	13	7,18	181	100,0
40 – 54 arası	1	0,74	125	92,59	-	-	2	1,48	4	2,96	-	-	3	2,22	135	100,0
55 ve daha fazla	-	-	46	88,46	-	-	-	-	1	1,92	2	3,84	3	5,76	52	100,0
Toplam	6	1,3	399	88,7	5	1,1	4	0,9	13	2,9	3	0,7	20	4,4	450	100,0
Eğitim Düzeyi																
Okuryazar değil	-	-	18	78,26	-	-	1	4,35	-	-	-	-	4	17,39	23	100,0
İlkokul	-	-	101	92,66	-	-	-	-	5	4,59	1	0,92	2	1,83	109	100,0
Ortaokul	-	-	87	86,14	3	2,97	1	0,99	2	1,98	1	0,99	7	6,93	101	100,0
Lise	6	5,50	97	88,99	-	-	-	-	3	2,97	-	-	3	2,97	109	100,0
Üniversite ve üstü	-	-	96	88,88	2	1,85	2	1,85	3	2,77	1	0,93	4	3,70	108	100,0
Toplam	6	1,3	399	88,7	5	1,1	4	0,9	13	2,9	3	0,7	20	4,4	450	100,0
Medeni Durum																
Bekar/hiç evlenmemiş	1	0,83	110	90,90	2	1,66	-	-	-	-	1	0,83	7	5,78	121	100,0
Evli	5	1,64	268	87,87	3	0,98	4	1,32	10	3,28	2	0,66	13	4,26	305	100,0
Boşanmış/Dul	-	-	21	87,5	-	-	-	-	3	12,5	-	-	-	-	24	100,0
Toplam	6	1,3	399	88,7	5	1,1	4	0,9	13	2,9	3	0,7	20	4,4	450	100,0

3.3.2.3. Çalışma Hayatı ve İstihdam Alanındaki Sorunlar

Herhangi bir işte çalışıyor musunuz sorusunu yanıtlayan bireylerin büyük bir oranı (%91,3) çalışmadığını, çok az bir oranı ise (%8,7) çalıştığını ifade etmiştir. Çalışmadığını beyan edenlerin bu yüksek oranı demografik değişkenlere açısından da

farklılık göstermemektedir; cinsiyet (kadın: %97,7; erkek: %87,4), yaş (24 ve daha az yaş gurubu: %91,5; 25-39 yaş arası: %89,5; 40-54 yaş arası: %91,9; 55 ve daha fazla yaş gurubu: %96,2), eğitim düzeyi (okuryazar olmayan: %82,6; ilkokul: %90,8; ortaokul: %94,4; lise: %89,0; üniversite ve üstü: %93,5) medeni durum (bekar/hiç evlenmemiş: %90,1; evli: %77,7; boşanmış/dul: %100,0) (Tablo 11).

Tablo 11. Uluslararası Koruma Başvuru Sahiplerinin Çalışma Durumları

Demografik Değişkenler	Herhangi bir işte çalışıyor musunuz?					
	Hayır		Evet		Toplam	
	S	%	S	%	S	%
Cinsiyet						
Kadın	169	97,7	4	2,3	173	100,0
Erkek	242	87,4	35	12,6	277	100,0
Toplam	411	91,3	39	8,7	450	100,0
Yaş						
24 ve daha	75	91,5	7	8,5	82	100,0
25 – 39 arası	162	89,5	19	10,5	181	100,0
40 – 54 arası	124	91,9	11	8,2	135	100,0
55 ve daha fazla	50	96,2	2	3,9	52	100,0
Toplam	411	91,3	39	8,7	450	100,0
Eğitim düzeyi						
Okuryazar değil	19	82,6	4	17,4	23	100,0
İlkokul	99	90,8	10	9,2	109	100,0
Ortaokul	95	94,4	6	5,6	101	100,0
Lise	97	89,0	12	11,0	109	100,0
Üniversite ve üstü	101	93,5	7	6,5	108	100,0
Toplam	411	91,3	39	8,7	450	100,0
Medeni Durum						
Bekar/hiç evlenmemiş	109	90,1	12	9,9	121	100,0
Evli	278	77,7	27	22,3	305	100,0
Boşanmış/Dul	24	100,0	-	-	24	100,0
Toplam	411	91,3	39	8,7	450	100,0

Çalışmaya dâhil edilen bireylerin %49,9'u yasal engellerden dolayı, %20,0'si sağlık sorunları sebebiyle, %19,7'si çocuklarına bakmak zorunda olduğu için, %9,7'si uygun bir iş bulamadığı için, %0,7'si ise düşük ücret ve zor çalışma koşulları sebebiyle çalışmadığını ifade etmiştir(Tablo 12).

Tablo 12'de görüldüğü gibi bireyler, çalışmama nedenlerinin büyük oranda (%49,9) yasal engellerden kaynaklandığını belirtmektedirler. Ancak bu durum bireylerin demografik değişkenlerine göre farklılık göstermektedir. Kadınların

%45,56'sı ve 40-54 yaş arası bireylerin %30,4'ü çocuklarına bakmak zorunda oldukları için çalışmadıklarını belirtmişlerdir. Erkeklerin %63,6'sı yasal engellerden dolayı çalışmadığını ifade etmiştir. Yasal engellerden dolayı çalışmadığını belirtenlerin oranları yaş (24 ve daha fazla %65,3; 25-39 arası %57,8; 40-54 arası; 55 ve daha fazla %30), eğitim düzeyi (okur yazar değil %36,8; ilkokul %42,4; ortaokul %40; lise %60,2; üniversite ve üstü %59,0) ve medeni durumları (bekar/hiç evlenmemiş %69,4; evli %43,4; boşanmış/dul %37,5) dikkate alınarak incelendiğinde oldukça yüksek oranların olduğu görülmektedir(Tablo 12).

Tablo 12. Uluslararası Koruma Başvuru Sahiplerinin Çalışmama Nedenleri

Demografik Değişkenler	Çalışmama nedeniniz nedir?											
	Yasal engellerden dolayı		Sağlık sorunlarından dolayı		Kendime uygun bir iş bulamadığımdan		Düşük ücret ve zor çalışma koşulları sebebiyle		Çocuklarına bakmak zorunda olduğum için		Toplam	
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
Cinsiyet												
Kadın	51	30,2	23	13,6	15	8,88	3	1,8	77	45,6	169	100,0
Erkek	154	63,6	59	24,4	25	10,33	-	-	4	1,6	242	100,0
Toplam	205	49,9	82	20,0	40	9,7	3	0,7	81	19,7	411	100,0
Yaş												
24 ve daha	49	65,3	4	5,33	12	16	2	2,7	8	10,7	75	100,0
25 – 39 arası	93	57,8	30	18,6	9	5,6	1	0,6	28	17,4	161	100,0
40 – 54 arası	48	3,8	28	22,4	11	8,8	-	-	38	30,4	125	100,0
55 ve daha fazla	15	30,0	20	40,0	8	16,0	-	-	7	14,0	50	100,0
Toplam	205	49,9	82	20,0	40	9,7	3	0,7	81	19,7	411	100,0
Eğitim düzeyi												
Okuryazar değil	7	36,8	6	31,6	1	5,26	-	-	5	26,3	19	100,0
İlkokul	42	42,4	19	19,2	4	21,0	-	-	34	34,3	99	100,0
Ortaokul	38	40,0	26	27,4	11	11,6	1	1,0	19	20,0	95	100,0
Lise	59	60,2	16	16,8	12	12,2	2	2,0	9	9,2	98	100,0
Üniversite ve üstü	59	59,0	15	15,0	12	12,0	-	-	14	14,0	100	100,0
Toplam	205	49,9	82	20,0	40	9,7	3	0,7	81	19,7	411	100,0
Medeni Durum												
Bekar/hiç evlenmemiş	75	69,4	17	15,7	15	13,9	1	0,9	-	-	108	100,0
Evli	121	43,4	56	20,0	24	8,6	2	0,7	76	27,2	279	100,0
Boşanmış/Dul	9	37,5	9	37,5	1	4,2	-	-	5	20,8	24	100,0
Toplam	205	49,9	82	20,0	40	9,7	3	0,7	81	19,7	411	100,0

Çalıştığını beyan eden UKBS'lerin (n=39), çalıştıkları yerdeki en önemli sorunun ne olduğuna ilişkin soruya %48,7'si diğer çalışanlara göre daha az ücret aldığını, %23,1'i ücretini zamanında alamadığını, %15,4'ü diğer çalışanlara göre daha

fazla çalıştığını, %12,8'i ise çalıştığı yerde ayrımcılığı maruz kaldığını yanıtını vermişlerdir. Bu durum demografik değişkenler açısından incelendiğinde de değişmemektedir; cinsiyet (kadın: %50,0; erkek: %48,6), yaş (24 ve daha az yaş gurubu: %71,4; 25-39 yaş arası: %35,0; 40-54 yaş arası: %50,0; 55 ve daha fazla yaş gurubu: %100,0), eğitim düzeyi (okuryazar olmayan: %75,0; ilkokul: %60,0; ortaokul: %50,0; lise: %36,4; üniversite ve üstü: %37,5) medeni durum (bekar/hiç evlenmemiş: %53,8; evli: %46,1) (Tablo 13).

Tablo 13. Uluslararası Koruma Başvuru Sahiplerinin Çalıştıkları Yerdeki Sorunlar

Demografik Değişkenler	Çalıştığınız yerdeki en önemli problem nedir?									
	Diğer çalışanlara göre daha az ücret alıyorum		Ücretimi zamanında alamıyorum		Diğer çalışanlara göre daha fazla çalışıyorum		İş yerinde ayrımcılığa maruz kalıyorum		Toplam	
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
Cinsiyet										
Kadın	2	50,0	1	25,0	-	-	1	25,0	4	100,0
Erkek	17	48,6	8	22,86	6	17,14	4	11,43	35	100,0
Toplam	19	48,7	9	23,1	6	15,4	5	12,8	39	100,0
Yaş										
24 ve daha	5	71,4	1	14,28	1	14,28	-	-	7	100,0
25 – 39 arası	7	35,0	7	35,0	2	10,0	4	20,0	20	100,0
40 – 54 arası	5	50,0	1	10,0	3	30,0	1	10,0	10	100,0
55 ve daha fazla	2	100,0	-	-	-	-	-	-	2	100,0
Toplam	19	48,7	9	23,1	6	15,4	5	12,8	39	100,0
Eğitim düzeyi										
Okuryazar değil	3	75,0	1	25,0	-	-	-	-	4	100,0
İlkokul	6	60,0	2	20,0	1	10,0	1	10,0	10	100,0
Ortaokul	3	50,0	2	33,33	1	16,67	-	-	6	100,0
Lise	4	36,4	2	18,18	2	18,18	3	27,28	11	100,0
Üniversite ve üstü	3	37,5	2	25,0	2	25,0	1	12,5	8	100,0
Toplam	19	48,7	9	23,1	6	15,4	5	12,8	39	100,0
Medeni Durum										
Bekar/hiç evlenmemiş	7	53,8	2	15,38	2	15,38	2	15,38	13	100,0
Evli	12	46,1	7	26,92	4	15,39	3	11,54	26	100,0
Toplam	19	48,7	9	23,1	6	15,4	5	12,8	39	100,0

3.3.2.4. Eğitim ve Öğretim Hizmetlerindeki Sorunlar

Araştırma kapsamına alınan ve çocuğu olduğunu belirten UKBS'lerin %47,8'inin çocukları eğitimlerine devam edememektedir. Eğitimlerine devam edenlerin oranı %19,5, çocuğu olmayanların oranı ise %32,7 olarak tespit

edilmiştir(Tablo 14). Çocuk sayısının 258 olduğu göz önüne alındığında, bu alandaki sorunun boyutu daha net anlaşılmaktadır

Tablo 14. Uluslararası Koruma Başvuru Sahiplerinin Çocuklarının Eğitimlerine Devam Durumları

Demografik Değişkenler	Çocuğunuz/çocuklarınız burada ise eğitimlerine devam edebiliyorlar mı?									
	Evet		Hayır		Çocuğum Yok		Burada değil		Toplam	
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
Cinsiyet										
Kadın	33	19,08	101	58,38	39	22,54	-	-	173	100,0
Erkek	55	19,86	114	41,15	108	38,99	-	-	277	100,0
Toplam	88	19,5	215	47,8	147	32,7	-	-	450	100,0
Yaş										
24 ve daha	1	1,22	21	25,61	60	73,17	-	-	82	100,0
25 – 39 arası	39	25,83	75	49,67	67	44,37	-	-	151	100,0
40 – 54 arası	41	29,71	83	60,14	11	7,97	-	-	138	100,0
55 ve daha fazla	7	13,46	36	69,23	9	17,31	-	-	52	100,0
Toplam	88	19,5	215	47,8	147	32,7	-	-	450	100,0
Eğitim düzeyi										
Okuryazar değil	4	17,39	16	69,56	3	13,05	-	-	23	100,0
İlkokul	20	18,35	68	62,39	21	19,26	-	-	109	100,0
Ortaokul	16	15,84	47	46,53	38	37,62	-	-	101	100,0
Lise	21	19,27	39	35,78	49	44,95	-	-	109	100,0
Üniversite ve üstü	27	25	45	41,67	36	33,33	-	-	108	100,0
Toplam	88	19,5	215	47,8	147	32,7	-	-	450	100,0
Medeni Durum										
Bekar/hiç evlenmemiş	3	2,48	7	5,78	111	91,74	-	-	121	100,0
Evli	82	26,88	193	63,28	30	9,86	-	-	305	100,0
Boşanmış/Dul	3	12,5	15	62,5	6	25,0	-	-	24	100,0
Toplam	88	19,5	215	47,8	147	32,7	-	-	450	100,0

Okula devam eden çocuklarınızın en önemli sorunu nedir sorusuna, UKBS'lerin %73,0'ü dil güçlüğü nedeni ile dersleri anlayamıyorlar cevabını vermiştir.

Çocuklarının kültürel farklılıklardan dolayı zorluklar yaşadıklarını belirtenlerin oranı %13,0, yeterli okul araç ve gereçlerine sahip olmadıklarını belirtenlerin oranı %3,0, ayrımcılıkla karşılaştıklarını belirtenlerin oranı ise sadece %1,0'dir(Tablo 15).

Duruma demografik değişkenler yönünden bakıldığında da dil güçlüğü nedeniyle yaşanan sorunların oransal olarak yüksek olduğu görülmektedir; cinsiyet (kadın: %74,4; erkek: %73,3), yaş (24 ve daha az yaş gurubu: %100,0; 25-39 yaş arası: %69,6; 40-54 yaş arası: %75,5; 55 ve daha fazla yaş gurubu: %71,4), eğitim düzeyi (okuryazar olmayan: %33,3; ilkokul: %77,3; ortaokul: %60,0; lise: %85,7; üniversite ve üstü: %73,5) medeni durum (bekar/hiç evlenmemiş: %33,3; evli: %74,5; boşanmış/dul: %66,7) (Tablo 15).

Tablo 15. Uluslararası Koruma Başvuru Sahiplerinin Çocuklarının Eğitimlerinde Yaşadıkları Sorunlar

Demografik Değişkenler	Okula devam eden çocuklarınızın okullarında karşılaştıkları sorunlar nelerdir?											
	Dil güçlüğü nedeni ile dersleri anlayamıyor		Ayrımcılıkla karşılaşıyorlar		Kültürel farklılıklar yüzünden sorunlar yaşıyorlar		Yeterli okul araç ve gereçlerine sahip değiller		Diğer		Toplam	
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
Cinsiyet												
Kadın	29	74,4	1	2,6	5	12,8	1	2,6	4	10,3	40	100,0
Erkek	44	73,3	-	-	8	13,3	2	3,3	6	10,00	60	100,0
Toplam	73	73,0	1	1,0	13	13,0	3	3,0	10	10,0	100	100,0
Yaş												
24 ve daha	2	100,0	-	-	-	-	-	-	-	-	2	100,0
25 – 39 arası	32	69,6	1	2,2	7	15,2	1	2,2	5	10,9	46	100,0
40 – 54 arası	34	75,5	-	-	6	13,3	2	4,4	3	6,7	45	100,0
55 ve daha fazla	5	71,4	-	-	-	-	-	-	2	28,6	7	100,0
Toplam	73	73,0	1	1,0	13	13,0	3	3,0	10	10,0	100	100,0
Eğitim düzeyi												
Okuryazar değil	1	33,3	-	-	-	-	-	-	2	66,7	3	100,0
İlkokul	17	77,3	-	-	3	13,6	-	-	2	9,1	22	100,0
Ortaokul	12	60,0	-	-	3	15,0	2	10,0	3	15,0	20	100,0
Lise	18	85,7	-	-	1	4,8	1	4,76	1	4,8	21	100,0
Üniversite ve üstü	25	73,5	1	2,9	6	17,65	-	-	2	5,9	34	100,0
Toplam	73	73,0	1	1,0	13	13,0	3	3,0	10	10,0	100	100,0
Medeni Durum												
Bekar/hiç evlenmemiş	1	33,3	-	-	1	33,3	1	33,3	-	-	3	100,0
Evli	70	74,5	1	1,1	11	11,7	2	2,1	10	10,6	94	100,0
Boşanmış/Dul	2	66,7	-	-	1	33,3	-	-	-	-	3	100,0
Toplam	73	73,0	1	1,0	13	13,0	3	3,0	10	10,0	100	100,0

Tablo 16’da görüldüğü üzere araştırmaya katılan bireylerin %37,0’si çocuklarının dil ve kültürel farklılıklardan dolayı zorlanacağını düşündüğü için okula göndermediklerini ve bu sebeple eğitimlerine devam edemediklerini belirtmişlerdir. Bununla birlikte geçici bir süre Türkiye’de olduklarından dolayı çocuklarını okula göndermeyenlerin oranı %31,6, çocuklarının eğitim çağına olmadığını belirtenlerin oranı %23,1, okul masraflarını karşılayamayacağını düşündükleri için göndermediklerini belirtenlerin oranı %5,4, eğitim olanakları hakkında yeterli bilgi olmadığından ötürü gönderemediğini ifade edenlerin oranı ise %0,3’tür(Tablo 16).

Tablo 16. Uluslararası Koruma Başvuru Sahiplerinin Çocuklarının Eğitimlerine Devam Edememe Sebepleri

Demografik Değişkenler	Okula devam edemeyen çocuklarınızın eğitimlerine devam edememe nedenleri nelerdir?													
	Eğitim çağında olmadığı için		Eğitim olanakları hakkında yeterli bilgimiz olmadığından		Geçici bir süre burada olduğumuz için		Masraflarını karşılayamayacağımız için		Dil ve Kültürel farklılıklar yüzünden zorlanacağımızı düşündüğümüz için		Diğer		Toplam	
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
Cinsiyet														
Kadın	35	22,44	-	-	51	32,69	8	5,13	59	37,82	3	1,92	156	100,0
Erkek	38	23,75	1	0,62	49	30,63	9	5,63	58	36,25	5	3,12	160	100,0
Toplam	73	23,1	1	0,3	100	31,6	17	5,4	117	37,0	8	2,5	316	100,0
Yaş														
24 ve daha	14	66,67	-	-	4	19,04	-	-	3	14,29	-	-	21	100,0
25 – 39 arası	29	25,67	-	-	36	31,87	8	7,07	37	32,74	3	2,66	113	100,0
40 – 54 arası	15		1		48		6		58		4		132	100,0
55 ve daha fazla	15	30,0	-	-	12	24,0	3	6,0	19	38,0	1	20	50	100,0
Toplam	73	23,1	1	0,3	100	31,6	17	5,4	117	37,0	8	2,5	316	100,0
Eğitim düzeyi														
Okuryazar değil	7	33,33	-	-	4	19,05	4	19,05	6	28,57	-	-	21	100,0
İlkokul	25	23,59	-	-	37	34,91	2	1,89	40	37,73	2	1,88	106	100,0
Ortaokul	9	13,24	-	-	25	36,76	3	4,41	28	41,18	3	4,41	68	100,0
Lise	14	22,22	-	-	17	26,98	6	9,52	24	38,10	2	3,18	63	100,0
Üniversite ve üstü	18	31,03	1	1,72	17	29,32	2	3,45	19	32,76	1	1,72	58	100,0
Toplam	73	23,1	1	0,3	100	31,6	17	5,4	117	37,0	8	2,5	316	100,0
Medeni Durum														
Bekar/hiç evlenmemiş	-	-	-	-	2	66,67	-	-	1	33,33	-	-	3	100,0
Evli	65	22,18	1	0,34	96	32,77	14	4,78	109	37,20	8	2,73	293	100,0
Boşanmış/Dul	8	40,0	-	-	2	10,0	3	15,0	7	35,0	-	-	20	100,0
Toplam	73	23,1	1	0,3	100	31,6	17	5,4	117	37,0	8	2,5	316	100,0

3.3.2.5. Sosyal Yardımlar İle İlgili Sorunlar

UKBS'lerin büyük bir oranı (%87,1) herhangi bir yerden yardım alıyor musunuz sorusuna “hayır” cevabı vermiştir. Herhangi bir yerden sosyal yardım almayanların oransal yüksekliği, bireylerin demografik değişkenleri açısından incelendiğinde; kadınlar (%88,4), “24 ve daha az” yaş gurubunda olanlar (%92,7) üniversite ve/veya üstü öğrenim görenler (%93,5) ve bekar olanlar (%91,7) diğerlerine göre daha yüksek bir oranda herhangi bir yerden sosyal yardım almamaktadır(Tablo 17).

Tablo 17. Uluslararası Koruma Başvuru Sahiplerinin Sosyal Yardımlardan Faydalanma Durumları

Demografik Değişkenler	Herhangi bir yerden yardım alıyor musunuz?							
	Evet		Hayır		Bazen		Toplam	
	S	%	S	%	S	%	S	%
Cinsiyet								
Kadın	16	9,25	153	88,4	4	2,31	173	100,0
Erkek	27	9,75	239	86,3	11	3,97	277	100,0
Toplam	43	9,6	392	87,1	15	3,3	450	100,0
Yaş								
24 ve daha	3	3,65	76	92,7	3	3,65	82	100,0
25 – 39 arası	18	9,94	158	87,3	5	2,76	181	100,0
40 – 54 arası	18	13,33	112	83,0	5	3,71	135	100,0
55 ve daha fazla	4	7,69	46	88,5	2	3,85	52	100,0
Toplam	43	9,6	392	87,1	15	3,3	450	100,0
Eğitim düzeyi								
Okuryazar değil	5	21,74	15	65,3	3	13,04	23	100,0
İlkokul	16	14,68	90	82,6	3	2,75	109	100,0
Ortaokul	13	11,93	87	86,1	1	0,99	101	100,0
Lise	6	5,50	99	90,8	4	3,66	109	100,0
Üniversite ve üstü	3	2,77	101	93,5	4	3,71	108	100,0
Toplam	43	9,6	392	87,1	15	3,3	450	100,0
Medeni Durum								
Bekar/hiç evlenmemiş	5	4,13	111	91,7	5	4,13	121	100,0
Evli	33	10,82	265	86,9	7	2,30	305	100,0
Boşanmış/Dul	5	20,83	16	66,7	3	12,5	24	100,0
Toplam	43	9,6	392	87,1	15	3,3	450	100,0

Herhangi bir yerden sosyal yardım almama sebebiniz nedir sorusuna UKBS'lerinin (n=392) büyük çoğunluğu (%81,9) “nereye başvuracağımı bilmiyorum” cevabını vermiştir. Bu durum demografik özellikler yönünden incelendiğinde de

farklılık göstermemektedir. Nereye başvuracağını bilmeyen erkeklerin (%82,4), “25-39 ” yaş gurubunda yer alanların (%87,3), okuryazar olmayanların (%93,3) ve boşanmış/dul (%93,7) olanların oranı yüksektir(Tablo 18).

Tablo 18. Uluslararası Koruma Başvuru Sahiplerinin Sosyal Yardımlardan Faydalanmama Sebepleri

Demografik Değişkenler	Herhangi bir yerden sosyal yardım almama sebebiniz nedir?							
	İhtiyacım yok		Yardımların yeterli olduğunu düşünmüyorum		Nereye başvuracağımı bilmiyorum		Toplam	
	S	%	S	%	S	%	S	%
Cinsiyet								
Kadın	25	16,34	4	2,61	124	81,0	153	100,0
Erkek	38	18,90	4	1,67	197	82,4	239	100,0
Toplam	63	16,1	8	2,0	321	81,9	392	100,0
Yaş								
24 ve daha	14	18,42	-	-	62	81,6	76	100,0
25 – 39 arası	18	11,39	2	1,27	138	87,3	158	100,0
40 – 54 arası	18	16,07	6	5,36	88	78,6	112	100,0
55 ve daha fazla	13	28,26	-	-	33	71,7	46	100,0
Toplam	63	16,1	8	2,0	321	81,9	392	100,0
Eğitim düzeyi								
Okuryazar değil	-	-	1	6,67	14	93,3	15	100,0
İlkokul	12	13,33	1	1,11	77	85,6	90	100,0
Ortaokul	13	14,94	1	1,15	73	83,9	87	100,0
Lise	20	20,20	3	3,03	76	76,8	99	100,0
Üniversite ve üstü	18	17,82	2	1,98	81	80,2	101	100,0
Toplam	63	16,1	8	2,0	321	81,9	392	100,0
Medeni Durum								
Bekar/hiç evlenmemiş	25	22,52	-	-	86	77,5	111	100,0
Evli	37	13,96	8	3,02	220	83,0	265	100,0
Boşanmış/Dul	1	6,25	-	-	15	93,7	16	100,0

Tablo 19’da görüldüğü gibi sosyal yardımlardan faydalandıklarını belirten bireylerin (n=108) %38,9’u nakdi yardım, %30,5’i gıda yardımı, %13,0’ü giyim

yardımları, %10,2'si yakacak yardımı, %5,5'i barınma yardımı, %1,9'u ise kırtasiye yardımı aldıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 19. Uluslararası Koruma Başvuru Sahiplerinin Aldıkları Sosyal Yardım Türleri

Demografik Değişkenler	Ne tür bir yardım alıyorsunuz?													
	Nakdi yardım		Giyim yardımı		Gıda yardımı		Barınma Yardımı (Ev eşyası)		Yakacak yardımı		Kırtasiye yardımı		Toplam	
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
Cinsiyet														
Kadın	13	38,25	4	11,76	12	35,29	1	2,94	3	8,82	1	2,94	34	100,0
Erkek	29	39,19	10	13,51	21	28,38	5	6,76	8	10,81	1	1,35	74	100,0
Toplam	42	38,9	14	13,0	33	30,5	6	5,5	11	10,2	2	1,9	108	100,0
Yaş														
24 ve daha	3	37,5	-	-	3	37,5	-	-	2	25,0	-	-	8	100,0
25 – 39 arası	16	40,0	6	15,0	14	35,0	-	-	4	10,0	-	-	40	100,0
40 – 54 arası	17	35,42	6	12,5	13	27,08	5	10,42	5	10,42	2	4,16	48	100,0
55 ve daha fazla	6	50,0	2	16,67	3	25,0	1	8,33	-	-	-	-	12	100,0
Toplam	42	38,9	14	13,0	33	30,5	6	5,5	11	10,2	2	1,9	108	100,0
Eğitim düzeyi														
Okuryazar değil	8	61,55	-	-	1	7,97	-	-	4	30,78	-	-	13	100,0
İlkokul	14	32,56	8	18,60	16	37,21	2	4,65	3	6,98	-	-	43	100,0
Ortaokul	10	33,33	3	10,0	9	30,0	4	13,33	3	10,0	1	3,33	30	100,0
Lise	6	46,16	1	7,69	4	30,77	-	-	1	7,69	1	7,69	13	100,0
Üniversite ve üstü	4	44,44	2	22,22	3	33,34	-	-	-	-	-	-	9	100,0
Toplam	42	38,9	14	13,0	33	30,5	6	5,5	11	10,2	2	1,9	108	100,0
Medeni Durum														
Bekar/hiç evlenmemiş	7	41,18	2	11,77	5	29,40	1	5,88	2	11,77	-	-	17	100,0
Evli	30	40,0	10	13,33	22	29,33	5	6,67	7	9,33	1	1,33	75	100,0
Boşanmış/Dul	5	31,25	2	12,5	6	37,5	-	-	2	12,5	1	6,25	16	100,0
Toplam	42	38,9	14	13,0	33	30,5	6	5,5	11	10,2	2	1,9	108	100,0

Sosyal yardım aldıklarını belirten (n=108) bireylerin %56,4'ü Sosyal Yardımlaşma Vakıflarından(valilik ve Kaymakamlık), %21,8'i halktan, %9,0'u BMMYK'dan, %9,0'u belediyelerden, %3,8'i ise derneklerden yardım almaktadırlar(Tablo 20).

Tablo 20. Uluslararası Koruma Başvuru Sahiplerinin Yardım Aldıkları Kuruluşlar

Demografik Değişkenler	Hangi kurumlardan yardım alıyorsunuz?											
	BMMYK		Sosyal yardımlaşma Vakıfları (Valilik ve Kaymakamlık)		Belediyeler		Dernek ve Vakıflar		Halktan		Toplam	
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
Cinsiyet												
Kadın	1	4,76	16	76,19	1	4,76	-	-	3	14,29	21	100,0
Erkek	6	10,53	28	49,12	6	10,53	3	5,26	14	24,56	57	100,0
Toplam	7	9,0	44	56,4	7	9,0	3	3,8	17	21,8	78	100,0
Yaş												
24 ve daha	1	10,0	5	50,0	3	30,0	-	-	1	10,0	10	100,0
25 – 39 arası	4	12,90	15	48,39	3	9,68	-	-	9	29,03	31	100,0
40 – 54 arası	1	3,33	19	63,34	1	3,33	3	10,0	6	20,0	30	100,0
55 ve daha fazla	1	14,29	5	71,42	-	-	-	-	1	14,29	7	100,0
Toplam	7	9,0	44	56,4	7	9,0	3	3,8	17	21,8	78	100,0
Eğitim düzeyi												
Okuryazar değil	-	-	8	66,67	1	8,33	1	8,33	2	16,67	12	100,0
İlkokul	-	-	15	71,43	1	4,76	1	4,76	4	19,05	21	100,0
Ortaokul	3	15,0	11	55,0	2	10,0	1	5,0	3	15,0	20	100,0
Lise	1	8,33	7	58,33	1	8,33	-	-	3	25,0	12	100,0
Üniversite ve üstü	3	23,08	3	23,08	2	15,38	-	-	5	38,46	13	100,0
Toplam												
Medeni Durum												
Bekar/hiç evlenmemiş	3	16,67	6	33,33	4	22,22	1	5,56	4	22,22	18	100,0
Evli	4	7,69	30	57,69	3	5,77	2	3,85	13	25,0	52	100,0
Boşanmış/Dul	-	-	8	100,0	-	-	-	-	-	-	8	100,0
Toplam	7	9,0	44	56,4	7	9,0	3	3,8	17	21,8	78	100,0

Araştırmaya katılan bireylerin (n=91) büyük oranı (%53,8) en fazla nakdi yardıma ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir. Bunu 2.sırada gıda yardımı (%31,9), 3. sırada (%8,8) yakacak yardımı, 4. sırada (%3,3) barınma yardımı, 5. sırada (%2,2) giyecek yardımı takip etmektedir(Tablo 21).

Tablo 21. Uluslararası Koruma Başvuru Sahiplerinin En Fazla İhtiyaç Duydukları Yardım Türü

Demografik Değişkenler	En çok hangi yardıma ihtiyacınız var?											
	Nakdi yardım		Barınma yardımı		Yakacak yardımı		Giyecek yardımı		Gıda yardımı		Toplam	
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
Cinsiyet												
Kadın	16	57,1	-	-	1	3,57	-	-	11	39,29	28	100,0
Erkek	33	52,4	3	4,46	7	11,11	2	3,18	18	28,57	63	100,0
Toplam	49	53,8	3	3,3	8	8,8	2	2,2	29	31,9	91	100,0
Yaş												
24 ve daha	3	37,5	-	-	2	25,0	-	-	3	37,5	8	100,0
25 – 39 arası	19	63,3	-	-	2	6,67	-	-	9	30	30	100,0
40 – 54 arası	20	50,0	2	5,0	3	7,5	2	5,0	13	32,5	40	100,0
55 ve daha fazla	7	53,8	1	7,69	1	7,69	-	-	4	30,77	13	100,0
Toplam	49	53,8	3	3,3	8	8,8	2	2,2	29	31,9	91	100,0
Eğitim düzeyi												
Okuryazar değil	8	50,0	-	-	5	31,25	1	6,25	2	12,5	16	100,0
İlkokul	18	66,7	1	3,70	1	3,70	-	-	7	25,93	27	100,0
Ortaokul	11	44,0	2	8,0	2	8,0	1	4,0	9	36,0	25	100,0
Lise	8	53,3	-	-	-	-	-	-	7	46,67	15	100,0
Üniversite ve üstü	4	50,0	-	-	-	-	-	-	4	50,0	8	100,0
Toplam	49	53,8	3	3,3	8	8,8	2	2,2	29	31,9	91	100,0
Medeni Durum												
Bekar/hiç evlenmemiş	7	46,7	1	6,67	1	6,67	1	6,67	5	33,33	15	100,0
Evli	35	53,85	2	3,08	7	10,77	1	1,53	20	30,77	65	100,0
Boşanmış/Dul	7	63,63	-	-	-	-	-	-	4	36,37	11	100,0
Toplam	49	53,8	3	3,3	8	8,8	2	2,2	29	31,9	91	100,0

Araştırma kapsamındaki bireylerden sosyal yardımlar konusunda sorun yaşadığını belirtenlerin oranı %57'dir. Bu bireylerin %47,4'ü yapılan yardımların yetersiz olduğunu, %35,1'i yardımları düzenli olarak alamadıklarını, %14,0'ü yapılan yardımların ihtiyaçlarına uygun olmadığını ifade etmişlerdir(Tablo 22).

Sosyal yardımlar konusunda yaşanan sorunlar, demografik özellikler açısından değerlendirildiğinde; cinsiyet (kadın: %47,4; erkek: %47,4), yaş (24 ve daha az yaş gurubu: %33,3; 25-39 yaş arası: %56,5; 40-54 yaş arası: %42,9; 55 ve daha fazla yaş

gurubu: %42,9), eğitim düzeyi (okuryazar olmayan: %37,5; ilkokul: %72,2; ortaokul: %50,0; lise: %30,0; üniversite ve üstü: %14,3) medeni durum (bekar/hiç evlenmemiş: %30,0; evli: %46,1; boşanmış/dul: %75,0) yapılan yardımların yetersiz olduğu görüşü ile; cinsiyet (kadın: %36,8; erkek: %34,2), yaş (24 ve daha az yaş gurubu: %33,3; 25-39 yaş arası: %21,7; 40-54 yaş arası: %52,4; 55 ve daha fazla yaş gurubu: %28,6), eğitim düzeyi (okuryazar olmayan: %62,5; ilkokul: %11,1; ortaokul: %35,7; lise: %50,0; üniversite ve üstü: %42,9) medeni durum (bekar/hiç evlenmemiş: %40,0; evli: %35,9; boşanmış/dul: %25,0) yardımların düzenli alınmadığı görüşü yüksek çıkmaktadır(Tablo 22).

Tablo 22. Uluslararası Koruma Başvuru Sahiplerinin Sosyal Yardımlar Konusunda Yaşadıkları Sorunlar

Demografik Değişkenler	Yapılan yardımlar konusunda yaşadığınız problemler nelerdir?									
	Yapılan yardımlar yetersiz		Düzenli olarak alamıyoruz		Yapılan yardımlar ihtiyacımıza uygun değil		Diğer		Toplam	
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
Cinsiyet										
Kadın	9	47,4	7	36,84	3	15,79	-	-	19	100,0
Erkek	18	47,4	13	34,21	5	13,16	2	5,26	38	100,0
Toplam	27	47,4	20	35,1	8	14,0	2	3,5	57	100,0
Yaş										
24 ve daha	2	33,3	2	33,33	2	33,34	-	-	6	100,0
25 – 39 arası	13	56,5	5	21,74	4	17,39	1	4,35	23	100,0
40 – 54 arası	9	42,9	11	52,38	-	-	1	4,76	21	100,0
55 ve daha fazla	3	42,9	2	28,57	2	28,57	-	-	7	100,0
Toplam	27	47,4	20	35,1	8	14,0	2	3,5	57	100,0
Eğitim düzeyi										
Okuryazar değil	3	37,5	5	62,5	-	-	-	-	8	100,0
İlkokul	13	72,2	2	11,11	2	11,11	1	5,56	18	100,0
Ortaokul	7	50,0	5	35,71	2	14,29	-	-	14	100,0
Lise	3	30,0	5	50,0	2	20,0	-	-	10	100,0
Üniversite ve üstü	1	14,3	3	42,86	2	28,58	1	14,28	7	100,0
Toplam	27	47,4	20	35,1	8	14,0	2	3,5	57	100,0
Medeni Durum										
Bekar/hiç evlenmemiş	3	30,0	4	40,0	3	30,0	-	-	10	100,0
Evli	18	46,1	14	35,90	5	12,82	2	5,13	39	100,0
Boşanmış/Dul	6	75,0	2	25,0	-	-	-	-	8	100,0
Toplam	27	47,4	20	35,1	8	14,0	2	3,5	57	100,0

3.3.2.6. Sosyal hizmete yönelik algı düzeyleri

Araştırma kapsamındaki bireylerin büyük bir oranı (%78,9) hizmet aldıkları kurumlar ile ilgili haklarını bildiklerini ifade etmişlerdir. Bu durum bireylerin demografik değişkenleri; cinsiyet (kadın: %79,2; erkek: %78,7), yaş (40-54 yaş arası: %84,4), eğitim düzeyi (ilkokul: %96,3) medeni durum (evli: %81,6) açısından incelendiğinde de farklılık göstermemektedir(Tablo 23).

Tablo 23. Uluslararası Koruma Başvuru Sahiplerinin Hizmet Aldıkları Kurumlardaki Haklarını Bilme Durumları

Demografik Değişkenler	Hizmet aldığınız kurumlarla ilgili haklarınızı biliyor musunuz?							
	Biliyorum		Bilmiyorum		Kısmen Biliyorum		Toplam	
	S	%	S	%	S	%	S	%
Cinsiyet								
Kadın	137	79,2	29	16,76	7	4,05	173	100,0
Erkek	218	78,7	47	16,97	12	4,33	277	100,0
Toplam	355	78,9	76	16,9	19	4,2	450	100,0
Yaş								
24 ve daha	68	82,9	12	14,63	2	2,44	82	100,0
25 – 39 arası	131	72,4	41	22,65	9	4,97	181	100,0
40 – 54 arası	114	84,4	17	12,59	4	2,96	135	100,0
55 ve daha fazla	42	80,8	6	11,54	4	7,69	52	100,0
Toplam	355	78,9	76	16,9	19	4,2	450	100,0
Eğitim düzeyi								
Okuryazar değil	14	60,9	6	26,09	3	13,04	23	100,0
İlkokul	105	96,3	4	3,67	-	-	109	100,0
Ortaokul	81	80,2	15	14,85	5	4,95	101	100,0
Lise	71	65,1	33	30,27	5	4,59	109	100,0
Üniversite ve üstü	84	77,8	18	16,67	6	5,55	108	100,0
Toplam	355	78,9	76	16,9	19	4,2	450	100,0
Medeni Durum								
Bekar/hiç evlenmemiş	87	71,9	25	20,66	9	7,44	121	100,0
Evli	249	81,6	47	15,41	9	2,95	305	100,0
Boşanmış/Dul	19	79,2	4	16,67	1	4,16	24	100,0
Toplam	355	78,9	76	16,9	19	4,2	450	100,0

UKBS'lerin büyük bir oranı (%94,1) hizmet aldıkları kurumlarda sorun yaşamaları halinde müracaat edecekleri yeri bilip bilmediklerine ilişkin soruya

biliyorum yanıtını vermişlerdir. Bu durum bireylerin demografik değişkenleri; cinsiyet (kadın: %94,4; erkek: %93,9), yaş (24 ve daha az yaş gurubu: %97,1; 25-39 yaş arası: %92,9; 40-54 yaş arası: %95,8; 55 ve daha fazla yaş gurubu: %89,1), eğitim düzeyi (okuryazar olmayan: %82,4; ilkokul: %98,1; ortaokul: %95,3; lise: %93,4; üniversite ve üstü: %91,1) medeni durum (bekar/hiç evlenmemiş: %90,6; evli: %95,7; boşanmış/dul: %90,0) yönünden incelendiğinde aynı yüksek oran görülmektedir(Tablo 24).

Tablo 24. Uluslararası Koruma Başvuru Sahiplerinin Hizmet Aldıkları Kurumlarda Sorun Yaşamaları Halinde Müracaat Edecekleri Yeri Bilme Durumları

Demografik Değişkenler	Hizmet aldığınız kurumlarla ilgili sorun yaşamanız halinde müracaat edeceğiniz yeri biliyor musunuz?							
	Biliyorum		Bilmiyorum		Kısmen Biliyorum		Toplam	
	S	%	S	%	S	%	S	%
Cinsiyet								
Kadın	136	94,4	3	2,08	5	3,48	144	100,0
Erkek	216	93,9	4	1,74	10	4,35	230	100,0
Toplam	352	94,1	7	1,9	15	4,0	374	100,0
Yaş								
24 ve daha	68	97,1	-	-	2	2,86	70	100,0
25 – 39 arası	130	92,9	3	2,14	7	5,0	140	100,0
40 – 54 arası	113	95,8	3	2,55	2	1,69	118	100,0
55 ve daha fazla	41	89,1	1	2,17	4	8,70	46	100,0
Toplam	352	94,1	7	1,9	15	4,0	374	100,0
Eğitim düzeyi								
Okuryazar değil	14	82,4	1	5,88	2	11,76	17	100,0
İlkokul	103	98,1	2	1,91	-	-	105	100,0
Ortaokul	82	95,3	1	1,16	3	3,49	86	100,0
Lise	71	93,4	1	1,32	4	5,26	76	100,0
Üniversite ve üstü	82	91,1	2	2,22	6	6,67	90	100,0
Toplam	352	94,1	7	1,9	15	4,0	374	100,0
Medeni Durum								
Bekar/hiç evlenmemiş	87	90,6	1	1,04	8	8,33	96	100,0
Evli	247	95,7	5	1,94	6	2,32	258	100,0
Boşanmış/Dul	18	90,0	1	5,0	1	5,0	20	100,0
Toplam	352	94,1	7	1,9	15	4,0	374	100,0

Araştırma kapsamına alınan bireylerin (n=450) çoğunluğu (%77,5) eğitim, sağlık, sosyal yardım gibi alanlarda aldıkları hizmetlerden çok memnun olduklarını ifade etmiştir(Tablo 25).

Tablo 25'te görüldüğü gibi, hizmetlerden çok memnun olma durumu demografik özellikler yönünden incelendiğinde de farklılık göstermemektedir; cinsiyet (kadın: %78,0; erkek: %77,3), yaş (24 ve daha az yaş gurubu: %82,9; 25-39 yaş arası: %69,6; 40-54 yaş arası: %84,4; 55 ve daha fazla yaş gurubu: %78,8), eğitim düzeyi (okuryazar olmayan: %65,2; ilkokul: %92,7; ortaokul: %80,2; lise: %65,1; üniversite ve üstü: %75,0) medeni durum (bekar/hiç evlenmemiş: %71,1; evli: %80,3; boşanmış/dul: %75,0) (Tablo 25).

Tablo 25. Uluslararası Koruma Başvuru Sahiplerinin Aldıkları Hizmetlerden Memnuniyet Düzeyleri

Demografik Değişkenler	Genel olarak barınma, eğitim, sağlık, sosyal yardım ve diğer alanlarda sunulan hizmetlerden memnun musunuz?											
	Çok memnun		Memnunum		Kararsızım		Memnun değilim		Hiç memnun değilim		Toplam	
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
Cinsiyet												
Kadın	135	78,0	28	17,18	5	2,89	4	2,31	1	0,58	173	100,0
Erkek	214	77,3	47	16,96	7	2,53	7	2,53	2	0,72	277	100,0
Toplam	349	77,5	75	16,7	12	2,7	11	2,4	3	0,7	450	100,0
Yaş												
24 ve daha	68	82,9	11	13,41	1	1,22	2	2,44	-	-	82	100,0
25 – 39 arası	126	69,6	41	22,65	6	3,31	6	3,31	2	1,10	181	100,0
40 – 54 arası	114	84,4	16	11,85	2	1,48	2	1,48	1	0,74	135	100,0
55 ve daha fazla	41	78,8	7	13,46	3	5,77	1	1,92	-	-	52	100,0
Toplam	349	77,5	75	16,7	12	2,7	11	2,4	3	0,7	450	100,0
Eğitim düzeyi												
Okuryazar değil	15	65,2	5	21,74	1	4,35	1	4,35	1	4,35	23	100,0
İlkokul	101	92,7	5	4,59	3	2,75	-	-	-	-	109	100,0
Ortaokul	81	80,2	14	13,86	1	0,99	4	3,96	1	0,99	101	100,0
Lise	71	65,1	33	30,27	2	1,83	2	1,83	1	0,91	109	100,0
Üniversite ve üstü	81	75,0	18	16,67	5	4,63	4	3,70	-	-	108	100,0
Toplam	349	77,5	75	16,7	12	2,7	11	2,4	3	0,7	450	100,0
Medeni Durum												
Bekar/hiç evlenmemiş	86	71,1	28	23,14	4	3,30	2	1,65	1	0,83	121	100,0
Evli	245	80,3	42	13,77	7	2,29	9	2,95	2	0,66	305	100,0
Boşanmış/Dul	18	75,0	5	20,83	1	4,17	-	-	-	-	24	100,0
Toplam	349	77,5	75	16,7	12	2,7	11	2,4	3	0,7	450	100,0

TARTIŞMA VE YORUM

Bu araştırmada amaç; uluslararası koruma başvuru sahiplerinin uluslararası ve ulusal hukuki düzenlemeler çerçevesinde barınma, sağlık, çalışma hayatı, eğitim ve sosyal yardım konularında yaşadıkları sorunların tespit edilmesidir. Araştırma sonucunda elde edilecek bulgulara göre yaşanan sorunların çözümü için önerilerde bulunmak amacıyla planlanmış ve uygulanmıştır. Araştırma kapsamına Çankırı ilinde ikamet eden 18 yaş ve üstü UKBS'ler dâhil edilmiştir.

Demografik Bilgiler

Araştırmaya kapsamına alınan 18 yaş ve üstü 450 UKBS'nin %61,6'sı erkek, %38,4'ü ise kadınlardan oluşmaktadır. BMMYK 2016 Mart ayı istatistiklerine göre ise Türkiye'de kayıtlı 177.244 mülteci ve sığınmacının (18 yaş ve üstü) %64,6'sı erkeklerden, %35,4'ü ise kadınlardan oluşmaktadır (UNHRC, 2016). Görüldüğü üzere çalışmada elde edilen veriler ile BMMYK istatistiklerinin örtüşmektedir.

UKBS'lerin cinsiyetlerine göre dağılımlarında erkeklerin oranının yüksek oluşunun nedenlerinden biri, erkeklerin kadınlara oranla daha fazla risk üstlenebilmeleridir(Buz, 2002: 96). Bu duruma diğer bir neden olarak, evli olmayan erkeklerin evli olmayan kadınlara göre daha kolay göç kararı alabilmesi gösterilebilir.

UKBS'lerin yaş gurupları incelendiğinde, %40,2'si 25-39 yaş gurubunda, %30'u 40-54 yaş gurubunda, %18,2'si 24 ve daha az yaş gurubunda, %11,6'sı ise 55 ve üstü yaş gurubunda yer almaktadır. Yaş gurupları göz önüne alındığında 25-54 yaş gurubunda olanların oranının hayli yüksek olduğu görülmektedir. Yaş olarak olgun sayılan bireylerin karar verirken daha özgür olmaları ve ileri yaş guruplarına göre gelecekte daha fazla beklentileri olması göz önünde bulundurulduğunda bu oranın yüksek olması normal kabul edilebilir. Ayrıca yaş gurubu olarak üretken nüfus olarak kabul edilebilecek bu bireyler, eğer göç edilen ülkede yaşlı nüfus fazla ise iş gücüne olumlu bir katkı sağlayacaktır.

Sanirova'nın(2014: 53) Afyonkarahisar'da yaptığı araştırmada şartlı mültecilerin %14'ü 15–20 yaş gurubunda, %41,4'ü 21–30 yaş gurubunda, %20,8'i 31–40 yaş gurubunda, %12,4'ü 41–50 yaş gurubunda, %8,7'si ise 51 ve üstü yaş gurubunda oldukları tespit edilmiştir. Elde edilen bulgular ile bu çalışmada elde edilen bulgular büyük ölçüde örtüşmektedir. İki çalışmada da 25-50 yaş arası nüfus oldukça yüksektir.

Bireylerin eğitim durumlarına bakıldığında okuryazar olmayanların oranı %5,1, ilkokul mezunu olanların oranı %24,2, ortaokul mezunu olanların oranı %22,4, lise mezunu olanların oranı %24,2, üniversite ve üstü mezunu olanların oranı ise %24,0'tür. Eğitim düzeyleri açısından okuryazar olmayanlar dışında diğer tüm durumlarda bireylerin oranı bir birine oldukça yakındır. Bu durum bireylerin UKBS olmalarında eğitim düzeyinin etkili olmadığı şeklinde yorumlanabilir. Özellikle göçe karar verme sebeplerinden savaş gibi hayatı tehlikelerin varlığı söz konusu olduğunda bu demografik değişkenin etkili olmaması normal kabul edilebilir.

Sanirova'nın(2014: 53) Afyonkarahisar'da yaptığı araştırmada şartlı mültecilerin %6,6'sı okuma yazma bilmeyenlerden, %33,3'ü ilkokul-ortaokul mezunlarından, %24,7'si lise mezunlarından, %20,7'si ise üniversite mezunlarında oluşmaktadır. Çalışmada elde edilen veriler ile bu çalışmada elde edilen verilerin yakın olduğu görülmektedir.

Araştırma kapsamına alınanların %84,7'si Iraklı, %12,9'u İranlı, %2,4'ü Afganistanlı bireylerden oluşmaktadır. Irak uyrukluların fazla olmasının temel sebeplerinden biri, Irak'ın Türkiye'ye komşu olması ve Türkiye'nin Avrupa'ya yakınlığı gösterilebilir. Bununla birlikte Türkiye'nin Irak'tan gelen mültecilere yönelik izlediği politikalarında etkili olduğu söylenebilir. UKBS'lerin geldikleri ülkelerden Irak'ın ilk sırada olması BMMYK istatistikleri ve Sanirova'nın (2014: 57) araştırması ile örtüşmektedir. 31.03.2016 BMMYK istatistiklerine göre Türkiye'de bulunan mülteci ve sığınmacılar içinde Irak uyruklular ilk sırada yer almaktadır(UNHRC, 2016) Sanirova'nın araştırmasında ise Iraklı mültecilerin oranı %87,3 ile ilk sırada yer almaktadır. Iraklı mülteci sayısının fazla olmasının nedeni, BMMYK istatistiklerinin Suriyelileri kapsamaması ve Sanirova'nın yaptığı araştırmanın kapsamında da sadece Iraklı mültecilerin yer almasıdır. Genel verilere göre ise Türkiye'de bulunan mültecilerin büyük çoğunluğunu Suriye uyruklular

oluşturmaktadır. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün 2 Haziran 2016 verilerine göre Türkiye'deki Suriyeli sayısı 2.743.497 kişidir(GİGM: 2016)

Bireylerin ülkelerini terk etme nedenleri arasında güvenlik nedenleri (%84,9) ilk sırada yer almaktadır. Bunu %12,7 ile siyasi nedenler, %2,4 ile ekonomik nedenler takip etmektedir. Benzer durum Sankır ve arkadaşlarının (2016: 25) Zonguldak ilinde yapmış olduğu çalışmada tespit edilmiştir. Bu çalışmada, güvenlik nedenleri ile ülkelerini terk edenlerin oranı %82,2, siyasi nedenlerle terk edenlerin oranı %7,3, ekonomik nedenler ile terk edenlerin oranı ise %6 olarak tespit edilmiştir. UKBS'lerin büyük oranının Irak'tan geldiği düşünüldüğünde, güvenlik nedeni ile göç edenlerin ilk sırada yer alması anlamlı bir bulgudur. Savaş ve kaos ortamı gibi bireylerin kendilerinin ve ailelerinin can güvenliğinin olmadığını ve gelecekte de bu durumun değişmeyeceğini ön görmeleri göçe neden olan en önemli etken olarak kabul edilebilir. Güvenlik endişesi durumu siyasi gelecekteki belirsizlikler açısından da yorumlanabilir. Bu yüksek oranlar İran uyruklular ve siyasi nedenlerden dolayı göç edenlerin oranı açısından da benzerlik göstermektedir.

Bireylerin Türkiye'ye giriş şekilleri incelendiğinde %83,8 gibi büyük bir çoğunluğun pasaportsuz olarak giriş yaptığı belirlenmiştir. Resmi geçiş noktasından pasaportsuz geçenlerin oranı %10,2 iken gayri resmi sınır geçiş noktasından geçenlerin oranı %6,0 olarak tespit edilmiştir. Pasaportsuz olarak geçiş yapanların oranı Buz'un (2002: 104) yaptığı çalışmada %90,6 olarak ilk sırada yer alır iken, aynı durum Sankır'ın (Sankır vd., 2016: 40) yaptığı çalışmada yine %87,9 ile ilk sırada yer almıştır. Bu iki çalışmada da elde edilen bulgular, bu çalışmada elde edilen bulgular ile paralellik göstermektedir.

Araştırma kapsamında elde edilen diğer önemli bir bulgu ise UKBS'lerin gelecekte yaşamayı planladıkları yerle ilgilidir. Bireylerin %83,3'ü üçüncü bir ülkeye yerleşmeyi, %10,7'si Türkiye'de kalmayı, %4,2'si şartlar düzelince ülkesine dönmeyi planladığını ifade etmiştir. Taşdelen'in (2011: 163) İzmir ilinde yaptığı çalışmaya göre mültecilerin tamamı üçüncü bir ülkeye gitmek istediklerini belirtmişlerdir. Üçüncü bir ülkeye gitmek isteyenlerin sayısının çok oluşu, bireylerin Türkiye'de elde ettikleri yaşam standartlarından memnun olmadıkları veya gelecekte iyi şartlar elde edeceklerini düşünmedikleri ya da 3.ülkelerde daha iyi olanaklara sahip olacaklarını

düşündükleri şeklinde yorumlanabilir. Bu duruma Türkiye'deki çalışma izni almadaki zorlukların da etkisi olduğu söylenebilir.

İkamet ve Barınma Sorunları

Araştırma kapsamına alınan UKBS'lerin barındıkları yerler arasında ev/apartman dairesi (%78,0) ilk sırada yer almaktadır. Buz'un (2002: 107) yaptığı araştırmada apartman dairesinde oturanların oranı %68,9, gecekonduda oturanların oranı %7,7, misafirhanede oturanların oranı %6,5 olarak tespit edilmiştir. Buz'un araştırmasında elde ettiği sonuçlar ile bu çalışmada elde edilen sonuçlar yakınlık göstermektedir. Bireylerin büyük çoğunluğunun apartman dairesinde oturması durumu şaşırtıcı bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum apartman dairelerinin Çankırı ilindeki kira rayiçlerinin yüksekliği göz önünde bulundurulunca, UKBS'lerin ekonomik olarak iyi seviyede oldukları sonucu çıkarılabilir. Bireylerin yüksek bir oranının (%91,3) çalışmadığı verisiyle bu durum değerlendirilince, UKBS'lerin yüksek tasarrufları olduğu, ayrıldıkları ülkelerinden devam eden gelirleri olduğu veya kaçak olarak çalıştıkları ve bunu gizledikleri gibi durumlardan kaynaklanabilir.

Çalışmaya katılan bireylerin büyük çoğunluğu barınma konusunda ısınma problemi yaşadığını belirtmiştir. Bu durumu ikinci sırada rutubetli ve sağlıksız bir ortamda yaşıyorum diyenler, üçüncü sırada kiramı ödeyemiyorum diyenler, dördüncü sırada oda sayısı yetersiz diyenler ve son olarak yeterli ev eşyam yok diyenler takip etmektedir. Yaşanan sorunların büyük bölümü ekonomik kaynaklıdır. Bireylerin yasal olarak çalışmamaları veya kaçak olarak çalışmaları ekonomik olarak sömürülmelerine ve yeterli gelir elde edememelerine neden olmaktadır. Bu durum aynı zamanda bireylerin sağlıksız ve bakımsız yerlerde ikamet etmelerine ve ev sahiplerince sömürülmelerine neden olmaktadır.

Sağlık Hizmetlerindeki Sorunlar

Çalışmaya dâhil edilen UKBS'lerin %96,7'si (435) Türkiye'deki sağlık hizmetlerinden faydalandığını belirtmiştir. Sağlık hizmetlerinde faydalanma durumundaki bu yüksek oranın temel nedeni 6458 sayılı kanun ile 5510 sayılı kanunda yapılan değişiklikten kaynaklanmaktadır. 6458 sayılı YUKK ile başvuru sahibi veya

uluslararası koruma statüsü sahibi kişilerden, herhangi bir sağlık güvencesi olmayanların veya ödeme gücü bulunmayanların 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'na tabi olduğu belirtilmiştir. Bu sayede Türkiye'de bulunan ve yasal olarak başvuruda bulunmuş tüm bireylerin statü alıp almadığına bakılmaksızın sağlık hizmetlerinden ücretsiz yararlanma hakkına sahip olmuşlardır(YUKK, 2013: madde 89).

Çalışma kapsamındaki bireylere yöneltilen diğer bir soru ise sağlık durumlarının nasıl olduğuna ilişkindir. Bu soruya bireylerin %80,0'i herhangi bir sağlık sorununun bulunmadığını, %9,6'sı kronik (uzun süreden beri var olan) bir hastalığının olduğunu, %8,9'u bedensel bir engelinin olduğunu, %1,6'sı psikolojik bir rahatsızlığı olduğu cevabını vermişlerdir. Sankır'ın (Sankır vd., 2016: 62) Zonguldak ilinde yapmış olduğu araştırmada bireylerin %52,6'sı herhangi bir hastalığının olmadığını, %16,8'i çeşitli kronik rahatsızlıkları olduğunu, %2,4'ü ise psikolojik bir rahatsızlığı olduğunu ifade etmiştir.

Sankır'ın çalışmasında elde edilen bulgular bu çalışmada elde edilen bulgulardan farklıdır. Bu farklılığın araştırmanın yürütüldüğü ortam, bireylerin kişisel özellikleri ve zaman farklılığından kaynaklandığı düşünülmektedir. Herhangi bir sağlık sorununun bulunmadığını belirtenlerin oranının yüksek oluşu Türkiye iş piyasası açısından artı bir durum olarak değerlendirilebilir. Bireylerin büyük çoğunluğunun sağlıklı olmaları bu alanda yapılacak harcamaların azalmasına katkı sağlayacağı gibi bireylerin iş piyasasında istihdamını da kolaylaştırıcı bir durumdur.

Çalışmada UKBS'lerin herhangi bir sağlık sorunu yaşadıklarında büyük oranda (%98,2) devlet hastanelerine başvurdukları belirlenmiştir. Devlet hastanesi dışında sağlık ocağına/aile hekimine başvuranların oranı (%0,2) ile kendi yöntemleri ile çözmeye çalışanların oranı (%1,6) ise oldukça düşük olarak gözlenmiştir. Buz (2002: 113) tarafından yapılan araştırmada mültecilerin %64,1'i devlet hastanesine başvurduklarını, %24,6'sı kendi imkanları ile çözmeye çalıştıklarını, %5,7'si özel polikliniklere, %3,8'i sağlık ocaklarına, %1,9'u ise özel hastanelere başvurduklarını belirtmişlerdir. Bireylerin daha çok devlet hastanelerine başvurmalarının sebebi yalnız devlet hastanelerine başvurabileceklerini bilmelerinden veya ilgililerce bu hastanelere yönlendirilmelerinden kaynaklandığı düşünülmektedir

Bu çalışma ile Buz'un çalışması arasındaki farklılıkların nedeni, Buz'un araştırmasını yaparken mültecilerin genel sağlık sigortası kapsamına henüz alınmamış olmalarıdır. UKBS'lerin devlet tarafından sunulan sağlık hizmetlerinden yararlanmaları 2014 yılında yürürlüğe giren ve 5510 sayılı kanunda değişiklik getiren 6458 sayılı yasa ile gerçekleşmiştir.

Zonguldak ilinde 2016 yılında yapılan araştırmada(Sankır: 64) katılımcıların % 76,6'sı devlet hastanesinden yararlandığını belirtirken, % 10,6'sı bu problemi kendi kendine ilaç kullanarak çözmüştür. Katılımcıların %2,1'i ise özel hastaneden yararlandıklarını belirtmiştir. Bu araştırmada elde edilen veriler ile Sankır'ın araştırmasında elde edilen veriler karşılaştırıldığında yakın sonuçların elde edildiği görülmektedir. İki çalışmanın yakın tarihlerde ve 6458 sayılı yasa yürürlüğe girdikten sonra yapıldığı göz önüne alınınca, yakın sonuçların çıkması ve Buz'un çalışmasına göre farklı sonuçlar elde edilmesi daha net anlaşılacaktır.

Çalışmaya katılan UKBS'lerin sağlık hizmeti alma konusunda yaşadıkları sorunlar çok farklı nedenlere dayanmaktadır. Çalışmaya katılan bireylerin büyük bir çoğunluğu (%88,7) dil bilmediği için hastalığı ile ilgili şikâyetlerini anlatamadığını belirtmiştir. Dil bilmeme yanlış tanılara ve tedavilere neden olabileceği gibi maliyet ve zaman açısından da önemli kayıplara sebep olabilecektir.

Yavuz'a (2015: 269) göre mültecilere sağlık hizmeti sunulmasında yaşanan en temel sorun, bu kişilerin yasal ve fiziksel engeller sebebiyle sağlık hizmetlerine ulaşmada zorluk çekmeleridir.

Bu araştırmada ise bireylerin sağlık hizmeti alma konusunda yaşadıkları en önemli sorun, dil bilmemeleri olarak tespit edilmiştir. Bu durumun sağlık kuruluşlarında yeterli tercümanın olmamasından ve mültecilere yönelik Türkçe kurslarının yetersizliğinden veya çalışanların yabancı dil bilmemesinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Çalışma Hayatı ve İstihdam Alnındaki Sorunlar

UKBS'lerin yaşadıkları sorunlarının başında ekonomik sorunların geldiğini belirtmek yanlış olmayacaktır. Hayatlarını idame etmek zorunda olan UKBS'ler bunun için bir gelir elde etmek zorundadırlar. Bireylerin gelir elde etmesi için bir işyerinde çalışmaları ise Türkiye Cumhuriyeti'nin 6458 sayılı Yabancılar ve

Uluslararası Koruma Kanunu ve 4817 sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkındaki Kanuna göre izne tabidir. Araştırmada UKBS'lerin çalışma durumları tespit edilmeye çalışılmış ve sonuç olarak bireylerin %91,3'ünün herhangi bir işte çalışmadığı tespit edilmiştir. Özhan'ın (2010: 99) mülteciler ile ilgili Tokat ilinde yapmış olduğu çalışmada da mültecilerin %95,6'sının çalışmadığı tespit edilmiştir. İki çalışmada elde edilen sonuçlar paralellik göstermektedir.

Herhangi bir iş yerinde çalışmadığını belirten bireyler, bunun sebebi olarak yasal engelleri (%49,9), sağlık sorunlarını (%20,0), çocuklarına bakma zorunluluklarını (%19,7), uygun bir iş bulamamayı ve düşük ücret/zor çalışma koşullarını (%0,7) göstermişlerdir. Buz'un (2002: 142) yaptığı araştırmada mültecilerin %55,9'u yasal engellerden dolayı çalışmadığını, %23,4'ü uygun bir iş bulamadığını, %4,7'si ise çocuklarına bakmak zorunda olduğu için çalışmadığını belirtmiştir. Bu iki çalışma ile ortaya konulan veriler bir birlerini destekler niteliktedirler. UKBS'lerin genel çalışmama sebeplerinin yasal engellerden kaynaklandığını ve bunun en önemli sebep olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü çocuklarına bakmak zorunda olduğu için çalışmayanlar, uygun iş bulamadığını belirtenler ve sağlık sorunlarını sebep gösterenler bu engelleri ortadan kalksa bile en önemli engel olan yasal izin engeline takılacaklardır. Bu durum ise kayıt dışı ekonominin artmasına ve emek sömürüsüne neden olacaktır(Korkut, 2010: 96). Elde edilen veriler, Türkiye'de ikamet eden UKBS'ler için en önemli sorunlardan birinin çalışma alanında yaşandığını göstermektedir. Çünkü gelir getirici bir işte çalışmak yaşam kalitesinin korunması ve sürdürülmesi açısından elzem bir durumdur.

UKBS'lerin büyük bir bölümü çalışmıyor olsa da çalıştıklarını beyan edenler, çalıştıkları yerlerde bir takım sorunlar yaşamaktadır. Araştırma kapsamına alınan ve çalıştıklarını belirten bireylerin %48,7'si düşük ücret aldıklarını, %23,1'i ücretlerini zamanında alamadıklarını, %15,4'ü diğer çalışanlara göre daha çok çalıştırıldıklarını, %12,8'i ise ayrımcılığa maruz kaldığını belirtmiştir. Bu verilere göre UKBS'lerin emek sömürüsüne maruz kaldıkları söylenebilir. Bu sömürüye karşı bireyler, yasal güvenceleri olmadığı ve işlerini kaybetme korkusu nedeniyle katlanmak zorundadırlar. Sökmen'inde (2014) belirttiği gibi mültecilerin yerel işçilere göre daha az ücretle ve daha fazla çalışmaları, yerli işçilerde büyük bir memnuniyetsizliğe ve ülkenin genel

istihdam politikasında sorunlara sebep olmaktadır. Bu durum ise büyük makroekonomik dengesizliklere neden olmaktadır.

Eğitim ve Öğretim Hizmetlerindeki Sorunlar

Araştırma kapsamına alınan ve çocuk sahibi olduğunu belirten 303 UKBS'nin 215'i çocuklarının okula gitmediğini, 88'i ise okula gittiklerini ifade etmişlerdir. Çocuklarının okula gitmediklerini ifade eden bireylerin %37,0'si çocuklarının dil ve kültürel farklılıklardan dolayı zorlanacağını düşündüğü için okula göndermediklerini ve bu sebeple eğitimlerine devam edemediklerini belirtmişlerdir. Bununla birlikte geçici bir süre Türkiye'de olduklarından dolayı çocuklarını okula göndermeyenlerin oranı %31,6, çocuklarının eğitim çağına olmadığını belirtenlerin oranı %23,1, okul masraflarını karşılayamayacağını düşündükleri için göndermediklerini belirtenlerin oranı %5,4, eğitim olanakları hakkında yeterli bilgisi olmadığından ötürü gönderemediğini ifade edenlerin oranı ise %0,3'tür.

Bireylerin %71,0'inin çocuklarının okula devam edememe durumu büyük oranda dil/kültür farkından dolayı çocuklarının zorlanacağını ve kısa bir süre Türkiye'de kalacaklarını düşünen ebeveynlerin kararından kaynaklanmaktadır. Elde edilen bulgulara göre velilere yönelik yapılacak bilgilendirme faaliyetleri ile bu sorunun büyük ölçüde halledilebileceği düşünülmektedir.

Araştırma sonuçlarına göre okula devam eden çocukların okullarda yaşadıkları en önemli sorun %73,0 ile dil güçlüğü nedeni ile derslerin anlaşılabilmesidir. Dil bilmemekten kaynaklı sorunların çözümü için çocukların okul öncesi veya eğitim sırasında dil eğitimine tabi tutulması gerekmektedir. Çalışmada belirlenen diğer sorunlar ise ayrımcılığa maruz kalma, kültürel farklılıklar ve yeterli araç/gerece sahip olmama durumlarıdır. Milli Eğitim Müdürlükleri tarafından İl Göç İdareleri ile ortaklaşa yapılacak çalışmalar ile bu sorunların çözümlenebileceği öngörülmektedir. Korkut'a (2010: 93) göre ise eğitimde karşılaşılan başka sorunlarda bulunmaktadır. Bunlar; eğitim çağındaki çocukların kendi ülkelerinde aldıkları eğitim düzeylerinin belirlenememesi, denklik sorunları ve eğitim sistemlerindeki farklılıklar. Bu sorunlar, çocukların eğitimlerine daha geri seviyelerden başlamalarına neden olmakta ve eğitimlerinin aksamasına sebep olmaktadır.

Sosyal Yardımlar İle İlgili Sorunlar

Sosyal yardımlara ilişkin elde edilen veriler incelendiğinde; sosyal yardım alanların oranı %87,1, bazen alanların oranı ise %3,3'tür. Sosyal yardım almayanlara bunun sebebi sorulunca %81,9'u nereye başvurulacağını bilmediğini, %16,1'i ise ihtiyacının olmadığını belirtmiştir. Sosyal yardımlardan faydalanan bireylerin ise %38,9'u nakdi yardım, %30,5 gıda yardımı, %13,0'ü giyim yardımı, %10,2'si yakacak yardımı, %5,5'i barınma yardımı, %1,9'u ise kırtasiye yardımı aldıklarını belirtmişlerdir.

İzmir ilinde Taşdelen (2011: 156) tarafından yapılan araştırmada bireylerin %88,0'i sosyal yardım almadığını belirtirken, bu oran Sankır vd. nin (2016: 51) araştırmasında %58,3 olarak tespit edilmiştir. Sosyal yardım alanlara ilişkin elde edilen bulgular ile bu çalışmanın verileri benzerlik göstermektedir. Yardımlardan yararlanmama oranlarının bu denli yüksek olması bireylerin yardım yapan kuruluşlar hakkında bilgi sahibi olmamalarından ya da kurumların amaç ve önceliklerinde bu faaliyetlerin bulunmamasından kaynaklanmaktadır.

Araştırmada ortaya konulan diğer bir veride bireylerin en çok yardım aldıkları kuruluşun hangisi olduğuna ilişkindir. Yardımlardan faydalananların %56,4'ü Valilikler ve Kaymakamlıklar bünyesinde hizmet veren Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarından, %21,8'i halktan, %9,0'u belediyelerden, %9,0'u BMMYK'dan, %3,8'i ise sivil toplum örgütlerinden yardım aldıklarını belirtmişlerdir. Yardımların daha çok Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları tarafından yapılmasının en önemli sebeplerinden birisi, İl Göç Müdürlüğü ile koordineli bir şekilde çalışılmasıdır.

UKBS'lerin en çok ihtiyaç duydukları yardım türü (%53,8) nakdi yardım türüdür. Bunu sırasıyla gıda yardımı (%31,3), yakacak yardımı (%8,8), barınma (%3,3) ve giyim yardımı (%2,2) takip etmektedir. Buz'un (2008: 7) çalışmasında da mültecilerin %69'unun nakdi yardım beklediği tespit edilmiştir. Bu iki çalışmada da en çok talep edilen yardım türü konusundaki veriler yakınlık göstermektedir. Aynı yardımların bireylerin ihtiyaçlarına uygun olmama ihtimali, bireylerin daha çok nakdi yardım talep etmelerinin önemli bir sebebi olarak değerlendirilmektedir. Çünkü bireyler nakit elde etmeleri halinde bunu öncelikli ihtiyaçlarına sarf edebileceklerdir. Aynı yardımlarda ise bu durum mümkün olmamaktadır. Ancak nakdi yardımların

bireyleri tembelliğe teşvik ederek olumsuz sonuçlar doğurması da muhtemeldir. Bu yüzden yapılacak yardımların sürekli olmaması ve çalışmaya teşvik edici mahiyette olması gerekmektedir.

UKBS'lerin sosyal yardımlar konusunda yaşadıkları en önemli problemin belirlenmesine ilişkin soruya bireylerin %47,4'ü yardımların yetersiz olduğu, %35,1'i yardımların düzenli yapılmadığı, %14,0 yardımların ihtiyaca uygun olmadığı cevabını vermişlerdir. Yasal engellerden dolayı UKBS'lerin çalışmaması yardım konusunu daha önemli hale getirmiştir. Yapılan yardımların tüm ihtiyaçları karşılayacak ölçüde olması beklenemeyeceğinden, bireylerin yasal çalışma imkânlarının genişletilmesi ile bu sorunun hafifletilebileceği düşünülmektedir. Ayrıca yardım yapan kuruluşların eşgüdümlü çalışması ile yardımların düzenli ve ihtiyaca uygun hale getirilmesi sağlanabilir.

Sosyal Hizmete Yönelik Algı Düzeyi

Çankırı ilinde ikamet eden ve araştırmaya dahil edilen UKBS'lere sosyal hizmetlere ilişkin algı düzeylerini ölçmeye yönelik sorular yöneltilmiştir. Bu sorulardan ilki olan hizmet aldığınız kurumlarda sahip olduğunuz hakları biliyor musunuz sorusuna bireylerin %78,9'u biliyorum, %16,9'u bilmiyorum, %4,2'si ise kısmen biliyorum diye cevap vermişlerdir. Hizmet aldıkları kurumlarda sorun yaşamaları halinde nereye başvuracaklarını bildiğini belirtenlerin oranı (%94,1) oldukça yüksektir.

Bireylerin yüksek bir oranının hizmet aldıkları kurumlarda sahip oldukları hakları ve sorunlarla karşılaşmaları halinde başvuracakları yerleri bilmeleri olumlu bir durum olarak değerlendirilmektedir. Bu durumun ilgili kurumların UKBS'lere yönelik bilgilendirme faaliyetlerinin iyi düzeyde olduğu şeklinde değerlendirilebilir.

UKBS'lerin sosyal hizmetlerden memnuniyet düzeyleri ise şöyledir; çok memnunum %77,5, memnunum %16,7, kararsızım %2,7, memnun değilim %2,4, hiç memnun değilim %0,7. Elde edilen bulgular bireylerin sunulan hizmetlerden yüksek bir oranda çok memnun/memnun olduklarını göstermektedir. UKBS'lerin sunulan hizmetlerden memnun olmaları, sunulan hizmetlerin başarılı olduğu şeklinde yorumlanabilir. Ancak sunulan hizmetlerden memnun olma düzeyi bu hizmetlerin sunulması sırasında sıkıntı yaşanmadığı şeklinde yorumlanmamalıdır. Hizmetlerin

sunumunda ortaya çıkan bir takım problemlerin yanında, bireylerden kaynaklı sorunlarda yaşanmaktadır. Sunulan hizmetlerde temel anlamda sorun yaşanmasa da, hizmet sunan birimlerde çalışanlardan ve hizmet alan bireylerden kaynaklı sorunların, ilgili kurumların çabalarıyla çözülebileceği düşünülmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Mültecilik ve sığınmacılık, çok eski dönemlerden beri devam eden ve önemi gittikçe artan bir konudur. İnsanlar yaşadıkları yerleri çeşitli sebepler ile terk etmekte ve yeni bir yaşam oluşturmak için hiç bilmedikleri yerlere göç etmektedirler. Bireyler göç etmelerine neden olan sıkıntıları arkalarında bıraksalar da göç ettikleri yerlerde yeni sorunlarla karşı karşıya kalmaktadırlar.

Göçler kimi zaman gönüllü olarak gerçekleşse de büyük oranda savaşlar, ekonomik baskılar, isyanlar ya da politik baskılar gibi zorunlu sebeplerden meydana gelmektedir. I. ve II. Dünya Savaşları sonrası ve yakın geçmişte Irak ve Suriye'deki iç savaşlar akabinde yaşanan kitlesel göç olayları bu durum en önemli örneklerindedir.

Göçler sonucunda yaşanan sorunlar zamanla uluslararası boyut kazanmıştır. Genel olarak mülteci veya sığınmacı olarak adlandırılan bireyler zamanla durumlarına özgü yapılan tanımlarla anılmaya başlanmışlardır. Bu alanda, ilk uluslararası metin olarak kabul edilen 1951 Cenevre Sözleşmesi önemli düzenlemeler getirmiş olması bakımından oldukça önemlidir. Sözleşmede var olan eksiklikler 1967'de yapılan ek protokol ile giderilmeye çalışılsa da günümüz şartlarına uygulanması bakımından hala ciddi eksiklikler içermektedir. Mülteci ve sığınmacılara yönelik Birleşmiş Milletler, Avrupa Konseyi, Avrupa Birliği ve Bölgesel bir takım örgütlerce yapılan düzenlemelerde mevcuttur.

Uluslararası alanda bir sorun olarak kabul edilemeye başlanan mülteci ve sığınmacı sorunu, bu alanda bir takım örgütlenmeleri de beraberinde getirmiştir. İlk dönemlerde belli guruplara yönelik hizmet sunan kurumlar zamanla faaliyet alanlarını tüm mülteciler olarak genişletmişlerdir. Birleşmiş Milletler öncülüğünde başlayan bu kurumsallaşma hareketi zamanla diğer devletlerarası örgütlere ve devletlere örnek teşkil etmiştir. Avrupa Konseyi, Avrupa Birliği ve birçok bölgesel örgüt bu alanda yapısal örgütlenmeye gitmiş, mülteci ve sığınmacılara özgü faaliyet yürüten birimler kurmuşlardır.

Yapılan düzenlemeler ve kurumsal örgütlenmeler mülteci ve sığınmacıların sorunlarına yönelik önemli çözümler getirmiştir. Uluslararası alanda yapılan çalışmalar mülteci ve sığınmacıların sorunlarını önemli ölçüde azaltsa da tam olarak çözememiştir. Türkiye özelinde de durum aynıdır. Mevcut sorunlara yönelik önemli düzenlemeler yapılmış olsa da sorunun dinamik yapısı düzenlemelerin ve faaliyetlerinin de sürekli olmasını zorunlu kılmaktadır.

Türkiye her ne kadar Cenevre Sözleşmesine taraf olmuşsa da bu alanda atılması gereken adımlarda oldukça yavaş davranmıştır. Türkiye bu alandaki eksikliğini büyük ölçüde 2013 yılında çıkardığı 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile gidermiştir. Bu kanun ile dağınık haldeki mevzuat tek çatı altında toplanmış ve bu alana özgü faaliyet gösteren bir teşkilatlanmaya gidilmiştir. 6458 sayılı kanunun uygulama yönetmeliği ise 17 Mart 2016 tarihinde 29656 sayılı resmi gazetede yayınlanmıştır. Bu düzenleme Türkiye’de iltica ve göç konusunda yapılmış ilk kapsamlı düzenlemedir.

Çankırı ilinde ikamet eden mülteci ve sığınmacıların sorunların tespiti amacıyla yapılan bu çalışmada, bireylerin barınma, sağlık, çalışma hayatı, eğitim ve sosyal yardım gibi konularda aldıkları hizmetler ve bu hizmetleri almaları sırasında yaşadıkları sorunlar tespit edilmeye çalışılmıştır.

Mülteci ve sığınmacıların yasal prosedürlere göre kayıt işlemlerini gerçekleştirmeleri halinde barınma konusunda yasal bir engelle karşılaşmadıkları, sorunun daha çok ekonomik yetersizlikten kaynaklı sorunlar (ısınma, rutubetli ortam, kira ödeyememe vb) olduğu tespit edilmiştir.

Tüm mülteci ve sığınmacılar son yasal düzenlemeler ile genel sağlık sigortası kapsamına alınmış ve sağlık hizmetlerinde ücretsiz olarak yararlanmaları sağlanmıştır. Ancak sağlık hizmeti alınması sırasında dil bilmemekten ileri gelen bir takım sorunlar yaşanmaktadır.

Mülteci ve sığınmacılar açısından belki de en önemli konu çalışma iznidir. Çalışma izni alınması konusunda var olan yasal zorunluluk ve zor şekil şartları bireyleri illegal yollara sürüklemektedir. Çalışma izni konusunda var olan katı tutum bireylerin yasadışı yollardan çalışmalarına neden olduğu gibi bu çalışmalarını sırasında sömürülmelerine de neden olmaktadır.

Eğitim ve ğretim hizmetlerine erişim yasal olarak sağlanmış durumdadır. Okul çağında bulunan tüm çocuklar her seviyedeki okullardan ücretsiz olarak yararlanabilmektedir. Bu imkâna rağmen okullaşma oranı oldukça düşüktür. Bu durum daha çok ebeveynlerin tercihlerinden kaynaklanmaktadır.

Sosyal yardımlar konusunda ise oldukça rahat bir hizmet alanı bulunmaktadır. Sosyal yardımlaşma vakıfları, belediyeler ve tüm sivil toplum örgütleri mülteci ve sığınmacılara yardım ulaştırma yetkisine sahiptirler. BMMYK, UGÖ, Kızılay ve AFAD gibi uluslararası ve ulusal çaptaki kurumlar tarafından da ciddi yardımlar yapılmaktadır. Ancak yardımların yetersiz oluşu ve ihtiyaca uygun olmaması gibi durumlarla da sıklıkla karşılaşmaktadır. Bu durumun yardım yapan kuruluşların bir birlerinden habersiz olmalarından kaynaklandığı görülmektedir.

Mülteci ve sığınmacıların genel olarak temel sosyal hizmetlerden(sağlık, eğitim, sosyal yardımlar) yasal olarak faydalanmaları önünde bir engel olmadığı, ancak gerek hizmetin sunumundan gerekse hizmet alanlardan kaynaklı sorunların yaşandığı görülmektedir. Yaşanan sorunların çözümü için İl Göç İdaresinde, sağlık kurumlarında ve eğitim kurumlarında bir takım düzenlemelerin yapılması gerekmektedir. Sosyal yardımlar konusunda sivil toplum kuruluşları ile kamu idareleri arasındaki işbirliğinin sağlanması oldukça önemlidir. Hizmet sunan kurumlardaki personellerin eğitilmeleri ve özellikle istihdam konusunda yasal eksikliklerin giderilmesi de yaşanan sorunların çözümü için oldukça önemlidir.

Mülteci ve sığınmacıların yaşadıkları sorunların çözümü için yasal ve kurumsal anlamda belirli düzenlemelerin yapılması gerekmektedir. Bu doğrultuda şu öneriler sunulabilir;

1. Hizmet sunan kurumlarda tam zamanlı çalışan tercüman istihdamının sağlanması ve kurum çalışanlarının dil öğrenmeleri için teşvik edilmesi,
2. Çalışma izni konusunda var olan engellerin kaldırılması ve emek istismarının önlenmesine yönelik denetimlerin yapılması,
3. Okullaşma oranının arttırılması için çocuklarını okula göndermeyen mülteci ve sığınmacı velilere yönelik bilinçlendirme çalışmaları yapılması,
4. Mülteci ve sığınmacı öğrenci ve velilerine yönelik Türkçe dil kurslarının arttırılması,
5. Sosyal yardımlar konusunda ortak bir veri tabanının oluşturulması,

6. Yardımların türü konusunda kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşlarınca öncelikli ihtiyaçların belirlenmesine yönelik saha çalışmaları yapılması,
7. Yasal olarak tek bir ilde ikamet zorunluluğunun esnetilmesi,
8. Statü alma sürecinin hızlandırılması,
9. Yerel halk ile diyalogların geliştirilmesine yönelik yerel yönetimler aracılığı ile çalışmalar yapılması,
10. Mülteci ve sığınmacılara hizmet sunan resmi ve sivil kurumların ortak projeler geliştirerek işbirliği içinde hareket etmesi ve bu durumun yasal alt yapısının oluşturulması,
11. Göç konusunda Medya, Devlet ve STK'ların işbirliği içerisinde hareket etmesi sağlanmalı ve bu alanda yapılacak projelerin Devlet tarafından mali avantajlar ile teşvik edilmesi sağlanmalıdır.

Yukarıda belirtilen öneriler doğrultusunda mülteci ve sığınmacıların yaşadıkları sorunlar önemli ölçüde çözüme kavuşturulmuş olacak ve ileride doğması muhtemel sorunlara da çözüm sağlayacak mekanizmalar geliştirilmiş olacaktır. Böylece mülteci ve sığınmacıların ihtiyaç duydukları temel hizmetler azami ölçüde sağlanmış olacaktır.

KAYNAKÇA

- Abadan-Unat, N. (2006) *Bitmeyen Göç: Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, Yayın No: 30.
- Acer, Y., Kaya, İ. ve Gümüş, M. (2010) *Küresel ve Bölgesel Perspektiften Türkiye'nin İltica Stratejisi*, Ankara: USAK Yayınları, Yayın No: 43.
- AFAD, (2015a) Afet Raporu: Suriye, <https://www.afad.gov.tr/TR/IcerikDetay1.aspx?ID=16&IcerikID=747>, (11 Kasım 2015).
- AFAD, (2015b) Basın Duyurusu, <https://www.afad.gov.tr/TR/HaberDetay.aspx?IcerikID=4738&ID=12>, (11 Kasım 2015).
- AFAD,(2015c) <https://www.afad.gov.tr/TR/IcerikDetay1.aspx?ID=16&IcerikID=848> (11 Kasım 2015).
- Afrika'daki Mülteci Sorunlarının Özel Yönlerini Düzenleyen Afrika Birliği Örgütü Sözleşmesi (1969, 10 Eylül), *Birleşmiş Milletler Antlaşmalar Dizisi*, Sayı: 14691
- Akçadağ, E. (2012) *Yasadışı Göç ve Türkiye*, İstanbul: Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi Raporu No: 42.
- Aksoy, Z. (2012) "Uluslararası Göç ve Kültürlerarası İletişim" *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5 (20), 292-303.
- Akyürek, B., İ. (2007) *Mülteci Hukuku ve Türkiye Uygulaması*, Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi.
- Altınışik, Ç. ve Yıldırım, Ş., M. (2002) *Mülteci Haklarının Korunması*, Ankara: Ankara Barosu Yayınları.

- Alver, M. (2014) Bir Yaşam Mücadelesi Olarak; Mültecilik, <http://akademikperspektif.com/2014/08/28/bir-yasam-mucadelesi-olarak-multecilik/> (9 Eylül 2015).
- Arap Ülkelerinde Mültecilerin Durumunu Düzenleyen Sözleşme (1994, 27 Mart) http://www.unhcr.org.tr/uploads/root/2.1_m%C3%BClteciler.pdf (16 Eylül 2015).
- Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (1950, 4 Kasım) http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_TUR.pdf (12 Eylül 2015).
- Aybay, R. (2010) *Yabancılar Hukuku*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, Yayın No: 89.
- Baramidze, M. (2001) *Karadeniz Ülkelerinde Göçmen İşçilerin Korunmasına Ait Hukuki Çerçeve ve Göçmen Topluluklar İle Ev Sahibi Ülke Arasındaki İlişkiler*, Bakü: Karadeniz Ekonomik İşbirliği Parlamenterler Asamblesi Yayını No: 1.
- Birdişli, F. (2010) “ Birleşmiş Milletlerin Uluslararası Sorunları Önleyebilme Yeteneği,” *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3 (11), 172-182.
- Birleşmiş Milletler Devlete Sığınmaya İlişkin Beyanname (1967, 14 Aralık) http://www.uhdigm.adalet.gov.tr/sozlesmeler/coktaraflioz/bm/bm_25.pdf (13 Eylül 2015).
- Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği İnsan Hakları Bilgi Kitapçığı No:20.http://www.academia.edu/9560042/Birle%C5%9Fmi%C5%9F_Milletler_%C4%B0nsan_Haklar%C4%B1_Y%C3%BCksek_Komiserli%C4%9Fi_%C4%B0nsan_Haklar%C4%B1_Bilgi_Kitap%C3%A7%C4%B1_C4%9F%C4%B1_No._20_Ba%C5%9Fl%C4%B1klar (18 Eylül 2015).
- BMMYK, Tüzüğü, (1950), http://www.unhcr.org.tr/uploads/root/1.2_m%C3%BClteciler_ve_vatans%C4%B1z_ki%C5%9Filer.pdf, (06 Kasım 2015).
- BMMYK, (2011) Türkiye’de UNHCR: Rakamlar ve Gerçekler, http://www.unhcr.org.tr/uploads/root/facts_and_figures_tr_dec_2011_low_respdf.pdf, (07 Kasım 2015).
- BMMYK, (2015a) *Destek*, <http://www.unhcr.org.tr/?page=70>, (07 Kasım 2015).
- BMMYK, (2015b) *Yerinden Edilmiş ve Vatansız Kişilere Destek*, <http://www.unhcr.org.tr/?page=8>, (06 Kasım 2015).

- BMMYK, (2015c) *UNHCR'nin Uygulayıcı Ortakları*,
[http://www.unhcr.org.tr/?page=17\(03.01.2016\)](http://www.unhcr.org.tr/?page=17(03.01.2016)).
- BMMYK, *Sığınma ve Mülteci Konularındaki Uluslararası Belgeler ve Metinler*,
[http://www.unhcr.org.tr/uploads/root/1.1_genel\(1\).pdf](http://www.unhcr.org.tr/uploads/root/1.1_genel(1).pdf) , (10 Eylül 2015).
- BMMYK, Ocak 2016 İtibariyle UNHRC Türkiye İstatistikleri,
[http://www.unhcr.org/turkey/uploads/root/tr\(42\).pdf](http://www.unhcr.org/turkey/uploads/root/tr(42).pdf), (9 Nisan 2016),
- Buz, S. (2002) *Türkiye'deki Sığınmacıların Üçüncü Bir Ülkeye Gidiş İçin Bekleme Sürecinde Karşılaştıkları Sorunlar*, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi.
- Buz, S. (2008) “ Türkiye'deki Sığınmacıların Sosyal Profili,” *Polis Bilimleri Dergisi*, 10 (4), 1-14.
- Büyükçalık, E., M. (2015) *Mülteci Hukukunun Gelişimi ve Türkiye'de Mültecilerin Sosyal Hakları*, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, Yayın No: 504.
- Çankırı İl Göç İdaresi Müdürlüğü (2015), *Çankırı İlinde Bulunan Yabancılara İlişkin İstatistikler*, Çankırı.
- Çankırı Valiliği, (2016) İlimiz Çankırı, <http://www.cankiri.gov.tr/sayilarla-cankiri>, (27 Şubat 2016)
- Coşkun, E., F. (2004) *Uluslararası Mülteci Hukuku ve Sınır Dışı Etme ve ya Geri Gönderme Yasağı*, Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi.
- Çam, F. (2014) *Avrupa Birliği Göç Politikaları: Makedonya, Bulgaristan ve Türkiye*, Ankara: Alter Yayıncılık.
- Çelikel, A. (2015) *Yabancılar Hukuku*, İstanbul: Beta Yayınları, Yayın No: 3052.
- Çetin, S. (2011) *İltica ve Sığınma Hakkı İzleme Raporu: 2010 Yılı Türkiye*, İnsan Hakları Araştırmaları Derneği.
- Çiçekli, B.(2009) *Göç Terimleri Sözlüğü*, Cenevre: Uluslararası Göç Örgütü Yayınları No: 18.
- Çiçekli, B. (2014) *Yabancılar ve Mülteci Hukuku*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, Yayın No: 778.

- Dalar, M. Algan, N. A., Algan, Ü. (2013) “ Bolu’daki Iraklı Sığınmacıların Sosyal ve Ekonomik Sorunları: Saha Çalışmasına Dayalı Bir Analiz,” *Alternatif Politika Dergisi*, 5 (3), 341-359.
- Deniz, O. (2011) “Mülteci Hareketleri Açısından Van Kentinin Durumu ve Kentteki Mültecilerin Demografik Profili” *Doğu Coğrafya Dergisi*, 14 (22), 187-204.
- Dikmen, A., A.(Ed.), (2002) *Kentleşme, Göç ve Yoksulluk*, Ankara: İmaj Yayıncılık.
- Dışişleri Bakanlığı, (2015) Türkiye’nin Yasadışı Göçle Mücadelesi, http://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin-yasadisi-gocle-mucadelesi-.tr.mfa, (08 Kasım 2015).
- Ekşi, N. (2014) *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Hukuku*, İstanbul: Beta Yayınları, Yayın No: 3089.
- Erdoğan, M., M. Ve Kaya, A. (Ed.), (2015) *Türkiye’nin Göç Tarihi: 14. Yüz yıldan 21. yüz yıla Türkiye’ye Göçler*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, Yayın No: 507.
- Ergüven, S., N. Ve Özturanlı, B. (2013) “Uluslararası Mülteci Hukuku ve Türkiye” *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 62 (4), 1007-1061.
- Eşsiz V. ve Günel G. (2007) *Sivil Toplum Kuruluşları İçin Mülteci Destek El Kitabı*, <http://www.hyd.org.tr/multecielkitabı/> (2015, 9 Eylül).
- European Union, (2015) Göç ve Sığınma, <http://avrupa.info.tr/tr/vize-hareketlilik-ve-goec/goec-ve-siginma.html>, (08 Kasım 2015).
- FİDH Raporu, (2014) Yunanistan ve Türkiye Sınırında FRONTEX, https://www.fidh.org/IMG/pdf/rapport_tu_web-sommr-tu-ok.pdf, (8 Kasım 2015).
- Firik, M. (2010) Türkiye’de Bulunan Mülteciler, Sığınmacılar ve Yasa Dışı Göçmenlerin Sorunlarını İnceleme Raporu, https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/belge/gocmen_raporu.pdf, (26 Ekim 2015).
- Geçici Koruma Yönetmeliği (2014, 22 Ekim), *T.C. Resmi Gazete*, 29153.
- Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik (2016, 15 Ocak), *T.C. Resmi Gazete*, 29594.

- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, (2015) *Budapeşte Süreci*, http://www.goc.gov.tr/icerik6/budapeste-sureci_576_577_578_icerik, (8 Ocak 2016).
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, (2015) *Uluslararası Kuruluşlar*, http://www.goc.gov.tr/icerik3/uluslararasi-kuruluslar_363_392_394, (08 Kasım 2105).
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, (2013) *Türkiye ve Göç*, Ankara: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Yayınları, Yayın No: 4.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Taşra Teşkilatı Kuruluş, Görev ve Çalışma Yönetmeliği (2013, 14 Kasım) *T.C. Resmi Gazete*, 28821.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2014) “*Suriyeli Yabancıların Kayıt İşlemlerine İlişkin Genelgesi (2014/29)*” Göç İdaresi Genel Müdürlüğü.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2015) Göç Tarihi, http://www.goc.gov.tr/icerik6/goc-tarihi_363_363_380_icerik. (4 Ocak 2016).
- Güleç, C. (2015) “Avrupa Birliği’nin Göç Politikaları ve Türkiye’ye Yansımaları” *Tesam Akademi Dergisi*, 2 (2), 81-100.
- Güllüpnar, F. (2012) “Göç Olgusunun Ekonomi-Politigi ve Uluslararası Göç Kuramları Üzerine Bir Değerlendirme” *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 4, 53-85.
- Harmancı, A. (2004) *Türkiye’de Kaçak Göç Sorunu ve Türkiye’de Yaşayan Yabancıların Karşılaştıkları Sorunlar*, Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Bölümü, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi.
- ICMPD, (2015) About Us, <http://www.icmpd.org/about-us/> (08 Kasım 2015).
- İçduygu, A. (Ed.), (2012) *Kentler ve Göç: Türkiye, İtalya ve İspanya*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, Yayın No. 388.
- İçduygu, A. ve Aksel, B., D. (2012) *Türkiye’de Düzensiz Göç*, Ankara: Uluslararası Göç Örgütü Türkiye Yayını.
- İçduygu, A. , Erder, S. ve Gençkaya, F. Ö. (2014) *Türkiye’nin Uluslararası Göç Politikaları, 1923-2023: Ulus Devlet Oluşumundan Ulus-Ötesi Düşüncelere*, İstanbul: Koç Üniversitesi Göç Araştırmaları Merkezi Yayını.
- İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi (1949, 27 Mayıs) *T.C. Resmi Gazete*, 7217.

- IOM, (2015) Mission, <http://www.iom.int/mission>, (07 Kasım 2015).
- İslamoğlu, E., Yıldırım, S. Ve Benli, A., (2015) “ Türkiye’de Tersine Göç ve Tersine Göçü Teşvik Eden Uygulamalar: İstanbul İli Örneği “ *Sakarya İktisat Dergisi*, 2 (1), 49.
- Kabul Ve Barınma Merkezleri İle Geri Gönderme Merkezlerinin Kurulması, Yönetilmesi, İşletilmesi, İşlettirilmesi ve Denetimi Hakkında Yönetmelik (2014, 22 Nisan) *T.C. Resmi Gazete*, 28980.
- Kalaycı, S. “Sığınmacıların Korunmasına Yönelik Türk Sivil Toplum Kuruluşları,” <http://www.ihkademi.com/wp-content/uploads/2014/03/siginmacilarin-korunm.-y%C3%B6n.-t%C3%BCrk.-stk...pdf>, (13 Kasım 2015).
- Karadağ, O. Ve Altıntaş K. H., (2010) “ Mülteciler ve Sağlık” *TAV Prev Med Bull*, 9 (1), 55-62.
- Kartal, B. Ve Başçı, E. (2014) “Türkiye’ye Yönelik Mülteci ve Sığınmacı Hareketleri,” *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12 (2), 275-299.
- Kılıç, T. (2010) Bir İnsan Hakkı Olarak İltica, http://www.multecihaklari.org/index.php?view=article&catid=17%3Amakaleiltica&format=pdf&option=com_content&Itemid=116, (07 Kasım 2015).
- Kılıç, T. (2015) *Sığınmacı ve Mültecilerin Durumuna Genel Bakış ve Hukuki Durum*, <http://www.deu.edu.tr/uploadedfiles/birimler/18018> (22 Ağustos 2015).
- Kıratlı, T. (2011) *Mülteci ve Sığınmacıların Toplumsal Görünümü (Türkiye Örneği)*, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Kızılay, (2015) Suriye İnsani Yardım Operasyonu Raporu, https://www.kizilay.org.tr/Upload/Dokuman/Dosya/89840457_haziran-2015-suriye-insani-yardim-operasyonu.pdf, (12 Kasım 2015).
- Korkut, L. (2008) “ Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarının Devletlerin Sığınmacıları Sınır Dışı Etme Egemen Yetkisine Etkisi: Türkiye Örneği,” *Ankara Barosu Dergisi*, Sayı 4, 20-35.
- Korkut, R. (2010) *Türkiye’de Sığınmacı ve Mülteciler*, Niğde: Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

- Korkmaz, A. (2011) *Göç ve Din*, Konya: Çizgi Kitapevi, Yayın No:17536. Massey, S., D., Arango, J., Hugo, G., Kouaouci, A., Pellegrino, A. ve Taylor, E., J. (2014) “Uluslararası Göç Kuramlarının Bir Değerlendirmesi” *Göç Dergisi*, 1 (1), 11-46.
- League of Nations, Convention Relating to the International Status of Refugees, (28 October 1933) League of Nations, Treaty Series Vol. CLIX No. 3663, <http://www.refworld.org/docid/3dd8cf374.html> (6 Eylül 2015)
- MEB (2014) “*Yabancıların Eğitim ve Öğretim Hizmetlerine İlişkin Genelgesi (2014/21)*” Temel Hizmetler Genel Müdürlüğü.
- Mülteci Misafirhaneleri Yönetmeliği (1983, 29 Nisan) *T.C. Resmi Gazete*, 18031.
- Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Cenevre Sözleşmesi (1961, 28 Temmuz) *T.C Resmi Gazete*, 10898.
- Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü (1968, 14 Ekim) *T.C. Resmi Gazete*, 13026.
- Nasirova, A. (2014) *Şartlı Mültecilerin Yerel Halka Yönelik Görüşleri: Afyonkarahisar Örneği*, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilin Dalı Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi.
- Orhan, O. (2014) *Suriye’ye Komşu Ülkelerde Suriyeli Mültecilerin Durumu: Bulgular, Sonuçlar ve Öneriler*, Ankara: ORSAM Raporu, No: 189.
- ORSAM (2012). *Küresel Göç ve Avrupa Birliği ile Türkiye’nin Göç Politikalarının Gelişimi*, Rapor No:22, 2012.
- Özcan, M. (2005) *Avrupa Birliği Sığınma Hukuku: Ortak Bir Sığınma Hukukunun Ortaya Çıkışı*, Ankara: USAK Yayınları.
- Özdemir, M. (2008) *Türkiye’de İç Göç Olgusu, Nedenleri ve Çorlu Örneği*, Edirne: Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi.
- Özhan, M. (2010) “*Türkiye’de Mülteci Sorunu. Tokat Örneği*,” Gazi Osman Paşa Üniversitesi sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi.
- Peker, B. ve Sancar, M. (2005) *Mülteciler ve İltica Hakkı: Yaşamın Kıyısındakilere Hoş Geldin Diyebilmek*, Ankara: İnsan Hakları Derneği Yayınları.
- Samur, H. (2008) “Avrupa Birliği’nde Göçe Yönelik Global Yaklaşım,” *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 5 (2), 1-16.

- Sankır, H. ve Sankır Ş. ve Dirimeşe, E. ve Özdemir, F.U. ve Barutçu, A. (2016) *Zonguldak'taki Mülteciler: Yaşam Deneyimleri, Sorunlar ve Öneriler*, Zonguldak: Bülent Ecevit Üniversitesi Yayınları No: 09.
- Savaşan, Z. (2009) “ AB’de Sığınma Hakkı: Ortak Sığınma Sistemi Oluşturma Amacı ve Devam Eden Kısıtlamalar,” *İnsan Hakları Yıllığı*, Sayı 27, 13-34.
- Seydi, A. R., (2014) “Türkiye’nin Suriyeli Sığınmacıların Eğitim Sorununun Çözümüne Yönelik İzlediği Politikalar,” *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 31, 267-305.
- Sökmen, L. (2014) Türkiye’nin Misafirleri: Suriyeli Misafirler, <http://akademikperspektif.com/2014/10/28/turkiyenin-misafirleri-suriyeli-multeciler/>, (7 Nisan 2016).
- Şahinkaya, O. (2015), Mülteci, şartlı mülteci, ikincil koruma sahiplerinin ve sığınmacıların Türkiye’de sağlık hakkı, <http://umutgazetesi.org/multeci-sartli-multeci-ikincil-koruma-sahiplerinin-ve-siginmacilarin-turkiyede-saglikhakki-av-onur-sahinkaya/> (19 Kasım 2015).
- Taşdelen, İ., E. (2011) *Türkiye’de Mültecilerin Hukuki Durumları ve İzmir’e İlişkin Bir Araştırma*, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Bölümü Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi.
- Taşdemir, F. (Ed.) (2016) Suriye, Çatışma ve Uluslararası Hukuk, Ankara: Nobel Yayınları No:1503.
- Taşdemir, H. ve Demir, H. (2002) “Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı,” *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 2 (3), 85-100.
- Tekinalp, G. (1989) *Türk Yabancılar Hukuku*, İstanbul: Beta Yayınları, Yayın No: 199.
- TÜİK, (2016) *Yıllara Göre İl Nüfusları 2007-2015* http://www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=1590,(07Haziran 2016).
- Türkiye’ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye’den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik (1994, 30 Kasım) *T.C. Resmi Gazete*, 22127.
- UNHCR, Media page for Global Trends Report (2015, 18 Haziran) <http://www.unhcr.org/2014trends/>.(30 Ağustos 2015).

- Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik (2016, 17 Mart) *T.C. Resmi Gazete*, 29656.
- Yavuz, Ö. (2015) “ Türkiye’deki Suriyeli Mültecilere Yapılan Sağlık Yardımlarının Yasal ve Etik Temelleri,” *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12 (30), 265-280.
- 1111 Sayılı Askerlik Kanunu (1927, 17 Temmuz) *T.C. Resmi Gazete*, 631-635.
- 1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu (1973, 24 Haziran) *T.C. Resmi Gazete*, 14574.
- 3294 Sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu (1986, 24 Mayıs) *T.C. Resmi Gazete*, 19134.
- 4817 Sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun (2003, 6 Mart) *T.C. Resmi Gazete*, 25040.
- 5682 Sayılı Pasaport Kanunu (1950, 24 Temmuz) *T.C. Resmi Gazete*, 7564.
- 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (2013, 11 Nisan), *T.C. Resmi Gazete*, 28615.

EKLER

EK 1: ANKET FORMU

YASAL VE KURUMSAL DÜZENLEMELER ÇERÇEVESİNDE MÜLTECİ VE SIĞINMACILARIN SORUNLARI (ÇANKIRI ÖRNEĞİ) ANKETİ

AÇIKLAMA: Bu çalışmanın amacı, Mülteci ve Sığınmacı sorunlarını incelemek ve tespit etmektir. Araştırmanın tek kaynağı Sizin, hiçbir soru atlamadan vereceğiniz samimi cevaplardır. Bu çalışmada elde edilen bilgiler, kesinlikle bilimsel amaçlar için kullanılacak ve 3. kişiler ile kesinlikle paylaşılmayacaktır. Anket formuna **kimliğinizi belirtecek hiçbir şey yazmayınız**. Cevaplarınız ne kadar içten olursa, çalışmanın sonuçları o kadar güvenilir ve geçerli olacaktır. İlgisi ve katkılarınız için teşekkür ederim.

Erkan SAVAR

**Karabük Üniversitesi Uluslararası İlişkiler
Bölümü**

YÖNERGE: 1. Soru kökünü ve bu soru köküne cevap olabilecek seçenekleri okuyunuz.

2. Sizin görüşünüze en uygun olan seçenek\seçenekleri bulunuz ve bu seçenek\seçenekleri işaretleyiniz.

1. Cinsiyetiniz?

1) Kadın 2) Erkek

2. Yaşınız?.....

3. Medeni durumunuz nedir?

- 1)Bekar /Hiç Evlenmemiş (5.Soruya geçiniz)
- 2)Evli
- 3) Boşanmış / Dul
- 4) Evlilik dışında biri ile yaşıyorum

4. Çocuk sayınız?.....

5. Ana diliniz?.....

6. Hangi ülkeden geldiniz?.....

7. Hangi sebepten dolayı Türkiye'ye geldiniz?(Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

- 1) Siyasi nedenler(Dinsel veya Etnik kökene bağlı ayrımcılık vb.)
- 2) Güvenlik sebepleri
- 3) Ekonomik nedenler
- 4) Sağlık Koşulları
- 5) Diğer (Belirtiniz).....

8. Türkiye'ye nasıl girdiniz?

- 1) Pasaportla
- 2) Resmi geçiş noktasından pasaportsuz
- 3) Gayri resmi sınır geçiş noktasından

9. Gelecekte yaşamınızı nerede sürdürmeyi planlıyorsunuz?

- 1) Şartlar iyileşince ülkeme dönmek istiyorum
- 2) Türkiye'de yaşamak istiyorum
- 3) Üçüncü bir ülkeye gitmek istiyorum
- 4) Henüz karar vermedim

10. Kaç yıldır Türkiye'de sığınmacısınız?.....Yıl.....Ay

11. Eğitim durumunuz?

- 1)Okuryazar değil
- 2) okuryazar
- 3) ilkokul
- 4) Ortaokul
- 5) Lise
- 6) Üniversite ve üstü

12. Türkiye'ye gelmeden önceki mesleğiniz?.....

13. Nerede barınıyorsunuz?

- 1) Ev /Apartman Dairesi
- 2) Kamu Binası/Misafirhane
- 3) Harabe bina/Baraka
- 4) Gece Kondu
- 5) Otel Odası
- 6) Sokakta/ Açık Alan
- 7) Diğer (Belirtiniz).....

14. Kaldığınız yerde kaç aile yaşıyorsunuz?.....

15. Konutta kaç kişi kalıyorsunuz?.....

16. Kaç odanız var?.....

17. Kaldığınız yere ödediğiniz para miktarı ne kadardır?.....TL

18. Barınma konusunda yaşadığınız en önemli problem nedir ?(Birden çok seçenek işaretleyebilirsiniz)

- 1) Kiramı ödeyemiyorum
- 2) Oda sayısı yetersiz
- 3) Isınma problemi yaşıyorum
- 4) Rutubetli sağlıklı bir ortamda yaşıyorum
- 5) Yeterli ev eşyam yok
- 6) Yaşadığım yerden her an çıkarılma olasılığım var
- 7) Diğer (Belirtiniz).....

19.Türkiye'deki sağlık hizmetlerinden faydalaniyor musunuz?

- 1) Faydalaniyorum
- 2) Faydalanmıyorum
- 3) Bazen faydalaniyorum

20. Sağlık durumunuza uyan seçeneği işaretleyiniz?(Birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz)

- 1)Herhangi bir hastalığım yok
- 2)Bedensel bir engelim var
- 3) Kronik (uzun süreden beri devam eden) hastalığım var
- 4)Psikolojik bir rahatsızlığım var
- 5) Diğer (Belirtiniz).....

21. Herhangi bir sağlık sorununuz olduğunda hangi kuruma başuruyorsunuz? (Birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz.)

- 1) Sağlık Ocağı /Aile Hekimi
- 2) Devlet Hastanesi
- 3) zel Hastane
- 4) BMMYK 'nın anlaşmalı olduğu özel polikliniklere
- 5) Kendi bildiğim yöntemlerle zmeye çalışıyorum

22. Sağlık hizmeti alma konusunda yaşadığımız problemler nedir? (Birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz.)

- 1) Sağlık Hizmetinden nasıl yararlanacağımı bilmiyorum.
- 2) Dil Bilmediğim için hastalığımla ilgili Şikâyetlerimi anlatamıyorum.
- 3) Karşı cinsten bir sağlık görevlisine hastalığımı rahat ifade edemiyorum.
- 4) İlaç temininde sıkıntı yaşıyorum.
- 5) İlaç ve tedavi için payıma düşen harcamaları yapamıyorum.
- 6) Sağlık Kontrollerimi düzenli yaptıramıyorum.
- 7) Diğer (Belirtiniz).....

23. Her hangi bir işte çalışıyor musunuz?

- 1) Evet (Cevabınız Evet ise 21. Soruya geçiniz) 2) Hayır
- 3) Bazen çalışıyorum

24. Çalışmama nedeniniz nedir?

- 1) Yasal engellerden dolayı
- 2) Sağlık sorunlarımdan dolayı
- 3) Kendime uygun bir iş bulamadığım için
- 4) Düşük cret ve Zor alışma koşulları sebebi ile
- 5) ocuğum/çocuklarıma bakmak zorunda olduğum için
- 6) Diğer (Belirtiniz).....

25. Bir ayda evinize ne kadar para girmektedir(Tüm Aile yelerinin Toplam Geliri)?.....TL

26. Çalıştığınız yerdeki en önemli problem nedir?

- 1) Diğer çalışanlara göre daha az ücret alıyorum
- 2) Ücretimi zamanında alamıyorum
- 3) Diğer çalışanlara göre daha fazla çalışıyorum.
- 4) İş yerinde ayrımcılığa maruz kalıyorum.
- 5) Diğer (Belirtiniz).....

27. Çocuğunuz/çocuklarınız burada ise eğitimlerine devam edebiliyorlar mı?

- 1) Evet
- 2) Hayır (Cevabınız Hayır ise 29.soruya geçiniz)
- 3) Çocuğum yok (Cevabınız Çocuğum Yok ise 30. Soruya Geçiniz)
- 4) Burada değil (Cevabınız Burada Değil ise 30. Soruya Geçiniz)

28. Okula devam eden çocuklarınızın okullarında karşılaştıkları sorunlar nelerdir? (Birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz)

- 1)Dil güçlüğü nedeni ile dersleri anlayamıyorlar.
- 2) Ayrımcılıkla karşılaşıyorlar
- 3)Kültürel farklıklar yüzünden sorunlar yaşıyorlar
- 4)Yeterli okul araç ve gereçlerine sahip değiller
- 5) Diğer (Belirtiniz).....

29. Okula devam edemeyen çocuklarınızın eğitimlerine devam edememe nedenleri nelerdir? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.)

- 1) Eğitim çağında olmadığı için
- 2) Eğitim olanakları hakkında yeterli bilgimiz olmadığından
- 3) Geçici bir süre burada olduğumuz için
- 4) Masraflarını karşılayamayacağımız için
- 5) Dil ve kültürel farklılıklar yüzünden zorlanacağını düşündüğümüz için
- 6) Kayıt konusundaki karşılaştığımız zorluklar sebebi ile
- 7) Diğer (Belirtiniz).....

30. Herhangi bir yerden yardım alıyor musunuz?

- 1) Evet (Cevabınız Evet ise 32. Soruya geçiniz.)
- 2) Hayır
- 3) Bazen

31. Herhangi bir yerden sosyal yardım almama sebebiniz nedir?

(İşaretledikten sonra 35. Soruya geçiniz)

- 1) İhtiyacım yok
- 2) Yardımların yeterli olduğunu düşünmüyorum.
- 3) Nereye başvuracağımı bilmiyorum.

32. Ne tür bir yardım alıyorsunuz? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.)

1) Nakdi Yardım 2) Giyim Yardımı 3) Gıda Yardımı 4) Barınma Yardımı (Ev Eşyası)

5) Yakacak Yardımı 6) Kırtasiye Yardımı 7) Diğer Yardımlar

33. Hangi kurumlardan yardım alıyorsunuz?

- 1) BMMYK
- 2) Sosyal Yardımlaşma Vakıfları (Valilik ve Kaymakamlık)
- 3) Belediyeler
- 4) Dernek ve Vakıflar
- 5) Halktan
- 6) Diğer (Belirtiniz).....

34. Yapılan yardımlar konusunda yaşadığınız problemler nelerdir?

- 1) Yapılan yardımlar yetersiz
- 2) Düzenli olarak alamıyoruz
- 3) Yapılan yardımlar ihtiyacımıza uygun değil
- 4) Diğer (Belirtiniz).....

35. En çok hangi yardıma ihtiyacınız var? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

- 1) Nakdi Yardım 2) Barınma Yardımı 3) Yakacak Yardımı
- 4) Giyecek Yardımı 5) Gıda Yardımı 6) Hepsi

36. Hizmet aldığımız kurumlarla ilgili haklarınızı biliyor musunuz?

- 1) Biliyorum 2) Bilmiyorum 3) Kısmen Biliyorum

37.Hizmet aldığınız kurumlarla ilgili sorun yaşamanız halinde müracaat edeceğiniz yeri biliyor musunuz?

1)Biliyorum 2)Bilmiyorum 3) Kısmen biliyorum

38.Yaşadığınız sorunlar, ilgili kurumlarca çözümlenebiliyor mu?

1)Çözülüyor 2)Çözülmemiyor 3)Kısmen Çözülüyor

39.Genel olarak eğitim, sağlık, sosyal yardım ve diğer alanlarda sunulan hizmetlerden memnun musunuz?

1)Çok Memnunum 2) Memnunum 3) Kararsızım 4) Memnun değilim 5)Hiç Memnun değilim

Cevpladığınız İçin Teşekkür ederim. Anket bitti.

İletişim:e-mail:erkansavar@hotmail.com-İlçe Kaymakamlığı- Korgun/Çankırı

EK 2: ANKET ÇALIŞMASI İZİN BELGELERİ

T.C.
ÇANKIRI VALİLİĞİ
İl Yazı İşleri Müdürlüğü

Sayı : 45732108-529-E.7489
Konu : Kaymakam Erkan SAVAR'ın Yüksek Lisansı

28/12/2015

ERKAN SAVAR
Korgun Kaymakamı

İlgi : Valiliğimize vermiş olduğunuz 28.12.2015 tarihli dilekçe

Karabük Üniversitesi Uluslararası İlişkiler bölümünde yüksek lisans yaptığımız, Yasal ve Kurumsal düzenlemeler çerçevesinde mülteci ve sığınmacıların sorunları ile ilgili bazı kurumlardan gerekli bilgi ve belgelere ulaşmasına ve ziyaretlerine ilişkin izin talebinde bulunmuş olduğunuz dilekçeniz, Valiliğimiz tarafından uygun görülerek, İl Yazı İşleri Müdürlüğünün 17.11.2015 tarih ve 6543 sayılı yazısı ile Çankırı İl Emniyet Müdürlüğüne, İl Göç İdaresi Müdürlüğüne, Çankırı Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğüne, İl Millî Eğitim Müdürlüğüne, Türkiye İş Kurumu Müdürlüğüne, İl Sağlık Müdürlüğüne, İl Halk Sağlığı Müdürlüğüne ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Başkanlığına iletilmiştir.

Ayrıca yasal ve kurumsal düzenlemeler çerçevesinde mülteci ve sığınmacıların sorunları ile ilgili bazı kurumlardan gerekli bilgi ve belgelere ulaşma talebiniz ve Çankırı İl Merkezi ve İlçelerinde mülteci ve sığınmacılara anket uygulama talebiniz Valiliğimizce uygun bulunmuştur.

Bilgi ve gereğini rica ederim.

Zafer ENGİN
Vali a.
Vali Yardımcısı

DAĞITIM :
Gereği:
ÇANKIRI İL GÖÇ İDARESİ
MÜDÜRLÜĞÜ

Bilgi:
Erkan SAVAR
Korgun Kaymakamı

Bu evrakın 507/1 sayılı Konu:
Gereğince E-İMZA ile imzalanıldığı
fotodük nüshası 28/12/2015

*Bu belge elektronik imzalıdır. İmzalı suretinin aslını görmek için <https://www.e-icisleri.gov.tr/EvrakDogrulama> adresine girerek (MD31SG-08Fuy2-wEw1WN-aNxz8c-3nNM3zkt) kodunu yazınız.

Hükümet Konağı
Telefon No: (376)213 33 40 Faks No: (376)213 33 00
e-Posta: caniki@icisleri.gov.tr İnternet Adresi: www.icisleri.gov.tr

Bilgi için: Özden ŞENTÜRK
112 Acil Çağrı Merkezi Müdürü
Telefon No:

T.C.
ÇANKIRI VALİLİĞİ
İl Göç İdaresi Müdürlüğü

Sayı : 68966845-000-E.6947
Konu : Yüksek Lisans Tez Hazırlama Çalışmaları

03/12/2015

Korgun Kaymakamı Erkan SAVAR
Korgun KAYMAKAMLIĞI

İlgi : a) 17.11.2015 tarihli Dilekçeniz.
b) 27.11.2015 tarihli ve 62103649-604.02.02/33683 sayılı yazı.

İlgi (a) da kayıtlı dilekçeniz ile Müdürlüğümüzden Karabük Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümünde Yüksek Lisans yaptığınızı, yasal ve kurumsal düzenlemeler çerçevesinde mülteci ve sığınmacıların sorunları Çankırı örneği adlı Yüksek Lisans tezi hazırladığınızı bu kapsamda Müdürlüğümüzden yabancılar hakkında bilgi ve belge alabilme ile anket uygulayabilmek için izin talebinde bulundunuz.

Göç İdaresi genel Müdürlüğünden alınan ilgi (b) de kayıtlı yazıda talebiniz 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Kanununun çerçevesinde kişisel bilgilerin korunması ve gizlilik kurallarına riayet edilerek talebinizin olumlu mütalaa edilmesi bildirilmiştir.

Rica ederim.

Ahmet ÖNER
İl Göç İdaresi Müdürü

Bu evrakın 0070 sayılı Kanun
gereğince E-İMZA ile imzalandığı
tesdik olunur. 07.12.2015

*Bu belge elektronik imzalıdır. İmzalı suretinin aslını görmek için <https://www.e-icisleri.gov.tr/EvrakDogrulama> adresine girilerek (R/P2ck-ywtD6U-6ko5DN-3GI+JL-İİdKVC8p1) kodunu yazınız.

Misafir Sayısı Mak. Serisizler Sk. Tarıncık Sitesi No:18 Çankırı
Telefon No: (376)213 46 49 Dahili: 235 Faks No: (376)213 41 09
e-Posta: cankiri@goc.gov.tr İnternet Adresi: <https://cankiri.goc.gov.tr>

Bilgi için: Yusuf COŞKUN
UZMAN YARDIMCISI
Telefon No:

T.C.
KARABÜK ÜNİVERSİTESİ
ETİK KURULU KARARLARI

Karar Tarihi: 26/01/2016 **Toplantı No:**2016/02

Karabük Üniversitesi Etik Kurulu, Prof. Dr. Mustafa YAŞAR başkanlığında 26/01/2016 Salı günü aşağıdaki gündemi görüşmek üzere toplandı.

KARARLAR

Karar 36 :

Üniversitemiz Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün 31.12.2015 tarih ve 233525 sayılı yazısı ile Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası Politik Ekonomi Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi 2013528209004 numaralı Erkan SAVAR'ın, Uluslararası İlişkiler Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. Umut KEDİKLİ danışmanlığında yüksek lisans tez çalışması kapsamında yapacağı "Yasal ve Kurumsal Düzenlemeler Çerçevesinde Mülteci ve Sığınmacıların Sorunları: Çankırı Örneği" konulu anket çalışması incelenmiş olup gerekli iznin sağlanması uygun görülmüştür.

ALİ ÇELBİ
26/01/2016

Kalp ve darter hastalıklarından korunmak için sağlıklı beslenmeye özen gösteriniz.

Karabük Üniversitesi, Deniz Çelti Kampüsü-100, 71 Mah. 76099-KARABÜK

ÖZET

İnsanlık tarihinden bu yana var olan göç ve iltica, günümüzde de önemli bir sorun olarak devam etmektedir. Göç ve iltica ile ortaya çıkan mültecilik ve sığınmacılık konuları özellikle I. ve II. Dünya Savaşları sonrası uluslararası bir boyut kazanmıştır. Konun Milletler Cemiyeti ve devamında Birleşmiş Milletler bünyesinde ele alınması ile bu alanda önemli uluslararası sözleşmeler ve örgütlenmeler ortaya çıkmıştır. Avrupa Konseyi, Avrupa Birliği ve bölgesel örgütlerin bu alandaki faaliyetlerinin yoğunlaşması ile devletlerin iç hukukunda da bir takım düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. Günümüzde mültecilik ve sığınmacılık konusu insan hakları ekseninde kabul gören bir mesele haline gelmiştir.

Türkiye özelinde mültecilik ve sığınmacılık sorunu her zaman var olmuştur. Özellikle Irak ve Suriye’de yaşanan iç savaşlar sonucu yoğun sığınmacı akını konunun önemini arttırmıştır. Yaşanan sorunların boyutu bir takım yasal ve kurumsal düzenlemeleri zorunlu kılmıştır. Yapılan düzenlemeler ile mülteci ve sığınmacıların yaşadıkları sorunlara çözüm bulunmaya çalışılmıştır.

Bu çalışmada, göç, mültecilik ve sığınmacılık konuları kavramsal, hukuksal ve tarihsel boyutları ile anlatılmaya çalışılmıştır. Mülteci ve sığınmacılar ile ilgili uluslararası hukuktaki gelişmeler ve bu konuda faaliyet gösteren uluslararası kuruluşlardan bahsedilmiştir. Ayrıca Türkiye’nin mülteci hukukundaki gelişimi ve bu alandaki kurumsal yapısı anlatılmıştır. Son olarak Çankırı ilinde ikamet eden mülteci ve sığınmacıların yaşadıkları sorunlar tespit edilmeye çalışılmış ve yapılan tespitler doğrultusunda sorunların çözümüne yönelik bir takım önerilere yer verilmiştir.

ARŞİV Kayıt Bilgileri:

Tezin Adı : Uluslararası ve Ulusal Hukuki Düzenlemeler Çerçevesinde Mülteci ve Sığınmacıların Sorunları: Çankırı İli Örneği

Tezin Yazarı : Erkan SAVAR

Tezin Danışmanı : Yrd. Doç. Dr. Umut KEDİKLİ

Tezin Konumu : Yüksek Lisans

Tezin Tarihi : 27.06.2016

Tezin Alanı : Uluslararası İlişkiler

Tezin Yeri : KBÜSBE - KARABÜK

Anahtar Sözcükler : Mülteci, Sığınmacı, İltica, Çankırı, Türkiye

ABSTRACT

Asylum and migration issue that has existed throughout human history remains hot topic of debate in the political and academic circles today. A huge increase in asylum seeking and immigration particularly after World War I and II attracted greater attention of international community. In response to the issue, some international organizations and conventions emerged under the League of Nations and the United Nations. Several regulations were also made in national laws of the states through the attempts of the Council of Europe, European Union and some other regional organizations. Asylum and migration, today, has become a subject directly linked to the notion of human rights.

Asylum and migration issue has always been a major focal point in Turkey due to its geographical location at the crossroads between Europe and the Middle Eastern countries. The huge influx of refugees into Turkey after the current instability in Iraq and Syria has put the issue on the agenda of international organizations. Turkey's efforts to establish a legal and institutional framework for asylum and migration have enabled it to address the problems faced by asylum seekers and refugees.

In this study, asylum and migration issue is to be examined in conceptual, historical and legal terms. In this regard, recent developments in international law and international organizations relating to asylum and migration issue will be dealt with in theoretical details. Furthermore, Turkey's improvement in its legal system and institutionalisation in the field of asylum and migration will be analyzed through the case of Çankırı province. The study focuses on the problems faced by refugees and asylum seekers who reside in Çankırı and offers some policy recommendations in line with empirical findings.

ARCHIVE Registration Information:

Thesis Title: The Problems of Refugees and Asylum Seekers in the Framework of International and National Legal Regulations: The Case of Çankırı Province

Author of the thesis: Erkan SAVAR

Thesis Supervisor: Asst. Prof. Umut Kedikli

Type of the thesis: Master Science

Thesis Date: 27.06.2016

Thesis Field: International Relations

Thesis Place: KBÜSBE – KARABUK

Keywords: Refugee, Asylum Seeker, Migration, Çankırı, Turkey

ÖZGEÇMİŞ

Erkan SAVAR 29.06.1983 tarihinde Diyarbakır'da doğdu. Özel Orta Doğu Lisesi'ni bitirdikten sonra İnönü Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümü'nden 2005 yılında mezun oldu. Mezuniyeti sonrası Maliye Bakanlığı'nda Milli Emlak Uzman Yardımcılığı ve Vergi Denetmen Yardımcılığı görevlerinde bulundu. 2010 yılında açılan kaymakamlık sınavını kazanarak mesleğe kabul edildi ve stajlarını tamamlaması akabinde 2013 yılı Ağustos ayında Çankırı ili Korgun ilçesine kaymakam olarak atandı. Aynı yıl Karabük Üniversitesi SBE Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde Yüksek Lisans eğitime başladı. 2016 yılında Yüksek Lisans eğitimini tamamlayan SAVAR, iyi derecede İngilizce bilmektedir. Temel ilgi alanları, Türkiye'nin yönetim yapısı, uluslararası göç ve mülteci hukukudur.